

การบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔
ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม
TEMPLE ADMINISTRATION WITH APPLICATION OF BRAHMAVIHARA IV
AS OPINION BY SANGHA IN NAKHONCH AISRI DISTRICT,
NAKHONPATHOM PROVINCE

พระจรัล จิรบุญโณ (เอี่ยมศรีเพ็ง)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๖

การบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔
ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

พระจรัส จิรบุญโณ (เอี่ยมศรีเพ็ง)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๖

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

TEMPLE ADMINISTRATION WITH APPLICATION OF BRAHMAVIHARA IV
AS OPINION BY SANGHA IN NAKHONCHAI SRI DISTRICT,
NAKHONPATHOM PROVINCE

PHRA CHARAN CIRAPUÑÑO (IAMSRI PHENG)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for The Degree of
Master of Arts
(Buddhist Management)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Bangkok, Thailand
C.E. 2012

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เรื่อง “การบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของ
พระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(พระสุธีธรรมานวัตร, ผศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบบัณฑิตวิทยาลัย

.....ประธานกรรมการ
(พระวิสุทธิภัทรธาดา, ดร.)

.....กรรมการ
(รศ.ดร.อนันท์ จันตะนี)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต)

.....กรรมการ
(พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, ผศ.)

.....กรรมการ
(ผศ.ประสิทธิ์ ทองอุ่น)

คณะกรรมการควบคุมบัณฑิตวิทยาลัย

อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต

ประธานกรรมการ

พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, ผศ.

กรรมการ

ผศ.ประสิทธิ์ ทองอุ่น

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระจรัล จิรปญโญ)

Thesis Title : Temple Management with applying 4 Bhromaviharas as the Opinion of Monks in Nakhonchaisi District, Nkhonpathom Province.

Researcher : Phra Charan Cirapunyo

Degree : Master of Arts (Buddhist Management)

Thesis Supervisory Committee

- : Dr.Phichet Thangto B.A., M.A.,
Ph.D.(Pub.Ad.)
- : Phramaha Bunloet Indapanyo Asst., B.A.
(First class Distinction), M.A. (Conflict
Management)
- : Asst. Prasit Thong-Un B.A., M. Ed.

Date of Graduation : 31 March 2013

ABSTRACT

The objectives of this research are 1) to study the temple management with applying 4 Bhromaviharas as the opinion of monks in Nakhonchisi District, Nakhonpathom Province, 2) to compare the temple management with applying 4 Bhramaviharas according to the opinion of monks in Nakhonchaisi District, Nakhonpathom Province, by separating in individual characteristics and 3) to study the problems, obstacles, suggestions of the temple management with applying 4 Bhrammaviharas as the opinion of monks in Nakhonchaisi District, Nakhonpathom Province

The process of the research was made in the form of the Mixed Method Research. For the way of quantitative research, the data from 254 Buddhist monks in Nakhonchaisi District, Nakhonpathom Province, was studied, the instrument used for collecting the data in this research was the questionnaire that was divided into 3 sections. The 1st section was the questionnaire about the general data of the questionnaire answer givers. The 2nd section was the questionnaire of Buddhist monks' opinion of the temple management with applying 4 Bhramaviharas by the way of separating into 6 aspects. The 3rd section was the questionnaire concerned with problems, obstacles and suggestions of the temple management with applying 4 Bhramaviharas according to the opinion of Buddhist monks in Nakhonchaisi District, Nakhonpathom Province. The analyzing the data was made by valuation of frequency, percentage, mean, standard deviation and F-test. It was analyzing one way ANOVA. Testing the difference of mean in pair made by LSD (Least Significant

Difference). For the qualitative research, the data were collected by the way of in-depth interview.

From the result of the research, it has been found that

1. Buddhist monks' opinion of the temple management with applying 4 Bhramaviharas, in generally, was at the level "much "

2. For the comparative analysis of Buddhist monks' opinion of the temple management with applying 4 Bhramaviharas as the opinion of Buddhist monks in Nakhonchaisi District, Nakhonpathom province, being divided according to individual status, it has been found that most of the Buddhist monks whose age, educational qualification and Dhamma educational qualification were different did not have the different opinion of this. Hereby, the hypothesis set was refused. However, the Buddhist monks whose rains-retreat and Pali educational qualification were different would have the different opinion with statistical significance at the level 0.05. Hereby, the hypothesis set was accepted.

3. Most of the problems of the temple management with applying 4 Bhramaviharas have been found that the Ecc. Administrative monks lacked the knowledge and ability of managing the organization, lacked the budget for educational supporting , There was no training monks and novices in the knowledge of propagation and the temple and community lacked the cooperation for holding activities.

The suggestion of the temple management with 4 Bhramaviharas as the opinion of Buddhist monks in Nakhonchaisi District, Nakhonpathom Province was that the Ecc. Administrative monks should have the knowledge and ability of the organization management, the budget supporting education should be given, the training monks and novices to have the knowledge and ability of propagating Dhamma should be done and also the temple and the community should have the cooperation for doing activities.

From the interview, it has been seen that the temple management with applying 4 Bhramaviharas as the opinion of Buddhist monks in Nakhonchaisi District is running on, but increasing more efficiency must be done in order support the temple management for monks and novices to have more knowledge to be the guideline for the temple management.

Thesis Title : Temple Management with applying 4 Bhromaviharas as the Opinion of Monks in Nakhonchaisi District, Nkhonpathom Province.

Researcher : Phra Charan Cirapunyo

Degree : Master of Arts (Buddhist Management)

Thesis Supervisory Committee

: Dr.Phichet Thangto B.A., M.A.,
Ph.D.(Pub.Ad.)

: Phramaha Bunloet Indapanyo Asst., B.A.
(First class Distinction), M.A. (Conflict
Management)

: Asst. Prasit Thong-Un B.A., M. Ed.

Date of Graduation : 31 March 2013

ABSTRACT

The objectives of this research are 1) to study the temple management with applying 4 Bhromaviharas as the opinion of monks in Nakhonchisi District, Nakhonpathom Province, 2) to compare the temple management with applying 4 Bhramaviharas according to the opinion of monks in Nakhonchaisi District, Nakhonpathom Province, by separating in individual characteristics and 3) to study the problems, obstacles, suggestions of the temple management with applying 4 Bhrammaviharas as the opinion of monks in Nakhonchaisi District, Nakhonpathom Province

The process of the research was made in the form of the Mixed Method Research. For the way of quantitative research, the data from 254 Buddhist monks in Nakhonchaisi District, Nakhonpathom Province, was studied, the instrument used for collecting the data in this research was the questionnaire that was divided into 3 sections. The 1st section was the questionnaire about the general data of the questionnaire answer givers. The 2nd section was the questionnaire of Buddhist monks' opinion of the temple management with applying 4 Bhramaviharas by the way of separating into 6 aspects. The 3rd section was the questionnaire concerned with problems, obstacles and suggestions of the temple management with applying 4 Bhramaviharas according to the opinion of Buddhist monks in Nakhonchaisi District, Nakhonpathom Province. The analyzing the data was made by valuation of frequency, percentage, mean, standard deviation and F-test. It was analyzing one way ANOVA. Testing the difference of mean in pair made by LSD (Least Significant

Difference). For the qualitative research, the data were collected by the way of in-depth interview.

From the result of the research, it has been found that

1. Buddhist monks' opinion of the temple management with applying 4 Bhramaviharas, in generally, was at the level "much "

2. For the comparative analysis of Buddhist monks' opinion of the temple management with applying 4 Bhramaviharas as the opinion of Buddhist monks in Nakhonchaisi District, Nakhonpathom province, being divided according to individual status, it has been found that most of the Buddhist monks whose age, educational qualification and Dhamma educational qualification were different did not have the different opinion of this. Hereby, the hypothesis set was refused. However, the Buddhist monks whose rains-retreat and Pali educational qualification were different would have the different opinion with statistical significance at the level 0.05. Hereby, the hypothesis set was accepted.

3. Most of the problems of the temple management with applying 4 Bhramaviharas have been found that the Ecc. Administrative monks lacked the knowledge and ability of managing the organization, lacked the budget for educational supporting , There was no training monks and novices in the knowledge of propagation and the temple and community lacked the cooperation for holding activities.

The suggestion of the temple management with 4 Bhramaviharas as the opinion of Buddhist monks in Nakhonchaisi District, Nakhonpathom Province was that the Ecc. Administrative monks should have the knowledge and ability of the organization management, the budget supporting education should be given, the training monks and novices to have the knowledge and ability of propagating Dhamma should be done and also the temple and the community should have the cooperation for doing activities.

From the interview, it has been seen that the temple management with applying 4 Bhramaviharas as the opinion of Buddhist monks in Nakhonchaisi District is running on, but increasing more efficiency must be done in order support the temple management for monks and novices to have more knowledge to be the guideline for the temple management.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ อันประกอบด้วย อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต ประธานคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์, พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, ผศ.และผศ.ประสิทธิ์ ทองอ่อนคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ที่ได้ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องในการทำวิจัย ให้คำแนะนำและความช่วยเหลือมาโดยตลอด

ขอขอบพระคุณท่านผู้เชี่ยวชาญอันประกอบด้วย พระครูปริมาณุรักษ์, รศ.ดร.พระมหาสม กลยาโณ ดร., พระปลัดสามารณ ธมฺมธโร, พระมหาโยตะ ปยุตโต, และอาจารย์ ดร. วันชัย สุขตาม, ที่เมตตาที่ได้อนุเคราะห์ตรวจเครื่องมือในการวิจัยรวมทั้งข้อเสนอแนะแบบสอบถามอันเป็นประโยชน์และสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณพระครูสิริปัญญาภิวัฒน์ เจ้าคณะอำเภอนครชัยศรีและพระครูจารุวัฒน์คุณ เจ้าอาวาสวัดหอมเกร็ด ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามการวิจัย

ขอขอบพระคุณพระครูอนุกูลพิศาลกิจ เจ้าอาวาสวัดบางพระ อำเภอนครชัยศรี พระปลัดสายชล จิตตกาโร เจ้าอาวาสวัดไร่แดงทอง อำเภอกำแพงแสนและพระมหาสุภัทรชัย วชิรญาณ (สีสะใบ) ที่ให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจอยู่เสมอในการทำวิจัย

ขอเจริญพรโยมจรรยา อี๊ขาว เอี่ยมศรีเพ็งและครอบครัวที่ให้การอุปถัมภ์ในการวิจัย

ขอเจริญพรขอบคุณโยมกิ่ง โยมบรรจง ปานเทพอินทร์ น.ส.พัฒนา น.ส.เครือวัลย์ นายเทพรังสรรค์ นางบำรุง ปานเทพอินทร์และครอบครัวที่ให้การอุปถัมภ์ความสนับสนุนช่วยเหลือในการทำวิจัย ทำให้งานวิจัยชิ้นนี้ดำเนินการไปจนประสบความสำเร็จและที่สำคัญขอเจริญพร นายประกิต บุญมีและนางสาวสุทธาริณี ฤทัยวัฒนาที่ได้ช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์

คุณค่าและประโยชน์อันได้อันพึงได้จากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบบูชาเป็นกตเวทิตาคุณแด่ บิดา มารดา รวมทั้งอุปัชฌาย์ ครู อาจารย์ อุบาสก อุบาสิกาและผู้มีพระคุณทุกท่าน ที่ได้ร่วมกันสร้างสรรค์งานวิจัยชิ้นนี้ให้ประสบความสำเร็จด้วยดี

พระจรัล จิรปุณโณ (เอี่ยมศรีเพ็ง)

๒๑ มีนาคม ๒๕๕๖

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(๑)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(๓)
กิตติกรรมประกาศ	(๕)
สารบัญ	(๖)
สารบัญตาราง	(๘)
สารบัญแผนภาพ	(๑๑)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(๑๒)
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย	๓
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๕ สมมติฐานในการวิจัย	๔
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๖
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดเห็น	๗
๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงาน	๑๔
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับวัด	๓๐
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการงานของวัด	๔๙
๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับพรหมวิหาร ๔	๖๒
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖๕
๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๗๙
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๘๑
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๘๑
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๘๑
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๘๓

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๘๕
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๘๖
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	
๔.๑ คุณลักษณะส่วนบุคคลของพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถาม	๘๘
๔.๓ ผลการเปรียบเทียบการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหารตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรีจังหวัดนครปฐม จำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคล	๙๘
๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการงานของวัด โดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ของพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถาม	๑๑๓
๔.๕ ผลการวิเคราะห์การสัมภาษณ์	๑๒๕
๔.๕ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Body of Knowledge)	๑๓๓
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๓๖
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๓๙
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๔๒
บรรณานุกรม	๑๔๓
ภาคผนวก	
แบบสัมภาษณ์	๑๕๔
ก. ภาพถ่ายผู้ให้สัมภาษณ์และรายนามผู้ให้สัมภาษณ์	๑๕๖
ข. รายนามผู้เชี่ยวชาญและหนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไข เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ๕ ท่าน	๑๖๖
ค. ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)	๑๗๒
ง. หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบ ความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (Try out)	๑๗๕
จ. ผลการหาความสอดคล้องของแบบสอบถาม	๑๗๗
ฉ. หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๑๘๐
ช. แบบสอบถาม	๑๘๒
ประวัติผู้วิจัย	๑๙๐

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๓.๑	จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตามตำบลวัด	๘๘
๔.๒	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการ ประยุกต์ใช้พระมหาวีร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด โดยภาพรวม	๙๐
๔.๓	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการ การประยุกต์ใช้พระมหาวีร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ด้านการปกครอง	๙๑
๔.๔	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการ การประยุกต์ใช้พระมหาวีร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ด้านการศึกษา	๙๒
๔.๕	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการ การประยุกต์ใช้พระมหาวีร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๙๓
๔.๖	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการ การประยุกต์ใช้พระมหาวีร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๙๔
๔.๗	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการ การประยุกต์ใช้พระมหาวีร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ด้านสาธารณูปการ	๙๕
๔.๘	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการ การประยุกต์ใช้พระมหาวีร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ด้านสาธารณสงเคราะห์	๙๖
๔.๙	การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พระมหาวีร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ในภาพรวม จำแนกตามอายุ	๙๗
๔.๑๐	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ จำแนกตามอายุ ด้านการปกครอง	๑๐๐

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๑๑	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ จำแนกตามอายุ ด้านการศาสนศึกษา	๑๐๑
๔.๑๒	การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ในภาพรวม จำแนกตามพรรษา	๑๐๒
๔.๑๓	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ จำแนกตามพรรษา การศึกษาสงเคราะห์	๑๐๓
๔.๑๔	การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ในภาพรวม จำแนกตามวุฒิ การศึกษาทางสามัญ	๑๐๔
๔.๑๕	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ จำแนกตามวุฒิการศึกษา ทางสามัญโดยรวม	๑๐๕
๔.๑๖	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางสามัญ การศึกษาสงเคราะห์	๑๐๖
๔.๑๗	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางสามัญ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๑๐๖
๔.๑๘	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางสามัญ ด้านสาธารณูปการ	๑๐๗
๔.๑๙	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางสามัญ ด้านสาธารณสงเคราะห์	๑๐๗
๔.๒๐	การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ในภาพรวม จำแนกตามวุฒิ การศึกษาทางธรรม	๑๐๘
๔.๒๑	การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ในภาพรวม จำแนกตามวุฒิ การศึกษาทางเปรียญธรรม	๑๑๐
๔.๒๓	แปลผล ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการงานของวัด โดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัดของพระสงฆ์ ผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านการปกครอง	๑๑๒

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๒๓	ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานวัดของพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านการศาสนศึกษา	๑๑๕
๔.๒๔	ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัดของพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๑๑๗
๔.๒๕	ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานวัดของพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านการเผยแผ่	๑๑๙
๔.๒๖	ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัดของพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านการสาธารณูปการ	๑๒๑
๔.๒๗	ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัดของพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๑๒๓

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
๒.๑	โครงสร้างและภารกิจการบริหารจัดการงานของวัด	๓๙
๒.๒	กรอบแนวคิดในการวิจัย	๗๙
๔.๑	สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Body of Knowledge)	๑๓๓

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลัก โดยใช้ระบบย่อคำ ดังต่อไปนี้

พระสุตตันตปิฎก

ที.ปา.	(ไทย)=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎีกวรรค	(ภาษาไทย)
อง.ทุก.	(ไทย)=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ทุกนิบาต	(ภาษาไทย)

๒. การระบุเลขหมายพระไตรปิฎก

ในงานวิจัยฉบับนี้ ได้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๗ เป็นหลักในการอ้างอิง ซึ่งพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย จะระบุ เล่ม/ชื่อ/หน้า. เช่น ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๗/๓๗. หมายความว่า ระบุถึง สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท ฉบับภาษาไทย พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๕ ชื่อที่ ๓๗ หน้าที่ ๓๗ เป็นต้น

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันโลกที่เราอาศัยอยู่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาทุกวินาที แนวคิดในการพัฒนาอะไรต่างๆ ถึงตอนนี้ก็ต้องมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เราอยู่ในโลกยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงในแนวคิดด้วย เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงในแนวคิดแล้ว การปฏิบัติในเชิงของการสร้างสรรค์ความเจริญที่เรียกว่าพัฒนาที่จะต้องเปลี่ยนไปฉะนั้นจึงได้ยืมคำใหม่ซึ่งขยายจากความคิดเดิม หรือเปลี่ยนแปลงไปเลยเป็นจำนวนมาก^๑

หากมองย้อนกลับไปสู่อุตสาหกรรมเมื่อ ๕๐ ปีที่แล้วจะเห็นได้ว่า ตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๗๘ มาจนถึงปัจจุบันนี้ ภายใต้พระบรมโพธิสมภารของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประเทศไทยได้พัฒนาในทุกด้าน จนถึงบัดนี้ประเทศไทยกำลังเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ อันเป็นยุคแห่งข้อมูลข่าวสารแน่นอนแล้วอย่างปฏิเสธไม่ได้ เศรษฐกิจเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วนั้นเป็นความจริงแต่ประเทศไทยกลับต้องเผชิญปัญหาอันยิ่งใหญ่ตามมา คือปัญหาด้านสังคม กล่าวคือ เศรษฐกิจนั้นเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วจริง แต่ประเทศไทยกลับต้องเผชิญปัญหาอันยิ่งใหญ่ตามาคือ ปัญหาด้านสังคม กล่าวคือ ยิ่งพัฒนาด้านเศรษฐกิจให้ก้าวหน้ามากเท่าใด และความเจริญทางด้านวัตถุมีมากเท่าใด สภาพด้านจิตใจกลับเสื่อมลง จิตใจคนมีความสับสน ว้าวุ่น ขาดที่พึ่งทางใจ ครอบครัวที่เคยเข้มแข็งกลับอ่อนแอ แยกแยก ชุมชนหมู่บ้านที่เคยเข้มแข็งก็ตกอยู่ในสภาพเดียวกัน ประเทศไทยนั้นมีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วทางด้านวัตถุ แต่เกิดความเสื่อมทางด้านจิตใจ ค่านิยม และสังคม คนไทยประพฤติปฏิบัติที่แสดงถึงความเสื่อมทางด้านจิตใจอย่างเห็นได้ชัดหลายประการ เช่น นิยมวัตถุ นิยมความหรูหรา ฟุ่มเฟือย ยกย่องคนรวยโดยไม่คำนึงว่า จะร่ำรวยมาได้โดยวิธีใด เกิดการแข่งขันเอาไรต์เอาเปรียบไม่คำนึงถึงคุณธรรม จริยธรรม การเบียดเบียน การเอาไรต์เอาเปรียบนี้ นอกจากจะเบียดเบียนกันเองแล้วยังเบียดเบียนภูมิจานาธิปไตยและสิ่งแวดล้อมอีกด้วย ที่ดิน ป่า แม่น้ำ สภาพธรรมชาติ ภูมิจานาธิปไตย ยึดครอง ถูกทำลาย สภาพคนจนอยู่ในสลัมท่ามกลางตึกสูงอันหรูหราใหญ่โต สภาพความยากจน แร้นแค้นของคนในชนบท ความเหลื่อมล้ำทางสังคมระหว่างคนรวยและคนจนมีมากยิ่งขึ้น คนรวยมีเพียงจำนวนเล็กน้อย แต่เป็นเจ้าของทรัพย์สินสมบัติมากมาย ทำให้คนจนส่วนใหญ่ที่จนอยู่แล้วกลับยิ่งจนลงไปอีก ความเจริญกระจุกตัวอยู่ในสังคมเมืองไม่ได้กระจายออกไป ทำให้คนชนบทอพยพเข้าสู่เมือง หลวงเกิดปัญหาตามมาทั้งในชนบทและในเมือง สภาพเสื่อมโทรมทางสังคมอันเกิดจากความเสื่อมทาง

^๑พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), รุ่งอรุณของการศึกษา เบิกฟ้าแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๑๓.

จิตใจมีมากยิ่งขึ้น จะเห็นได้จากปัญหายาเสพติด โสเภณี โรคเอดส์ และปัญหาอื่น ๆ รวมถึงการละเลยด้านศาสนา และประเพณีเป็นต้น^๒

ในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมประชาชนนั้นถือเงินเป็นสรณะมากกว่าธรรมะ ผลของการปกครองที่แปลกหน้าและเศรษฐกิจที่ถือเงินเป็นสรณะ ได้ก่อปัญหาความสับสนในทางจริยธรรม แม้ในเรื่องความดีความชั่ว เมื่อสังคมถือเงินและอาจเป็นความดี พระสงฆ์ไม่เข้าใจปัญหาซับซ้อน ก็ย่อมถูกระบบทุนนิยมครอบงำเห็นตามไปว่า คนมีเงินมีอำนาจเป็นคนดี พระสงฆ์ส่วนมากจึงนำตนเองและวัดไปพัวพันอยู่กับคนมีเงินมีอำนาจ ในขณะที่เดียวกันก็ตกเป็นทาสเศรษฐกิจแทนการเป็นทาสของพระธรรมโดยไม่รู้ตัว ปัญหาที่เห็นชัดในเวลาขึ้นคือ วัดหรือพระสงฆ์ในเมืองมิได้มีได้เป็นตัวแทนสถาบันที่ทรงคุณธรรมไว้หรือเอื้ออาทรต่อสังคมอย่างเดิมแต่ตรงกันข้ามได้ทวีความเข้มข้นในทางเพิ่มพูนโลกธรรมฝ่ายอิฏฐารมณ์ คือ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข และยึดติดและเพิ่มอหังการให้กับตนเองมากขึ้น อันเป็นการเอาเปรียบหรือเป็นกาฝากสังคมตามที่ถูกกล่าวหาด้วย เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะ ทางพระสงฆ์ขาดความกล้าหาญทางจริยธรรมที่จะปกป้องเทิดทูนพระธรรมวินัยหรือความถูกต้องของสังคมแบบอย่างของชาวโลกไว้และขาดด้อยทั้งความประพฤติกุศลและความรู้ซึ่งตรงกันข้ามกับพระมหาเถระบางรูปในอดีตและปัจจุบัน^๓

วัดหลายแห่งในปัจจุบันมุ่งพัฒนาด้านวัตถุ ด้านอาคารสถานที่ มากกว่าการพัฒนาวัด มุ่งสร้างวัดถ่มมรดก เครื่องรางของขลัง เพื่อสนองความต้องการของประชาชน ยิ่งเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนไม่สามารถที่จะพึ่งตนเองเมื่อได้ปัจจัยมาก็บริหารจัดการพัฒนางานของวัดให้ใหญ่โตเกินความจำเป็น เกิดความภาคภูมิใจว่าได้พัฒนาพุทธศาสนาอย่างดียิ่งแล้ว อันที่จริงหัวใจของพระพุทธศาสนาอยู่ที่การพัฒนาคนเป็นหลักสำคัญ การบริหารจัดการงานของวัดมิได้เป็นไปในลักษณะองค์รวมของสงฆ์ แต่เป็นเรื่องของเจ้าอาวาสแต่เพียงผู้เดียว ซึ่งทำให้ไม่มีพลังพอที่จะทำงานได้ทุกด้าน และเกิดความบกพร่องในการดำเนินงานได้ง่าย สมาชิกในวัดและประชาชนขาดความเป็นเจ้าของวัด การทุ่มเทเพื่อการบริหารจัดการพัฒนางานของวัดก็ไม่เต็มที่ การบริหารจัดการงานของวัดนั้นนับได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการปกครองอย่างยิ่ง วัดจะมีความเจริญได้นั้นจะต้องมีระบบการบริหารจัดการงานของวัดที่ดีในทุกๆ ด้าน

การบริหารจัดการงานของวัดที่ดีนั้นสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีต่อการพัฒนาชุมชนได้ ซึ่งในการจะบริหารองค์การต่างๆ หรือแม้กระทั่งวัดให้ได้ดีนั้น ในปัจจุบันมีเพียงแต่ความรู้ความสามารถ

^๒ไพโรธ เลิศพิริยกุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์, สภาพปัญหาสังคมไทยในยุคโลกาภิวัตน์, (บริษัท เอ.พี. กราฟฟิคดีไซน์ และการพิมพ์จำกัด, ๒๕๓๙), หน้า ๑๒๙.

^๓พระมหาสมทรง สิรินธโร และคณะ, บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต, (กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา, ๒๕๒๕), หน้า ๒๗- ๒๘.

อย่างเดียวกันไม่เพียงพอ เพราะในสถานการณ์ปัจจุบันบ้านเมืองกำลังเรียกร้องหาคุณธรรมจากผู้ใหญ่ ผู้บริหาร ผู้ปกครององค์กรต่างๆ หลักพรหมวิหารธรรม จึงเป็นหลักธรรมที่ควรจะมีประจำใจให้เป็นคุณธรรมของ ผู้ใหญ่ ผู้นำ หัวหน้างาน ที่ปกครองพนักงาน เจ้าหน้าที่ หม่อมคณะ ที่ต้องประพฤติอย่างถูกต้องสามารถกำกับพฤติกรรมคนในองค์กร ในสังคม ให้เป็นไปโดยชอบธรรม ถูกต้องทำนองคลองธรรมสม่ำเสมอ^๕

จากข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์พรหมวิหาร ๔ รวมถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในวัดอำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ มากน้อยเพียงใดเพื่อนำไปใช้ในการบริหารจัดการงานของวัดให้บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น^๕

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคล

๑.๒.๓ เพื่อศึกษา ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” มีการกำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้กำหนดขอบเขตโดยการทบทวนเอกสารจากพระไตรปิฎก เอกสาร ตำรา ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาเฉพาะประเด็น การบริหารจัดการงานของวัดทั้ง ๖ ด้าน ประกอบด้วย ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๕.

^๕ คณินันต์ย์ จันทบุตร, การเคลื่อนไหวของยุวสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๘), หน้า ๑.

พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการและด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

๑) **ตัวแปรต้น** เป็นข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิ การศึกษาทางโลก วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม

๒) **ตัวแปรตาม** ได้แก่ การบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

๑.๓.๓ ขอบเขตประชากร

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดกลุ่มประชากรได้แก่ พระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ที่สังกัดมหานิกาย จำนวน ๗๕๐ รูป

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

เขตปกครองคณะสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ๗ ตำบล ๓๕ วัด^๖

๑.๓.๕ ขอบเขตระยะเวลา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาจะทำการศึกษาวิจัยตั้งแต่เดือน กรกฎาคม ๒๕๕๔ จนถึง ธันวาคม ๒๕๕๔ รวมเป็นระยะเวลา ๖ เดือน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ การบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐมเป็นอย่างไร

๑.๔.๒ ผลเปรียบเทียบการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม เป็นอย่างไร

๑.๔.๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ มีอะไรบ้าง

๑.๕ สมมติฐานในการวิจัย

สมมติฐานที่ ๑ พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัดแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๒ พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัดแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๓ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางโลกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการ

^๖ สืบได้จากสำนักงานเจ้าคณะอำเภอนครชัยศรี “วัดสำโรง” อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม, ๑ มิถุนายน ๒๕๕๔.

ประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัดแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๔ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาชั้นกรรมต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ การประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัดแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๕ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาบาลีต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ การประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัดแตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ความคิดเห็น หมายถึง ความคิดต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากผล ประสบการณ์ที่ผ่านพบผสมผสานกับหลักการและเหตุผลอันได้พิจารณาอย่างถี่ถ้วนรอบคอบของ พระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

การบริหารจัดการงานของวัด หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าอาวาสภายในวัดใน อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม **สรุปได้ว่า** ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารนั้น ประกอบด้วย การ วางแผน การจัดองค์การ การบริหารบุคคล การสั่งการ การประสานงาน การรายงานผล และ การงบประมาณ ที่ผู้บริหารทุกๆ องค์การจะต้องมีเพื่อให้การทำงานนั้นเกิดประสิทธิภาพ และ ประสิทธิภาพของการทำงาน ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยในการบริหารงานของวัดทั้ง ๖ ด้าน คือ

การปกครอง หมายถึง การควบคุมดูแลให้พระสงฆ์ภายในวัดประพฤติปฏิบัติตาม พระธรรมวินัยเพื่อให้เกิดความเรียบร้อย

การศาสนศึกษา หมายถึง การจัดการให้มีการศึกษา ส่งเสริมให้พระสงฆ์ภายในได้ ศึกษาเล่าเรียนทั้งทางธรรม และทางโลก

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาที่จะช่วยเหลือเกื้อกูล สถาบันการศึกษา หรือจัดสถานศึกษาภายในวัดเพื่อสงเคราะห์แก่เยาวชนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียน

การเผยแผ่ หมายถึง การจัดให้มีการฟังพระธรรมเทศนา การบรรยาย หรือปาฐกถา ธรรม การจัดศาสนพิธีต่างๆ และการให้ธรรมะ หรือการสนทนาธรรมแก่คนในชุมชนสังคมรวมทั้งจัด ห้องสมุด หรือจัดพิมพ์หนังสือธรรมะไว้เผยแผ่ให้ผู้สนใจศึกษาค้นคว้า

สาธารณูปการ หมายถึง การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสมบัติไว้ในวัด ด้วยการรักษา ซ่อมแซม ปรับปรุง ตกแต่งศาสนวัตถุ และศาสนสถานที่มีอยู่เดิม ให้เหมาะสมกับศาสนสมบัติที่จำเป็นต่อการดำรงพระพุทธศาสนา

สาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินกิจการสาธารณประโยชน์เพื่อช่วยเหลือ เกื้อกูลคนในสังคมและชุมชน โดยการจัดกิจกรรมอันเป็นสาธารณกุศลหรือให้ความสะดวกแก่สังคม หรือชุมชน เพื่อให้สังคมและชุมชนมีการพัฒนาที่ดีต่อไป

พรหมวิหาร ๔ หมายถึง ธรรมของพรหมหรือของท่านผู้ใหญ่ พรหมวิหารเป็น หลักธรรมสำหรับทุกคนเป็นหลักประจำใจที่ช่วยให้เราดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์ หลักธรรมนี้ได้แก่

เมตตา ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับความสุขเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา ความสุขเกิดขึ้นได้ทั้งกายและใจ เช่น ความสุขเกิดจากการมีทรัพย์ ความสุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์เพื่อการ บริโภค ความสุขเกิดจากการไม่เป็นหนี้และความสุขเกิดจากการทำงานที่ปราศจากโทษ เป็นต้น

กรุณา ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นความทุกข์ คือ สิ่งที่เข้ามาเบียดเบียนให้เกิดความ ไม่สบายกายไม่สบายใจ

มุทิตา ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี คำว่า "ดี" ในที่นี้หมายถึง การมีความสุขหรือมีความ เจริญก้าวหน้า ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีจึงหมายถึง ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขความ เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ไม่มีจิตใริชยา ความริชยา คือ ความไม่สบายใจ ความโกรธ ความฟุ้งซ่านซึ่ง มักเกิดขึ้นเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดีกว่าตน

อุเบกขา การรู้จักวางเฉย หมายถึง การวางใจเป็นกลางเพราะพิจารณาเห็นว่า ใคร ทำดียอมได้ดี ใครทำชั่วยอมได้ชั่ว ตามกฎแห่งกรรม คือ ใครทำสิ่งใดไว้สิ่งนั้นย่อมตอบสนองคืนบุคคล ผู้กระทำ เมื่อเราเห็น ใครได้รับผลกรรมในทางที่เป็นโทษเราก็ไม่ควรดีใจหรือคิดซ้ำเติมเขาในเรื่องที่ เกิดขึ้น เราควรมีความปรารถนาดี คือพยายามช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ในลักษณะที่ถูกต้อง ตามทำนองคลองธรรม

พระสงฆ์ หมายถึง พระภิกษุที่สังกัดมหานิกายในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตาม ความคิดเห็นของพระสงฆ์ ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

๑.๗.๒ ทำให้ทราบผลเปรียบเทียบการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้ พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตาม คุณลักษณะส่วนบุคคล

๑.๗.๓ ทำให้ทราบ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยจะเป็นแนวทางใน การบริหารจัดการพัฒนางานของวัดในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

๑.๗.๔ ทำให้ทราบว่าผลการวิจัยจากเรื่องการบริหารจัดการงานของวัดโดยการ ประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ นำมาประยุกต์ใช้ได้

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและจัดเรียงลำดับการนำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงาน
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับวัด
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานของวัด
- ๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับพรหมวิหาร ๔
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดเห็น

๒.๑.๑ ความหมายของความคิดเห็น

จากการตรวจสอบเอกสารเกี่ยวกับความหมายของความคิดเห็น ได้มีผู้ให้ความหมายกับความคิดเห็นไว้หลายท่านดังนี้

กู๊ด (Good ,C.V) ได้กล่าวไว้ว่า ความคิดเห็นหมายถึงความเชื่อ ความคิด หรือการลงความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยไม่สามารถบอกได้ว่า ถูกต้องหรือไม่^๑

โคเลสนิค (Kolesnik, W.L) ได้กล่าวไว้ว่า ความเห็นเป็นการออกซึ่งการตัดสินใจจากการประเมินค่า หรือทัศนะเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ^๒

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวไว้ว่า ความเห็น (ทิวฐิ) หมายรวมถึง ความเชื่อถือ ลัทธิ ทฤษฎี ความเข้าใจตามนัยเหตุผล ข้อที่เข้ากับความเข้าใจของตน หลักการที่เห็นสมควร ข้อที่ถูกต้อง ข้อที่เชิดชูเอาไว้ความใฝ่นิยม หรือที่ปัจจุบันเรียกกันว่าค่านิยม รวมไปถึงอุดมการณ์ แนวทัศนะในการมองโลกและชีวิต ที่เรียกกันว่า โลกทัศน์และชีวทัศน์ต่างๆ ตลอดจนทัศนคติพื้นฐานที่

^๑Good, C.V., *Dictionary of Education*, (New York : Mc Graw-Hill Book Company, 1973), P. 338.

^๒Kolesnik, W.L., *Education Psychology Industry*, (Boston : Houghton Mifflin Company, 1970), P .320.

สืบเนื่องจากความเก็บความเข้าใจและความใฝ่นิยมเหล่านั้น ถ้าจะจัดเข้าเป็นพวกๆ ก็คงมี ๒ ระดับ คือ ความเห็น ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าว่า ดี ไม่ดี ควรจะเป็น ไม่ควรจะเป็น ไม่ควรจะเป็น เป็นต้น^๓

อีแซค (Isaak) ได้กล่าวไว้ว่า ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกทางคำพูดหรือคำตอบที่บุคคลได้แสดงออกต่อสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง โดยเฉพาะจากคำถามที่ได้รับทุกๆ ไป โดยปกติแล้วความคิดเห็นจะแตกต่างจากทัศนคติ คือความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ ขณะที่ทัศนคติจะเป็นเรื่องทั่วไป ซึ่งจะมีความหมายที่กว้าง^๔

ฝ่ายวิชาการภาษาไทย ได้กล่าวไว้ว่า ความคิดเห็น หมายถึง ทัศนคติที่มีเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่นมีความคิดเห็นตรงข้ามกับคนอื่น^๕

จิตินันท์ เดชะคุปต์ ได้กล่าวไว้ว่า ความคิดเห็น หมายถึง การแสดงออกถึงความเชื่อบางอย่าง ทัศนคติบางอย่าง ค่านิยมบางอย่างของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งกระทำอาจไม่สอดคล้องกับการแสดงออกทางความคิดเห็นต่อสิ่งนั้น^๖

ประภาเพ็ญ สุวรรณ ได้กล่าวว่า ความคิดเห็นถือเป็นการแสดงออกด้านทัศนคติอย่างหนึ่ง โดยมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบและพร้อมที่จะมีปฏิริยาเฉพาะอย่างยิ่งต่อสถานการณ์ภายนอก^๗

จำลอง เงินดี ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความคิดเห็น หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในลักษณะที่ไม่ลึกซึ้งเหมือนทัศนคติ ความคิดเห็นนั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นการแสดงออกของทัศนคติก็ได้ สังกะและวัดได้จากคนแต่มีส่วนที่แตกต่างไปจากทัศนคติตรงที่ทัศนคตินั้นเจ้าตัวอาจจะตระหนักหรือไม่ตระหนักก็ได้^๘

^๓ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๗๓๕-๗๓๖.

^๔ Isaak, A.C., **Scope and Methods of Political Scienc** : An Introduction to the MeThodology of Political Inquiry, (Illinois : The Dorsey Press, 1981), P. 203.

^๕ ฝ่ายวิชาการภาษาไทย, **พจนานุกรมไทยฉบับทันสมัยและสมบูรณ์**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บริษัทเอ็คยูเคชั่น จำกัด มหาชน, ๒๕๕๒), หน้า ๒๒๖

^๖ จิตินันท์ เดชะคุปต์ , **ความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับการจัดบริการสถานเลี้ยงเด็กในเขตกรุงเทพมหานคร: ความต้องการรูปแบบและคุณภาพรายงานการวิจัย**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ , ๒๕๕๒), หน้า ๕

^๗ ประภาเพ็ญ สุวรรณ, **การจัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๐), หน้า ๖๙.

^๘ จำลอง เงินดี, **เอกสารคำสอนวิชาจิตวิทยาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๔), หน้า ๒.

บุญเรียง ขจรศิลป์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความคิดเห็น หมายถึง การแสดงออกทาง วาจาของเจตคติ การที่บุคคลกล่าวว่าเขามีความเชื่อหรือความรู้สึกอย่างไรนั้น เป็นการแสดงความคิดเห็นของบุคคลนั้น ดังนั้น การวัดความคิดเห็นของบุคคลนั้น เป็นสิ่งที่เป็นไปได้^๙

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความคิดเห็น หมายถึง การแสดงออก ซึ่งวิจารณ์ญานที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เป็นการอธิบายเหตุผลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความคิดเห็นมี ลักษณะที่แคบกว่าทัศนคติในขณะที่ทัศนคติเป็นสิ่งที่แสดงภาพความรู้สึกต่างๆ ไป เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ แต่ ความคิดเห็นจะอธิบายเหตุผลเฉพาะ^{๑๐}

ราชบัณฑิตสถาน ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความคิดเห็น หมายถึง เป็นข้อพิจารณาเห็นว่า เป็นจริงจากการใช้ปัญญาและความคิดประกอบ ถึงแม้ว่าจะไม่ได้อาศัยหลักฐานพิสูจน์ยืนยันได้เสมอ ไปก็ตาม^{๑๑}

สุชา จันท์ธอม ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความคิดเห็น หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่ง ใดสิ่งหนึ่ง แต่เป็นลักษณะที่ไม่ลึกซึ้งเช่นเดียวกับทัศนคติ ซึ่งกล่าวโดยทั่วไปคนเราจะมีความคิดเห็นที่ แตกต่างกันออกไป และความคิดเห็นก็เป็นส่วนหนึ่งของทัศนคติ^{๑๒}

แมรี แอล กู๊ด (Mary L. Good) ได้ให้ความหมายของความคิดเห็น (Opinion) ไว้หลาย ความหมาย ได้แก่

๑) ความหมายทั่วไป หมายถึง ความเชื่อ ความคิดเห็น ข้อพิจารณา ความรู้สึก หรือ ทัศนคติที่ยังไม่ได้รับการพิสูจน์อย่างแน่นอน และยังขาดน้ำหนักทางเหตุผลหรือการวิเคราะห์ หรือกล่าว กว้าง ๆ ได้ว่ามีความเป็นไปได้มากกว่าความรู้^{๑๓}

๒) ความหมายเฉพาะ หมายถึง การพิจารณาหรือการวินิจฉัยอย่างมีแบบแผนจาก แหล่งข้อมูล หรือบุคคลที่เชื่อถือได้

^๙บุญเรียง ขจรศิลป์, **วิธีวิจัยการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : พิชญา พรินตติ้ง, ๒๕๓๔), หน้า ๗๘.

^{๑๐}ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, **จิตวิทยาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : แพร์พิทยา อินเตอร์เนชั่นแนล, ๒๕๓๒), หน้า ๒๕.

^{๑๑}ราชบัณฑิตสถาน, **พจนานุกรมสังคัมวิทยาอังกฤษ-ไทย**, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คพับลิเคชั่น, ๒๕๔๖), หน้า ๒๓๖.

^{๑๒}สุชา จันท์ธอม, **จิตวิทยาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : แพร์พิทยา อินเตอร์เนชั่นแนล, ๒๕๒๐), หน้า ๑๐๓-๑๐๔.

^{๑๓}Mary L. Good, **Integrating the Individual and the Organization**, (New York : Wiley, 2006), p. 17.

๓) ความคิดเห็นสาธารณะ (Public Opinion) หมายถึง การพิจารณาหรือข้อวินิจฉัยรวม ๆ ของกลุ่มคนในสังคมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ หรือข้อเท็จจริง

สรุปได้ว่า ความคิดเห็น หมายถึง การแสดงออกทางด้านความรู้สึก หรือความเชื่อต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง ด้วยการพูดหรือการเขียน โดยมีอารมณ์ ประสบการณ์ และสภาพแวดล้อมในขณะนั้น เป็นพื้นฐานของการแสดงออก ซึ่งอาจจะถูกต้องหรือไม่ก็ได้ แล้วแต่ละบุคคลจะแสดงความคิดเห็นออกมา รวมทั้งอาจจะได้รับการยอมรับหรือปฏิเสธจากคนอื่นก็ได้ ความคิดเห็นนี้อาจจะเปลี่ยนแปลงไปได้ตามกาลเวลา

๒.๑.๒ แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น

จากการตรวจสอบเอกสารปรากฏว่า มีผู้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้หลายท่าน ดังนี้

กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์ ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้ว่า ความคิดเห็นเป็นเพียงการแสดงออกที่เกิดจากความรู้สึกภายในต่าง ๆ ซึ่งความรู้สึกภายในนั้นอาจเป็นเพียงเจตคติหรือความเชื่อหรือความนิยม หรือถ้าจะกล่าวในลักษณะของพฤติกรรมในแง่ของจิตวิทยาก็กล่าวได้ว่าเจตคติ ความเชื่อ ความนิยมเป็นพฤติกรรมภายในที่ไม่มีผู้ใดสังเกตหรือทราบได้ นอกจากตัวของเขาผู้นั้น แต่ความคิดเห็นพฤติกรรมภายนอกที่ผู้อื่นสามารถสังเกตหรือทราบได้อย่างชัดเจนดังนั้นคนที่มีเจตคติหรือความเชื่อหรือค่านิยมอย่างหนึ่ง แต่ถ้าเขาไม่แสดงความคิดเห็นออกมาก็จะไม่มีผู้ใดทราบได้เลยว่าเขามีเจตคติหรือความเชื่อหรือค่านิยมเช่นใด^{๑๔}

นพมาศ ธีรเวคิน ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้ว่า ความคิดเห็นนั้นถูกจัดว่าเป็นส่วนที่มนุษย์ได้แสดงออกมาโดยการพูดหรือการเขียน มนุษย์นั้นจะพูดจากใจจริง พูดตามสังคมหรือพูดเพื่อเอาใจผู้ฟังก็ตาม แต่เมื่อพูดหรือเขียนออกไปแล้วก็ทำให้เกิดผลได้ คนส่วนใหญ่มักจะถือว่าสิ่งที่มนุษย์แสดงออกมานั้นเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความในใจ^{๑๕}

สุชา จันท์ธอม และสุรางค์ จันท์ธอม ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้ว่า ความคิดเห็นเป็นส่วนหนึ่งของทัศนคติ เราไม่สามารถแยกความคิดเห็นและทัศนคติออกจากกันได้ เพราะความคิดเห็นมีลักษณะคล้ายทัศนคติ แต่ความคิดเห็นแตกต่างจากทัศนคติตรงที่ทัศนคตินั้น เป็นความพร้อมทางจิตใจที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่อาจแสดงออกมาได้ทั้งคำพูดและการกระทำ ทัศนคติไม่เหมือนกับ

^{๑๔} กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์, **จิตวิทยาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๓), หน้า ๑๓๔-๑๓๕.

^{๑๕} นพมาศ ธีรเวคิน, **จิตวิทยาสังคม**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย-ธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๙๙.

ความคิดเห็นตรงที่ไม่ใช่สิ่งเร้าที่จะแสดงออกมาอย่างเปิดเผยหรือตอบสนองอย่างตรงๆ และลักษณะของความคิดเห็นไม่ลึกซึ้งเหมือนทัศนคติ^{๑๖}

สุพัตรา สุภาพ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้ว่าความคิดเห็นเป็นการแสดง ออกของบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยเฉพาะการพูดหรือการเขียน ซึ่งในการแสดง ออกนี้จะต้องอาศัยพื้นฐานความรู้ ประสบการณ์ และพฤติกรรมระหว่างบุคคล ก่อนที่จะมีการตัดสินใจแสดงออก ซึ่งการแสดงออกนี้อาจได้รับการยอมรับหรือปฏิเสธจากผู้อื่นก็ได้^{๑๗}

อุทัย หิรัญโต ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้ว่า ความคิดเห็นของคนมีหลายระดับคือ อย่างผิวเผินก็มี อย่างลึกซึ้งก็มี สำหรับความคิดเห็นที่เป็นทัศนคตินั้น เป็นความคิดเห็นอย่างลึกซึ้งและติดตัวไปเป็นเวลานาน เป็นความคิดเห็นทั่วๆ ไป ไม่เฉพาะอย่างและมีอยู่เป็นเวลาอันสั้น เรียกว่าความคิดเห็น เป็นความคิดเห็นประเภทหนึ่งที่ไม่ตั้งอยู่บนรากฐานของพยานหลักฐานที่เพียงพอแก่การพิสูจน์ มีความรู้แห่งอารมณ์น้อยและเกิดขึ้นได้ง่ายแต่ก็สลายตัวเร็ว^{๑๘}

สรุปได้ว่า ความคิดเห็น เป็นการแสดงออกมาซึ่งการตัดสินใจจากการประเมินค่าหรือทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะซึ่งในการแสดงออกมานี้จะต้องอาศัยพื้นฐานความรู้ ประสบการณ์ และพฤติกรรมระหว่างบุคคล เป็นเครื่องช่วยในการพิจารณาและประเมินค่า ก่อนที่มีการตัดสินใจแสดงออกซึ่งการแสดงออกความคิดเห็นนี้อาจจะเป็นในทางเห็นด้วยหรือไม่ก็ได้ ในบางสภาพการณ์ความคิดเห็นอาจจะอยู่ในลักษณะเห็นด้วยมากหรือเห็นด้วยน้อย ความคิดเห็นไม่ถาวรและมีการเปลี่ยนแปลงได้โดยง่ายและความคิดเห็นย่อมได้รับอิทธิพลจากทัศนคติ

๒.๑.๓ ความสำคัญของความคิดเห็น

จากการตรวจสอบเอกสารปรากฏ มีผู้ให้อธิบายให้สำคัญของความคิดเห็นไว้หลายท่าน ดังนี้

จิตรจางง สุภาพ ได้กล่าวถึง ความสำคัญของความคิดเห็นว่า ความคิดเห็น มีอิทธิพลครอบงำและมีบทบาทกำหนดวิถีชีวิตและสังคมของมนุษย์เป็นอย่างมาก สามารถนำชีวิต สังคม หรือมนุษยชาติทั้งหมดไปสู่ความเจริญงอกงามหลุดพ้น หรือนำไปสู่ความเสื่อม ความพินาศก็ได้ ดังจะมองเห็นในชีวิตของบุคคล ทิฐิ (ความเห็น) เป็นตัวชักจูง และกำหนดวิถีชีวิตทั้งในด้านรับเข้า และด้านแสดงออกกล่าวคือ จะมองเห็นโลกและชีวิตเป็นอย่างไร และจะปฏิบัติต่อโลกและชีวิตนั้นอย่างไร เริ่ม

^{๑๖} สุชา จันท์ธอม และสุรางค์ จันท์ธอม, **จิตวิทยาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๐), หน้า ๑๐๔.

^{๑๗} สุพัตรา สุภาพ, **สังคมวิทยา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒๒, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๑๓๒.

^{๑๘} อุทัย หิรัญโต, **สังคมวิทยาประยุกต์**, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๙), หน้า ๘๐-๘๑.

ตั้งแต่การแปลความหมายของประสบการณ์ที่รับเข้ามาใหม่อย่างไร จะตีค่าจะตัดสินวินิจฉัยอย่างไร จะหันไปหาหรือเลือกรับสิ่งใด ส่วนใด ในแง่ใด จะเห็นด้วยหรือไม่ จะอยู่ฝ่ายใด และชักนำแนวความคิด การพูด การกระทำ ที่จะสนองตอบได้ แสดงปฏิกิริยาออกไปเองว่าจะเอาอย่างไร พูดหรือทำอย่างไร กับบุคคล สิ่งของ สภาพแวดล้อม หรือสถานการณ์นั้นๆ พร้อมทั้งสร้างเหตุผลประกอบสำหรับการที่จะพูดจะทำเช่นนั้น^{๑๙}

สรุปได้ว่า ความสำคัญของความคิดเห็นว่า การออกสำรวจความคิดเห็นเป็นการศึกษาความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งแต่ละบุคคลจะแสดงออก ความเชื่อและความรู้สึกใดๆ ออกมาโดยการพูดหรือการเขียนเป็นต้น การสำรวจความคิดเห็นจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานด้านต่าง เพราะจะทำให้การบริหารงาน เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ถ้าจะให้สำเร็จและบรรลุเป้าหมายอย่างแท้จริงแล้วก็คงจะได้ความร่วมมือจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จึงจะทำให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

๒.๑.๔ หลักการวัดความคิดเห็น

ในเรื่องของการวัดความคิดเห็นนั้น ได้มีผู้ให้หลักการวัดความคิดเห็นไว้หลายท่าน มีความแตกต่างกัน ดังนี้

จิตรจำนง สุภาพ ได้กล่าวไว้ว่า ลักษณะของความคิดที่ดี ความคิดที่ดีจนถึงขั้นเกิดปัญญา ประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ คือ การใช้ความคิดถูกวิธี การรู้จักคิด การคิดเป็น การคิดที่มีระบบระเบียบ กล่าวโดยรวมๆ ก็คือ หมายถึง การรู้จักมอง รู้จักพิจารณาสิ่งหลาย ตามที่สิ่งนั้นๆ มันเป็นเรื่องของมัน คิดหาเหตุผล ค้นหาต้นตอหรือต้นเค้า สืบสาวให้ตลอดสาย และแยกแยะสิ่งนั้นๆ หรือปัญหา นั้น ออกให้เห็นตามสภาวะและตามความสัมพันธ์สืบทอดแห่งเหตุปัจจัยโดยไม่เอาตัณหา อุปาทานของตนเข้าไปเกี่ยวข้อง^{๒๐}

เบส จอห์น (Best, J.W) ได้กล่าวไว้ว่า ในการที่ผู้ใดจะแสดงความคิดเห็นออกมานั้น วิธีการที่จะใช้โดยทั่วไป คือ วิธีการตอบแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามได้เสนอแนะว่า วิธีที่ง่ายที่สุดที่จะบอกถึงความคิดเห็นคือ การแสดงออกให้เห็นร้อยละของคำตอบในแต่ละข้อความ เพราะจะทำให้เห็นว่าความคิดเห็นจะออกมาในลักษณะใด และจะได้ทำตามข้อคิดเห็นเหล่านั้น^{๒๑}

วิเชียร เกตุสิงค์ ได้กล่าวถึงหลักการวัดความคิดเห็นว่า การใช้แบบสอบถามสำหรับวัดความคิดเห็นจะต้องระบุให้ผู้ตอบ ตอบว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย กับข้อความที่กำหนดให้แบบสอบถามประเภทนี้นิยมสร้างตามแนวคิดของลิเคอร์ท ซึ่งแบ่งน้ำหนักความคิดเห็นเป็น ๕ ระดับ

^{๑๙}จิตรจำนง สุภาพ, **ทฤษฎีวิธีชาวต์**, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์การพิมพ์พลชัย, ๒๕๔๔), หน้า ๒๓๙.

^{๒๐}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓๙.

^{๒๑}Best, J.W., **Reseach in Education**, (Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice Hall Inc, 1977),

ได้แก่ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วยมาก เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ส่วนการให้คะแนนขึ้นอยู่กับใจความว่าจะเป็นปฏิฐาน (Positive) หรือนิเสธ (Negative) นอกจากนี้ ในการศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นนั้น สิ่งที่มีอิทธิพลที่ทำให้ความคิดเห็นแตกต่างกันประกอบด้วย^{๒๒}

๑. การอบรมของครอบครัว อิทธิพลของครอบครัวมีมากกว่าปัจจัยอื่นๆ เพราะครอบครัวเป็นสถาบันสังคมแห่งแรกของบุคคล

๒. กลุ่มและสังคมที่เกี่ยวข้อง บุคคลเมื่ออยู่ในกลุ่มใดหรือสังคมใดก็จะมีความคิดเห็นทางเดียวกันและสังคมนั้นๆ กลุ่มเป็นส่วนผลักดันให้บุคคลมีการเรียนรู้

๓. วัฒนธรรม ประเพณี บุคคลเมื่อได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมและประเพณีย่อมปฏิบัติไปตามวัฒนธรรมและประเพณีนั้นๆ และมักจะมีความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมและประเพณีของตนไปในทางที่ดี

๔. การศึกษา ระดับการศึกษามีอิทธิพลมากต่อการแสดงความคิดเห็นเพราะเป็นการจัดประสบการณ์ให้กับบุคคล

๕. สื่อมวลชนได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลมากต่อการเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นของบุคคล เพราะจะเป็นสื่อในการสร้างความคิดเห็นด้านบวกและด้านลบได้

สรุปได้ว่า การวัดความคิดเห็นนั้นสามารถที่จะวัดออกมาได้โดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งมีทั้งแบบเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย กับแบบข้อความที่กำหนดให้ โดยนิยมสร้างตามแนวคิดของลิเคอร์ท ซึ่งแบ่งน้ำหนักความคิดเห็นเป็น ๕ ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วยมาก เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงาน

เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาวิเคราะห์และทำความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัด จึงได้กล่าวถึง ความหมายของการบริหารความหมายของการบริหารงานวัด และความสำคัญของการบริหารงานวัด อันเป็นสาระที่ควรทำความเข้าใจเบื้องต้น ตามลำดับ ดังนี้

๒.๒.๑ ความหมายของการบริหาร

คำว่า การบริหาร ในภาษาอังกฤษมักใช้อยู่สองคำ คือ “Administration” และ “Management” ความแตกต่างของสองคำนี้ คือ “Administration” นิยมใช้ในการบริหารทางราชการ ส่วนคำว่า “Management” นิยมใช้ไปในทางบริหารธุรกิจ แต่สองคำนี้ก็อาจใช้แทนกันได้

^{๒๒}วชิแยร เกตุสิงค์, หลักการสร้างและวิเคราะห์เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้น, ๒๕๒๔), หน้า ๙๔-๙๗.

ซึ่งหมายถึงการบริหาร เช่นเดียวกัน นักวิชาการได้ให้ความหมายของการบริหารหลายทัศนะแตกต่างกัน ดังนี้

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น ซึ่งนักบริหารมีหน้าที่ในการวางแผน จัดองค์กร อำนวยการและควบคุมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรอื่นๆ ให้ดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกันเพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ หน้าที่ของนักบริหารมีอยู่ ๕ ประการ คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การแต่งตั้งบุคลากร (Staffing) การอำนวยการ (Directing) และการควบคุม (Controlling) แม้ว่าหน้าที่ของนักบริหารทั้ง ๕ ประการ จะถูกกำหนดโดยวิชาการสมัยใหม่ก็ตาม แต่เมื่อก่อนทางปฏิบัติแล้ว คนไทยเราก็กบริหารบ้านเมืองแบบนี้มานานแล้ว หน้าที่ของนักบริหารปรากฏชัดเจนในการปฏิบัติขององค์การตั้งแต่สมัยโบราณ^{๒๓}

แคมเบลล์ รัวอิด และคณะ (Campbell, Roaid F. and Others),ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับคนอื่น^{๒๔}

ไซมอน เฮอ์เบอร์ต (Simon, Herbert)ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร คือ กิจกรรมตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างร่วมกัน^{๒๕}

ประยูร เจริญสวัสดิ์ ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคลใดๆที่ปฏิบัติตนเป็นผู้บริหารที่จะต้องเข้ามาทำหน้าที่จัดระเบียบและดำรงไว้ซึ่งสภาพภายใน (ทั้งที่เป็นคน วัสดุ เงินทุน ฯลฯ) ของกลุ่มหรือหน่วยงาน เพื่อให้กลุ่มดังกล่าวสามารถทำงานจนบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๒๖}

ภาวิตา ธาราศรีสุทธิ ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง ศาสตร์ที่ต้องใช้ศิลป์และเทคนิคอย่างสูงเพื่อการวินิจฉัยตัดสินใจในกระบวนการวางแผนและการควบคุมการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพต่องานนั้น^{๒๗}

^{๒๓} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *คุณธรรมสำหรับนักบริหาร*, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๒-๓.

^{๒๔} Campbell, Roaid F. and Others, *Introduction to Educational Administration*, (Boston : Allyn and Bacon, 1997), P 6.

^{๒๕} Simon, Herbert.a., *Public Administration*, (New York : Alfred A Kuopf, 1996), P 3.

^{๒๖} ประยูร เจริญสวัสดิ์, *การบริหารงานบุคคล*, (กรุงเทพมหานคร : กรมพลศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๐), หน้า ๓.

^{๒๗} ภาวิตา ธาราศรีสุทธิ, *การบริหารโรงเรียนประถมศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๗), หน้า ๙.

ภาวิตา ธาราศรีสุทธิและวิบูลย์ โทวณะบุตร ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การจัดการ หรือการควบคุมกิจการต่างๆ ของรัฐ เช่น การบริหารการเงินของมูลนิธิ การบริหารกิจการภาษี การบริหารกิจการแพทย์ การบริหารที่ดินรกร้างว่างเปล่า การบริหารการก่อสร้าง การบริหารกิจการอุตสาหกรรม และอื่นๆ ที่เป็นงานที่เรียกกันว่า รัฐประศาสนศาสตร์ (Public Administration)

วัชร บุนนสิงห์ ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการทางสังคม ซึ่งพิจารณาได้เป็น ๓ ทาง คือ^{๒๘}

๑. ทางโครงสร้าง เป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นตอนของสายการบังคับบัญชา

๒. ทางหน้าที่ เป็นขั้นตอนของหน่วยงานที่ระบุหน้าที่ บทบาท ความรับผิดชอบและเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย

๓. ทางปฏิบัติการ เป็นกระบวนการบริหารดำเนินการในสถานการณ์ที่บุคคลต่อบุคคลกำลังมีปฏิสัมพันธ์กันหรือร่วมทำปฏิริยาเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน

สมพงษ์ เกษมสิน ได้กล่าวว่า การบริหาร เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะบทบาทและความสำคัญของการบริหารนั้นมีควบคู่มาทั้งอารยธรรมและการดำรงชีพของมนุษย์เลยทีเดียว เพราะเมื่อมนุษย์อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม มีหัวหน้าปกครองบังคับบัญชา มีการแบ่งงานกันทำตามระดับความรู้ ความสามารถ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันระหว่างพวกเขาและเผ่าเดียวกัน โดยมีจารีตประเพณีและวัฒนธรรมเป็นเครื่องกำกับความประพฤติของชนเหล่านั้น^{๒๙}

ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ ได้กล่าวว่า การบริหาร การบริหารจัดการเป็นกระบวนการของกิจกรรมที่ต่อเนื่องกันและประสานงานกัน ซึ่งผู้บริหารต้องเข้ามาช่วยเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การ^{๓๐}

สมพงษ์ เกษมสิน ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์ นำเอาทรัพยากรการบริหาร (Administration Resources) มาประกอบตามกระบวนการบริหาร (Process of Administration) ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๓๑}

ความหมายของการบริหารมีผู้ให้ความหมายไว้มากมายซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลต่างๆ และเสนอความหมายของการบริหารงาน สรุปได้ดังนี้ การบริหาร หมายถึง กระบวนการทางสังคมของบุคคลตั้งแต่ ๒ ขึ้นไปร่วมกันทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดโดย

^{๒๘} วัชร บุนนสิงห์, การบริหารหลักสูตร, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓), หน้า ๙.

^{๒๙} สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๒๖), หน้า ๖.

^{๓๐} ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, องค์การและการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธรรมสาร จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒.

^{๓๑} สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๒๖), หน้า ๗.

อาศัยกระบวนการและทรัพยากรที่มีอยู่ คือ เงิน วัสดุ อุปกรณ์ อย่างเหมาะสม ดังนั้น การบริหารจึงเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารต้องใช้ “ศาสตร์” และ “ศิลป์” ในการชักจูงให้คนหันมาช่วยเหลืองานขององค์กรเพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกันในการทำงาน ให้ได้รับผลสำเร็จตามจุดหมายที่วางไว้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ โดยที่ผู้บริหารต้องเป็นทั้งหัวหน้า ผู้นำและผู้ประสานงานอย่างมีประสิทธิภาพ

นักวิชาการต่างประเทศและในประเทศได้ให้ความหมายของ การบริหารหรือการจัดการไว้ดังนี้ คือ

บรรจบ เนียมมณี ให้ความหมายว่า การบริหารคือ กิจกรรมต่างๆที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมาทำงานร่วมมือกันดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งหรือ หลายๆอย่างร่วมกัน โดยประกอบไปด้วยส่วนต่างๆดังนี้

- ๑) บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป
- ๒) ต้องมีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน
- ๓) ต้องมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการกระทำร่วมกันเด่นชัด
- ๔) วัตถุประสงค์นั้นๆต้องตรงกันในหมู่บุคคลผู้ร่วมกระทำการ^{๓๒}

สมพงษ์ เกษมสิน มีความเห็นว่า “การบริหาร” คือ การใช้ศาสตร์และศิลปะการนำเอาทรัพยากรการบริหาร (Administrative Resource) มาประกอบกันตามกระบวนการบริหาร (Process of Administration) ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ และเห็นว่าการบริหารมีลักษณะเด่นเป็นสากลอยู่หลายประการ คือ

- ๑) การบริหารย่อมมีวัตถุประสงค์
- ๒) การบริหารอาศัยปัจจัยบุคคลเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ
- ๓) การบริหารต้องใช้ทรัพยากรการบริหารเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน
- ๔) การบริหารมีลักษณะการดำเนินการเป็นกระบวนการ
- ๕) การบริหารเป็นการดำเนินการร่วมกันของกลุ่มบุคคล
- ๖) การบริหารอาศัยความร่วมมือ ร่วมใจของบุคคล ฉะนั้น จึงต้องอาศัยความร่วมมือ (Collective Mind) เพื่อให้เกิดความร่วมมือของกลุ่ม (Group Cooperation) อันจะนำไปสู่พลังรวมกลุ่ม (Group Effort) ในอันที่จะทำให้ภารกิจบรรลุวัตถุประสงค์
- ๗) การบริหารมีลักษณะการร่วมมือกันดำเนินการอย่างมีเหตุผล
- ๘) การบริหารมีลักษณะเป็นการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

^{๓๒} บรรจบ เนียมมณี, **หลักการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๓), หน้า ๒๖๑.

๙) การบริหารไม่มีตัวตน (Intangible) แต่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์^{๓๓}

สมาน รังสียกฤษฎ์ และสุธี สุทธิสมบูรณ์ ให้ความหมายว่า การบริหาร คือ การดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ คน เงิน วัสดุ สิ่งของ และวิธีการปฏิบัติงานเป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงานหรืออีกนัยหนึ่ง การบริหาร คือ การทำงาน คือ การทำงานสำเร็จโดยอาศัยบุคคลอื่น^{๓๔}

สุพิน เกชาคุปต์ ได้กล่าวถึง การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participation Management) เป็นแนวทางการบริหาร ที่เปิดโอกาสให้พนักงานเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด การวางแผน และการตัดสินใจในงานต่างๆ ที่เขามีส่วนรับผิดชอบอยู่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์การทำให้พนักงานเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีส่วนได้ส่วนเสียกับการดำเนินงานต่างๆ ขององค์การใด ที่ใช้นโยบายการบริหารแบบนี้เป็นการแสดงให้พนักงานได้รู้ว่าฝ่ายบริหารเห็นความสำคัญของพนักงาน ที่มีต่อความสำเร็จขององค์การ ทำให้เกิดความรู้สึกที่ดี มีความภูมิใจ และรับผิดชอบต่องานอย่างเต็มที่ซึ่งเป็นการจูงใจในการทำงานที่ดีวิธีหนึ่ง^{๓๕}

สมยศ นาวิการ ให้ความหมายว่า การบริหาร เป็นกระบวนการของการวางแผนการจัดองค์การและสั่งการควบคุมกำกับ ความพยายามของสมาชิกขององค์การและใช้ทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้^{๓๖}

ลักษณะที่สำคัญของการบริหาร การบริหารมีลักษณะสำคัญ ๘ ประการ ดังนี้

๑) การบริหารเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่ง มิใช่บุคคลหนึ่งบุคคลใดหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ถ้าจะกล่าวถึงบุคคลผู้ทำหน้าที่บริหารนั้นก็เรียกว่าผู้บริหาร

๒) การบริหารเป็นงานที่จุดหมายทั้งนี้หมายความว่า ในการบริหารงานนั้นจำเป็นต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายไว้ก่อน ไม่ว่าจะกำหนดไว้อย่างชัดเจนหรือไม่ก็ตามส่วนการบริหารนั้นจะเป็นแนวทางในการดำเนินงานให้สำเร็จตามจุดมุ่งหมาย

๓) การบริหารเป็นแนวทางสำคัญที่มีอิทธิพลต่อสังคมภายใน และภายนอกองค์กรดังเช่น ถ้าผู้บริหารต้องการจะปรับปรุงวิธีปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ก็อาจได้โดยการจัดหาเครื่องจักร

^{๓๓} สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖), หน้า ๔๑.

^{๓๔} สมาน รังสียกฤษฎ์ และสุธี สุทธิสมบูรณ์, หลักการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สวัสดิการสำนักงาน, ๒๕๒๗), หน้า ๑๓๗.

^{๓๕} สุพิน เกชาคุปต์, การจัดการปฏิบัติงาน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๙๒-๙๓.

^{๓๖} สมยศ นาวิการ, การบริหารเชิงกลยุทธ์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๔๔), หน้า ๗๘.

เครื่องมืออันทันสมัยมาใช้ จัดการฝึกอบรมคนงานให้มีความสามารถยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นผลดีต่อองค์กร และผู้ปฏิบัติงานด้วย ตัวอย่างผลกระทบต่อสังคมภายนอกเป็นต้นว่า ถ้าองค์กรนั้นๆ มีนโยบายที่จะทำ ประโยชน์ต่อสังคม เช่น ส่งเสริมการศึกษาในชุมชนโดยให้ทุนการศึกษาหรือ บริจาคเงินก่อสร้าง โรงเรียนก็นับว่าองค์กรนั้นมีส่วนช่วยพัฒนาสังคมภายนอกองค์กรหรือองค์กรบางแห่งอาจไม่นำพาต่อ ความเดือดร้อนรำคาญ ซึ่งองค์กรของตนก่อขึ้น เช่น สิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นผลของการบริหารอันมีอิทธิพล ต่อชีวิตมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

๔) การบริหารเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสามารถของกลุ่มคน ธุรกิจก่อตั้งขึ้นเพื่อบรรลุการให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์โดยกลุ่มคน มิใช่เป็นความสามารถของบุคคลใดบุคคล หนึ่ง เพียงบุคคลเดียวเท่านั้น ทั้งนี้ เพราะว่าคนเราย่อมมีขอบเขตความสามารถจำกัด ทั้งด้านกำลัง ภาย กำลังสมองและเวลา จึงจำต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจจากบุคคลมาช่วยกัน

๕) การบริหารจะได้รับผลสำเร็จด้วยดีก็แต่โดยการร่วมแรงร่วมใจของบุคคลอื่นๆ นอกเหนือไปจากเจ้าของธุรกิจ ทั้งนี้เนื่องจากบรรดาเจ้าของ เช่น ผู้ถือหุ้นอาจไม่มีเวลาหรือ ความสามารถในการบริหารจึงต้องจัดหาผู้อื่นที่มีความสามารถในการบริหารจึงต้องจัดหาผู้อื่นที่มี ความสามารถในการบริหารให้มาบริหารในองค์กร

๖) การบริหารจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพได้ก็แต่โดยการใช้ความรู้ความชำนาญ และการฝึกฝนอบรมทางด้านบริหารมาโดยเฉพาะ จึงเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าการบริหารเป็น วิชาซีพอย่างหนึ่ง ผู้บริหารโดยเฉพาะผู้บริหารสูงสุดไม่จำเป็นต้องมีความรู้ทางเทคนิคในการปฏิบัติ โดยตรง แต่ผู้บริหารจะต้องมีความรู้ความชำนาญในการบริหารอันได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ ฯลฯ

๗) การบริหารเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตนไม่สามารถมองเห็นได้ แต่สิ่งที่จะแสดงให้เห็นว่า การ บริหารดำเนินไปอย่างไร ได้ผลดีหรือไม่เพียงใดนั้น ก็คือผลงาน เพราะว่าผลงานจะเป็นเครื่องวัด ความสามารถทางการบริหาร

๘) เจ้าของธุรกิจไม่จำเป็นต้องทำหน้าที่ผู้บริหารเสียเองโดยทั่วไปแล้ว (ยกเว้นองค์กร ขนาดเล็ก) คณะผู้บริหารมักจะเป็นกลุ่มบุคคลอื่นๆที่มีความสามารถทางการบริหารทำหน้าที่ในนาม ของเจ้าของธุรกิจ

ประถม แสงสว่าง ได้กล่าวว่า การบริหารเป็นศาสตร์ เพราะมีทฤษฎีและหลักการมากมาย ในการบริหารที่นำมาทดลองได้ พิสูจน์ได้ว่าเป็นจริง การนำไปใช้ให้ได้ผลหรือไม่นั้นเป็นศิลป์ คือ ผู้นำไปใช้ต้องมีศิลปะ การบริหารยังอาจ หมายถึง การวางแผน (Planning) การดำเนินงานตามแผน

(Execution) ซึ่งประกอบด้วยการทำงาน (Sharing) การร่วมมือ (Participating) การประสานงานกัน (Coordinating) และการประเมินผล (Evaluation)^{๓๗}

วีระ อัมพันธุ์ อธิบายไว้ว่า การบริหารต้องใช้ความรู้ในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ในการบริหารงานต้องอาศัยบุคคล (Man) เงินทุน (Money) อุปกรณ์ต่างๆ (Material) และการจัดการ (Management) และควรนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นเครื่องมือในการสร้างความมั่นคงทางจิตใจ^{๓๘}

จากความหมายดังกล่าวที่นักวิชาการทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศได้ให้ไว้แสดงให้เห็นว่าการบริหารมีลักษณะที่สำคัญ คือ การบริหารต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการที่จะร่วมมือกันทำกิจการขององค์กรให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยใช้กระบวนการที่มีลักษณะการดำเนินงานซึ่งสืบเนื่องและใช้ทรัพยากรที่เหมาะสม และมีประสิทธิภาพในการจัดการเพื่อให้เกิดความสำเร็จ

ธีรวุฒิ บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การบริหารหรือการจัดการ คือ กระบวนการอย่างหนึ่งภายในองค์การซึ่งมีลำดับการทำงานเป็นขั้นตอน มีกลุ่มบุคคลเป็นกลไกสำคัญในการบริหารงาน มีเงินทุน เครื่องจักรและวัสดุครุภัณฑ์ต่างๆ เป็นองค์ประกอบด้วย^{๓๙}

พะยอม วงศ์สารศรี ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่างๆ ดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่างๆ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในองค์การ การตระหนักถึง ความสามารถ ความถนัด ความต้องการและความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การควบคู่ไปด้วยองค์การจึงจะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้^{๔๐}

สมพงษ์ เกษมสิน ได้กล่าวโดยสรุปไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์ นำเอาทรัพยากรบริหาร มาประกอบเป็นกระบวนการบริหาร ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งทำให้มองเห็นลักษณะของการบริหารได้ดังนี้ การบริหารย่อมมีวัตถุประสงค์ การบริหารอาศัยปัจจัยบุคคลเป็นสำคัญ การบริหารต้องใช้ทรัพยากรการบริหารเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน

^{๓๗} ประถม แสงสว่าง, การบริหารการศึกษาเบื้องต้น (Introduction to Educational Administration), หน้า ๑๕.

^{๓๘} วีระ อัมพันธุ์, พุทธธรรมกับการบริหารบุคคล, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : เอรวิณการพิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๑ - ๑๐.

^{๓๙} ธีรวุฒิ บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์, องค์การและการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : อักษรปริทรรศน์, ๒๕๓๔), หน้า ๑๒.

^{๔๐} พะยอม วงศ์สารศรี, องค์การและการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : พรานนกการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๓๖.

การบริหารมีลักษณะการดำเนินการที่เป็นกระบวนการ การบริหารเป็นการดำเนินงานร่วมกันของกลุ่มคน การบริหารอาศัยความร่วมมือร่วมใจของบุคคลและของกลุ่มคน และการบริหารมีลักษณะเป็นการร่วมมือดำเนินการอย่างมีเหตุผล^{๔๑}

สมาน รังสิโยภุชญา ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่างๆ ได้แก่ เงิน วัสดุสิ่งของ และวิธีปฏิบัติงานเป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน^{๔๒}

สัมพันธ์ ภูไพบูลย์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการใช้บุคคลอื่นร่วมกับปัจจัยในการจัดการ เพื่อให้กิจกรรมดำเนินไปได้ตามวัตถุประสงค์และสนองตอบความคาดหวัง และจัดโอกาสให้บุคคลเหล่านั้นมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน^{๔๓}

สรุปได้ว่า การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์ในการบริหารหรือจัดการงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และสามารถตอบสนองความต้องการขององค์การได้โดยการบริหารต้องอาศัยปัจจัยหลัก คือเงิน บุคคล วัสดุสิ่งของและวิธีการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

๒.๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร

การบริหารเป็นการวางแผนงานล่วงหน้า การทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งถ้ามีการวางแผนล่วงหน้าก็จะทำให้การทำงานนั้นดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุวัตถุประสงค์ในทุกงาน ในที่นี้จะได้กล่าวถึงแนวคิดของการบริหารว่ามีผู้ให้คำจำกัดความและความหมายเกี่ยวกับการบริหารอย่างไร ซึ่งมีนักวิชาการจำนวนมากได้แสดงความคิดเห็นไว้ดังนี้

ทองหล่อ เดชไทย ได้กล่าวถึง การบริหารเป็นการจัดการอย่างมีระเบียบแบบแผน เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และทำให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่น บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ด้วยความร่วมมือของกลุ่มบุคคล และยังเสนอว่า “การบริหาร” และ “การจัดการ” นั้นบางครั้งอาจให้แทนกันได้เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่หวังผลขั้นสุดทำอย่างเดียวกัน คือความสำเร็จของงาน “การบริหาร” ใช้มากในการบริหารรัฐกิจ ส่วน “การจัดการ” ใช้มากในทางธุรกิจ

^{๔๑}สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไพบูลย์ สารานุกรม, ๒๕๑๔), หน้า ๓.

^{๔๒}สมาน รังสิโยภุชญา, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๗), หน้า ๑.

^{๔๓}สัมพันธ์ ภูไพบูลย์, องค์การและการจัดการ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : พัทธอักษร, ๒๕๔๒), หน้า ๑๖.

หรืออาจกล่าวว่า “การบริหาร” มุ่งเน้นที่การกำหนดนโยบายและการวางแผน ส่วน “การจัดการ” เป็นการนำนโยบายและแผนไปดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้^{๔๔}

ดิณ ปรัชญพฤทธิ ได้เสนอภารกิจสำคัญในการบริหารไว้ ๗ ประการ คือ

๑. การวางแผน หมายถึง การกำหนด โครงการอย่างกว้างๆ ว่ามีอะไรบ้างที่จะต้องลงมือปฏิบัติตามลำดับ วางแนววิธีปฏิบัติพร้อมด้วยวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติงานนั้น ก่อนลงมือปฏิบัติการ

๒. การจัดองค์การ หมายถึง การจัดรูปโครงสร้างหรือเค้าโครงของการบริหาร โดยกำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานย่อยหรือตำแหน่งต่างๆ ของหน่วยงานให้ชัดเจน พร้อมทั้งกำหนดลักษณะ และวิธีการติดต่อสัมพันธ์ตามลำดับชั้นแห่งอำนาจหน้าที่สูงต่ำลดหลั่นลงไป

๓. การจัดคนเข้าทำงาน หมายถึง การบริหารงานเกี่ยวกับตัวบุคคลของหน่วยงานการบริหารบุคคลดังกล่าว รวมถึงแต่การแสวงหาคนทำงานมาบรรจุ การแต่งตั้ง การฝึกอบรม และการพัฒนาบุคคล การบำรุงขวัญ การเลื่อนขั้น ถดชั้น ตลอดจนการพิจารณาให้พ้นจากงาน และการบำรุงรักษาสภาพของการทำงานให้ดี และมีประสิทธิภาพให้คงอยู่ต่อไป

๔. การสั่งการ หมายถึง การอำนวยการหรือการวินิจฉัยสั่งการ หลังจากการได้วิเคราะห์และพิจารณาโดยรอบคอบ รวมทั้งการติดตามดูแลให้มีการปฏิบัติตามคำสั่งนั้น ๆ

๕. การประสานงาน หมายถึง การประสานงานหรือติดต่อ สัมพันธ์กับหน่วยงานย่อยหรือตำแหน่งต่างๆ ในองค์การ เพื่อก่อให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ไม่มีการทำงานที่ซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งกัน สามารถทำงานประสานความกลมกลืนกัน เพื่อวัตถุประสงค์หลักขององค์การ

๖. การรายงาน หมายถึง การเสนอรายงานไปยังผู้บังคับบัญชาหรือยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งบนและล่าง เพื่อทราบความก้าวหน้าของงานทุกระยะสะดวกแก่การประสานงานอื่นจะเป็นการสร้างความสำเร็จอันดีร่วมกัน ตลอดจนเป็นการบำรุงขวัญไปในตัวด้วย

๗. การงบประมาณ หมายถึง การจัดสรรทรัพยากร หรือการหางบประมาณการเงิน วางแผนหรือโครงการในการจ่ายเงิน การบัญชีและการควบคุมดูแลการใช้จ่ายเงินโดยรอบคอบและรัดกุม^{๔๕}

^{๔๔}ทองหล่อ เดชไทย, หน่วยที่ ๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสาธารณสุข, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๕), หน้า ๕.

^{๔๕}ดิณ ปรัชญพฤทธิ, หลักการจัดการ, (กรุงเทพฯ นคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๒๔-๒๖.

พงษ์ศักดิ์ ปัญจพรผล ได้กล่าวถึง กระบวนการการบริหารควรประกอบด้วย ๑๐ ประการ คือ

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดงานหรือวิธีการปฏิบัติงานไว้เป็นการล่วงหน้า โดยเกี่ยวกับการคาดการณ์ (Forecasting) การกำหนดวัตถุประสงค์ (Set Objective) การพัฒนากลยุทธ์ (Develop strategies) ในการวางแผน ซึ่งต้องคำนึงถึงนโยบาย (Policy) เพื่อให้แผนงานที่กำหนดขึ้นไว้มีความสอดคล้องต้องกันในการดำเนินงาน

๒. การจัดการ (Organizing) หมายถึง การพัฒนาระบบการทำงานเพื่อให้งานต่างๆ สามารถดำเนินไปโดยมีการประสานงานกันอย่างดี

๓. การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) หมายถึง การจัดหาบุคคลเข้าปฏิบัติงานให้เหมาะสมตามตำแหน่งหน้าที่ที่รับผิดชอบ

๔. การตัดสินใจ (Decision) หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการที่จะตัดสินใจ แยกแยะและวิเคราะห์ออกมาให้ได้ว่าในการทำงานจะต้องมีการตัดสินใจในเรื่องใดบ้าง

๕. การสั่งการ (Directing) หมายถึง การศึกษาวิธีการวินิจฉัยสั่งการ รวมทั้งการควบคุมงานและนิเทศงาน ตลอดจนตัดสินใจในการบริหารงานที่จะทำให้การทำงานประจำวันของเจ้าหน้าที่ทุกคนเป็นไปด้วยดี

๖. การควบคุม (Controlling) หมายถึง การร่วมมือประสานงาน เพื่อดำเนินการเป็นไปด้วยดี และราบรื่น ศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการที่จะทำการประสานงานดีขึ้น และดำเนินการแก้ไขเมื่อเกิดปัญหาขึ้น

๗. การร่วมมือประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การประสานงานให้ผู้ปฏิบัติงานทุกฝ่ายมีความเข้าใจในงาน เข้ามาร่วมทำงานกันอย่างพร้อมเพรียงกัน ข้อตกลงที่สำคัญยิ่งของการประสานงาน คือ ความร่วมมือ ซึ่งเป็นเรื่องของ “จิตใจ”

๘. การสื่อข้อความ (Communicating) หมายถึง การผ่านข่าวสารข้อมูลและความเข้าใจ เพื่อที่จะให้ผู้บังคับบัญชาหรือบุคคลอื่นเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่ต้องการ

๙. การรายงานผล (Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติของหน่วยงานให้แก่ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบความเคลื่อนไหวของการดำเนินงาน ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ (Public Relation) แจ้งให้ประชาชนทราบ ซึ่งโดยทั่วไปการรายงาน จะหมายถึงวิธีการของสถาบันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการให้ข้อมูลแก่ผู้สนใจมาติดต่อสอบถามผู้บังคับบัญชา/ผู้ร่วมงาน ความสำคัญของการรายงานนั้นจะต้องตั้งอยู่บนรากฐานของความเป็นจริง

๑๐. การงบประมาณ (Budgeting) หมายถึง การงบประมาณ โดยศึกษาให้ทราบถึงระบบและกรรมวิธีในการบริหารเกี่ยวกับงบประมาณ และการเงินตลอดจนการใช้งบประมาณในการควบคุมงาน^{๔๖}

สมคิด บางโม ได้อธิบายองค์ประกอบของการบริหารที่สำคัญและมีความจำเป็นต่อองค์การ ดังนี้

๑. วัตถุประสงค์ที่แน่นอน กล่าวคือ จะต้องรู้ว่า จะดำเนินการไปทำไม เพื่ออะไร และต้องการอะไรจากการดำเนินการ เช่น ต้องมีวัตถุประสงค์ในการให้บริการหรือในการผลิตต้องรู้ว่า จะผลิตเพื่อใคร ต้องการผลตอบแทนเช่นใด ถ้าหากไม่มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์แล้วก็ไม่มีความหมายที่จะบริหารการดำเนินงานต่างๆ จะไม่มีผลสำเร็จเพราะไม่มีเป้าหมายกำหนดไว้แน่นอน

๒. ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ วัตถุและเครื่องใช้เพื่อประกอบการดำเนินงานรวมไปถึงความสามารถในการจัดการ ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ ๔Ms คือ มนุษย์ (Man) เงิน (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) และความสามารถในการจัดการ (Management) หรือ ๖Ms ที่มีเครื่องจักร (Machine) และตลาด (Market) เพิ่มเข้ามาซึ่งในปัจจุบันมีความจำเป็นมากขึ้น

๓. มีการประสานงานระหว่างกันหรือเรียกได้ว่ามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน กล่าวคือ เป้าหมายและวัตถุประสงค์รวมทั้งทรัพยากรในการบริหารทั้ง ๔Ms หรือ ๖Ms ดังกล่าว จะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน หรือกล่าวได้ว่าจะต้องมีระบบของการทำงานร่วมกัน และที่เกิดขึ้นจริงๆ ด้วย การนำปัจจัยทั้งหลายเบื้องต้นมาไว้ร่วมกันแล้วไม่เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ไม่เกิดความสัมพันธ์ ระหว่างกัน การบริหารก็จะไม่เกิดขึ้น

๔. ประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในการบริหารงานนั้นสิ่งทีวัดผลสำเร็จของงานว่าบรรลุเป้าหมายของวัตถุประสงค์ขององค์การก็คือ ประสิทธิภาพขององค์การ หมายถึงความสามารถขององค์การ ในอันที่จะบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การในการใช้ทรัพยากรขององค์การที่มีอยู่ระยะสั้น โดยเปรียบเทียบกับปัจจัยนำเข้าและค่าใช้จ่ายกับปัจจัยนำออกและรายได้ขององค์การ^{๔๗}

สมยศ นาวิการ ได้ให้ความหมายของการบริหารเชิงกลยุทธ์ หมายถึง การตัดสินใจและการบริหารที่มีผลกระทบต่อผลการดำเนินงานระยะยาวขององค์การประกอบการกำหนดกลยุทธ์

^{๔๖} พงษ์ศักดิ์ ปัญญาพรผล, องค์การและการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏนครปฐม, ๒๕๔๒), หน้า ๖๔-๗๒.

^{๔๗} สมคิด บางโม, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๖๑.

และการควบคุมกลยุทธ์ จะมุ่งตรวจสอบ ประเมินโอกาสและอุปสรรคภายในสภาพแวดล้อมภายนอก และมุ่งตรวจสอบประเมินจุดอ่อนและจุดแข็ง อุปสรรคภายใน สภาพแวดล้อมภายในบริษัท^{๔๘}

เสนาะ ตีเขาว์ ได้กล่าวถึงหลักสำคัญของการบริหาร ๕ ลักษณะ คือ

๑. การบริหารเป็นการทำงานกับคนและโดยอาศัยคน หมายความว่า การบริหารเป็น กระบวนการทางสังคม คือ อาศัยกลุ่มคนที่รวมกันทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์การ ผู้บริหาร จะต้องรับผิดชอบให้สำเร็จโดยอาศัยความร่วมมือของบุคคลอื่น มิฉะนั้นจะทำงานไม่สำเร็จ สาธะสำคัญของการบริหารในข้อนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีสิ่งต่างๆ เหล่านี้ คือ มีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ดี มีความเป็นผู้นำและสามารถทำงานเป็นทีมได้ มีความสามารถในการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้หากมีการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ และมีความสามารถทำให้งานบรรลุเป้าหมายได้

๒. การบริหารทำให้งานบรรลุเป้าหมายขององค์การ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของ องค์การต้องอาศัยความร่วมมือกันของคนทุกคนจึงจะทำให้สำเร็จลงได้ เป้าหมายเป็นสิ่งที่ทำให้ ผู้บริหารจะต้องทำให้บรรลุได้นั้นจะต้องมีลักษณะสำคัญ ๓ ประการ คือ เป้าหมายต้องสูงแล้วสามารถ ทำให้สำเร็จ เป้าหมายสูงเกินไปก็ทำให้สำเร็จไม่ได้ เป้าหมายต่ำไปก็ไม่ท้าทายไม่มีคุณค่า ประการที่ สอง การจะไปถึงเป้าหมายจะต้องมีระบบงานที่ดีมีแผนงานที่มีประสิทธิภาพ ประการสุดท้าย จะต้อง ระบุเวลาที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายนั้น

๓. การบริหารเป็นการสมดุลระหว่างประสิทธิผลและประสิทธิภาพ คำว่า ประสิทธิภาพ หมายความว่า ทำงานบรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนด ส่วนคำว่า ประสิทธิภาพ หมายความว่า ทำงาน โดยใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดหรือเสียค่าใช้จ่ายต่ำสุด การทำงานให้สำเร็จอย่างเดียวไม่พอแต่จะต้อง คำนึงถึงค่าใช้จ่ายที่ประหยัดอีกด้วย การทำให้ได้ทั้งสองอย่างคือ งานบรรลุผลตามที่ต้องการและการ ใช้ทรัพยากรต่ำสุดจึงเป็นความสมดุลระหว่างประสิทธิผลและประสิทธิภาพ

๔. การบริหารเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นที่รู้กัน โดยทั่วไปว่าเราอาศัยในโลกที่มีทรัพยากรจำกัดการใช้ทรัพยากรต่างๆ จึงต้องตระหนัก ๒ ข้อใหญ่ๆ คือ เมื่อใช้ทรัพยากรใดไปแล้วทรัพยากรนั้นจะหมดสิ้นไปไม่สามารถกลับคืนมาใหม่ได้ และจะต้อง เลือกใช้ทรัพยากรให้เหมาะสมอย่าให้เกิดสิ้นเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ ดังนั้นการบริหารกับ เศรษฐศาสตร์จึงมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด เศรษฐศาสตร์เป็นการศึกษาถึงการกระจายการใช้ ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดอย่างไร ส่วนผู้บริหารในองค์การจะต้องผลิตสินค้าและบริหารให้เกิด ประสิทธิภาพและประสิทธิผล

^{๔๘} สมยศ นาวิกาน, การบริหารเชิงกลยุทธ์, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙),

๕. การบริหารจะต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะต้องสามารถคาดคะเนเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างถูกต้องและสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงนั้น^{๔๙}

เด่น ชะเนติยง ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารไว้ว่า การบริหารมีลักษณะเป็นทั้งศาสตร์และศิลปะ กล่าวคือ การบริหารจัดการเป็นศาสตร์สาขาหนึ่ง ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป เพราะมีองค์ประกอบของความรู้ (Knowledge) มีหลักเกณฑ์ (Principle) และทฤษฎี (Theory) ที่เกิดจากการศึกษาค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์ เป็นศาสตร์ทางสังคมซึ่งอยู่กลุ่มเดียวกับวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยา และรัฐศาสตร์ ส่วนในทางปฏิบัตินั้นจะขึ้นอยู่กับความสามารถ ประสบการณ์ และทักษะของผู้บริหารแต่ละคนที่จะนำความรู้ หลักการและทฤษฎีไปปรับหรือประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นเรื่องศิลปะ ดังนั้น นักบริหารที่เก่งต้องมีศาสตร์และศิลปะ^{๕๐}

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารนั้น จะครอบคลุมถึงหน้าที่ในการบริหาร อันประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการหรือการมอบหมายงาน การประสานงาน การรายงานและการงบประมาณ นอกจากหน้าที่ในการบริหารแล้ว การบริหารจะได้ผลหรือไม่เพียงใดขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ที่แน่นอนเป็นสำคัญ

๒.๒.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

พระพุทธเจ้าทรงเปลี่ยนแนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์และจุดมุ่งหมายของมนุษย์จากแนวเดิม ซึ่งเป็นความคิดตามหลักศาสนาพราหมณ์และลัทธิอื่น ๆ พระพุทธองค์ทรงสอนว่า การยึดมั่นในตัวตน (อัตตา) ทำให้เกิดความทุกข์ขึ้นในสังคม ทำให้คนเราคิดถึงตัวเองมากกว่าสังคม ส่วนการละตัวตน จะทำให้คนเรามีความสำนึกต่อสังคมได้มากขึ้น การละตัวตนจะต้องอาศัยการจัดระบบสังคมเสียใหม่ แต่การเสนอให้เปลี่ยนแปลงสังคมย่อมติดขัดที่ผู้ปกครองซึ่งรักษาอำนาจของตนเนื่องจากตนมีฐานะที่ดีอยู่แล้ว ดังนั้นจึงได้เสนอหลักการบริหารทางพระพุทธศาสนา ที่ถือว่าเป็นต้นแบบของการบริหารที่มาตั้งแต่สมัยพุทธกาล ดังนี้

๑. ในการบัญญัติพระวินัย มีการบัญญัติพระวินัยเพื่อใช้ปกครองสงฆ์ หรือใช้เป็นหลักปฏิบัติของพระภิกษุ แต่พระวินัยนั้นเป็นพุทธบัญญัติทั้งหมด หาใช่สงฆ์หรือผู้แทนสงฆ์เป็นผู้บัญญัติ อย่างไรก็ตามรัฐสภาเป็นผู้บัญญัติกฎหมายในระบอบประชาธิปไตย จุดประสงค์ในการบัญญัติพระวินัยก็เพื่อให้สงฆ์อยู่ร่วมกันด้วยดี พ้นจากมลทินและกิเลสต่างๆ ทำให้ประชาชนเกิดความเลื่อมใสและเป็นเครื่องส่งเสริมการปฏิบัติธรรม ดังข้อความว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนั้นแล เราจักบัญญัติ

^{๔๙} เสนาะ ดีเยาว์, **หลักการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๑-๒.

^{๕๐} เด่น ชะเนติยง, **การบริหารงานบุคคล**, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ๒๕๓๓), หน้า ๕๒.

ลิกขาบทแก่ภิกษุทั้งหลาย อาศัยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ เพื่อความดีแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อข่มผู้เก้อยาก ๑ เพื่ออยู่สำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก ๑ เพื่อป้องกันอาสวะอันจักบังเกิดในปัจจุบัน ๑ เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต ๑ เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ๑ เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ๑ เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม ๑ เพื่อถือตามพระวินัย ๑”^{๕๑}

๒. ในด้านการบริหารพระวินัยในสมัยเมื่อยังมีพระสาวกไม่มากนักพระพุทธองค์ทรงบริหารพระศาสนาด้วยพระองค์เอง โดยมีพระสาวกที่สำคัญ เช่น พระสารีบุตร และ พระมหาโมคคัลลานะ ช่วยแบ่งเบาภาระบ้างตามความจำเป็น ต่อมาเมื่อมีพระสาวกเพิ่มขึ้นและมีผู้ขอเข้าอุปสมบทในพุทธศาสนามากขึ้น ก็ได้ทรงอนุญาตให้พระสาวกให้อุปสมบทแก่ผู้เข้ามาขอบวชได้ โดยให้ผู้ขอบวชเปล่งวาจาถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ครั้นต่อมาเมื่อภิกษุเพิ่มขึ้นอีก ทรงมอบความเป็นใหญ่ให้แก่สงฆ์ในการทำกิจกรรมทั้งปวงของพุทธศาสนา เช่น การให้บรรพชาอุปสมบท การกรานกฐิน การกำหนดเขตสีมา การระงับอธิกรณ์ เป็นต้น ซึ่งเท่ากับมอบให้สงฆ์เป็นผู้บริหารงานพระศาสนาตามระเบียบที่ได้ทรงกำหนดไว้นั่นเอง ส่วนการบริหาร คณะสงฆ์ในรูปองค์กร เช่น มหาเถรสมาคมนั้นไม่บัญญัติในพระวินัย แต่ก็ไม่ได้ขัดพระวินัยเป็นต้น

๓. ด้านอธิกรณ์ของสงฆ์ สถาบันตุลาการทางพระพุทธศาสนามีลักษณะบางอย่างคล้ายกับสถาบันตุลาการทางอาณาจักร มีกฎหรือระเบียบที่สังคมาวางไว้เป็นบรรทัดฐานแห่งการกระทำของบุคคลในสังคม ป้องกันไม่ให้มีการกระทำหรือความประพฤติที่เป็นปฏิปักษ์ต่อความสงบสุขของสังคม ฝ่ายอาณาจักรมีกฎหมายเป็นหลักในการปกครอง ส่วนฝ่ายพุทธจักรมีวินัยเป็นหลัก ทั้งฝ่ายอาณาจักรและพุทธจักรมีกระบวนการพิจารณาคดีหรืออธิกรณ์ และมีวิธีลงโทษตามโทษานุโทษ แต่ลักษณะการลงโทษตามพระวินัยกับโทษของกฎหมายบ้านเมืองมีข้อแตกต่างกันมาก ความผิดที่ร้ายแรงบางอย่างของบรรพชิต เช่น ความผิดทางเพศ สำหรับฝ่ายอาณาจักรอาจไม่ถือว่าเป็นผิด เป็นต้น^{๕๒}

พริซ อลัน (Price, Alan) ได้เสนอทฤษฎีการบริหารโดย มีความเชื่อว่า เป็นไปได้ที่จะหาทางศึกษาถึงศาสตร์ที่เกี่ยวกับการบริหาร (Administrative) ซึ่งสามารถใช้ได้กับการบริหารทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นการบริหารอุตสาหกรรมหรืองานรัฐบาล โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการบริหาร (Management Functions) ซึ่งประกอบด้วยหน้าที่ทาง การบริหาร ๕ ประการ คือ

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึง ภาระหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องทำ การคาดการณ์ล่วงหน้าถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อธุรกิจ และกำหนดขึ้นเป็นแผนปฏิบัติงานหรือวิถีทางที่จะปฏิบัติเอาไว้เพื่อเป็นแนวทางของการทำงานในอนาคต

^{๕๑} อก.ทูก.(ไทย) ๒๐/๔๓๖/๑๑๐.

^{๕๒} ปรีชา ช่างขวัญยืน, *ความคิดทางการเมืองในพระไตรปิฎก*, พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพฯมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๔๒-๔๓.

๒. การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง ภาระหน้าที่ที่ผู้บริหารจะต้องจัดให้มีโครงสร้างของงานต่างๆ และอำนาจหน้าที่ ทั้งนี้เพื่อให้เครื่องจักร สิ่งของ และตัวคน อยู่ในส่วนประกอบที่เหมาะสม ในอันที่จะช่วยให้งานขององค์การบรรลุผลสำเร็จได้

๓. การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) หมายถึง หน้าที่ในการสั่งการงานต่างๆ ของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ซึ่งจะกระทำให้ผลสำเร็จด้วยดี โดยที่ผู้บริหารจะต้องกระทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี จะต้องเข้าใจคนงานของตน จะต้องเข้าใจถึงข้อตกลงในการทำงานของคนงานและองค์การที่มีอยู่ รวมถึงจะต้องมีการติดต่อสื่อสารกับผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างใกล้ชิดทั้งขึ้นและลง นอกจากนี้ยังต้องทำการประเมินโครงสร้างขององค์การและผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาของตนเป็นประจำอีกด้วย หากโครงสร้างขององค์การที่เป็นอยู่ไม่เหมาะสมก็จำเป็นต้องปรับปรุงเช่นเดียวกัน ถ้าผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาคนใดหย่อนประสิทธิภาพ การไล่ออกเพื่อปรับปรุงกำลังคนที่มีอยู่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้นก็เป็นสิ่งจำเป็นต้องทำ

๔. การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง ภาระหน้าที่ที่จะต้องเชื่อมโยงงานของทุกคนให้เข้ากันได้ และกำกับให้ไปสู่จุดมุ่งหมายเดียวกัน

๕. การควบคุม (Controlling) หมายถึง ภาระหน้าที่ในการที่จะต้องกำกับให้สามารถประกันได้ว่ากิจกรรมต่างๆ ที่ทำไปนั้นสามารถเข้ากันได้กับแผนที่ได้วางไว้แล้ว^{๕๓}

สรุปได้ว่า เครื่องมือที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จหรือล้มเหลวควมามีประสิทธิภาพหรือไร้ประสิทธิภาพขององค์กร เรียกว่า “การบริหารงาน” ซึ่งเป็นการวางแนวทางในการทำงานร่วมกันของบุคลากรในด้านต่างๆ และการใช้ทรัพยากรต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม โดยทั่วไปการบริหารงานมักจะมีลักษณะที่เป็นขั้นเป็นตอนในการปฏิบัติงานซึ่งเป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์อีกรูปแบบหนึ่ง ในการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องกำหนดลำดับขั้นตอนและกำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่เอาไว้อย่างชัดเจนเพื่อให้ได้มาซึ่งประสิทธิผลสูงสุด

กูลิคและเออวิก (Gulick L. and Urwick J) ได้กล่าวว่า กระบวนการบริหารนั้นต้องประกอบด้วย ขั้นตอนที่สำคัญหรือที่เรียกกันย่อๆ ว่า “POSDCORB Model” ซึ่งอธิบายตามความหมายได้ดังนี้

๑. การวางแผน (P=Planning) หมายถึง การจัดวางโครงการและแผนปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้าว่าจะต้องทำอะไรบ้างและทำอย่างไร

๒. การจัดการองค์การ (O=Organizing) หมายถึง การจัดหน่วยงาน กำหนดโครงสร้างของหน่วยงาน การจัดสายงานตำแหน่งต่าง ๆ กำหนดอำนาจหน้าที่ให้ชัดเจน

^{๕๓}Price, Alan, **Human Resourec Management**, In a Business Context, 2 edition, (London : Thomson Learning, 2004), p. 110.

๓. การจัดหาบุคคล (S=Staffing) หมายถึง การจัดหาบุคคล เป็นการบริหารงานทางด้านบุคคล อันได้แก่ การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การพัฒนาบุคลากร การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี การประเมินผลการทำงาน และการให้พ้นจากงาน

๔. การอำนวยการ (D=Directing) หมายถึง การตัดสินใจ การวินิจฉัยสั่งการหน่วยงาน ให้เกิดความร่วมมือเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

๕. การประสานงาน (Co=Coordinating) หมายถึง การประสานงานกิจการด้านต่างๆ ของหน่วยงาน ให้เกิดความร่วมมือเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

๖. การรายงาน (R=Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติของหน่วยงานให้แก่ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบความเคลื่อนไหวของการดำเนินงานว่าก้าวหน้าเพียงใด

๗. การงบประมาณ (B=Budgeting) หมายถึง การงบประมาณ การจัดทำงบประมาณ บัญชีการใช้จ่ายเงิน การควบคุมและการตรวจสอบด้านการเงิน^{๕๔}

องรี ฟาร์โย (Henri Fayol) ได้สรุปสาระสำคัญของหลักการบริหาร ไว้ดังนี้

๑. หน้าที่ทางการบริหาร (Management function) ซึ่งประกอบด้วยหน้าที่ทางการบริหาร ๕ ประการ คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) การประสานงาน (Coordinating) และการควบคุม (Controlling)

๒. ผู้บริหารจะต้องมีลักษณะพร้อมด้วยความสามารถทางร่างกายจิตใจ ไหวพริบ การศึกษาหาความรู้ เทคนิคการทำงานและประสบการณ์ต่างๆ

๓. หลักการบริหาร ซึ่งมีหลักทั่วไปที่ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้บริหาร ๑๔ ข้อ คือ

(๑) หลักการเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ (Authority and responsibility)

(๒) หลักของการมีผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว (Unity of command)

(๓) หลักการมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน (Unity of direction)

(๔) หลักการธารงไว้ซึ่งสายงาน (Scalar of chain)

(๕) หลักการแบ่งงานกันทำ (Division of work, or specialization)

(๖) หลักเกี่ยวกับระเบียบวินัย (Discipline)

(๗) หลักของการถือประโยชน์ส่วนบุคคลรองจากประโยชน์ส่วนร่วม (Subordination of individual to general interest)

(๘) หลักของการให้ผลประโยชน์ตอบแทน (Remuneration)

(๙) หลักของการรวมอำนาจไว้ส่วนกลาง (Centralization)

^{๕๔} Gulick L. and Urwick J., *Papers on the Science of Administration*, (New York : Institute of Public Administration, 1973), pp. 18-19.

- (๑๐) หลักของการมีระเบียบเรียบร้อย (Order)
- (๑๑) หลักของความเสมอภาค (Equity)
- (๑๒) หลักของการมีเสถียรภาพของการว่าจ้างทำงาน (Stability of tenure)
- (๑๓) หลักของความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Initiative)
- (๑๔) หลักของความสามัคคี (Esprit de corps)^{๕๕}

วิโรจน์ สารรัตน์ ได้กล่าวถึงกระบวนการบริหาร ควรประกอบด้วย ๔ ประการ คือ

๑. การวางแผน หมายถึง หน้าที่ทางการบริหารในการกำหนดจุดหมายและการตัดสินใจเลือกวิธีการที่ดีที่สุดที่จะให้บรรลุจุดหมายนั้น
๒. การจัดองค์การ หมายถึง กำหนดอำนาจหน้าที่และตำแหน่งต่าง ๆ อย่างชัดเจน
๓. การนำ หมายถึง ความพยายามทำให้มีอิทธิพลต่อผู้อื่น เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุจุดหมายขององค์การ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล
๔. การควบคุม หมายถึง การมุ่งเน้นที่จะก่อให้เกิดความมั่นใจว่าสมาชิกในองค์การได้ประพฤติปฏิบัติในทิศทางที่จะทำให้บรรลุผลตามมาตรฐานหรือจุดหมาย มุ่งเน้นให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์และลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ลง^{๕๖}

สรุปได้ว่า ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารนั้น ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การบริหารบุคคล การสั่งการ การประสานงาน การรายงานผล และการงบประมาณ ที่ผู้บริหารทุกๆ องค์การจะต้องมีเพื่อให้การทำงานนั้นเกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของการทำงาน

๒.๒.๔ ความหมายของการบริหารในทางพระพุทธศาสนา

นักวิชาการทางพระพุทธศาสนาได้ให้ความหมายของการบริหารกิจการพระพุทธศาสนาไว้ดังนี้

พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวถึงการบริหารว่า เป็นการดำเนินไปได้แห่งกิจการที่กระทำด้วยปัญญา กระทำด้วยความหวังและต้องทำเพื่อสังคมหรือน้อยที่สุดทำเพื่อตัวเอง ต้องมีการป้องกันและแก้ไขปัญหาอุปสรรคด้วยสติปัญญา^{๕๗}

^{๕๕} Henri Fayol, *Industrial and General Administration*, (New York : Mc-Graw Hill, 1930), pp. 17-18.

^{๕๖} วิโรจน์ สารรัตน์, *การบริหาร หลักการ ทฤษฎี และประเด็นทางการศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑.

^{๕๗} พุทธทาสภิกขุ, *การบริหารธุรกิจแบบพุทธ*, (กรุงเทพมหานคร : เคล็ดไทย, มปป.), หน้า ๙ - ๑๒.

ปิยโสภณ ได้แสดงทรรศนะไว้ว่า การบริหารเป็นเรื่องที่สำคัญมาก ต้องใช้ปรัชญาการบริหารเป็นหลัก ต้องจัดคนให้เข้ากับงาน วางระบบงานให้แยกกันอย่างชัดเจน ต้องเน้นการศึกษา นำการปกครอง^{๕๘}

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต) ได้กล่าวสรุปไว้ว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น และนักบริหารมีหน้าที่วางแผน จัดองค์กร แต่งตั้งบุคคล อำนาจการ และควบคุมทรัพยากรต่างๆ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปในทางเดียวกันเพื่อสู่เป้าหมายที่วางไว้ ส่วนความหมายของการบริหารในทางธรรม คือ วิธีการบริหารต่างๆที่ใช้กันทั่วไปพอสรุปได้ ๓ ลักษณะ แต่ที่ดีที่สุดคือ แบบถือธรรมหรือหลักการเป็นสำคัญโดยยึดเอาความสำเร็จเป็นพื้นฐานทำให้งานสำเร็จ ไม่เอาความขัดแย้งส่วนตัวมาเกี่ยวข้อง และยินดีรับคำแนะนำจากทุกฝ่าย เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสแสดงความสามารถ จะได้ทั้งน้ำใจคนและผลของงาน วิธีนี้เรียกว่า “ธรรมาธิปไตย” คือ ใช้ทั้งพระเดชและพระคุณ^{๕๙}

สรุปได้ว่า การบริหาร ต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการที่จะร่วมมือกันทำกิจการขององค์กรให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยใช้กระบวนการดำเนินงานซึ่งสืบเนื่องและใช้ทรัพยากรที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการจัดการเพื่อให้เกิดความสำเร็จ การบริหารแบบใหม่ไม่ได้ยกเลิกการใช้ทฤษฎีหรือหลักการในยุคการจัดการแบบวิทยาศาสตร์หรือยุคการบริหารแบบมนุษยสัมพันธ์แต่กลับนำเอาหลักการและทฤษฎีเหล่านั้นมาทำการทดลองและวิจัยเพิ่มเติม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกิดความรู้และความคิดที่ชัดเจนขึ้น ส่วนนักวิชาการทางที่จะให้ได้ผลการผลิตสูงและได้คุณภาพที่ดีพร้อมกันทั้งสองอย่างระเอียดเรียบร้อย ให้อยู่ในศีลธรรมอันดีและดำเนินกิจการโครงการต่างๆของวัดให้สำเร็จด้วยดีมีประสิทธิภาพสูงสุด

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับวัด

๒.๓.๑ ความหมายของวัด

วัดเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันศาสนา ซึ่งนอกจากจะเป็นที่พำนักของพระภิกษุสงฆ์แล้วยังเป็นศูนย์รวมทางจิตใจและศูนย์กลางของชุมชน วัดจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสังคมไทยทั้งในอดีตจนถึงปัจจุบัน ความหมายของวัดมีอยู่มากมาย มีผู้ให้ความหมายของวัดไว้ดังต่อไปนี้

^{๕๘}ปิยโสภณ (นามแฝง), *ก้าวใหม่แห่งคณะสงฆ์ การศึกษาเผยแผ่ผู้นำการปกครอง - ก่อสร้าง*, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล เจียฮั่ว, ๒๕๔๖), หน้า ๑ - ๑๐.

^{๕๙}พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต), *คุณธรรมสำหรับนักบริหาร*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๑), หน้า ๒ - ๓.

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมายของคำว่า วัด ไว้ว่า หมายถึง สถานที่ทางศาสนา มีเสนาสนะและอาคารวัตถุต่างๆ ซึ่งเป็นที่พำนักอยู่อาศัยปฏิบัติพระธรรมวินัยและประกอบศาสนกิจของพระภิกษุสงฆ์ ตลอดจนเป็นที่บำเพ็ญกุศลต่างๆ ของพุทธบริษัทโดยทั่วไป^{๖๐}

บุญร่วม เทียมจันทร์ ได้กล่าวว่า วัด หมายถึง ที่อยู่ของพระสงฆ์เป็นที่พำนักอาศัยของพระภิกษุสามเณรและประกอบพิธีกรรมต่างๆ ในพระพุทธศาสนา^{๖๑}

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของคำว่า วัด ไว้ว่า หมายถึง สถานที่ทางศาสนา โดยปรกติมีโบสถ์ วิหาร และที่อยู่ของสงฆ์หรือนักบวช^{๖๒}

พระธรรมวรานายก (โอภาส นิลุตติเมธี) ได้กล่าวว่า วัด หมายถึง ที่อยู่ของพระ (นักบวช) ผู้ประพฤติพรหมจรรย์ เป็นดินแดนแห่งพระรัตนตรัยสำหรับชุมชนมี ๓ เขต คือ เขตพุทธาวาส เขตธรรมาวาส และเขตสังฆาวาส^{๖๓}

พลสัมพันธ์ โพธิ์ศรีทอง ได้กล่าวว่า วัด หมายถึง ศาสนสถานประกอบกิจกรรมของชาวพุทธ เป็นที่อยู่ของบรรพชิต (พระสงฆ์และสามเณร) และฆราวาสที่เกี่ยวข้อง เป็นที่ศึกษาและปฏิบัติธรรม ตลอดจนการเผยแผ่ศาสนาธรรมของชาวพุทธ^{๖๔}

สุนทร สุภูตะโยธิน ได้กล่าวว่า วัด หมายถึง ที่พำนักสงฆ์ เป็นที่ประกอบศาสนกิจและบำเพ็ญกุศล เป็นสถานการศึกษาอบรมของพระสงฆ์และเยาวชนผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา เป็นศูนย์กลางของการสมาคมพบปะสังสรรค์ ปรึกษาหารือและบริการด้านต่างๆ แก่ชุมชน^{๖๕}

จากความหมายดังกล่าวมาข้างต้นนั้น สรุปได้ดังนี้ ว่า วัดหมายถึงสถานที่ทางพระพุทธศาสนา เป็นที่พำนักอาศัยของพระภิกษุ สามเณร ในการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและประกอบ

^{๖๐} กรมการศาสนา, คู่มือวิทยากรอบรมพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๒๒๓.

^{๖๑} บุญร่วม เทียมจันทร์, เจ้าอาวาส เจ้าพนักงาน ใครกำหนด?, (กรุงเทพมหานคร : สามดีพรีนติ้งอิลลิปเมนต์, ๒๕๕๖), หน้า ๓๙.

^{๖๒} พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐๕๙.

^{๖๓} พระธรรมวรานายก (โอภาส นิลุตติเมธี), “การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน” ในธรรมปริทัศน์ ๔๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑๖๔.

^{๖๔} พลสัมพันธ์ โพธิ์ศรีทอง, “การนำ พระสงฆ์ (วัด) มาเป็นหลักในการแก้ปัญหาทางสังคมจิตวิทยาของเยาวชนไทยในยุคโลกาภิวัตน์” ในหลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, ๒๕๓๘), หน้า ๑๙๗.

^{๖๕} สุนทร สุภูตะโยธิน, คู่มือสมณศักดิ์ สำหรับผู้บริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๒., (กรุงเทพมหานคร : กรังปรีซ์อินเตอร์เนชั่นแนล, ๒๕๔๐), หน้า ๔๒.

กิจของสงฆ์ เป็นสถานที่สำหรับประกอบพิธีกรรมและบำเพ็ญกุศลของพุทธบริษัททั้งหลาย และเป็นสถานที่ในการให้การศึกษาอบรมขัดเกลาบุคคลให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

๒.๓.๒ ประเภทของวัด

วัดเป็นสถานที่ทางพระพุทธศาสนา เป็นที่พักอาศัยของพระภิกษุ สามเณร ในการปฏิบัติ ตามพระธรรมวินัยและประกอบกิจของสงฆ์ เป็นสถานที่สำหรับประกอบพิธีกรรมและบำเพ็ญกุศลของ พุทธบริษัททั้งหลาย และเป็นสถานที่ในการให้การศึกษาอบรมขัดเกลาบุคคลให้

เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ประเภทของวัดนั้นขึ้นอยู่กับ การแบ่ง ผู้วิจัยขอแนะนำ ๕ เกณฑ์ ดังต่อไปนี้

๒.๓.๓ แบ่งประเภทวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม ได้กล่าวว่า พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๓๑ ได้แบ่งวัดออกเป็น ๒ อย่าง คือ^{๖๖}

๑. วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ได้แก่ “อาราม” ตามที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ และวัดที่เลื่อนฐานะมาจากสำนักสงฆ์ โดยได้รับพระราชทาน วิสุงคามสีมาเพื่อเป็นประโยชน์แก่สังฆกรรมตามพระธรรมวินัยสำหรับพระสงฆ์ นับว่าเป็นวัดที่สมบูรณ์ ทั้งทางกฎหมายและทางพระวินัยทุกประการ โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป

๒. สำนักสงฆ์ ได้แก่วัดที่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศตั้งวัดแล้ว แต่ยังมีได้รับ พระราชทานวิสุงคามสีมา รวมถึงวัดที่ได้รับพระบรมราชานุญาตให้สร้างขึ้น ตามความในมาตรา ๙ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ และวัดที่สร้างขึ้นก่อนร.ศ. ๑๒๑ ซึ่งยังมีได้ รับพระราชทานวิสุงคามสีมาด้วย

๒.๓.๔ แบ่งประเภทวัดตามกรมการศาสนา

กรมการศาสนา ได้แบ่งประเภทของวัดตามสถานภาพออกเป็น ๓ ประเภท คือ^{๖๗}

๑. พระอารามหลวง ได้แก่ วัดที่พระมหากษัตริย์ สมเด็จพระราชินี สมเด็จพระยุพราช ทรงสร้างและปฏิสังขรณ์เป็นการส่วนพระองค์ดี พระราชทานเพื่อเป็นเกียรติยศแก่ผู้ต่ำศักดิ์ลงมา หรือแก่วัดเองก็ดี มีอยู่จำนวนหนึ่งที่พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการผู้ใหญ่ทรงสร้างหรือสร้าง ขึ้นหรือทรงปฏิสังขรณ์และสร้างขึ้นแล้วน้อมเกล้าฯน้อมกระหม่อมถวายเป็นพระอารามหลวง รวมทั้งวัด ที่ประชาชนสร้างหรือปฏิสังขรณ์และทรงรับไว้เป็นพระอารามหลวงด้วย

^{๖๖} สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม, คู่มือพระสังฆาธิการและพระวิทยากร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๘.

^{๖๗} กรมการศาสนา, คู่มือวิทยากรอบรมพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๒๒๖.

ในพ.ศ.๒๕๔๘ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ ได้ทรงวางระเบียบให้วัดหลวงทั้งปวงมีเกียรติใช้คำว่า “พระ” นำหน้าวัดและปูชนียสถานต่างๆ จึงเป็นว่าพระอาราม พระอุโบสถ พระวิหาร พระเจดีย์ พระปราสาท และพระมณฑป เป็นต้น อีกทั้งทรงแบ่งชั้นพระอารามหลวงตามลำดับความสำคัญออกเป็น ๓ ชั้น ดังนี้

(๑) พระอารามหลวงชั้นเอก ได้แก่พระอารามหลวงที่พระมหากษัตริย์หรือสมเด็จพระราชินีหรือสมเด็จพระยุพราชทรงสร้างและปฏิสังขรณ์เป็นการส่วนพระองค์ ทั้งเป็นพระอารามใหญ่โต และมีสิ่งก่อสร้างใหญ่โต วัดที่มีเจดีย์สถานสำคัญ วัดที่บรรจุบรมอัฐิ หรือวัดที่มีเกียรติอย่างสูง เช่น มีเจ้าอาวาสเป็นพระราชาคณะชั้นผู้ใหญ่ขึ้นไป ส่วนต่างจังหวัดผ่อนปรนลงมาเป็นวัดที่มีเจดีย์สถานสำคัญหรือวัดมีเกียรติ เจ้าอาวาสเป็นพระราชาคณะชั้นสามัญขึ้นไป พระอารามหลวงชั้นเอก ยังแบ่งย่อยต่อไปอีก ๓ ระดับจากสูงไปต่ำ คือ (๑) ราชวรวิหาร (๒) ราชวรวิหาร (๓) วรมหาวิหาร

๒) พระอารามหลวงชั้นโท ได้แก่พระอารามหลวงที่พระมหากษัตริย์หรือสมเด็จพระราชินีหรือสมเด็จพระยุพราชทรงสร้างและปฏิสังขรณ์เป็นการส่วนพระองค์ แต่ไม่เป็นพระอารามใหญ่โต และไม่มีสิ่งก่อสร้างใหญ่โต มีเจดีย์สถานสำคัญหรือที่มีเกียรติ เจ้าอาวาสเป็นพระราชาคณะชั้นสามัญขึ้นไป ส่วนต่างจังหวัดผ่อนปรนลงมาเป็นวัดที่มีเกียรติ เจ้าอาวาสเป็นพระครูชั้นสูงขึ้นไป ก็พระอารามหลวงชั้นโท ยังแบ่งย่อยต่อไปอีก ๔ ระดับจากสูงไปต่ำ คือ (๑) ราชวรวิหาร (๒) ราชวรวิหาร (๓) วรมหาวิหาร (๔) วรวิหาร

(๓) พระอารามหลวงชั้นตรี ได้แก่พระอารามหลวงที่พระมหากษัตริย์หรือสมเด็จพระราชินีหรือสมเด็จพระยุพราชทรงสร้างและปฏิสังขรณ์เป็นการส่วนพระองค์ พระราชทานเพื่อเป็นเกียรติยศแก่ผู้ต่ำศักดิ์ลงมาหรือแก่วัดเองก็ดี มีอยู่จำนวนหนึ่งที่พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการผู้ใหญ่ทรงสร้างหรือสร้างขึ้นหรือทรงปฏิสังขรณ์และสร้างขึ้นแล้วน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายเป็นพระอารามหลวง รวมทั้งวัดที่ประชาชนสร้างหรือปฏิสังขรณ์และทรงรับไว้เป็นพระอารามหลวงมีเกียรติ วัดประจำหัวเมือง หรือวัดสามัญ เจ้าอาวาสเป็นพระครูชั้นสูงขึ้นไป ส่วนต่างจังหวัดผ่อนปรนลงมาเป็นวัดที่มีเกียรติ วัดประจำหัวเมือง หรือวัดสามัญ เจ้าอาวาสเป็นพระครูชั้นต่ำขึ้นไป พระอารามหลวงชั้นตรี ยังแบ่งย่อยต่อไปอีก ๓ ระดับจากสูงไปต่ำ คือ (๑) ราชวรวิหาร (๒) วรวิหาร (๓) สามัญ ไม่มีสร้อยต่อคำท้าย คงใช้เฉพาะชื่อวัดเท่านั้น

๒. วัดราษฎร์ ได้แก่ วัดที่ประชาชนทั่วไปสร้างหรือปฏิสังขรณ์ ซึ่งได้รับอนุญาตให้สร้างวัดและประกาศตั้งวัดโดยถูกต้องตามกฎหมายจากทางราชการแล้ว และช่วยกันทำนุบำรุงวัดสืบต่อกันมาตามลำดับวัดราษฎร์หมายถึงวัดที่ทั้งชนิดได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาและสำนักสงฆ์ที่มีได้นับเข้าเป็นพระอารามหลวง

๓. วัดร้าง ได้แก่ วัดที่ไม่มีพระภิกษุสงฆ์พำนักอาศัยประจำ ซึ่งทางราชการจะขึ้นทะเบียนเป็นวัดร้าง วัดร้างโดยสภาพยังเป็นนิติบุคคลอยู่โดยสมบูรณ์และมีโอกาสที่จะเป็นวัดมีพระสงฆ์ได้อีก โดยดำเนินการตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการยกวัดร้างเป็นวัดที่มีพระสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๑๔

๒.๓.๕ แบ่งประเภทตามจุดมุ่งเน้นของวัด

วัดมีผู้แบ่งประเภทตามจุดมุ่งเน้นไว้หลายท่าน ดังนี้

พนม พงษ์ไพบูลย์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “จาริกไว้ในพระพุทธศาสนา จาริกในการศึกษา” ว่า วัดสามารถจำแนกเป็น ๓ ประเภท คือ^{๖๘}

๑. วัดที่มุ่งพัฒนาถาวรวัตถุให้มีความโอ่อ่า มีเสนาสนะใหญ่โต วัดประเภทนี้ใช้ทุนรอนมาก มีผู้อุปถัมภ์เป็นพิเศษหรือเจ้าอาวาสมีคุณลักษณะพิเศษหารายได้เข้าวัดได้มาก เงินที่ได้มาส่วนใหญ่จากคนทั่วไปไม่ใช่คนในท้องถิ่น

๒. วัดที่มุ่งเน้นปริยัติ มุ่งให้ประชาชน พระเถระได้ศึกษาในรูปแบบต่างๆ วัดประเภทนี้ใช้ทุนรอนไม่มากนัก แต่มีกิจกรรมเพื่อการศึกษาในวัดสม่ำเสมอ

๓. วัดที่มุ่งการปฏิบัติ เช่น วิปัสสนาธุระ เน้นการสร้าง ความสงบในจิตใจ วัดประเภทนี้มักทำให้วัดคล้ายธรรมชาติ มักลงทุนในสิ่งก่อสร้างน้อย

๒.๓.๖ แบ่งตามนิยามของพระสงฆ์

สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม ได้กล่าวไว้ว่า ในกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ข้อ ๔ กำหนดให้การปกครองคณะสงฆ์ทุกส่วนทุกชั้น ให้มีเจ้าคณะมหานิกายและเจ้าคณะธรรมยุตปกครองบังคับบัญชาวัดและพระภิกษุสามเณรในนิกายนั้น ดังนั้นจึงแบ่งประเภทวัดตามสังกัดนิกายได้ ๒ ประเภท^{๖๙}

๑. วัดมหานิกาย เป็นวัดที่สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ขึ้นสังกัดการปกครองกับเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค และเจ้าคณะใหญ่ของมหานิกาย

๒. วัดธรรมยุต เป็นวัดสังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุต ขึ้นสังกัดการปกครองกับเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค และเจ้าคณะใหญ่ของคณะธรรมยุต

^{๖๘} พนม พงษ์ไพบูลย์, จาริกไว้ในพระพุทธศาสนา จาริกไว้ในการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘), หน้า ๗๘.

^{๖๙} สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม, คู่มือพระสังฆาธิการและพระวิทยากร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๗๐.

๒.๓.๘ บทบาทและความสำคัญของวัด

นับตั้งแต่สมัยโบราณวัดมีความสำคัญยิ่งต่อสังคมไทย ทุกหมู่บ้านมีวัดเป็นศูนย์กลาง มีพระสงฆ์เป็นผู้นำ ทางจิตใจและสติปัญญา เป็นศูนย์กลางของความเชื่อถือ และความสามัคคี ด้วยเหตุนี้พระสงฆ์จึงมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับสังคมไทยมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน มีผู้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่และความสำคัญอันเป็นภารกิจทั่วไปของวัดเอาไว้ดังต่อไปนี้

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ได้กล่าวถึง บทบาทของวัดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนี้^{๗๐}

๑. วัดเป็นที่สงบรินรมย์
๒. วัดเป็นที่บ่มศีลงาม
๓. วัดเป็นแหล่งความรู้
๔. วัดเป็นแหล่งชูธรรมะ
๕. วัดเป็นแหล่งละอบายมุข
๖. วัดเป็นแหล่งปลุกปลอบใจ
๗. วัดเป็นแหล่งให้บริการ

พระธรรมวรนายก (โอภาส นิรุตติเมธี) ได้กล่าวถึง วัดในสังคมไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ดังนี้^{๗๑}

๑. เป็นสถานที่ประพาศพิภพพรหมจรรย์ของพระภิกษุสามเณรและประชาชนผู้ใคร่ธรรม
๒. เป็นสถานที่สำหรับประชาชนไปบำเพ็ญกุศล
๓. เป็นดินแดนแห่งความสงบ คือ เป็นที่อยู่ของผู้สงบ เป็นดินแดนไปมาหาสู่ของผู้รักสงบ
๔. เป็นสาธารณูปการที่ชาวบ้านได้อาศัยใช้สาธารณูปโภค เช่น ตักน้ำกินน้ำใช้ที่สระวัด
๕. เป็นสถานศึกษาเล่าเรียนวิชาความรู้แทบทุกสาขาวิชาตั้งแต่ชั้นต่ำจนถึงชั้นสูง
๖. เป็นสโมสรสถานหรือสมาคมที่ชุมนุมพักผ่อนหย่อนอารมณ์ของประชาชนทั่วไปในบาง

โอกาส

๗. เป็นสุขศาลา โรงพยาบาลหรือแพทย์สถานที่พระบริการชาวบ้าน ผู้ป่วยไข้
๘. เป็นสถานที่พึ่งพำนักของคนไร้ที่พึ่ง เช่น กำพว้า อนาถา หรือประสบไฟไหม้ น้ำท่วม

^{๗๐} พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), พระสงฆ์กับการศึกษาไทยในบทบาทของสถาบันพระพุทธศาสนากับการจัดการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๖), หน้า ๒๑.

^{๗๑} พระธรรมวรนายก (โอภาส นิรุตติเมธี), “การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน” ในธรรมปริทัศน์ ๔๖, หน้า ๑๖๕-๑๖๖.

๙. เป็นที่พึ่งหลบลี้หนีภัยของคนที่ถูกภัยคุกคาม เช่น ภัยสงคราม หรือโรคภัยร้ายแรง
 คุกคาม

๑๐. เป็นสถานที่พึ่งของผู้ตายและญาติของผู้ตาย
 ๑๑. เป็นสนามเด็กเล่น หรือเล่นกีฬาของประชาชน
 ๑๒. เป็นสถานที่พักของผู้เดินทาง เสมือนเป็นโรงแรมของประชาชนคนเดินทาง
 ๑๓. เป็นสถานที่เปรียบเทียบคติความเสมือนหนึ่งเป็นโรงศาลวินิจฉัยเรื่องราวแก่
 ประชาชน

กองพุทธศาสนสถาน ได้สรุป บทบาทหน้าที่ของวัดในชุมชน ดังต่อไปนี้^{๗๒}

๑. เป็นศูนย์รวมของชุมชนในการจัดกิจกรรมและประกอบพิธีกรรมทางศาสนา
 ๒. เผยแผ่หลักธรรมคำสอนทางศาสนา
 ๓. เป็นผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่น หรือเป็นผู้นำ ในการเปลี่ยนแปลง
 ๔. เป็นที่พึ่งของประชาชนทั้งด้านจิตใจและการให้การสงเคราะห์ยามเดือดร้อน
พิน ดอกบัว ได้กล่าวถึงบทบาทและความสำคัญของวัดไว้ดังนี้^{๗๓}

๑. วัดเป็นสถานที่อยู่ของผู้ทรงศีลทรงธรรม
 ๒. วัดเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศล
 ๓. วัดเป็นสถานที่ศึกษาวิชาต่างๆ
 ๔. วัดเป็นสถานสังคมสงเคราะห์
 ๕. วัดเป็นรมณีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
 ๖. วัดเป็นสถานที่พักแรมของคนเดินทาง
 ๗. วัดเป็นศูนย์รวมของศิลปวัฒนธรรม
 ๘. วัดเป็นสถานที่ฝึกอาชีพ
 ๙. วัดเป็นสถานที่บันเทิงของชาวบ้าน
 ๑๐. วัดเป็นสถานที่เลือกคู่
 ๑๑. วัดเป็นสโมสรของชาวบ้าน
 ๑๒. วัดเป็นศาลของชาวบ้าน
 ๑๓. วัดเป็นคลังพัสดุของชาวบ้าน

^{๗๒} กรมการศาสนา, กองพุทธศาสนสถาน, ลานวัด ลานใจ ลานกีฬา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๙.

^{๗๓} พิน ดอกบัว, รศ, วัดและพระสงฆ์ทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท บุรพาสาส์, ๒๕๕๐), หน้า ๓-๔.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข ได้กล่าวถึงบทบาทของวัดที่มีต่อชุมชนไว้ดังนี้^{๗๔}

๑. วัดเป็นสถาบันทางการศึกษามาก่อนที่จะมีโรงเรียนวัดได้เป็นสถาบันการศึกษา พ่อแม่จะพาบุตรมาบวชเพื่อจะได้ศึกษาเล่าเรียน เมื่อสึกออกไปจะได้มีการศึกษา มีความรู้ไปประกอบอาชีพได้

๒. วัดเป็นสถานสงเคราะห์ ชาวบ้านที่ยากจนได้พึ่งพาบุญและอาศัยวัดเป็นที่พำนัก บางคนใช้วัดเป็นสถานที่พักเวลาจะเดินทางไปสถานที่ไกลๆ

๓. วัดเป็นสถานพยาบาล พระสงฆ์บางรูปมีความสามารถพิเศษในการรักษาพยาบาลผู้ที่เจ็บป่วย การรักษาจะเป็นการใช้ยาสมุนไพรโบราณ

๔. วัดเป็นสถาบันตุลาการ ถ้ามีการขัดแย้งขึ้นภายในครอบครัว พระสงฆ์จะทำ หน้าที่ไกล่เกลี่ย ซึ่งได้ทำหน้าที่ทั้งเป็นนักจิตวิทยาและผู้พิพากษา

๕. วัดเป็นศาลาประชาคม เป็นสถานที่รวมกลุ่มของชาวบ้านเวลามีการประชุมเรื่องสำคัญๆ แม้แต่การประชุมของเจ้าหน้าที่ทางราชการก็ใช้วัดเป็นสถานที่ประชุมด้วย

๖. วัดเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา พิธีกรรมต่างๆตามความเชื่อของชาวพุทธศาสนา เช่น การเข้าพรรษา การทอดกฐินจะกระทำที่วัด ศาสนามาก ศิลปวัฒนธรรมของชาวบ้านที่ได้ปรากฏออกมาเป็นผลงานจารึก เขียนภาพ การตกแต่งตามโบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ เป็นต้น และวัดยังเป็นที่ยรวมของสิ่งโบราณที่มีค่า โดยทางวัดจะเก็บรวบรวมไว้เพื่อให้ชนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อไป

๗. วัดเป็นสถานบันเทิง เวลาที่ชาวบ้านมีการจัดพิธีกรรมต่างๆ จะมีการจัดมหรสพขึ้นในวัด ซึ่งเป็นการสมโภชตามประเพณีนิยม เช่น งานบุญแจกข้าว ทำบุญให้ผู้ล่วงลับไปแล้ว เป็นต้น โดยเจ้าภาพที่ศรัทธาจะฉลองและสมโภชงานโดยจัดให้มีมหรสพที่วัด

สรุปได้ว่า วัดมีบทบาทหรือภารกิจต่อสังคมและชุมชนทั้งในอดีตและปัจจุบันอย่างมากมาย เช่น เป็นสถานศึกษากลางสำหรับประชาชนทั่วไป เป็นแหล่งรวมศิลปะวิทยาการในด้านต่างๆ ที่เป็นความรู้เพื่อการดำรงรักษาสังคม ซึ่งได้แก่ วิชาก่อสร้างช่างฝีมือ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม เกษษกรรม นิติศาสตร์ พงศาวดารตำ นานเมืองและท้องถิ่น เป็นศูนย์รวมในการทำกิจกรรมร่วมกันของคนในสังคม

๒.๓.๙ โครงสร้างการบริหารจัดการงานของวัด

วัดนั้นมีฐานะเป็นนิติบุคคลคือบุคคลตามกฎหมาย ตามความในมาตรา ๓๑ และมาตรา ๑๙ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๓๕) โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้ปกครองดูแลวัด เจ้า

^{๗๔} สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, สังคมไทย แนวทางวิจัยและพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : แพรววิทยา, ๒๕๒๘), หน้า ๑๗๕-๑๗๗.

อาวาสมีอำนาจในการแต่งตั้งรองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาสและมีหน้าที่ปกครอง ดูแลพระสงฆ์ สามเณรภายในวัด

กรมการศาสนา ได้กล่าวไว้ว่า ในการดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ในหมวด ๒ ว่าด้วยการแต่งตั้งพระสังฆาธิการ ข้อ ๖ พระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งตามข้อ ๔ ต้องมีคุณสมบัติโดยทั่วไปดังนี้^{๗๕}

- ๑) มีพรรษาสมควรแก่ตำแหน่ง
- ๒) มีความรู้สมควรแก่ตำแหน่ง
- ๓) มีความประพฤติเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย
- ๔) เป็นผู้ฉลาดสามารถในการปกครองคณะสงฆ์
- ๕) ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพไร้ความสามารถ หรือมีจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบหรือเป็นโรคเรื้อนหรือวัณโรคในระยะอันตรายจนเป็นที่น่ารังเกียจ

๖) ไม่เคยต้องคำวินิจฉัยลงโทษในอธิกรณ์ที่พึงรังเกียจมาก่อน

๗) ไม่เคยต้องถูกถอดถอนหรือถูกปลดจากตำแหน่งใดเพราะความผิดมาก่อน

การแต่งตั้งเจ้าอาวาส ตามกฎหมายเถรสมาคมฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการในหมวด ๕ ส่วนที่ ๖ เจ้าอาวาส ข้อ ๒๖ ผู้ที่จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนดังนี้^{๗๖}

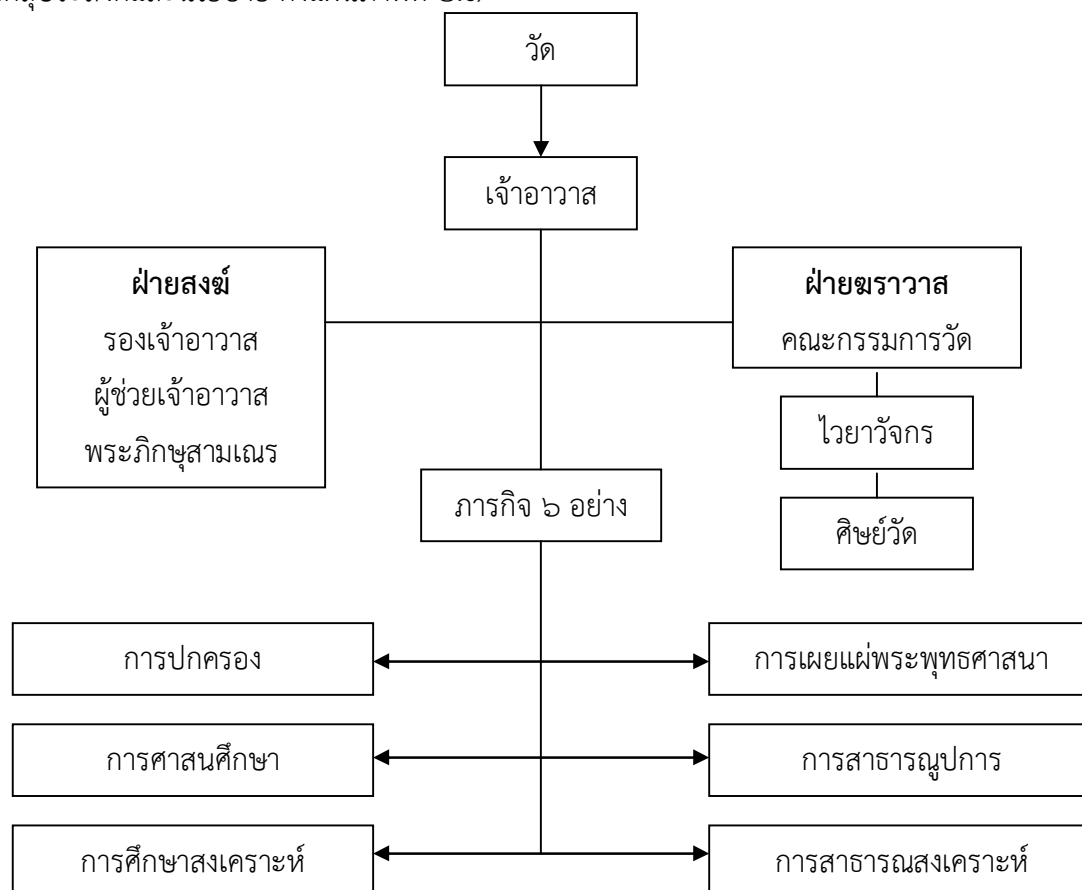
- ๑) มีพรรษาพ้น ๕
- ๒) เป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ในถิ่นนั้นในส่วนของฝ่ายฆราวาสนั้น จะมีบุคคลทำหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าอาวาสในการบริหารกิจการของวัดได้แก่ คณะกรรมการ ไวยาวัจกรและศิษย์วัด

ไวยาวัจกร หมายถึง คฤหัสถ์ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้มีหน้าที่เบิกจ่ายนิตยภัทและจะมีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษา จัดการทรัพย์สินของวัดได้ตามที่เจ้าอาวาสได้มอบหนังสือโดยไวยาวัจกรนั้น การแต่งตั้งไวยาวัจกร เป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสปรึกษาสงฆ์ในวัด พิจารณาคัดเลือกคฤหัสถ์ผู้มีคุณสมบัติตามความในข้อ ๖ ให้เจ้าอาวาสแต่งตั้งคฤหัสถ์ผู้นั้น เป็นไวยาวัจกร โดยอนุมัติของเจ้าคณะอำเภอ โดยอาศัยกฎหมายเถรสมาคมว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนไวยาวัจกรแห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๓๕

^{๗๕} กรมการศาสนา, หนังสือคู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบคำสั่งมหาเถรสมาคม, (กรุงเทพมหานคร : กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๒), หน้า ๓๗๓.

^{๗๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๗๔.

ส่วนคณะกรรมการจัดการวัดนั้น ได้รับเชิญจากเจ้าอาวาสให้มาเข้าร่วมเป็น คณะกรรมการวัด เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระภิกษุสามเณร คณะกรรมการ ไวยาวัจกรและศิษย์วัดจะร่วมกันในการบริหารภารกิจของวัดซึ่งมีอยู่ ๖ ประการให้สำเร็จลุล่วงไปตาม วัดอุประสงค์และนโยบาย ดังแผนภาพที่ ๒.๑^{๗๗}

แผนภาพที่ ๒.๑ โครงสร้างและภารกิจการบริหารจัดการงานของวัด

๒.๓.๑๐ ภารกิจการบริหารจัดการงานของวัด

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต) ได้กล่าวถึงการปรับระบบบริหารองค์การชาวพุทธไว้ในหนังสือเรื่องพระพุทธศาสนา ในยุคโลกาภิวัตน์ว่า การบริหารองค์การชาวพุทธควรกระจายอำนาจให้มากขึ้นแม้แต่การปกครองคณะสงฆ์ก็ไม่จำเป็นต้องเลียนแบบระบบราชการที่ซึกซ้าไม่ทันการและคณะสงฆ์อาจจะคิดระบบการปกครองให้มุ่งพัฒนาให้วัดแต่ละวัด ให้เข้มแข็งเป็นที่พึ่งของชุมชนอย่างแท้จริง จากนั้นวัดทั้งหลายก็ต้องสร้างเครือข่ายโยงใยร่วมกันทำงานทั่วประเทศ ทั้ง

^{๗๗} พระมหาเจี๊วงค์ศักดิ์ พิมพ์สกุล, “รูปแบบการบริหารงานของวัดในทศวรรษหน้า”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๕), หน้า ๒๖.

พยายามลดขั้นตอนสายบังคับบัญชาที่ซ้ำซ้อนไม่ทันการ โดยปรับปรุงระบบพระสังฆาธิการหรือทำเอเนจิเนียร์ริงให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์

การปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ถือว่าเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธาน มีการบังคับบัญชากันลงไปตามลำดับชั้น นับตั้งแต่ระดับมหาเถรสมาคมลงไปจนถึงเจ้าอาวาสอันเป็นการปกครองบังคับบัญชาตามเจตนารมณ์ ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่๒) พ.ศ.๒๕๓๕^{๗๘}

ภารกิจที่เจ้าอาวาสต้องรับผิดชอบ ตามหน้าที่ของเจ้าอาวาสมาตราที่ ๓๗ และอำนาจเจ้าอาวาสในมาตราที่ ๓๘ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๓๕ มีดังนี้

๑) ด้านการปกครอง

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมาย ไว้ว่า การปกครอง หมายถึง การสอดส่องดูแลเพื่อให้การปกครองคณะสงฆ์เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ คำสั่ง ประกาศของมหาเถรสมาคมหรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช^{๗๙}

ในสมัยพุทธกาล การปกครองสงฆ์ไม่ได้มีระเบียบแบบแผนอะไรมากนักและคณะสงฆ์ยังไม่ได้ดำรงสถานะการเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของประชาชนเช่นปัจจุบัน เพราะพุทธศาสนาเพิ่งเริ่มตั้งและทำทลายต่อความเชื่อในจารีตเดิมของศาสนาพราหมณ์ เจตจำนงในการออกบวชเกิดจากความเบื่อหน่ายและมุ่งหาจุดหลุดพ้นทางโลก แต่โดยเนื้อแท้การปกครองสงฆ์ในสมัยพุทธกาลมีลักษณะความเป็นประชาธิปไตยและเป็นสังคมที่เสมอภาค พระสงฆ์ทุกรูปมีหน้าที่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย พระเถระผู้เป็นอุปัชฌาย์อาจารย์มีหน้าที่ปกครองสาธุศิษย์ของตน แต่ในสังฆกรรมทั้งปวง สงฆ์ยอมเป็นใหญ่ไม่เลือกกว่าจะเป็นอาจารย์หรือสาธุศิษย์ เมื่อมีกิจสงฆ์เกิดขึ้นจะต้องมีการประชุมสงฆ์และถือนิติเอกฉันท์เป็นหลัก เนื่องจากพระสงฆ์สาวกยังไม่มากนักความเสื่อมอันเกิดจากข้อวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์จึงมีน้อย ดังปรากฏหลักฐานในพระไตรปิฎกพระสงฆ์ที่ล่วงละเมิดสิกขาบทอยู่เนืองๆ มีเพียงกลุ่มพระสงฆ์ฉัพพัคคีย์ หลักที่ใช้ในการปกครองมีเพียงพระธรรมวินัย ไม่จำเป็นต้องอาศัยพระราช

^{๗๘} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๗๖.

^{๗๙} กรมการศาสนา, วินัยบัญญัติปกครองชั้นตรี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๕), หน้า ๔.

อำนาจจากพระเจ้าแผ่นดิน หรือผู้ปกครองรัฐให้ออกกฎหมายบังคับสั่งขมณฑล ฝ่ายอาณาจักรมีหน้าที่ถวายศาสนูปถัมภ์แต่ด้านเดียว^{๘๐}

เพื่อให้การบริหารปกครองวัดเป็นไปด้วยดี มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ได้กำหนดให้แต่ละวัดมีพระภิกษุดำรงตำแหน่งบริหารปกครองคณะสงฆ์ภายในวัด ซึ่งได้แก่ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาส โดยในมาตรา ๓๖ - ๓๗ ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสไว้ดังนี้ ดำเนินการปกครองภิกษุสงฆ์ สามเณรที่อยู่ในวัดให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม การดำเนินการสอดส่องดูแลรักษาความดีงามภายในวัด การปกครองและสอดส่องให้คฤหัสถ์ที่มาพำนักอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามระเบียบต่างๆของวัดด้วยดี^{๘๑}

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การปกครอง หมายถึง ภารกิจที่วัดโดยภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาสหรือคณะเจ้าปกครองดำเนินการสอดส่องดูแล รักษาความเรียบร้อยดีงาม เพื่อให้พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ ที่อยู่ในวัดหรือในการปกครองปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่งประกาศของมหาเถรสมาคมหรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมไปถึงการที่พระภิกษุได้ทำหน้าที่ปกครองทุกระดับ นับตั้งแต่ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค เจ้าคณะใหญ่(หน) นอกจากนี้ยังรวมถึงการที่ภิกษุทำหน้าที่พระกรรมวาจาจารย์เป็นพระอุปัชฌาย์ในการอุปสมบทกุลบุตร หรือการจัดระบบการเป็นอยู่ในสังฆมณฑลเน้นการบำบัดทุกข์บำรุงสุขเป็นหลักภายใต้วิธีการ ๓ วิธี คือ^{๘๒}

๑. นิคคหวิธี คือ การข่มคนที่ควรข่มหรือตำหนิคนที่ควรตำหนิ
๒. ปคคหวิธี คือ การยกย่องคนที่ควรยกย่อง
๓. ปวารณวิธี คือ เปิดโอกาสให้ผู้อื่นว่ากล่าวตักเตือนสั่งสอนตนได้คือให้ตักเตือนซึ่งกันและกัน ทั้งนี้โดยอาศัยเครื่องมือ ๓ ประการ
 - ๓.๑ พระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้และบัญญัติไว้แล้ว

^{๘๐} คณินนิตย และสุบรรณ จันทบุตร, **ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี**, (กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๕), หน้า ๑๗.

^{๘๑} ทวี เขจรกุล, “บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองจังหวัดหนองคาย”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๔๗), หน้า ๔๐ - ๔๐.

^{๘๒} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต), **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**, หน้า ๗๖.

๓.๒ กฎหมายบ้านเมือง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดให้ใช้อำนาจทางรัฐสภาให้ตราขึ้นไว้ตามกระบวนการนิติบัญญัติเพื่อจัดระเบียบและบังคับการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย

๓.๓ ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีอันดีงามที่บรรพบุรุษบูรพาจารย์ยอมรับและนำปฏิบัติสืบๆ กันมา

พระมหาทนงชัย บุรณพิสุทธิ์ ได้กล่าวว่า วัดแต่ละวัดนอกจากจะจัดการปกครองโดยมีกฎ ระเบียบ กติกา เฉพาะของแต่ละวัดแล้ว ยังจะต้องอยู่ภายใต้ระเบียบการปกครองแห่งราชอาณาจักร และระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ไทย เช่น กฎหมาย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม กฎกระทรวง เป็นต้น แต่ทั้งนี้ต้องไม่ขัดแย้งต่อหลักการพระธรรมวินัยเป็นสำคัญ^{๘๓}

สรุปว่า สถาบันพระสงฆ์ทำหน้าที่โดยตรงต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ประชาชน หากพระสงฆ์ประพฤติตนนอกรอย ไม่เพียงแต่จะถูกลงโทษทางการปกครอง หรือตามกฎหมายบ้านเมือง แต่จะถูกปฏิเสธจากสังคมด้วยแม้ว่าในสังคมสงฆ์มีพระธรรมวินัย แต่พระสงฆ์ในสังคมไทยก็มีกฎหมายปกครองคณะสงฆ์ ในการปฏิรูปการปกครองคณะสงฆ์ในภาพรวมส่วนใหญ่แล้วเห็นว่าพฤติกรรมของเจ้าอาวาส ในการบริหารจัดการวัดอยู่ในระดับปานกลาง

๒) ด้านการศาสนศึกษา

กรมศาสนา ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศาสนศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ ทั้งแผนกธรรมบาลี แผนกสามัญศึกษา รวมทั้งการส่งเสริมพระภิกษุสงฆ์ สามเณรศึกษาพระปริยัติธรรมทุกๆวิธีที่ไม่ขัดแย้งต่อพระธรรมวินัย^{๘๔}

พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศาสนศึกษา หมายถึง การศึกษาพระปริยัติธรรมและการศึกษาอื่นๆอันสมควรแก่สมณะ การศึกษาของสงฆ์แต่เดิมนั้นเริ่มต้นมาแต่สมัยพุทธกาลและบุคคลที่เข้ามาสู่สังฆมณฑลในครั้งพุทธกาลตามประวัติความเป็นมาส่วนมาก มักจะได้รับการศึกษาทั้งคฤหัสถ์และคฤหัสถ์ทางโลกและคฤหัสถ์ทางธรรมมาเป็นอย่างดี ตามลัทธิศาสนาในสมัยนั้น เป็นต้นว่าเรียนจบไตรเพทมาก่อนการศึกษาของสงฆ์ในสมัยพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่มี ๒ ประการ คือ^{๘๕}

๑. คันถะธูระ คือ ธูระฝ่ายคัมภีร์ กิจด้านการเรียน

^{๘๓} พระมหาทนงชัย บุรณพิสุทธิ์, “บทบาทของวัดในเขตชุมชนเมืองในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๕), หน้า ๔๙.

^{๘๔} กรมการศาสนา, *คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙), หน้า ๑.

^{๘๕} พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *การปกครองคณะสงฆ์ไทย*, หน้า ๗๗.

๒. วิปัสสนาธุระ คือ ธุระฝ่ายเจริญวิปัสสนา กิจด้านการบำเพ็ญภาวนาหรือเจริญพระกรรมฐาน ซึ่งรวมทั้งสมณะด้วยเรียกรวมเข้าในวิปัสสนาโดยฐานเป็นส่วนคลุมยอด

ในปัจจุบันการศึกษาของภิกษุสงฆ์แบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ^{๘๖}

๑) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม

(ระดับประถมศึกษา) สนามหลวงแผนกธรรม มีหลักสูตร คือ นักธรรมจัดสำหรับพระสงฆ์ สามเณรและธรรมศึกษาจัดสำหรับคฤหัสถ์ สำหรับหลักสูตรนักธรรมแบ่งเป็น นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโทและนักธรรมชั้นเอก ส่วนหลักสูตรธรรมศึกษา แบ่งเป็น ธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโทและธรรมศึกษาชั้นเอก

๒) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

เรียนบาลีไวยากรณ์แล้วเรียนแปลภาษาบาลีเป็นภาษาไทยและแปลภาษาไทยเป็นภาษาบาลี เพราะว่าภาษาบาลี เป็นภาษาที่รักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา เหตุที่พระปริยัติธรรมคือ พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกาและอื่นๆบรรจุอยู่ในคัมภีร์ซึ่งเป็นภาษาบาลีทั้งสิ้น แม้จะแปลเป็นภาษาไทยแล้วก็แปลแบบไทยบาลี ประสงค์จะรู้อย่างถูกต้องชัดเจนทั้งภาษาบาลีไม่ได้ ชั้นเรียนแผนกบาลีใช้นักธรรมเป็นองค์จำกัดสิทธิ โดยแบ่งเป็น ๙ ชั้น คือ บาลีไวยากรณ์ ชั้นประโยค ๑ - ๒ ชั้นประโยค ป.ธ.๒,๓,๔,๕,๖,๗,๘ และ ๙ ผู้สอบได้ประโยค ป.ธ. ๓ ได้รับการแต่งตั้งคือเปรียญ คือทรงตั้งเป็น “พระมหา” “สามเณรเปรียญ” ชั้นประโยค ๑ - ๒ ได้รับวุฒิปัตร์ ชั้นประโยค ป.ธ. ๓ - ๘ ได้รับประกาศนียบัตรและพัดยศ ชั้นประโยค ป.ธ. ๙ ได้รับปริญญาบัตรและพัดยศ เป็นปริญญาตรีทางศาสนาและถ้าสามารถสอบชั้นประโยค ๙ ได้ในขณะที่เป็นสามเณรทรงพระกรุณาโปรดให้การอุปสมบทเณรรูปนั้น อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ เรียกว่า “บวชนาคหลวง” ผู้สอบได้เปรียญธรรม ๙ ประโยคถ้าอยู่ในสมณเพศได้รับนิตยภัตเท่ากับพระราชอาคันตุกะชั้นสามัญ

๓) การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

(ระดับมัธยมศึกษา) โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นโรงเรียนที่วัดจัดตั้งขึ้นในวัดหรือธรรมสังฆหรือที่ดินของมูลนิธิทางพระพุทธศาสนา โดยกรมการศาสนาให้การอุปถัมภ์ จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้การศึกษาแก่พระสงฆ์สามเณร ทั้งวิชาสามัญและการศึกษาพระปริยัติธรรมควบคู่กันไป เพื่อที่ว่าหากพระสงฆ์ สามเณรเหล่านี้มีความประสงค์จะลาสิกขาก็สามารถนำวุฒิการศึกษาที่ได้รับไปใช้เพื่อการศึกษาต่อในสถานศึกษาของรัฐหรือใช้สมัครงานประกอบอาชีพได้

^{๘๖} กรมการศาสนา, ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๓ - ๑๔.

๔) การศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์

การศึกษาในระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ดำเนินการในสองสถาบัน คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สรุปว่า ด้านการศาสนศึกษาเป็นการศึกษาของพระสงฆ์ที่ต้องได้รับการกล่อมเกลา เพื่อนำความรู้และพุทธธรรมไปถ่ายทอดแก่ประชาชนได้ซึ่ง ด้านการศาสนศึกษา เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของพระสงฆ์เอง

๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและการจัดการศึกษาในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัย ได้แก่ ศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด การมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนนักศึกษา เป็นต้น^{๘๗}

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปยุโธ), ได้กล่าวถึง การศึกษาที่ภิกษุสงฆ์ได้ดำเนินการในปัจจุบัน ๔ ลักษณะ คือ^{๘๘}

๑) โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา วัดหรือมูลนิธิในวัดจัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลเด็กและเยาวชนที่ยากจนบางแห่งมีนักเรียนเฉพาะชาย-หญิง เรียนร่วมกับพระสงฆ์ สามเณร ปัจจุบันโรงเรียนประเภทนี้ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

๒) โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ ตั้งตามพระราชประสงค์และอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์ และอยู่ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ปัจจุบันมีจำนวน ๓ แห่ง คือ โรงเรียนวัดศรีจันทร์ จังหวัดสมุทรปราการ โรงเรียนวัดบึงเหล็ก จังหวัดนครพนม และโรงเรียนนันทบุรีวิทยา จังหวัดน่าน

๓) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งให้การศึกษอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชนสอนเฉพาะวันอาทิตย์ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดตั้งขึ้นตามความคิดและการนำของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง เพื่อให้ให้นักเรียนนักศึกษาได้มาเรียนพระพุทธศาสนาในวันที่สถานศึกษาของทางฝ่ายราชอาณาจักรหยุดเรียนตามแบบสากล นอกจากจะสอนธรรมะแก่เด็ก ศูนย์แห่งนี้ยังได้ทบทวนวิชาสามัญที่เรียนตาม

^{๘๗} กรมการศาสนา, คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์, หน้า ๕ - ๖.

^{๘๘} พระเทพปริยัติสุธี (อาทร อินทปยุโธ), การคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๔๘ - ๔๙.

หลักสูตรการศึกษาปกติของตนที่โรงเรียน เช่น วิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ เป็นการชักจูงให้นักเรียนได้มาเรียนพุทธศาสนา

๔) ศูนย์อบรมเด็กก่อนวัยเรียน เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกอบรมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็ก ตลอดจนเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ส่งเสริมให้พระสงฆ์ได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมเพิ่มขึ้นและเป็นศูนย์ประสานความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้าน ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๗ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันก็ยังดำเนินการ เพื่อรับเด็กซึ่งเป็นบุตรหลานชาวบ้านที่อายุยังไม่ครบเกณฑ์ การเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาตามกฎหมาย มาช่วยเลี้ยงฝึกหัดมารยาทให้คุ้นเคยกับวัดและพระตั้งแต่เด็กๆ สอนหนังสือง่ายๆ เบื้องต้น ที่ไม่เกินกำลังของสมองที่เด็กจะเรียนได้และให้รู้จักสวดมนต์ ไหว้พระ เป็นต้น

การศึกษาสงเคราะห์นอกจากจะจัดแก่เด็กและเยาวชนให้มีสถานที่เรียนหนังสือแล้ว ภาครัฐยังให้ความสำคัญการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนผู้กำลังศึกษาในสถานที่ศึกษาทั่วประเทศ อาทิ ตั้งทุนสนับสนุนการศึกษาแก่นักเรียนและนักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ทุกระดับชั้น ได้แก่ ชั้นประถมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา ช่วยพัฒนาสถานศึกษา ช่วยเหลืออุปกรณ์การศึกษาและช่วยเหลือบุคคลที่กำลังศึกษา วัดและพระสงฆ์จึงเป็นสถาบันที่มีส่วนในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนของชาติในด้านการศึกษา เป็นสถานอบรมบ่มนิสัยเด็กและเยาวชนมาทุกยุคทุกสมัย โดยเฉพาะเด็กที่ยากจนขาดคนดูแลและกำพร้าบิดา ก็ได้อาศัยสถาบันสงฆ์เป็นผู้อุปการะเป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนได้ใกล้ชิดพระศาสนาและเป็นโอกาสให้พระสงฆ์ได้พัฒนาทรัพยากรของชาติตั้งแต่วัยเด็ก เพื่อจะได้เป็นผู้ใหญ่ที่พึงปรารถนาของสังคมต่อไป^{๘๙}

สรุปว่า พระสงฆ์ได้กระทำการสงเคราะห์ด้านการศาสนศึกษาโดยใช้รูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย ได้แก่ การสนับสนุนส่งเสริมแก่ประชาชนทั่วไปโดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส การส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา การสนับสนุนการดำเนินงานในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด และการร่วมมือจัดการศึกษาระหว่างโรงเรียนกับวัด

๔) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง การดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ศาสนทายาทและประชาชนได้รับทราบในทุกๆวิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปลุกเสกในโอกาสและสถานที่ต่างๆทั้งในวัดและนอกวัด การบรรยายธรรมทางวิทยุและโทรทัศน์ การเผยแผ่ธรรมด้วยสื่อต่างๆ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์หรือวีดิ

^{๘๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๐- ๕๑.

ทัศน์ ภารกิจด้านนี้ ครอบคลุมถึงการที่วัดหรือพระสงฆ์จัดกิจกรรมต่างๆ ขึ้นในวัดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชนได้เข้าวัดปฏิบัติธรรม หรือมุ่งเน้นสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักพระพุทธศาสนา การดำเนินการใดๆ ของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่เป็นไปเพื่อการเผยแผ่ธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งในวัดและนอกวัด ชื่อว่าภารกิจด้านการเผยแผ่ทั้งสิ้น^{๙๐}

บุญศรี พานะจิตต์ ได้กล่าวว่า การประกาศธรรมเป็นบทบาทที่สำคัญของสถาบันสงฆ์ การเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นการช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ด้วยอาศัยความเมตตาและกรุณาของพระสงฆ์ งานเผยแผ่ที่พระสงฆ์ทำกันอยู่ทั่วไปในปัจจุบันมีดังนี้^{๙๑}

๑) งานพระธรรมทูต ดำเนินงานโดยใช้มติมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานพระธรรมทูตภายในประเทศ พ.ศ. ๒๕๐๘ โดยจัดพระสงฆ์ผู้สมัครบำเพ็ญประโยชน์แก่พระศาสนา ออกไปจาริกเผยแผ่หลักธรรมแก่ประชาชนทั่วประเทศ เป็นงานที่นำพุทธบริษัทและประชาชนทั่วไปให้เกิดความคิดถึงคุณค่าของธรรมะและความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติธรรมะสามารถนำธรรมะไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกวิธีและถูกต้อง รวมทั้งสามารถใช้ธรรมะแก้ปัญหาต่างๆ ในด้านเศรษฐกิจ สังคม การปกครองและสิ่งแวดล้อม งานพระธรรมทูต เป็นงานพัฒนาทรัพยากรบุคคลและเป็นงานที่เป็นรากฐานแห่งความมั่นคงของประเทศชาติ แนวการปฏิบัติงานของพระธรรมทูต ได้แก่ การเทศน์ การบรรยาย การสนทนา ธรรมีกถา นำฝึกสมาธิ นำเป็นพุทธมามกะ เยี่ยมเยียน นำพัฒนาท้องถิ่น สาธิตและนำจัดกิจกรรม

๒) หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) เป็นกิจกรรมของคณะสงฆ์ไทย ตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. ๒๕๑๘ มีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาท้องถิ่นระดับตำบลลงสู่หมู่บ้าน โดยให้พระสงฆ์ในชนบทมีบทบาทและเป็นแกนนำในการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้น

๓) งานอบรมจริยธรรมนักเรียน ข้าราชการและประชาชน เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีทัศนคติที่ดีต่อสถาบันพระพุทธศาสนา สามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ของชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและน้อมนำพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

๔) งานบรรพชาสามเณรฤดูร้อน เป็นการจัดบรรพชาเยาวชนชายอายุตั้งแต่ ๑๐ ปี เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาธรรมในช่วงปิดฤดูร้อนประมาณเดือนเมษายน

^{๙๐} กรมการศาสนา, **ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๙.

^{๙๑} บุญศรี พานะจิตต์, **ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๒๑.

๕) การส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เป็นหน่วยสงเคราะห์ที่วัดและประชาชนจัดให้มีขึ้นในวัด ในหมู่บ้านเพื่อฝึกอบรมด้านความรู้ ความประพฤติและจิตใจ โดยมีพระสงฆ์ทำหน้าที่ฝึกอบรมสั่งสอนและบริหารงานทั่วไปของหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เรียกพุทธมามกาจารย์ แบ่งเป็น ๓ คณะ คือ คณะประถมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ ๗ - ๑๐ ขวบ คณะมัธยมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ ๑๑ - ๑๕ ขวบ คณะอุดมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ ๑๖ - ๑๘ ปี

๖) การเผยแพร่ทางสื่อมวลชน เป็นการดำเนินการโดยเผยแพร่ทางวิทยุ โทรทัศน์ วารสาร นิตยสารเผยแพร่ธรรมและการเผยแพร่ในต่างประเทศ อาจมีการตั้งวัดในต่างประเทศ

๗) การเผยแพร่ตามศักยภาพของวัด เป็นโครงการที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาคุณภาพชุมชนตามศักยภาพของวัด ได้แก่ โครงการอุทยานการศึกษา การจัดสวนสมุนไพรในวัด โครงการลานวัดลานใจ การกีฬา เป็นต้น

สรุปว่า ด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ควรเป็นไปเพื่อพัฒนาจิตวิญญาณ พระสงฆ์ต้องสอนธรรมะชาวบ้านด้วยน้ำใจที่丁寧 และความรู้สึกตามพุทธประสงค์พระสังฆาธิการส่วนใหญ่ใช้วัดตนเองเป็นศูนย์กลางในด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ชุมชนคาดหวังต่อบทบาทพึงประสงค์ของพระสงฆ์ว่าควรดำเนินกิจกรรมด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา เพราะชีวิตประชาชนจะ丁寧 มีความสุข สังคมจะร่มเย็น ประเทศชาติจะมั่นคงได้ด้วยการพัฒนาทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจควบคู่กันไป พระสงฆ์ได้เผยแพร่พระพุทธศาสนา โดยใช้รูปแบบที่หลากหลาย เพื่อให้เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์และภูมิหลังของผู้ฟัง

๕) ด้านสาธารณูปการ

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมายไว้ว่า สาธารณูปการ หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัดด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้วัดเอื้อประโยชน์ตามภารกิจของเจ้าอาวาสด้านอื่นๆ การพัฒนาเหล่านี้ได้แก่ การดูแล การทำนุบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของวัด การดูแลรักษาและก่อสร้างอาคารสถานที่ เช่น พระอุโบสถ เมรุ อาคารเรียน หอธรรม กุฏิ ศาลาการเปรียญ เป็นต้น งานสาธารณูปการแต่ละวัดจะไม่เท่าเทียมกัน มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับขนาดของเศรษฐกิจ ความต้องการของชุมชนและบารมีของเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ในวัดเป็นสำคัญ^{๙๒}

พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญฺญาสิริ), ได้กล่าวเกี่ยวกับกิจการคณะสงฆ์และพระศาสนาในด้านสาธารณูปการของวัดแบ่งได้ ๓ เรื่อง คือ^{๙๓}

๑) การบูรณะและพัฒนาวัด

^{๙๒} กรมการศาสนา, หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์, หน้า ๗.

^{๙๓} พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญฺญาสิริ), การจัดการสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ของวัด, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘), หน้า ๙.

๒) การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ

๓) การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด

นอกจากนี้ยังได้กล่าวอีกว่า การบริหารงานสาธารณูปการของเจ้าอาวาส หรือวัดตามพระธรรมวินัยควรให้เกิดความสงบสุข (สปปายะ) ๔ อย่าง คือ^{๙๔}

๑) อาวาสสปปายะ ที่อยู่เป็นสุขสบาย คือ ทำให้วัดเป็นอาราม เป็นที่ร่มรื่น รื่นรมย์ เป็นรมณีสถานเจริญตา สบายในแก่ผู้พบเห็น เป็นศูนย์กลางของชุมชนทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

๒) อาหารสปปายะ อาหารเป็นที่สบายตาตามปกติเมื่อมีที่อยู่แล้วต้องคำนึงถึงการกินอาหาร การจัดสวัสดิการเรื่องอาหาร

๓) บุคคลสปปายะ บุคคลเป็นที่สบายแห่งไม่คำนึงถึงเรื่องของคนภายในวัดหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับวัด คนวัดแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ ภิกษุสงฆ์ สามเณร อุบาสก อุบาสิกาและเด็กวัด

๕) ธรรมสปปายะ ธรรมที่เป็นสบาย จุดมุ่งหมายหลักของวัด คือ เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม

สรุปว่า วัดได้ดำเนินการจัดด้านการสาธารณูปการ โดยการปรับแต่งอาคารสถานที่ให้เหมาะสม ลักษณะของวัดในพระพุทธศาสนาที่จัดด้านการสาธารณูปการที่พึงประสงค์ คือเป็นสถานที่สงบ ร่มรื่น มีลักษณะเป็นป่า หรือสวน ที่จะให้ความรื่นรมย์ มีการจัดสภาพแวดล้อม มีการจัดแต่งโบสถ์ เจดีย์ วิหารด้วยภาพจิตรกรรมฝาผนัง มีการจัดสัดส่วนพื้นที่ภายในวัด เช่น เขตพุทธาวาส สังฆาวาส ให้เหมาะสมอย่างลงตัว และเอื้ออำนวยต่อการใช้ประโยชน์

๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมาย ไว้ว่า การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุในรูปแบบต่างๆที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ได้แก่ โครงการอุปสมบทและบรรพชาพระสงฆ์ สามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์พระสงฆ์ สามเณรที่วัดประสบภัยขาดแคลน วัดและเจ้าอาวาส พระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชนและประชาชนด้านอาชีพ

พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ) ได้กล่าวถึงความสำคัญของภารกิจด้านนี้ว่า การสาธารณสงเคราะห์เป็นการจัดให้การสงเคราะห์ในด้านต่างๆแก่ประชาชนผู้อุปถัมภ์บำรุงวัด ทายก ทายิกาของวัดหรือประชาชนทั่วไป วัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัดอยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้านและบ้านอยู่ได้ก็ต้องพึ่งวัด วัดเป็นศูนย์กลางของสังคม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน เมื่อประชาชนเดือดร้อนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็เป็นหน้าที่ของวัดจะต้องจัดการสงเคราะห์ช่วยเหลือ การสาธารณสงเคราะห์จึง

^{๙๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑ - ๑๒.

เป็นหน้าที่ของวัดและเจ้าอาวาสจะต้องดำเนินการบริหารงานทุกด้านเกี่ยวกับการสงเคราะห์ประชาชนในขอบเขตที่วัดจะจัดได้^{๙๕}

บุญศรี พานะจิตต์ และคณะ ได้กล่าวถึง ความสำคัญของภารกิจด้านนี้ว่า การ สาธารณสงเคราะห์เป็นการแสดงบทบาทของพระสงฆ์ ในด้านสังคมสงเคราะห์ทั้งการสงเคราะห์บุคคลและสาธารณสงเคราะห์ โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการบริจาคช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่างๆ เพราะพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางเชื่อมประสานระหว่างคนจนกับคนรวย ปัจจัยที่ได้รับบริจาคมาพระสงฆ์ก็ใช้ทำประโยชน์เป็นสาธารณกุศลและช่วยเหลือบุคคลผู้ขาดแคลนและด้อยโอกาส^{๙๖}

จากความหมายดังที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้ว่า ตามหน้าที่ของเจ้าอาวาสมาตราที่ ๓๗ และอำนาจเจ้าอาวาสในมาตราที่ ๓๘ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๓๕ มี ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการและด้านการสาธารณสงเคราะห์

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการงานของวัด

๒.๔.๑ ความหมายของการบริหารงานของวัด

จากการศึกษาค้นคว้าแนวคิดที่เกี่ยวกับการบริหารงานของวัด ได้มีนักวิชาการ ผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญ ได้ให้ความหมายหมายและคำจำกัดความไว้ดังต่อไปนี้

กรมการศาสนา ได้กล่าวว่า การบริหารจัดการงานของวัด หมายถึง การปกครองบังคับบัญชากำกับดูแล แนะนำ สั่งสอนพระภิกษุ สามเณรและฆราวาสผู้อยู่ในวัด ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ให้อยู่ในศีลธรรมอันดีและดำเนินกิจการโครงการต่างๆของวัด ให้สำเร็จด้วยดีมีประสิทธิภาพสูงสุด^{๙๗}

น้อย ลายครามและ สุบรรณจันทบุตร ได้กล่าวว่า การบริหารจัดการงานของวัด หมายถึง การใช้ศาสตร์ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การบริหารงานบุคคล การอำนวยความสะดวก การประสานงาน การประเมินผลงาน การงบประมาณ เพื่อให้ได้ผลเต็มที่และการใช้ศิลป์

^{๙๕} พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ), การจัดสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ของวัด, หน้า ๑๔.

^{๙๖} บุญศรี พานะจิตต์, ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี, หน้า ๒๕.

^{๙๗} กรมการศาสนา, คู่มือการบริหารจัดการวัดฉบับย่อ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๔), หน้า ๒.

ซึ่งประกอบด้วย ภาวะผู้นำ มนุษย์สัมพันธ์ในการทำงาน เพื่อให้เกิดความร่วมมืออันจะทำให้การดำเนินงานของวัดบรรลุวัตถุประสงค์^{๙๘}

พระวิบูลธรรมวาที (วิบูล กลยาโณ), ได้กล่าวว่า การบริหารจัดการงานของวัด หมายถึง การที่เจ้าอาวาสใช้ความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ในการตัดสินใจ ดำเนินงานด้านปกครอง เผยแผ่ศาสนาธรรม ศาสนศึกษา สาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ให้ประสบผลสำเร็จภายใต้ความร่วมมือทั้งบุคคลภายในวัดและภายนอกวัด^{๙๙}

ดร.ณี ญาณวัฒนา และคณะ ได้กล่าวถึงแนวความคิดในการบริหารจัดการงานของวัด ว่า การบริหารจัดการงานของวัดให้เจริญรุ่งเรืองมิได้ขึ้นอยู่กับชื่อเสียงของวัด แต่ขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของเจ้าอาวาส ที่จะทำให้ประชาชนเชื่อถือศรัทธา ยอมรับว่าเป็นที่พึ่งทั้งทางโลกและทางธรรมได้ ดังนั้น นอกจากเจ้าอาวาสจะต้องปฏิบัติตาม คำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยเคร่งครัดแล้ว เจ้าอาวาสยังต้องมีลักษณะเป็นผู้นำอีกด้วย^{๑๐๐}

พระเทพปริยัตมุนี (สมคิด เขมจารี), ได้กล่าวว่า การบริหารจัดการงานของวัด หมายถึง การดำเนินการบริหารและปกครองภิกษุสงฆ์ สามเณรและศิษย์วัด ให้สอดคล้องกับระบบการพัฒนา วัดที่เอื้อต่อการเผยแผ่พุทธศาสนาธรรมแก่ชุมชน^{๑๐๑}

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ได้กล่าวว่า การบริหารจัดการงานของวัด หมายถึง การจัดการ งาน เงิน คน วัสดุ แผนงาน เพื่อให้การดำเนินการภายในวัดเป็นไปอย่างราบรื่น เกิดประโยชน์ต่อสังคม โดยบุคคลเป็นผู้สร้างงาน ทำงานและแก้ไข^{๑๐๒}

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการงานของวัด หมายถึง กระบวนการบริหารจัดการ ทรัพยากร เงิน คน วัสดุ แผนงาน ภายในวัด เพื่อให้งานต่างๆ มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย โดยใช้ทั้ง “ศาสตร์” และ “ศิลป์” ในการบริหารจัดการงานของวัดเพื่อให้บรรลุไปตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้

^{๙๘} น้อย ลายครามและสุบรรณจันทบุตร, **หลักการบริหารและจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, ๒๕๓๙), หน้า ๑๖๗.

^{๙๙} พระวิบูลธรรมวาที (วิบูล กลยาโณ), **“พระสังฆาธิการกับวัด” ใน ที่ระลึกงานสมโภชฉลองพระบัญชาแต่งตั้งเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๓๑.

^{๑๐๐} ดร.ณี ญาณวัฒนา และคณะ, **ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด ศึกษาเฉพาะกรณี วัดอัมพวัน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๒๒.

^{๑๐๑} พระเทพปริยัตมุนี (สมคิด เขมจารี), **การคณะสงฆ์และการศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๓๔.

^{๑๐๒} พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), **“พระสงฆ์กับกรมศาสนา” ใน กรมการศาสนาสู่ทศวรรษแห่งการพัฒนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๑๐๒.

๒.๔.๒ วัตถุประสงค์การบริหารจัดการงานของวัด

จากการศึกษาค้นคว้าแนวคิดที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการงานของวัด ได้มีนักวิชาการ ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ ได้ให้ความหมายและคำจำกัดความของวัตถุประสงค์การบริหารจัดการงานของวัดไว้ ดังต่อไปนี้

พระมหาเสริมชัย ชยมงคล ได้กล่าวไว้ว่า หมายถึง การวางแผนงานนโยบายและการจัดลำดับความเร่งด่วนของโครงการ การวางแผนและการบริหารโครงการ การแบ่งงาน การมอบอำนาจหน้าที่การทำงานและการจัดการตามแผนงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์และนโยบายที่กำหนดไว้ให้ได้ผล คือ ประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างสูงสุด

เป้าหมาย หมายถึง การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์และการดำเนินการต่างๆของวัดให้สำเร็จลุล่วงไปตามนโยบายและวัตถุประสงค์ของวัด

จุดมุ่งหมาย หมายถึง การกำหนดแผนงานโครงการที่จะดำเนินการในรอบปี ซึ่งเป็นโครงการใหม่หรือต่อเนื่องที่วัดจะต้องบริหารจัดการงานของวัดให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี^{๑๐๓}

๒.๔.๓ ความสำคัญของการบริหารจัดการงานของวัด

การบริหารเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคปัจจุบัน เพราะการทำงานจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว นั้น ก็เพราะนักการบริหารมีเทคนิคและวิธีการทำงานไม่เหมือนกัน โดยเฉพาะการบริหารของวัดซึ่งเป็นศาสนสถานที่มีความใกล้ชิดกับประชาชน การบริหารจัดการงานของวัดอย่างเป็นระบบระเบียบ จะส่งผลให้วัดมีรณน่าน้อยกว่าเข้าไปประกอบกิจการทางศาสนา รวมทั้งเป็นแบบอย่างแก่ประชาชนที่เข้าไปสัมผัสพบเห็นการบริหารจัดการงานของวัดจึงมีความสำคัญ ในที่นี้จึงได้นำแนวความคิดเกี่ยวกับความสำคัญของการบริหารและการบริหารจัดการงานของวัดที่ผู้รู้ได้กล่าวไว้ตามลำดับ ดังนี้

กรมการศาสนา ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารจัดการงานของวัดไว้ว่า ทำให้การดำเนินงานภายในวัดเป็นระบบมากขึ้น ทำให้สะดวกในการประสานงาน ทำให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดความประหยัดในการดำเนินงาน สามารถติดตามตรวจสอบการดำเนินงานได้และทำให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จทุกคนพึงพอใจ^{๑๐๔}

^{๑๐๓}พระมหาเสริมชัย ชยมงคล, การบริหารวัด, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัท เอช ที ซีเพรช จำกัด, ๒๕๓๙), หน้า ๑.

^{๑๐๔}กรมการศาสนา, คู่มือการบริหารจัดการวัดฉบับย่อ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๒), หน้า ๓๑.

พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต), ได้กล่าวถึงการบริหารจัดการงานของวัดว่า มีความสำคัญในการทำให้วัดสามารถพัฒนาไปในแนวทางที่ถูกต้อง กล่าวคือ ทำให้ภิกษุสงฆ์ สามเณรมีความรู้ความสามารถ ทำให้ภิกษุสงฆ์ สามเณรปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย ทำให้วัดสามารถทำหน้าที่เผยแผ่วิถีชีวิตที่ประเสริฐสู่สังคม ทำให้ประชาชนรู้สึกที่วัดเป็นของชุมชน ทำให้วัดเป็นศูนย์กลางการศึกษาเล่าเรียน และทำให้วัดมีความร่มรื่นเป็นที่พบนันทนาการของประชาชน^{๑๐๕}

ธงชัย สันติวงษ์ ได้กล่าวว่า องค์กรจะเกิดขึ้น เมื่อคนตั้งแต่สองคนขึ้นไปทำงานเพื่อให้สำเร็จผลในกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนั้น ถ้าหากงานนั้นจำเป็นต้องอาศัยคนมากกว่าหนึ่งคนให้ช่วยทำกันแล้ว ความจำเป็นที่จะต้องมียุ่่มากก็จะเกิดขึ้นทันที การบริหารจึงมีความจำเป็นสำหรับองค์กรทุกขนาด^{๑๐๖}

ประเวศ วะสี ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารจัดการงานของวัดไว้ ดังนี้^{๑๐๗}

๑. สามารถสร้างสังคมสงฆ์ให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้
๒. สามารถสร้างวัดให้เป็นส่วนหนึ่งในการขึ้นำทิศทางการพัฒนาที่ถูกต้องแก่สังคม อีกทั้งทำให้วัดเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน
๓. การบริหารจัดการงานของวัดที่มีประสิทธิภาพจะมีความสำคัญต่อการใช้ทรัพยากรสูงสุด

สรุปได้ว่า ความสำคัญของการบริหารจัดการงานของวัดนั้นมีดังต่อไปนี้

๑. ทำให้เกิดความมีระเบียบของภิกษุสงฆ์และสามเณรภายในวัด
๒. ช่วยให้การดำเนินงานต่างๆที่จะพัฒนาวัดเป็นไปอย่างมีระบบ
๓. ทำให้มีการใช้ทรัพยากร เช่น บุคลากร เงิน วัสดุ และอื่นๆอย่างมีประสิทธิภาพ
๔. ทำให้วัตถุประสงค์ต่างๆประสบผลสำเร็จทุกคนพอใจ
๕. การบริหารจัดการงานของวัดที่ดีนั้นสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีต่อการพัฒนาชุมชนได้

๒.๔.๔ การนำหลักพรหมวิหาร ๔ ไปใช้ในการบริหารงาน

ได้มีผู้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับการนำหลักพรหมวิหาร ๔ ไปใช้ในการบริหารงานไว้ดังต่อไปนี้ **พิสิฐ เจริญสุข** ได้กล่าวไว้ว่า พรหมวิหารธรรม คือธรรมเป็นหลักประจำใจ กำกับ

^{๑๐๕} พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต), **การเมืองมิใช่เรื่องของสงฆ์**, (กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๐๑.

^{๑๐๖} ธงชัย สันติวงษ์, **องค์กรและการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๓๐), หน้า ๔.

^{๑๐๗} ประเวศ วะสี, **“พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันในสังคม” ใน หลักการบริหารและจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, ๒๕๓๙), หน้า ๑๑๙.

พฤติกรรมคนในองค์กร ในสังคม ให้เป็นไปได้โดยชอบธรรม ถูกต้องทำนองคลองธรรม ก่อให้เกิด
 อานิสงส์น่านับการโดยเฉพาะเมตตาธรรม ซึ่งได้รวบรวมไว้ ๑๑ ประการดังนี้^{๑๐๘}

๑. ยามตื่นก็เป็นสุข
๒. ยามหลับก็เป็นสุข
๓. ยามฝันก็ฝันดี ไม่มีฝันร้าย
๔. เป็นที่รักของคนทั้งปวง
๕. เป็นที่รักของสัตว์โลกทั้งมวล
๖. เทพยินดีคุ้มครองรักษา
๗. ภัยพิบัติ ศาสตร์ราหู ยาพิษ ไม่แผ้วพานกรำกราย
๘. มีจิตที่มั่นคงมีเสถียรภาพ
๙. มีผิวพรรณผ่องใส ใบหน้าอิมเอิบ
๑๐. เมื่อเวลาสิ้นใจก็มีสติ
๑๑. เมื่อยังไม่ก้าวสู่โลกุตระธรรมก็สุขคติในพรหมโลก

วรญา ทองอุ่น ได้กล่าวไว้ว่า ผู้ใดมีคุณธรรมตามพรหมวิหาร ๔ ผู้นั้นได้ชื่อว่า เป็นผู้
 พระคุณยิ่งใหญ่เพราะผู้ที่มีคุณธรรมตามพรหมวิหาร คือ ผู้ที่มีพฤติกรรมปฏิบัติเกื้อกูลต่อผู้อื่น โดย
 มีหลักสู่การปฏิบัติดังนี้^{๑๐๙}

๑. เมตตา (Loving Kindness) มีความรักใคร่ปรารถนาที่จะให้เป็นสุข หมายถึง
 พฤติกรรมมีความหวังดีเพื่อนให้ผู้อื่นมีความสุข มีจิตใจแผ่ไม่ตรีจิต สนับสนุนกับผู้น้อย หวังความดีงาม
 แก่เขา อยากให้เขามีความสุข ไม่อยากให้มีอันตรายจากความอาฆาตบาดหมางใจกัน ปรารถนาให้มี
 ความสามัคคีกลมเกลียวกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หวังให้เขาเจริญด้วยความรู้ ความสามารถอันเป็น
 ทางให้เกิด ลาภ ยศ และชื่อเสียง รักษาตนให้ได้รับความสุขโดยสวัสดิภาพ เมตตาธรรมเป็นเครื่อง
 บำรุงอวัยวะ ร้อยใจให้จิตคิดเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ชำระล้างเสียซึ่งมลทิน คือ ความพยาบาท ความเห็น
 แก่ได้ ความเห็นแก่ตัว ความเห็นแก่ประโยชน์ ถ้าวางจิตมีเมตตาแล้ว จะป้องกันความคิดวิปริตในทาง
 ทำลาย ให้ร้ายป้ายสีในทางเสียหาย ไม่เป็นความจริงได้ สังคมก็จะอยู่เป็นสุข องค์กรก็จะสามัคคี

สมกับสุขภาพจิตของพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ที่กล่าวไว้ว่า “โลก
 ปัตถัมภิกา เมตตา” แปลความว่า เมตตาเป็นเครื่องค้ำจุนโลก^{๑๑๐}

^{๑๐๘} พิลิจู เจริญสุข, **ปกิณกรรม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๓๕๔๓), หน้า ๑๒๐.

^{๑๐๙} วรญา ทองอุ่น, **มนุษย์สัมพันธ์ในองค์กร**, (สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๔๘),
 หน้า ๒๑๐-๒๑๒.

^{๑๑๐} พระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **พุทธศาสนสุภาษิต เล่ม ๑**, (กรุงเทพมหานคร :
 โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๗), หน้า ๕๒.

๒. กรุณา (Compassion) มีความสงสาร คิดจะช่วยให้พ้นทุกข์ หมายถึง พุทธกรรมหวังดี เมื่อเห็นผู้อื่นมีความทุกข์ร้อน ตกทุกข์ได้ยาก ก็รู้สึกสงสาร หัวใจไปตามเมื่อเห็นเขามีความทุกข์ กรุณาธรรมเป็นเครื่องปราบปรามจิตใจไม่ให้คิดเบียดเบียนคนอื่นให้ได้รับความลำบากในการกระทำ งาน กิจกรรมต่างๆย่อมมีความลำบากทั้งกายและใจ จึงมีความเห็นใจ พยายามหาวิธีไม่ให้เกิดความลำบากแก่ผู้ทำงาน ด้วยการอำนวยความสะดวก สนับสนุน อุปกรณ์ เครื่องมือ ให้เต็มกำลังในการทำงาน

๓. มุทิตา (Sympathetic Joy) มีความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี หมายถึง ความชื่นบานในเวลา ที่ผู้อื่นได้รับความดี เมื่อเขามีความเจริญด้วยความรู้ความสามารถ เจริญด้วย ลาภ ยศ และชื่อเสียง พलयขึ้นชมยินดีตามด้วยคุณธรรม มุทิตาธรรมเมื่ออยู่ในดวงจิตผู้ใด ผู้นั้นย่อมปราบปรามซึ่งความ ริษยา อิจฉาริษยาในคุณงามความดีของผู้อื่นเมื่อผู้อื่นได้รับความดี อุดรชนไม่ได้ เราร้อน ชุ่นเคือง หงุดหงิด รุ่งง่าน ความอิจฉาริษยาเป็นโทษทำลายความสามัคคีความเจริญของหมู่คณะ เมื่อเกิดขึ้น ย่อมชักนำจิตให้วปริตไปต่างๆนานา คิดแต่อุบายในการทำลายยุยงให้เสียหาย แม้เหตุแห่งความไม่เป็น จริง มีแต่มุทิตาธรรมที่ปราบปรามความอิจฉาริษยาของคนในสังคมในองค์การได้ เมื่อมีมุทิตาย่อม ได้รับความนิยมนับถือ จึงเป็นคุณธรรมที่ควรปลูกฝังให้มีในใจของบุคลากร ในหน่วยงานของทุก หน่วยงาน

๔. อุเบกขา (Equanimity) มีการวางตนเป็นกลาง มีความวางเฉย ไม่เสียใจ ไม่ดีใจ เมื่อ สถานการณ์ไม่เอื้อที่จะแสดงพฤติกรรมตามคุณธรรมความมีเมตตา กรุณา และมุทิตาจิตได้ อุเบกขา ธรรมเป็นคุณธรรมของ ผู้ใหญ่ ผู้นำ หัวหน้างาน ที่ปกครองพนักงาน เจ้าหน้าที่ หมู่คณะ ที่ต้อง ประพฤติอย่างสม่ำเสมอ เมื่อมีผู้ประพฤติอย่างสม่ำเสมอ เมื่อมีผู้ประพฤติดีก็ต้องชมยกย่องสรรเสริญ คุณงามความดีของเขา แต่เมื่อมีผู้ประพฤติไม่ดีก็ต้องถูกตำหนิ ลงโทษตามกรณีของความผิดไม่ตัดสิน เอนเอียงเพราะอำนาจอคติที่ผิดๆ นี้คือ พฤติกรรมการมีอุเบกขาธรรม

พรหมวิหารธรรมทั้ง ๔ ประการดังกล่าวนี้ ผู้มีเมตตาธรรมควรเจริญในเวลาปกติย่อม ทำงานร่วมกับคนอื่นอย่างไม่มีเวร ไม่มีภัย มีความรักใคร่ สนิมสนม กลมเกลียวกัน เป็นอันหนึ่งอัน เดียวกัน มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ผู้มีกรุณาธรรมควรเจริญในเวลาผู้อื่นได้รับความทุกข์ ความ เดือดร้อน ผู้มีกรุณาธรรมย่อมนำมาซึ่งการช่วยเหลือเกื้อกูลเอื้ออาทรต่อกัน ไม่หนีเอาตัวรอด ความ เดือดร้อน ความทุกข์ยากของผู้ร่วมงาน ผู้อยู่ในสังคมองค์การจะบรรเทาเบาบางลงอยู่ด้วยความมี น้ำใจ ผูกพันกันอย่างแนบแน่น มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ผู้มีมุทิตาธรรมควรเจริญในเวลาผู้อื่น ได้รับความชอบที่เขากระทำคุณงามความดี ผู้มีมุทิตาธรรมย่อมนำมาซึ่งความโสมนัส ปรีเปรมเอิบอ้อม ใจ ยินดี สามัคคีกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนำมาซึ่งความสุขใจ สบายใจ อยู่ร่วมกันอย่าง กัลยาณมิตร สัมพันธจิต สนิทใจ ผู้มีอุเบกขาธรรมควรเจริญในเวลาเพื่อนพ้อง ผู้อื่นถึงความวิบัติที่ไม่ อาจช่วยเหลือได้

ยึดถือคำสั่งสอนใน สุตตนิบาต ขุททกนิกาย ว่า “กัมมุนา วัตตติ โลโก” สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม นั่นคือ ตั้งสติ ทำความเข้าใจว่า คนทุกคนมีกรรมเป็นของตน ถ้าทำกรรมดีก็จะได้รับผลตอบแทน ถ้าทำกรรมชั่วก็ได้รับผลชั่วตอบแทน ไม่มีทางหนีหนีกรรมของตนพ้น กรรมจะติดตามตนไปเหมือนล้อหมุนไปตามรอยเท้าโคหรือเวลา ที่เขามีความสุขไพบูลย์แล้ว ไม่จำเป็นต้องช่วยเหลืออีกเป็นต้น^{๑๑๑}

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ได้ทรงตรัสไว้ว่า พระบรมศาสดา ทรงแสดงว่าเป็นคุณธรรมสำหรับเป็นที่อยู่ของจิตใจแห่งพรหม คือ ผู้ใหญ่หรือผู้ประเสริฐ อันประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ๔ ประการนี้ และทรงเรียกคุณธรรมนี้ว่า พรหมวิหารธรรม เป็นธรรมเป็นที่อยู่ซึ่งมีทั้งความดีและความสุข มีรายละเอียดดังนี้^{๑๑๒}

๑. เมตตา คือ ภาวะของจิตที่มีเยื่อใยไมตรีจิตคิดเกื้อกูลด้วยประโยชน์ปราศจากอาฆาตพยาบาท ซึ่งเคียด โกรธแค้น แสดงออกทางสีหน้าและสายตาที่สงบแช่มชื่น มองด้วยสายตาดำเนินถึงใจที่เอิบอาบด้วยความปรารถนาดีให้มีความสุข ปราศจากความมั่งร้ายที่เป็นภัยเวรทั้งปวง เมตตานี้เป็นพรหมวิหารธรรมข้อหนึ่งที่พึงอบรมให้มีขึ้นภายในจิต วิธีอบรมคือ ระวังใจมิให้โกรธแค้น ชัดเคือง อาฆาตพยาบาท เมื่อภาวะของจิตเช่นนั้นเกิดขึ้นก็พยายามสงบระงับเสีย หัดคิดว่าตัวเองรักสุข ต้องการความสุขฉันใด คนอื่นสัตว์อื่นทั้งปวงก็ฉันนั้น เมื่อทำความสงบอาฆาตพยาบาท และทำไมตรีจิตมิตรใจให้เกิดขึ้นได้แล้ว ควรหัดแผ่จิตเช่นนี้ออกไปแก่คนอื่นสัตว์อื่น โดยเจาะจงหรือโดยไม่เจาะจงทั่วไป ด้วยใจที่คิดปรารถนาสุขประโยชน์ดังเช่น คิดว่า “จงอย่ามีเวร อย่ามีเบียดเบียน อย่ามีทุกข์ มีสุขรักษาตนให้สวัสดิ์เถิด”

ภาวะของจิตที่มีความรักใคร่ปรารถนาให้เป็นสุข ย่อมมีอยู่ในตนและในคนที่เป็นที่รักอยู่เป็นปกติ แต่ยังมีเจือด้วยราคะเสน่หาบ้าง เจือด้วยอาฆาตพยาบาทในผู้อื่นสัตว์อื่นบ้างนี้ จึงนับว่าเป็นภาวะของจิตที่เป็นสามัญธรรมดา พระบรมศาสดาทรงสั่งสอนธรรมให้ปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่เป็นสามัญธรรมดาให้เป็นธรรม คือ เป็นคนเกื้อกูลขึ้นมา คือ ให้รักใคร่ปรารถนาสุขดังกล่าวให้เป็นคุณอันบริสุทธิ์ที่เกื้อกูลกว้างขวางออกไป มิให้คับแคบเฉพาะตนและคนซึ่งเป็นที่รักในวงแคบของตนหรือจำเพาะพวกของตน แต่ให้แผ่กว้างออกไปตลอดจนถึงไม่จำกัดไม่มีประมาณ และให้ปราศจากอาฆาตพยาบาท ทั้งให้บริสุทธิ์จากราคะ สีนหาด้วย เพราะอาฆาตพยาบาทที่เป็นศัตรูที่ห่างของเมตตา ราคะ สีนหาเป็นศัตรูที่ใกล้ของเมตตา ความรักใคร่ที่เป็นสามัญธรรมดาของโลกย่อมเจือด้วยสิ่งทั้งสองนั้น ทางปฏิบัติอบรมจึงต้องอบรมสิ่งที่มีอยู่เป็นธรรมดาโลกให้เป็นธรรมขึ้นมา ให้เป็นเครื่องคุ้มครองโลก

^{๑๑๑} ธรรมศาสนา, พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับสังคายนา เล่มที่ ๒๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๐), หน้า ๔๕๗.

^{๑๑๒} สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี, รวมธรรมะ, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, ๒๕๓๙), หน้า ๑๙๕-๒๐๔.

ดังภาษิตที่ว่า “โสโกปตณมกิกา เมตตา เมตตาทธรรมเป็นเครื่องคุ้มครองโลก” ฉะนั้น จึงได้มีพุทธสุภาษิตตรัสสอนไว้ให้ยกตนเป็นพยานหรือเป็นอุปมาแปลความหมายว่า “ตนเองหาคิดค้นด้วยใจไปทั่วทุกทิศ ก็ไม่พบว่าใครจะเป็นที่รักไปกว่าตนในที่ไหนๆ ตนของคนอื่นทั้งหลายก็เป็นที่รักมากมายของเขาเหมือนอย่างนั้น เพราะเหตุนี้ผู้ที่รักตนจึงไม่ควรเบียดเบียนผู้อื่น” และให้ยกคนที่เป็นที่รักเป็นอุปมาว่า “พึงแผ่จิตถึงสัตว์ทั้งปวงด้วยเมตตา เหมือนอย่างเห็นคนผู้เป็นที่รักเป็นที่ชอบใจแล้วเกิดไมตรีจิตมิตรรักใคร่ ฉะนั้น” ดังนั้นจึงควรหัดแผ่เมตตาเข้ามาให้ตนเองก่อน แล้วจึงแผ่ไปให้คนอื่น ตั้งต้นแก่คนที่เป็นที่รัก เพราะจะแผ่ไปง่าย แล้วจึงแผ่ไปในคนที่เป็นคนกลางๆ แล้วจึงแผ่ไปในคนที่เป็นคนศัตรูไม่ชอบใจกันและให้เว้นคนที่จะก่อให้เกิดราคะสีเนหาแก่คนที่ตายไปแล้ว การแผ่เข้ามาในตนเองจะต้องมีตนเป็นพยานอ้างอิงดังกล่าวข้างต้น พิจารณาจะเห็นได้ว่าตนเองจะต้องมีสุขเพราะจิตใจสงบปราศจากอาฆาตพยาบาทเสียก่อน อาฆาตพยาบาทนั้นเหมือนไฟที่เผาใจตนเองให้ร้อน และแผ่ความร้อนไปถึงคนอื่นด้วย ฉะนั้น ตนเองจึงเป็นบุคคลที่ควรเมตตาและแผ่เมตตาเข้ามาดับไฟที่เผาใจนี้ลงเสียก่อน ประพรมลงไปด้วยน้ำ คือ เมตตา ซึ่งควรจะเปลี่ยนจิตใจภาวะที่ร้อนมาสู่ภาวะที่เย็นสนิทด้วยมิตรภาพไมตรี เมตตาจึงเป็นธรรมเครื่องที่ใจตนเองให้อยู่เป็นสุข และแผ่ความเย็นความสุขออกไปถึงผู้อื่นอีกด้วย

เมตตาไม่เพียงมีขอบเขต ไม่เพียงมีระยะเวลา ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะเช่นไร ณ ที่แห่งใด ในกาลไหน เมตตาพึงมีได้อย่างเต็มเปี่ยมโดยปราศจากเพราะเมตตาไม่จำเป็นต้องอาศัยทรัพย์สิ่งของ เมตตาเป็นเรื่องของจิตใจโดยบริสุทธิ์แท้ เมื่อมีจิตใจก็มีเมตตาได้ด้วยกันทุกคน และพึงมีเมตตาอย่างยิ่งด้วยกันทุกคน เพราะไม่เป็นการต้องลงทุนลงแรงอย่างใดเลย เพียงแต่น้อมใจลงให้อ่อนละมุนไม่ใจแข็งใจดำ แม้เมื่อรู้เห็นอยู่ว่าเขาเป็นทุกข์ เพียงแต่น้อมใจลงปรารถนาให้เขาเป็นสุขโดยทั่วกันเท่านั้นเองก็เป็นการแสดงเมตตาแล้ว

๒. กรุณา คือ ภาวะจิตที่หวั่นไหวไปเพราะความทุกข์ร้อนของผู้อื่น เหมือนอย่างถ้าซื้อได้ก็จะซื้อความทุกข์ของเขา คือ จะช่วยทำความทุกข์ของเขาให้หมดสิ้นไป จึงมีโอกาสที่ทนเฉยอยู่ไม่ได้ต้องชวนช่วยช่วยเหลือเพื่อบำบัดความทุกข์ ปราศจากความคิดเบียดเบียนซ้ำเติม เห็นใครตกอยู่ในความทุกข์ไม่มีที่พึ่งก็อดอยู่ไม่ได้ที่ต้องคิดช่วย กรุณานี้เป็นพรหมวิหารธรรมอีกข้อหนึ่งที่พึงอบรมให้มีในจิต วิธีอบรมคือ ระวังใจไม่ให้คิดเบียดเบียนใคร และหัดใจให้คิดว่าเมื่อตนเองมีทุกข์ก็ต้องการความช่วยเหลือฉันใด ผู้อื่นสัตว์อื่นก็ฉันนั้น ดังนี้แล้วก็หัดใจให้ไม่นิ่งดูตาย ให้ชวนช่วยช่วยเหลือทุกข์ของผู้อื่นตามความสามารถหรือตามที่ควรจะทำได้ หัดแผ่จิตใจที่กรุณาออกไปแก่คนและสัตว์ทั้งหลายโดยเจาะจง หรือโดยไม่เจาะจงทั่วไป ด้วยความคิดว่า “จงพ้นความทุกข์เดือดร้อน ฉะนั้น”

ภาวะของจิตใจที่ต้องการความช่วยเหลือในเมื่อมีทุกข์ ย่อมมีอยู่เป็นสามัญธรรมดาแต่ยังเจือด้วยวิหิงสา คือ ความคิดเบียดเบียนผู้อื่นสัตว์อื่นเพื่อให้ตนพ้นทุกข์ และยังความโศกโทมนัสเมื่อใดเห็นทุกข์ของคนผู้เป็นที่รัก เพราะเป็นภาวะของจิตที่คับแคบต้องการให้ตนเองและคนผู้เป็นที่รักของ

ตนพันทุกข์เท่านั้น พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้ปฏิบัติอบรมปรับปรุงภาวะที่มีอยู่ให้เป็นธรรมขึ้น มิให้คับแคบเฉพาะตนและผู้ที่ยึดรักหรือจำเพาะพวกของตน แต่ให้แผ่กว้างออกไปตลอดจนถึงไม่มีจำกัดไม่มีประมาณ และให้ปราศจากวิหิงสาความเบียดเบียน และให้ความสงบโศกโหม่นสในเพราะทุกข์ของคนที่เป็นที่รักด้วย เพราะว่าวิหิงสาเป็นศัตรูที่ห่างของกรุณาส่วนความโศกโหม่นสเป็นศัตรูที่ใกล้ของกรุณา จึงได้มีพุทธภาษิตตรัสสอนไว้ให้ยกตนเป็นพยานหรือเป็นอุปมาเช่นเดียวกับในข้อเมตตาและให้ยกคนตกยากเป็นอุปมาว่า “พึงแผ่จิตถึงสัตว์ทั้งปวงด้วยความกรุณาเหมือนอย่างเห็นคนตกยากมีความลำบากก็เกิดความกรุณาขึ้น ฉะนั้น”

๓. มุทิตา คือ ภาวะของจิตที่บันเทิงยินดีในเมื่อผู้อื่นได้รับความสุขความเจริญด้วยสมบัติต่างๆปราศจากความริษยาเห็นใครพรั่งพร้อมด้วยสมบัติก็พลอยมีมุทิตาด้วย ตัดความยินร้ายไม่ยินดีด้วยเหตุที่ริษยาเสียได้ มุทิตานี้เป็นพรหมวิหารธรรมอีกข้อหนึ่งที่พึงอบรมให้มีขึ้นในจิต วิธีอบรม คือ ระวังใจมิให้ริษยาในเมื่อได้เห็นได้ทราบสมบัติ คือ ความพรั่งพร้อมต่างๆ ของผู้อื่นเมื่อความริษยาเกิดขึ้นก็พยายามระวังเสีย หัดคิดว่าตนเองมีความยินดีเมื่อได้สมบัติที่ชอบใจอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อคนอื่นเขาได้จึงไปริษยาเขา ควรจะพลอยยินดีกับเขา พิจารณาให้เห็นโทษของความริษยา เช่นว่า “อรรถโลกนาสิกา ความริษยาเป็นเหตุทำลายโลก เมื่อทำมุทิตาจิตให้เกิดขึ้นได้ ก็หัดแผ่เช่นนี้ออกไปแก่คนสัตว์อื่นโดยเจาะจงหรือไม่เจาะจงทั่วไปด้วยความคิดว่า จงอย่าวิบัติจากสิ่งที่ได้แล้ว ฉะนั้น”

ภาวะของจิตที่ยินดีในเวลาได้สมบัติต่างๆ ย่อมมีอยู่ในเมื่อตนหรือคนเป็นที่รักได้สมบัติที่ตนได้ก็ยังมีโสมนัสเจือตมหนา พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้ปรับปรุงภาวะที่เป็นอยู่ให้เป็นธรรมขึ้น คือ ให้เป็นคุณอันบริสุทธิ์ที่เกื้อกูลกว้างขวางออกไป มิให้มีคับแคบเฉพาะตนและผู้ที่ยึดรักเท่านั้น แต่ให้กว้างออกไปตลอดจนถึงไม่มีจำกัด ไม่มีประมาณ โดยให้ปราศจากริษยา ทั้งปราศจากโสมนัสที่เจือกิเลสตัดหนาดด้วย เพราะว่าริษยาเป็นศัตรูที่ห่างของมุทิตา ส่วนความโสมนัสเป็นศัตรูที่ใกล้ของมุทิตา ฉะนั้นก็พึงยกตนขึ้นเป็นพยานหรือเป็นอุปมาเช่นเดียวกับในสองข้อข้างต้น และยกให้บุคคลผู้เป็นที่รักขึ้นเป็นพยานหรือเป็นอุปมาดังพระพุทธสุภาษิตที่ตรัสสอนไว้ว่า “พึงแผ่จิตถึงสัตว์ทั้งปวงด้วยมุทิตาเหมือนอย่างเห็นบุคคลผู้เป็นที่รักเป็นที่พอใจกับบันเทิงยินดี ฉะนั้น”

๔. อุเบกขา คือ ภาวะของจิตที่มีอาการเป็นกลาง เห็นเสมอกันในสัตว์บุคคลทั้งหลายในคราวสอง คือ ในคราวประสบสมบัติและในคราวประสบวิบัติ ก็ไม่ยินดียินร้ายมองเห็นว่าทุกๆคนมีกรรมที่ทำไว้เป็นของของตน จะมีสุข จะพ้นจากทุกข์ จะไม่เสื่อมจากสมบัติที่ได้ก็เพราะกรรมจึงวางเฉยได้คือ วาง ได้แก่มิยึดถือไว้ วางลงได้ เฉย คือ ไม่จัดแจงวุ่นวายปล่อยให้ไปตามกรรมหรือตามกำหนดของกรรม อุเบกขานี้เป็นพรหมวิหารธรรมอีกข้อหนึ่งซึ่งเป็นข้อสุดท้ายที่พึงอบรมให้มีขึ้นในจิต วิธีอบรม คือ ระมัดระวังใจมิให้ขึ้นลงด้วยความยินดียินร้ายทั้งในคราวประสบสมบัติทั้งในคราวประสบวิบัติเมื่อภาวะของจิตเช่นนั้นเกิดขึ้นก็พยายามระงับใจหัดคิดถึงกรรมและผลของกรรม หัดคิดวางลงไปให้แก่กรรม เหมือนอย่างให้กรรมรับผิดชอบเอาไปเสีย เมื่อทำจิตให้อุเบกขาได้ก็หัดแผ่จิตเช่นนี้ออกไป

แก่คนอื่นสัตว์อื่น โดยเจาะจงหรือไม่เจาะจงทั่วไป ด้วยความคิดว่า “ทุกสัตว์บุคคลมีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทรับผลกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่อาศัย ทำกรรมอันใดไว้ดีหรือชั่วก็ต้องรับผลกรรมของกรรมนั้น”

ภาวะจิตเป็นอุเบกขานี้ ย่อมมีอยู่เป็นสามัญธรรมดาในเวลาปกติ ยังไม่มีอะไรมาทำให้เกิดความยินดียินร้าย แต่ยังเจือด้วยความไม่รู้ (อัญญาณ) และจะเปลี่ยนไปเป็นความยินดียินร้ายขึ้นได้โดยง่าย พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้ปรับปรุงภาวะที่มีอยู่ให้เป็นธรรมมากขึ้น คือ ให้เป็นคุณอันบริสุทธิ์ที่เกื้อกูลขวางออกไป มิใช่ในเวลาที่ไม่มีการกระทบจิตเท่านั้น แม้มีเรื่องมากระทบจิตให้ยินดียินร้ายก็จะระงับได้ ทำใจให้สงบเป็นอุเบกขาได้ด้วยความรู้ (ญาณ) เพราะความยินดี (ราคะ) และความยินดี (ปฏิฆะ) เป็นศัตรูที่ห่างของอุเบกขา ส่วนอุเบกขาด้วยความไม่รู้ (อัญญาณอุเบกขา) เป็นศัตรูที่อยู่ใกล้ของอุเบกขา ฉะนั้น พึงยกตนขึ้นเป็นพยานหรืออุปมา ดังเช่นว่า ตนไม่ชอบให้ใครอื่นเพ่งเล็งชอบใจอยากได้อะไรของตนและไม่ชอบให้ใครอื่นหมยมนั่นบองร้ายฉันทใด ตนก็ไม่ควรไปคิดยินดียินร้ายดังนั้นแก่คนอื่น ควรจะมีใจมัธยัสต์คือกลางเป็นฉันทนั้นและให้ยกบุคคลที่เป็นกลางๆขึ้นเป็นอุปมา ดังพระพุทธศาสนาสุภาษิตไว้ว่า “พึงแผ่จิตถึงสัตว์ทั้งปวงด้วยอุเบกขา เหมือนอย่างเห็นบุคคลผู้มีใจเป็นที่ชอบใจ มิใช่เป็นที่ไม่ชอบใจก็มีอุเบกขา ฉะนั้น”

พรหมวิหารทั้ง ๔ ประการนี้ ผู้ปฏิบัติควรยึดปฏิบัติ โดยเริ่มแรกให้ปฏิบัติด้วยจิตคิดเกื้อกูลแผ่ออกไปในสัตว์บุคคลทั้งหลาย คือ เมตตา ซึ่งมีอาการเป็นความคิดเกื้อกูลต่อผู้อื่นจากนั้นเมื่อได้เห็นหรือได้ยินหรือได้คิดว่าเขามีความทุกข์เดือดร้อนก็ปฏิบัติช่วยบำบัดทุกข์ให้ คือ กรุณา ซึ่งมีอาการช่วยบำบัดทุกข์ จากนั้นครั้งได้เห็นมีสุขไม่มีทุกข์ก็พลอยยินดีบันเทิงใจ คือ มุทิตา ซึ่งมีอาการพลอยยินดีและเพราะไม่มีกิจที่ควรจะทำต่อไปนั้นอุเบกขา คือ อยู่ดูเฉยๆคืออุเบกขาซึ่งมีอาการมัธยัสต์เป็นกลาง

ผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาควรยึดธรรมเป็นหลักปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดความสัมพันธอันดีระหว่างผู้นำกับผู้ตาม ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างเชิงการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข หลักพรหมวิหาร ๔ เป็นหลักธรรมประการหนึ่งที่ผู้บริหารหรือผู้ใหญ่ควรยึดปฏิบัติในการปกครองตน

ไสว มาลาทอง ได้กล่าวว่า พรหมวิหาร แปลว่า ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของท่านผู้ใหญ่ ธรรมประจำใจอันประเสริฐมี ๔ อย่าง คือ^{๑๑๓}

๑. เมตตา แปลว่า ความรัก ความปรารถนาดี มีไมตรีจิต คิดช่วยเหลือให้ทุกคนในโลกนี้ ประสบประโยชน์และความสุขโดยทั่วกัน จุดมุ่งหมายที่แท้จริงของเมตตานั้นอยู่ที่การฝึกอบรมจิตใจของเราเองเป็นสำคัญ คือ ฝึกจิตให้มีความเยือกเย็น มีเมตตาอารีต่อสรรพสัตว์ทั่วหน้าไม่ว่าประเภทใด

^{๑๑๓}ไสว มาลาทอง, **คู่มือการศึกษาจริยธรรม สำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา นักบริหาร นักปกครอง และประชาชนผู้สนใจทั่วไป**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๑๓๙-๑๔๘.

สัตว์ทุกประเภท มีความรักในชีวิตของตนเสมอเหมือนกันหมด สัตว์ทุกประเภทมีความรักความสุขเกลียด ทุกข์ เท่าเทียมกันไม่มียกเว้น

การฝึกเพื่อให้เกิดเมตตา หรือวิธีปลุกฝังเมตตา มี ๒ วิธี คือ

๑. การปฏิบัติตนตามปกติเป็นการแผ่เมตตาอยู่เป็นนิจ เพราะเมตตาอันนี้หมายถึง การกระจายความหวังดีของตนให้กว้างขวางออกไปเรื่อยๆ เรียกว่า “อโณชาพรณา” หวังให้สรรพสัตว์มีความสุขโดยไม่จำกัด และไม่หวังผลตอบแทนใดๆทั้งสิ้น และต้องปฏิบัติตามประจำเป็นนิจจนให้กลายเป็นอุปนิสัยหรือมีจิตสำนึก ถ้าวันไหนไม่ได้ทำก็คล้ายๆกับขาดอะไรไปสักอย่าง ดังนั้นการแผ่เมตตาต้องฝึกทุกวันก่อนทำสมาธิก่อนนอน กล่าวคือ การตั้งใจไว้เสมอว่าขอให้มนุษย์และสัตว์ทั้งปวงขอให้เขาสุขโดยทั่วกัน คำแผ่เมตตาที่นิยมใช้กันโดยทั่วไปนั้นคือ

“สัตว์ทั้งหลายที่เป็นเพื่อนทุกข์
เกิดแก่เจ็บตายด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น
จงเป็นสุข เป็นสุขเถิด
อย่าได้มีเวรแก่กันและกันเลย
จงเป็นสุข เป็นสุขเถิด
อย่าได้เบียดเบียนซึ่งกันและกันเลย
จงเป็นสุข เป็นสุขเถิด
อย่าได้มีความทุกข์กาย ทุกข์ใจเลย
จงมีความสุขกายสุขใจ
รักษาตนให้รอดจากทุกข์ภัยทั้งสิ้น เทอญ.”

๒. การปฏิบัติอย่างเป็นพิธีการ คือ แผ่เมตตาตามแบบที่ครูบาอาจารย์ท่านได้สอนไว้ เช่น ท่านวางระเบียบไว้ให้แผ่หลังจากไหว้พระสวดมนต์เราก็แผ่เมตตา สอนให้เราแผ่ก่อนนอนเราก็แผ่ก่อนนอน ท่านแต่งบทสวดหรือบทแผ่เมตตาไว้อย่างไร เราก็ว่าไปตาม อย่างนี้เรียกว่าทำเป็นพิธีการ นอกจากนั้น ท่านยังแนะนำวิธีแผ่เมตตาโดยแผ่ไปแบบเจาะจงแก่ผู้ใดผู้หนึ่ง เรียกว่า โอธิสพรณา

อานิสงส์ของการแผ่เมตตา คือ กระแสจิตที่ระคนด้วยเมตตานั้นย่อมประจักษ์ใจของผู้แผ่เมตตานั้นเองทำให้สงบเยือกเย็นและในโอกาสเดียวกันก็เข้าไปคลี่คลายมุ้งร้ายในจิตใจผู้คิดมุ้งร้ายต่อเราให้คลายความเหี้ยมโหดลดลงด้วย

๒. กรุณา แปลว่า ความสงสาร คือ คิดจะช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์เดือดร้อนได้แก่ ใฝ่ใจที่จะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของคนและสัตว์ทั้งปวง การปฏิบัติเกี่ยวกับกรุณานั้น เริ่มแรกด้วยการปลุกฝังความสงสาร ผู้ได้รับความลำบากเกิดขึ้นในใจเมื่อมีคุณธรรม คือ กรุณาในใจแล้วการแสดงออกย่อมจะเกิดขึ้นตามแต่เหตุการณ์นั้น เช่น การช่วยเหลือคนเจ็บ ช่วยเหลือคนกำพร้าอนาถา ช่วยเหลือคนขาดแคลน

กรุณา เป็นเรื่องของความสงสาร เมื่อเห็นคนหรือสัตว์ประสบความทุกข์เดือดร้อน มีความรู้สึกหวั่นไหวไปกับความทุกข์เดือดร้อนของคนอื่น จนไม่อาจที่จะนิ่งอยู่เฉยได้ ความกรุณาจึงเป็นคุณธรรมสำคัญที่จะทำให้คนเป็นนักเสียสละพร้อมที่จะทำทุกอย่างเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นให้ได้รับความสุข คุณธรรมข้อนี้สื่อแสดงว่าผู้ประพฤตินี้จะต้องมีฐานคุณธรรม เรื่องเมตตาสูงมาก จนมองเห็นสภาพชีวิตของผู้อื่นเป็นเช่นกับตน ดังนั้น ความทุกข์ของผู้อื่น ตนจึงทนอยู่ไม่ได้ จะต้องหาทางช่วยเหลือในทันทีทันใดเท่าที่สามารถจะช่วยเหลือได้ เป็นต้นว่า เมื่อเกิดอุทกภัย วาตภัย หรืออัคคีภัย ผู้มีจิตใจกรุณา ก็จะอยู่เฉยไม่ได้จะต้องช่วยเหลือ เป็นต้นว่า ส่งเสื้อผ้าอาหารและอื่นๆไปบรรเทาความทุกข์ความเดือดร้อนผู้ที่ได้รับเคราะห์กรรม

๓. มุทิตา ได้แก่ ความชื่นบาน กล่าวคือ ความพลอยยินดีด้วยในเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดี ข้อมุทิตานี้เป็นหลักธรรมของผู้มีลักษณะใจกว้างขวาง ยินดีต่อความดีของผู้อื่น นับได้ว่าเป็นการกระทำบุญหรือความดีอย่างหนึ่ง ตัวอย่างเช่น นักกีฬาแข่งขันกีฬา เมื่อฝ่ายตรงข้ามชนะก็แสดงออกซึ่งความยินดีที่ชนะไม่อิจฉาริษยาหรือกลั่นแกล้ง คุณธรรมข้อนี้ยังหมายถึงการให้การสนับสนุน แก่ผู้สร้างประดิษฐ์สิ่งต่างๆเพื่อประโยชน์แก่สังคมด้วย

๔. อุเบกขา ได้แก่ การวางใจเป็นกลาง โดยพิจารณาข้อเท็จจริงกล่าวคือ ในการตัดสินใจเรื่องใดๆจะต้องพิจารณาใคร่ครวญด้วยปัญญา มีเหตุผลอย่างถูกต้อง ด้วยความเที่ยงธรรมสามารถใช้สติปัญญาพิจารณาข้อเท็จจริงอย่างถูกต้องประกอบด้วยเหตุผล แล้วปฏิบัติลงไปด้วยความเยือกเย็น สุขุมรอบคอบ สามารถดำรงมั่นรักษาความถูกต้องหรือความยุติธรรมไว้ได้

พรหมวิหารธรรมทั้ง ๔ ประการนี้ เป็นธรรมอยู่อย่างประเสริฐ ซึ่งจัดเป็นหลักธรรมประจำใจและกำกับความประพฤติ เป็นธรรมจำเป็นอย่างยิ่งในสังคมไทย ซึ่งในปัจจุบันนี้อ่านาจวัตถุนิยมปีบริดให้ต้องเป็นคนใจแคบเห็นแก่ตัว การฝึกฝนให้สามารถรักและเมตตาแม้แต่ศัตรูเราก็ยอมได้ จะได้ชื่อว่าเป็นชาวพุทธที่แท้จริง ตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่ว่า “พึงเมตตาให้แม้แก่โจรผู้กำลังตัดหรือเลื่อยอวัยวะ เช่น แขนหรือขาของตน ใครมีความโกรธต่อโจร ผู้กำลังกระทำการดังกล่าว นั้น ก็ไม่ชื่อว่าเป็นสาวกของเรา”

ดังนั้น การฝึกฝนในเรื่องปฏิบัติพรหมวิหารธรรมในเบื้องต้นควรปฏิบัติดังนี้

- (๑) มองผู้อื่นในแง่ดี ตั้งความปรารถนาดีต่อคนทั่วไป
- (๒) แผ่เมตตา
- (๓) ขวนขวายให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลแก่ผู้อื่น
- (๔) สนับสนุนและเข้าร่วมในงานสาธารณประโยชน์
- (๕) ไม่เหยียดหยัน รังแก และริษยาผู้อื่น
- (๖) แสดงความยินดีในเมื่อผู้อื่นประสบความสำเร็จ

(๗) วางใจเป็นกลางมองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงและในลำดับต่อไปควรเลือกปฏิบัติตามวาระ คือ

(๗.๑) เมตตา ควรเจริญหรือปฏิบัติในเวลาปกติหรือเหตุการณ์ทั่วไป

(๗.๒) กรุณา ควรเจริญหรือปฏิบัติในเวลาเมื่อคนอื่นได้รับความทุกข์ และเดือดร้อน

(๗.๓) มุทิตา ควรเจริญหรือปฏิบัติในเวลาเมื่อคนอื่นได้ดี หรือประสบความสำเร็จ

(๗.๔) อุเบกขา ควรเจริญหรือปฏิบัติในเวลาเมื่อคนอื่นเข้าถึงความวิบัติ และหมดหนทางที่จะช่วยเหลือใดๆได้แล้ว

การนำหลักพรหมวิหาร ๔ ไปใช้ในการบริหารงานนั้นสามารถสรุปได้ว่า เป็นคุณธรรมสำหรับเป็นที่อยู่ของจิตใจแห่งพรหม คือ ผู้ใหญ่หรือผู้ประเสริฐ ซึ่งผู้นำองค์การควรจะมีธรรมเป็นหลักประจำใจ กำกับพฤติกรรมคนในองค์การในสังคม ให้เป็นไปโดยชอบธรรม ถูกต้องทำนองคลองธรรม ผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาควรยึดธรรมเป็นหลักปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้นำกับผู้ตาม ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างเชิงการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ซึ่งพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานนั้นจะมีดังนี้ คือ

๑. เมตตา คือ พฤติกรรมมีความหวังดีต่อบุคลากรในองค์การเพื่อให้ผู้อื่นมีความสุข มีจิตใจแผ่ไม่ตรีจิต สนับสนุนกับผู้น้อย หวังความดีงามแก่เขา อยากให้เขามีความสุข

๒. กรุณา คือ พฤติกรรมหวังดีเมื่อเห็นผู้อื่นหรือบุคลากรในองค์การมีความทุกข์ร้อน ตกทุกข์ได้ยาก ก็รู้สึกสงสาร ห่วงใจไปตามเมื่อเห็นเขามีความทุกข์

๓. มุทิตา คือ ความชื่นบานในเวลาผู้อื่นหรือบุคลากรในองค์การได้รับความดี เมื่อเขามีความเจริญด้วยความรู้ความสามารถ เจริญด้วย ลาภ ยศ และชื่อเสียง พลอยชื่นชมยินดีตามด้วยคุณธรรม

๔. อุเบกขา คือ มีการวางตนเป็นกลาง มีความวางเฉย ไม่เสียใจ ไม่ดีใจ เมื่อสถานการณ์ไม่เอื้อที่จะแสดงพฤติกรรมตามคุณธรรมความมีเมตตา กรุณา และมุทิตา เมื่อมีผู้ประพฤติดีก็ต้องชมยกย่อง สรรเสริญคุณงามความดีของเขา แต่เมื่อมีผู้ประพฤติดีไม่ดีก็ต้องถูกตำหนิ ลงโทษตามกรณีของความผิด ไม่ตัดสินเอนเอียงเพราะอำนาจอคติที่ผิดๆ

สรุปได้ว่า การทำงาน การปฏิบัติงาน หรือการอยู่ร่วมกันของกลุ่มบุคคลที่ต้องประกอบกิจการงานร่วมกัน ล้วนต้องมีสายการบังคับบัญชาเพื่อการจัดการงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้สำหรับองค์กรนั้นๆ การบังคับบัญชาระหว่างบุคคลดังกล่าวจึงต้องอาศัยหลักพรหมวิหาร ๔ เพื่อเป็นหลักธรรมประจำใจที่ระงับอารมณ์ที่กระทำร่วมกันในองค์กรบรรลุตามวัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์ที่้องอาศัยหลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการวัดเช่นกัน

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับพรหมวิหาร ๔

ในพระพุทธศาสนา ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพรหมหรือผู้ประเสริฐ เรียกว่า พรหมวิหาร^{๑๑๔} ได้แก่ ผู้มีจิตใจยิ่งใหญ่กว้างขวางประดุจพระพรหม ซึ่งเป็นคุณธรรมที่บุคคลควรปฏิบัติต่อกัน ตลอดจนถึงการปฏิบัติต่อสัตว์และธรรมชาติสิ่งแวดล้อมด้วย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลผู้อยู่ในฐานะผู้ใหญ่ เช่น ปู่-ย่า ตา-ยาย พ่อ-แม่ ครูอุปัชฌาย์อาจารย์ และญาติผู้ใหญ่ ที่มีหน้าที่ในการดูแล ให้การอบรมสั่งสอน ชี้นำบุตรหลานและมิตรบริวาร ซึ่งเป็นผู้น้อย ซึ่งจะทำให้ผู้ที่ได้รับอุปการคุณรู้สึกสำนึกในบุญคุณที่ผู้อื่นมีต่อตน พรหมวิหาร ๔ นั้น ได้มีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย ดังนี้

๒.๕.๑ ความหมายของพรหมวิหาร ๔

ได้มีผู้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับความหมายของพรหมวิหาร ๔ ไปใช้ในการบริหารงานไว้ดังต่อไปนี้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายของพรหมวิหาร ๔ ไว้ใน “พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม” ว่า พรหมวิหาร ๔ คือ ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ, ธรรมประจำใจอันประเสริฐ, หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์, ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบประกอบด้วย^{๑๑๕}

๑. เมตตา ความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่เมตตาและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า

๒. กรุณา ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้อง บำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์

๓. มุทิตา ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตมองใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญอกงามยิ่งขึ้นไป

๔. อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือ มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขาได้รับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเองหรือเขาควรได้รับผลอันสมกับที่ความรับผิดชอบของตน

^{๑๑๔}ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๗๕.

^{๑๑๕}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๑๒๔.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ได้ให้ความหมายของพรหมวิหารธรรมไว้ว่า พรหมวิหารธรรม หมายถึง บุคคลผู้มีคุณธรรมครบถ้วนบริบูรณ์เท่านั้น มี ๔ ประการ คือ^{๑๑๖}

๑. เมตตา ความจริงใจ ความรัก ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม ดูได้จากสีหน้าที่บ่งบอก คือ ยิ้มแย้มแจ่มใสและดูจากการกระทำที่มุ่งหวังให้ผู้อื่นมีดียิ่งๆขึ้นไป

๒. กรุณา ความสงสาร ความเห็นอกเห็นใจต่อเพื่อนมนุษย์ร่วมโลก ยามเห็นผู้อื่นมีความลำบากก็ทนอยู่ไม่ได้ ต้องแสดงออกมาด้วยการเข้าช่วยเหลือเจือจุน ด้วยความเต็มใจเสมอ ในทำนองสุขก็สุขด้วย นั่นเทียว

๓. มุทิตา ความชื่นชมยินดีในความสำเร็จสมหวังของผู้อื่น ไม่แสดงความอิจฉาริษยาด้วยการทอดูชนเห็นคนที่เขาดีกว่าตัวไม่ได้ ดูได้จากการไปแสดงไมตรีจิตต่อบุคคลอื่นหรือชื่นชมต่อความสำเร็จของผู้อื่นโดยไม่ต้องบังคับใจ

๔. อุเบกขา ความวางเฉยในเมื่อไม่อาจจะช่วยเหลือเขาได้ไม่ทับถมซ้ำเติมและเมื่อผู้อื่นผิดพลาดหรือได้รับความวิบัติ ไม่แสดงอาการสมน้ำหน้าเมื่อเขาพลาดเป็นต้น

แก้ว ขิตตะขบ ได้ให้ความหมายของพรหมวิหารไว้ว่า พรหมวิหาร หมายถึง ธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักและกำกับความประพฤติให้เป็นไปโดยชอบ ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจดและปฏิบัติตนต่อมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายโดยชอบ ประกอบด้วย ๔ อย่าง คือ^{๑๑๗}

๑. เมตตา ความรักใคร่ ปรารถนาจะให้เขาเป็นสุข คำว่า “เมตตา” หมายถึง ความสนิทสนม คือ ความรักใคร่ที่เว้นจากราคะ ความกำหนด ได้แก่ ความปรารถนาให้เกิดความสุขความเจริญแก่ผู้อื่น ความปรารถนาดีอยากให้มีความสุข ความมีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์และสัตว์ทั่วหน้า

๒. กรุณา ความสงสาร คิดจะช่วยให้เขาพ้นทุกข์ คำว่า “กรุณา” หมายถึง ความห่วงใยเมื่อเห็นผู้อื่นได้รับทุกข์ร้อน ได้แก่ ปรารถนาเพื่อจะปลดเปลื้องความทุกข์ร้อนของเขา หรือ ความสงสารคิดจะช่วยให้เขาพ้นทุกข์ ความใส่ใจอันอันที่จะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์

๓. มุทิตา ความพลอยยินดี เมื่อผู้อื่นได้ดี คำว่า “มุทิตา” หมายถึง ความชื่นบาน ได้แก่ ความพลอยยินดีในเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดีหรือความยินดีในเมื่อผู้อื่นมีความอยู่ดีมีสุข มีจิตใจผ่องใสบันเทิง

^{๑๑๖} พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), **พระในบ้าน**, (กรุงเทพมหานคร : คณากรรมการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๘-๙.

^{๑๑๗} แก้ว ขิตตะขบ, **รวมวิชาธรรมศึกษาชั้นตรี (ตามหลักสูตรของสภามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย)**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๗), หน้า ๘๓-๘๔.

ประกอบด้วยอาการเข้มขึ้นเบิกบานอยู่เสมอต่อสรรพสัตว์ผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้
ดีมีความสุขเจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป

๔. อุเบกขา ความวางเฉย ไม่ดีใจไม่เสียใจ เมื่อผู้อื่นถึงความวิบัติ คำว่า “อุเบกขา”
หมายถึง ความวางเฉย ได้แก่ วางตนเป็นกลาง ในเมื่อจะแผ่เมตตาไปก็ไม่สมควร เช่น เอาใจช่วยโจร
เป็นต้น หรือความวางใจเป็นกลางอันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือ มีจิต
เรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชังพิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว
อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้ง
รู้จักวางเฉย สงบใจ มองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขาได้รับผิดชอบตนได้ดี เขาสมควรรับผิดชอบ
ตนเองหรือเขาได้รับผลอันสมควรกับความรับผิดชอบของเขา

บุญมี แทนแก้ว ได้ให้ความหมายของพรหมวิหารไว้ดังนี้^{๑๑๘}

๑. เมตตา ความรัก คือ ความปรารถนาดีมีไมตรีจิต ต้องการความช่วยเหลือให้ทุกคน
ประสบประโยชน์และความสุข

๒. กรุณา ความสงสาร คือ ความอยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ไข้ใจที่จะปลด
เปลื้อง บำบัดความทุกข์ยาก เดือดร้อนของคนและสัตว์ทั้งปวง

๓. มุทิตา ความเบิกบานพลอยยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นอยู่ดีมีสุข จิตใจเข้มแข็งแจ่มใสเบิกบาน
เมื่อเห็นเขาประสบความสำเร็จ งอกงามยิ่งขึ้นไปก็พลอยยินดี ปรีดาปราโมทย์บันเทิงใจด้วย

๔. อุเบกขา ความมีใจเป็นกลาง คือ มองตามความเป็นจริง โดยวางจิตเรียบ สม่าเสมอ
มั่นคง แน่วแน่ เที่ยงตรงดุจตราขึง มองเห็นการที่บุคคลจะได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุผลที่ตน
ประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยวางตนและปฏิบัติไปตามความเที่ยงธรรม

จากความหมายของพรหมวิหารธรรมที่ได้นำมากล่าวในข้างต้นนั้น สรุปได้ว่า พรหมวิหาร
ธรรม หมายถึง ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ, ธรรมประจำใจอันประเสริฐ, หลักความประพฤติที่
ประเสริฐบริสุทธิ์, ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติมี ๔ ประการ คือ

๑. เมตตา ความรักใคร่ ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำ
ประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้าอยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ไข้ใจที่จะปลดเปลื้อง บำบัด
ความทุกข์ยาก เดือดร้อนของคนและสัตว์ทั้งปวง

๒. กรุณา ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ไข้ใจในอันจะปลดเปลื้อง บำบัดความทุกข์ยาก
เดือดร้อนของปวงสัตว์ แสดงออกมาด้วยการเข้าช่วยเหลือเจือจุน ด้วยความเต็มใจเสมอ ในทำนองสุข
ก็สุขด้วย

^{๑๑๘}บุญมี แทนแก้ว, **จริยศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ ๓., (กรุงเทพมหานคร : โอเดียน สโตร์, ๒๕๓๙),

๓. มุทิตา ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่น เบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญงอกงาม ยิ่งขึ้นไปเมื่อเห็นเขาประสบความสำเร็จ งามยิ่งขึ้นไปก็พลอยยินดี ปรีดาปราโมทย์บันเทิงใจด้วย

๔. อุเบกขา ได้แก่ ความมีใจเป็นกลาง คือ มองตามเป็นจริงโดยวางจิตเรียบสม่ำเสมอ มั่นคง เทียงตรงดุจตราขึง เมื่อมองเห็นบุคคลที่ได้รับผลของกรรมดีหรือกรรมชั่ว ซึ่งสมควรแก่เหตุที่ตนได้กระทำไว้ พร้อมทั้งจะวินิจฉัย วางตน และปฏิบัติไปตามความเที่ยงธรรม ไม่เอนเอียงด้วยอคติ

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวกับความคิดเห็น

ในการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็น มีปัจจัยหลายอย่างที่มีผลต่อความคิดเห็น ซึ่งนักวิจัยได้หลาย ท่านได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีความแตกต่างกัน ดังรายละเอียดที่ได้รวบรวมมานำเสนอ ดังนี้

ศรีไพร ชื่นชม ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับรูปแบบภาวะผู้นำ กับการใช้โรงเรียนเพื่อพัฒนาชุมชน กรณีศึกษา: ผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนที่มีรูปแบบภาวะผู้นำที่แตกต่างกันจะมีความคิดเห็นในการใช้โรงเรียนเพื่อพัฒนา ชุมชนไม่แตกต่างกัน ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนไม่ว่าจะมีรูปแบบ ภาวะผู้นำอย่างไรก็ตาม สามารถทำให้โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่ง ในการเข้าร่วมพัฒนาชุมชน และจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้มีผลในการพัฒนาชุมชนได้ทั้งสิ้น การที่จะทำ ให้ โรงเรียนสามารถเข้าร่วมในการพัฒนาชุมชนให้บังเกิดผลดีนั้น จะต้องใช้กระบวนการของงานสังคม สงเคราะห์คือ การศึกษา ปัญหาและการวิเคราะห์ปัญหา โดยสำรวจสภาพปัจจุบัน ปัญหา ทรัพยากร ความต้องการและความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาชุมชน ในเขตบริการของโรงเรียน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการ ดำเนินการและแบ่งงานให้รับผิดชอบ การตรวจสอบทรัพยากร ที่มีอยู่ในชุมชน รวบรวม ข้อมูล จัดระบบ วิเคราะห์ข้อมูลและ ปัญหาต่าง ๆ โดยประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การ วางแผน การดำเนินการโดยใช้กิจกรรมที่สามารถสนอง วัตถุประสงค์ในการเป็นส่วนหนึ่งเพื่อพัฒนา ชุมชน ดำเนินการ ตามแผนและโครงการที่วางไว้ โดยนำทรัพยากรต่างๆ ผสมผสาน กับวิธีการใหม่ๆ มาใช้ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและวิธีการ ซึ่งกันและกัน และให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วน ร่วมในการ ดำเนินงานและมีการประเมินผล โดยปฏิบัติอย่างมีระบบ หลักการ และมีวิธีการที่ถูกต้อง อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอทุกขั้นตอนดำเนินงาน นอกจากนี้ผู้บริหารโรงเรียนจำเป็นต้องมีบทบาทในเชิง สังคม สงเคราะห์ทางการศึกษา ไม่เพียงแต่ในสถานศึกษาเพื่อบริการ การศึกษาแก่บุตรหลานของ

ประชาชนในชุมชนเท่านั้น แต่ต้องมีบทบาทเป็นตัวแทนและแลกเปลี่ยนความสามารถกับชุมชนในการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงสังคมด้วยเช่นกัน^{๑๑๙}

เกรียงไกร บุญยะพุกกณะ ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนต่อการปราบปราม ยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี” ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นต่อการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจโดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับปานกลางและเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นจำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา แตกต่างกัน ส่วนความคิดเห็นจำแนกตาม เพศ อาชีพ และรายได้ ไม่แตกต่างกัน^{๑๒๐}

บุศรา เข้มทอง ได้วิจัยเรื่อง “คุณลักษณะผู้บริหารตามความคิดเห็นของพนักงาน ธนาคารที่ตั้งในเขต อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี” ผลการศึกษาพบว่า พนักงานธนาคารมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้บริหารในระดับมากทุกด้าน ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นคุณลักษณะของผู้บริหาร ตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ลักษณะงาน ระยะเวลาการทำงานและประเภทธนาคาร ในภาพรวมพบว่า ไม่แตกต่างกัน ส่วนเมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้านพบว่า คุณลักษณะของผู้บริหาร ด้านบุคลิกภาพ พนักงานที่มีอายุ ๓๑ - ๔๐ ปี มีความคิดเห็นสูงกว่าพนักงานที่มีอายุไม่เกิน ๓๐ ปี^{๑๒๑}

ณทพงษ์ วิยะรันตร์ ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองขำคอก อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี” ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองขำคอก อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบพบว่า เพศชายเพศหญิง ไม่แตกต่างกัน ระหว่างผู้มี รายได้ ๕,๐๐๐ บาทและต่ำกว่ากับ ตั้งแต่ ๕,๐๐๑ ขึ้นไป ไม่มีความแตกต่าง อายุ ๖๐ ปีขึ้นไปมีความ คิดเห็นมากกว่าอายุ ๑๘ - ๓๐ ปีและ ๓๑ - ๕๙ ปี ระหว่างอาชีพเกษตรกร ค้าขาย พนักงานบริษัท

^{๑๑๙} ศรีไพร ชื่นชม, “ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับรูปแบบภาวะผู้นำ กับการใช้โรงเรียน เพื่อพัฒนาชุมชน กรณีศึกษา: ผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัด นครราชสีมา”, **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต**, (สาขาสังคมสงเคราะห์ทางการศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๓๘.

^{๑๒๐} เกรียงไกร บุญยะพุกกณะ, “ความคิดเห็นของประชาชนต่อการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ ตำรวจ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี”, **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีปทุม), ๒๕๔๗.

^{๑๒๑} บุศรา เข้มทอง, “คุณลักษณะผู้บริหารตามความคิดเห็นของพนักงานธนาคารที่ตั้งในเขต อำเภอ เมือง จังหวัดชลบุรี”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีปทุม), ๒๕๔๒.

ห้างร้าน โรงงานอุตสาหกรรมและรับราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ ไม่มีความแตกต่างกัน และที่อยู่อาศัย หมู่ที่ ๑ หมู่ ๒ หมู่ ๓ หมู่ที่ ๕ หมู่ที่ ๖ และหมู่ที่ ๗ มีความคิดเห็นมากกว่าหมู่ที่ ๔^{๑๒๒}

พระมหาจตุพร ภาณวีโร (คำพูน) ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการบริหารงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในเขตจังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ระดับการศึกษาของบุคลากรที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตจังหวัดนนทบุรี ไม่แตกต่างกัน^{๑๒๓}

สามารถ ไชยพันธุ์ ได้วิจัยเรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและความพร้อมในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดน่าน” ผลการวิจัย พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดน่าน สมาชิกส่วนใหญ่เห็นด้วยมาก ในการที่จะเข้ามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเกือบทุกด้านยกเว้นด้านการควบคุมติดตามประเมินผลการจัดการ ศึกษาที่สมาชิกเห็นด้วยน้อย ความพร้อมในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของสมาชิกองค์การบริหาร ส่วนตำบลในจังหวัดน่าน พบว่าประธาน องค์การบริหาร ปลัดองค์การบริหารส่วน ตำบล เลขานุการ และกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล มีความพร้อมในการ จัดการศึกษาตามอัธยาศัยไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทุกด้าน องค์การบริหารส่วนตำบลที่มีรายได้แตกต่างกันมีความพร้อมในการ จัดการศึกษาไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕^{๑๒๔}

สรุปได้ว่า ความคิดเห็นและความพึงพอใจของประชาชนมีส่วนร่วมการดำเนินงานด้านมวลชนสัมพันธ์ โดยมีการสนับสนุนสาธารณประโยชน์ แก่ชุมชน การส่งเสริมอาชีพ การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและท้องถิ่น และการประชาสัมพันธ์ผู้บริหารจะมีรูปแบบ ภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนให้บังเกิดผลดีนั้น จะต้องใช้ขบวนการของงานสังคมสงเคราะห์ คือ การศึกษา ปัญหาและการวิเคราะห์ปัญหาของสมาชิก ให้มีความพร้อมในการจัดการไม่แตกต่างกัน

^{๑๒๒} ณทพงษ์ วิยะรัตน์, “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองช้างคอก อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี”, *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีปทุม), ๒๕๔๘.

^{๑๒๓} พระมหาจตุพร ภาณวีโร (คำพูน), “ความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการบริหารงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในเขตจังหวัดนนทบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒) หน้า ๙๕.

^{๑๒๔} สามารถ ไชยพันธุ์, “ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและความพร้อมในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดน่าน”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์), ๒๕๔๕.

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทุกด้าน ที่มีแตกต่างกันก็จะได้เข้าใจความคิดเห็นของประชาชนได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะการดำเนินงานและการแบ่งงานให้มีผู้รับผิดชอบ

๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพรหมวิหาร ๔

ในการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับพรหมวิหาร ๔ มีนักวิจัยได้หลายท่านได้ทำการศึกษาวิจัย ดังรายละเอียดที่ไดรวบรวมมานำเสนอ ดังนี้

พระไพฑูริย์ เมธิโก (มหาบุญ) ได้วิจัยเรื่อง “การประยุกต์พรหมวิหารธรรมเพื่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลอ้อมใหญ่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า ๑. ความคิดเห็นของบุคลากรที่ปฏิบัติงานในเทศบาลตำบลอ้อมใหญ่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ที่มีต่อการประยุกต์พรหมวิหาร ๔ เพื่อการปฏิบัติงานของบุคลากร พบว่า การประยุกต์พรหมวิหาร ๔ เพื่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลอ้อมใหญ่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๘$) ๒. ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์พรหมวิหาร ๔ เพื่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลอ้อมใหญ่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างตัวแปร พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งและรายได้ต่อเดือน มีผลให้ความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการประยุกต์พรหมวิหาร ๔ เพื่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลอ้อมใหญ่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ไม่แตกต่างกัน จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ แต่ตัวแปรทางด้านอายุงานนั้น แตกต่างกัน ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ๓. ข้อเสนอแนะแนวทางในการประยุกต์พรหมวิหาร ๔ เพื่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลอ้อมใหญ่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านเมตตา พบว่า ควรจัดลำดับความสำคัญของงานและควรทำงานที่เร่งด่วนก่อน, ควรใช้หลักเหตุผลและใช้หลักฐานทางข้อมูลเป็นสำคัญ, จัดให้มีการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความสมัครใจ, ต้องจัดให้มีการอบรมธรรมะให้บุคลากร, ผู้บังคับบัญชาต้องสอนบุคลากรให้ปฏิบัติงานด้วยความจริงใจ, ด้านกรุณา พบว่า ควรช่วยเหลือกันในการทำงาน, ปรีกษาหารือเมื่อพบปัญหา, ควรมีการส่งเสริมความสามัคคีด้วยการแข่งกีฬา, ควรช่วยเหลือผู้อื่นแม้ว่าจะไม่ใช่งานของเราก็ทำตามถ้าเราทำได้, ควรจัดให้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมความสามัคคีกับองค์กร, ด้านมูทิตา พบว่า แสดงความยินดีชมเชยให้กำลังใจเมื่อปฏิบัติงานดี ขึ้นหรือประสบความสำเร็จ, องค์กรต้องมีความเด็ดขาดไม่กลัวกับปัญหาจากบุคคลที่ไม่ทำงาน, จัดให้มีการอบรมธรรมะ, จัดให้มีการแข่งขันกีฬาแบบทีมโดยจัดบุคลากรที่มีปัญหากันให้อยู่ทีมเดียวกัน, องค์กรต้องมีกฎเกณฑ์การเลื่อนตำแหน่งให้แน่นอนไม่เลื่อนโดยตามอำเภอใจ, ด้านอุเบกขา พบว่า ควรให้ความยุติธรรมกับผู้ปฏิบัติงานทุกคนเท่าเทียมกัน, ต้องทำตัวเป็นกลาง ไม่เข้าข้างคนของตนเอง,

ไม่เข้าข้างคนผิด ผิดว่าไปตามกฎ, จัดให้มีการแข่งขันกีฬาภายในองค์กร, ลงโทษผู้กระทำความผิดตามวินัย^{๑๒๕}

มณูญ ดวงหาคสัง ได้วิจัยเรื่อง “การพฤติกรรมด้านมนุษยสัมพันธ์ตามแนวของพุทธธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี” โดยมีความมุ่งหมายเพื่อให้ทราบพฤติกรรมด้านมนุษยสัมพันธ์ ตามความหมายของข้อธรรมในหมวดต่างๆ แห่งพระพุทธานุชา ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีพฤติกรรมด้านมนุษยสัมพันธ์ตามแนวพุทธธรรมในหมวดทั้ง ๑๐ หมวด อยู่ในระดับปฏิบัติการปานกลาง แต่เมื่อพิจารณาหมวดธรรมเป็นรายหมวด พบว่า หมวดธรรมที่ผู้บริหารโรงเรียนปฏิบัติอยู่ในระดับมากมี ๕ หมวด ได้แก่ ฆราวาสธรรม ๔ ราชธรรม ๑๐ อปริหานิยธรรม ๗ คารวตา ๖ และปฏิสันถาร และมีหมวดธรรมที่ ผู้บริหารโรงเรียนปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางอยู่ ๕ หมวดเช่นเดียวกัน ได้แก่ พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ สปัปฐยธรรม ๗ กัลยาณมิตรธรรม ๗ และสาราณียธรรม ๖ หมวดธรรมที่ผู้บริหารโรงเรียนปฏิบัติมากกว่าหมวดธรรมอื่นๆ คือ ปฏิสันถาร ๒ ส่วนหมวดที่ผู้บริหารโรงเรียนปฏิบัติต่ำกว่าหมวดธรรมอื่นๆ ได้แก่ พรหมวิหาร ๔^{๑๒๖}

พรหม วุฒิววัฒน์ชัย ได้วิจัยเรื่อง “หลักพรหมวิหาร ๔ กับหลักการปฏิบัติหน้าที่ตามอุดมคติตำรวจ : ศึกษาเฉพาะกรณี ข้าราชการตำรวจประจำสถานีตำรวจนครบาลดุสิต” ผลการวิจัยพบว่า หลักพรหมวิหาร ๔ และหลักอุดมคติตำรวจทั้ง ๙ ประการ มีความสัมพันธ์ คล้ายคลึงกัน สามารถใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ตำรวจได้ทั้ง๒หลักการจากการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สรุปได้ว่า ข้าราชการตำรวจส่วนใหญ่มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี แต่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่อง พรหมวิหาร ๔ ปานกลาง การปฏิบัติธรรม ฝึกฝนจิตใจของตนอยู่ในระดับปานกลาง ความรู้ ความเข้าใจในหลักอุดมคติตำรวจอยู่ในเกณฑ์ดี การนำหลักพรหมวิหาร ๔ ไปประยุกต์ใช้ในการ ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจระดับหนึ่งซึ่งต้องมีการเพิ่มเติมในส่วนต่างๆ ต้องมีการอบรม ฝึกฝนจิตใจโดยวิทยากรที่มีความรู้ ความเข้าใจและต้องมีการจัดโครงการ ปฏิบัติธรรมของข้าราชการตำรวจในทุกระดับชั้น ต้องเป็นผู้ดำเนินโครงการที่ต่อเนื่อง ตลอดเวลา การคัดเลือกผู้ทำหน้าที่หัวหน้าสถานีตำรวจต้องให้ได้ผู้มีความรู้ ความสามารถและมีคุณธรรมในจิตใจอย่างแท้จริง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน ในส่วน ของประชาชนเองนั้นควรมีความเข้าใจ

^{๑๒๕} พระไพฑูริย์ เมธิโก (มหาบุญ), “การประยุกต์พรหมวิหารธรรมเพื่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลอ้อมใหญ่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๒๖} มณูญ ดวงหาคสัง, “การศึกษาพฤติกรรมด้านมนุษยสัมพันธ์ตามแนวของพุทธธรรม ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี”, **ปริญญานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม, ๒๕๓๑),

เห็นใจในปัญหาการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจและที่สำคัญ ข้าราชการตำรวจต้องยึดมั่นคุณธรรม จริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่โดยเคร่งครัด เพื่อให้ เกิดความสัมฤทธิ์ผลในการปฏิบัติหน้าที่^{๑๒๗}

วิเชียร บุญกล้า ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาการใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหาร สถานศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุรินทร์ เขต ๓” ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมมีการใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านเรียงลำดับจากสูงสุดไปหาต่ำสุด ดังนี้ ด้านมุทิตา ด้านเมตตา ด้านอุเบกขา และด้านกรุณา ผลการเปรียบเทียบของการใช้หลักพรหมวิหาร ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีการรับรู้ต่อการใช้หลัก พรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมแตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีการใช้ หลักพรหมวิหาร ๔ ทุกด้านแตกต่างกัน^{๑๒๘}

สิทธิพร อ่อนคำ ได้วิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมด้านพรหมวิหาร ๔ กับ พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ” ผลการวิจัย พบว่า คุณธรรมด้านพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ ที่ได้นำมาศึกษา ปรากฏว่า คุณธรรมด้านพรหมวิหารสี่ ทั้ง สี่ด้านอยู่ในระดับปานกลาง พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการ ประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ ที่ได้นำมาศึกษา ปรากฏว่า พฤติกรรมผู้นำทั้ง ๒มิติ อยู่ในระดับปาน กลาง ความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมด้านพรหมวิหารสี่แต่ละด้านกับพฤติกรรมผู้นำในแต่ละมิติ ของ ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ ปรากฏว่า คุณธรรมด้านพรหมวิหารสี่ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมผู้นำมิติมุ่งสัมพันธ์และมิติมุ่งงาน อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ การเปรียบเทียบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมด้านพรหม วิหารสี่กับพฤติกรรม ผู้นำของผู้บริหารที่มีวุฒิการศึกษา และประสบการณ์ต่างกัน ปรากฏว่า ผู้บริหาร ที่มีวุฒิ การศึกษาต่างกัน ไม่มีคู่ใดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ผู้บริหารที่มีประสบการณ์ ต่างกัน มีคุณธรรมด้านพรหมวิหารสี่ทุกด้าน กับพฤติกรรมผู้นำมิติมุ่งงาน มีความแตกต่างกัน อย่างมี

^{๑๒๗} พรหม วุฒิวีวัฒน์ชัย, “หลักพรหมวิหาร ๔ กับหลักการปฏิบัติหน้าที่ตามอุดมคติตำรวจ : ศึกษา เฉพาะกรณี ข้าราชการตำรวจประจำสถานีตำรวจนครบาลดุสิต”, *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต*, (สาขา ศาสนาเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๔๕.

^{๑๒๘} วิเชียร บุญกล้า, “การศึกษาการใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุรินทร์ เขต ๓”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิต วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์), ๒๕๕๐.

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ส่วนคุณธรรมด้านกรณากับพฤติกรรมผู้นำมีมุมมอง สัมพันธ์ของผู้บริหาร ที่มีประสบการณ์ต่างกัน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .๐๕^{๑๒๙}

สุพล เครือมะโนรมณ์ ได้วิจัยเรื่อง “การใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการงานของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของพนักงานครูเทศบาลเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่ นั้น ผู้บริหารสถานศึกษาได้นำหลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ได้แก่ เมตตา กรุณา และมุทิตา ไปปฏิบัติงานในสถานศึกษาอยู่ในเกณฑ์ที่สูง ขณะที่ อุเบกขานั้นถูกนำไปปฏิบัติงานในสถานศึกษาเป็นส่วนน้อย^{๑๓๐}

สรุปได้ว่า พรหมวิหาร ๔ คือ ธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างประเสริฐหรือคุณธรรมประจำตัวของท่านผู้มีจิตใจกว้างขวางยิ่งใหญ่มากกว่าที่จำเป็นอย่างที่เราไม่ได้ในการใช้กำกับดูแลการบริหารงานด้านกิจการคณะสงฆ์ในฐานะที่เป็นเครื่องประดับประดองการปฏิบัติงานให้ดำเนินไปด้วยความเป็นระบบระเบียบแบบแผน อันนำมาซึ่งความสำเร็จของงานที่สมบูรณ์ทั้งด้านการงานและด้านภาวะจิตใจทั้งของผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา

๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการงานของวัด

ในการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการงานของวัด มีนักวิจัยได้หลายท่านได้ทำการศึกษาวิจัย ดังรายละเอียดที่ได้รวบรวมมานำเสนอ ดังนี้

พระครูสังฆรักษ์พัศวีร์ ธีรบุญโถ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัย พบว่าบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมากทุกด้าน และเมื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการ จังหวัดนนทบุรีที่มีจำนวนพรรษา ระดับ

^{๑๒๙} สิริทิพร อ่อนคำ, “ความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมด้านพรหมวิหารสี่กับพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ”, **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา), ๒๕๓๑.

^{๑๓๐} สุพล เครือมะโนรมณ์, “การใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย เชียงใหม่), ๒๕๔๒.

การศึกษาสายสามัญ การศึกษาทางเปรียญธรรม ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ และการสังกัดวัด แต่ขนาดแตกต่างกันมีบทบาทต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีไม่แตกต่างกัน^{๑๓๑}

ทวี ขจรกุล ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการงานของวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัด โดยรวมนั้นอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาบทบาทแต่ละด้านพบว่า บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัด อยู่ในระดับมาก ๓ ด้าน เรียงลำดับตามจากค่าเฉลี่ยจากสูงไปต่ำ ปรากฏดังนี้ บทบาทด้านการปกครอง บทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ บทบาทด้านการสาธารณูปโภค บทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ และบทบาทด้านการศึกษา^{๑๓๒}

พระมหาเรีงศักดิ์ สิริภทโท (พิมพ์สกุล), ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารงานของวัดในทศวรรษหน้า” ผลการวิจัยพบว่า โครงสร้างการบริหาร เน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วมในรูปแบบของคณะกรรมการและการกระจายอำนาจ การตรวจสอบรวมถึงมีไวยาวัจกรช่วยในกิจการของสงฆ์ ภารกิจ ๖ ด้าน คือ ปกครองสงฆ์ด้วยหลักธรรมวินัย บริหารแบบมีส่วนร่วมและทำงานเป็นทีม มีคณะกรรมการพิจารณาพระสงฆ์ที่ทำผิดวินัย มีการปรับเปลี่ยนตำแหน่งเพื่อความเหมาะสม ปรับปรุงหลักสูตรและกระจายการศึกษา รวมทั้งจัดการศึกษาโดยภิกษุ สามเณรต้องศึกษาทุกรูป จัดการศึกษาสงเคราะห์แก่เยาวชนและชุมชน มีการปรับปรุงหลักสูตรการพัฒนาภิกษุที่ทำหน้าที่ครูสอนโดยรัฐจัดงบประมาณอุดหนุน พระสงฆ์ควรเผยแผ่พุทธศาสนาทั้งในประเทศและต่างประเทศ ควรมีองค์การเผยแผ่พร้อมทั้งพัฒนาภิกษุโดยรัฐให้การสนับสนุนการก่อสร้างอาคารต่างๆควรอนุรักษ์ศิลปะแบบไทย เป็นสัดส่วนมีแบบแปลนโดยมีคณะกรรมการสงฆ์คอยดูแล ส่งเสริมการสาธารณสงเคราะห์ในรูปแบบต่างๆและการมีส่วนร่วมในการขจัดอบายมุข^{๑๓๓}

กฤดา มมตะขบ ได้วิจัยเรื่อง “ทัศนคติของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ต่อโครงสร้างอำนาจการปกครองวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕” ผลการวิจัยพบว่าโครงสร้างอำนาจการปกครองวัดในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นไปตามพระราชบัญญัติ พ.ศ.๒๕๐๕ นั่นคือ เจ้าอาวาสเป็นผู้มี

^{๑๓๑} พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ อธิปญโญ, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์: กรณีศึกษา พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑.

^{๑๓๒} ทวี ขจรกุล, “บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร), ๒๕๕๗.

^{๑๓๓} พระมหาเรีงศักดิ์ สิริภทโท (พิมพ์สกุล), “รูปแบบการบริหารวัดในทศวรรษหน้า”, *วิทยานิพนธ์การบริหารการศึกษา*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา), ๒๕๕๕.

อำนาจสูงสุด ผลการสำรวจทัศนคติของพระสงฆ์ต่อโครงสร้างอำนาจการปกครองวัดเห็นว่าพระสงฆ์ซึ่งโดยทั่วไปมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างอำนาจ เห็นว่าโครงสร้างอำนาจเดิมไม่สอดคล้องกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศ เจ้าอาวาสมีอำนาจมากเกินไปควรนำหลักพระธรรมวินัยมายึดเป็นหลักในการตัดสินใจปัญหา ควรมีการกระจายอำนาจให้พระสงฆ์ภูมิภาคในขั้นตอนการบริหาร การแต่งตั้งและถอดถอน รัฐควรเข้ามามีบทบาทช่วยเหลือสถาบันมากขึ้นและนอกจากนี้ประชาชนควรเข้ามามีอำนาจในระดับที่เหมาะสม

สำหรับการศึกษาด้านความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร มีผลดังต่อไปนี้

๑. ปัจจัยด้านอายุ สมณศักดิ์ ตำแหน่งการบริหารและพรรษาสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แตกต่างกัน

๒. นิิกายที่แตกต่างกันส่งผลต่อความแตกต่างกันในการตีความเกี่ยวกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕

๓. ปัจจัยต่างๆ คือ ที่ตั้งของวัด นิิกาย สมณศักดิ์ ตำแหน่งทางการบริหาร การศึกษา และอายุพรรษากำหนดทัศนคติของพระสงฆ์ต่อโครงสร้างอำนาจการปกครองวัดต่างกัน^{๑๓๔}

ปราโมทย์ ภูมิพันธ์ ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารงานการศาสนาของศึกษาธิการอำเภอในทัศนะพระสังฆาธิการจังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมพระสังฆาธิการในจังหวัดขอนแก่น มีทัศนะต่อการบริหารงานการศาสนาของศึกษาธิการอำเภออยู่ในระดับมาก โดยพระสังฆาธิการกลุ่มเจ้าคณะอำเภอและสังฆาธิการกลุ่มเจ้าคณะตำบลมีทัศนะต่อการบริหารงานการศาสนาของศึกษาธิการอำเภอ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕.^{๑๓๕}

พระครูปลัดทรงศักดิ์ กนตวิโร (บำรุงราษฎร์) ได้วิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบความคิดเห็นในการบริหารวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ สถานภาพ อายุ จำนวนปีที่บวช วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางบาลี พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่ทำให้พุทธศาสนิกชนมีความคิดเห็นแตกต่างกัน ได้แก่สถานภาพ อายุ

^{๑๓๔} กฤษดา มมตะขบ, “ทัศนคติของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ต่อโครงสร้างอำนาจการปกครองวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕”, *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓),

^{๑๓๕} ปราโมทย์ ภูมิพันธ์, “การบริหารงานการศาสนาของศึกษาธิการอำเภอในทัศนะพระสังฆาธิการจังหวัดขอนแก่น”, *ปริญญาานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๔๓.

จำนวนปีที่บวช วุฒิกการศึกษาสามัญ วุฒิกการศึกษาทางธรรม และวุฒิกการศึกษาทางบาลี โดยมี
 นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๑๓๖}

พระมหาพงษ์เชษฐ ธีรวโส (ไกรจันทร์) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ตาม
 พระวินัยของพระอุปัชฌาย์ ตามทัศนะของสังฆวิहारิก จังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัยพบว่า
 สังฆวิहारิกที่มีวุฒิกการศึกษาทางธรรมต่ำกว่านักธรรมเอกและนักธรรมเอก มีทัศนะต่อการปฏิบัติ
 หน้าที่ตามพระวินัยของพระอุปัชฌาย์ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งแสดง
 ให้เห็นว่าสังฆวิहारิกที่มีวุฒิกการศึกษาทางธรรมต่างกัน ก็ไม่ส่งผลให้การปฏิบัติหน้าที่ตามพระวินัยของ
 พระอุปัชฌาย์ แตกต่างกันอย่างใด^{๑๓๗}

พระสุข สุวีโร (มีนุช) ได้วิจัยเรื่อง “ความสนใจต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระสงฆ์
 ศึกษากรณี พระนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความ
 สนใจต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมของกลุ่มตัวอย่าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ .๐๕ ได้แก่ การ
 มองเห็นคุณค่าหรือประโยชน์ของการศึกษาพระปริยัติธรรม การควบคุมจากเจ้าอาวาสหรือผู้ปกครอง
 สงฆ์ การกระตุ้นทางการศึกษาพระปริยัติธรรมจากบุคคลสำคัญ แรงจูงใจ ใฝ่ความสำเร็จ ระดับความ
 เข้มขันของการขัดเกลาจากสถาบันสงฆ์และความโน้มเอียงในการลาสิกขา^{๑๓๘}

พระธวัชชัย จารุณโม (ศรีสุข) ได้วิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ :
 กรณีศึกษาวัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี” โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการ
 บริหารกิจการคณะสงฆ์ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์
 เพื่อศึกษาแนวทางและข้อเสนอแนะการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์: กรณีศึกษา วัดในอำเภอ
 หนองแขง จังหวัดสระบุรี ผลจากการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์:
 กรณีศึกษา วัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละ

^{๑๓๖} พระครูปลัดทรงศักดิ์ กนตวีโร (บารุงราษฎร์), ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารวัด
 ปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิต
 วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒.

^{๑๓๗} พระมหาพงษ์เชษฐ ธีรวโส (ไกรจันทร์), “การศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ตามพระวินัยของพระ
 อุปัชฌาย์ ตามทัศนะของสังฆวิहारิก จังหวัดนครราชสีมา”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต* สาขาบริหาร
 การศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา), ๒๕๔๗.

^{๑๓๘} พระสุข สุวีโร (มีนุช), “ความสนใจต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระสงฆ์ : ศึกษากรณีพระ
 นิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”, *วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา* *วิทยานิพนธ์* สังคมวิทยา, (บัณฑิต
 วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๓๘.

ด้าน พระภิกษุสามเณร และประชาชนมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับมากทุกด้าน^{๑๓๙}

พระยุพธนา รมณีธมโม ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์การจัตองค์คณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล” ให้ความหมายว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การทำให้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแพร่หลายออกไปทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปปฏิบัติเพื่อก่อให้เกิดการศึกษาและการพัฒนาตนเองไปในทางที่ถูกต้องและเหมาะสม เป็นหน้าที่ของพุทธบริษัททุกฝ่ายที่จะต้องดำเนินการร่วมกันให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยเฉพาะพระภิกษุสงฆ์ที่มีหน้าที่ในการศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอนจะต้องตระหนักในภาระหน้าที่เหล่านี้เป็นอย่างแท้จริง^{๑๔๐}

พระมหาจิตติภัทร อจลธมโม ได้ศึกษาบทบาทของพระอานนทีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า ท่านมีบทบาทในการเผยแผ่ในลักษณะการให้คำแนะนำให้ คำปรึกษา สนทนา ตอบปัญหาข้อข้องใจและแสดงธรรม โดยที่ท่านได้รับฟังจากพระพุทธเจ้า แล้วนำไปถ่ายทอดหรือเผยแผ่แก่ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา และบุคคลทั่วไปด้วยวิธีการที่ ต่าง ๆ เช่น การบรรยาย การอธิบายขยายข้อความ เปรียบเทียบและถามตอบ เป็นต้น จนเป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสและยอมรับนับถือพระรัตนตรัยกันอย่างแพร่หลาย แต่ก็มีบางส่วนที่มีได้หันมา นับถือพระรัตนตรัย เพราะยังยึดติดอยู่กับลัทธิดั้งเดิม ถึงกระนั้นก็ยังมีความเคารพนับถือในตัวท่านเป็นกรณีพิเศษ ซึ่งก็เท่ากับว่า ท่านได้สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มความเชื่อต่าง ๆ นับว่าเป็นตัวแทนแห่งการประกอบศาสนกิจดำเนินชีวิต และเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี^{๑๔๑}

พระมหาบัณฑิต นิสาภัย ได้วิจัยเรื่อง “หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารจัดการวัด : กรณีศึกษา วัดมหายานาราม พระอารามหลวง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาล โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำ ซึ่งเน้นให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาลและการศึกษาแนว

^{๑๓๙} พระธวัชชัย จารุธมโม (ศรีสุข), “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาวัดในอำเภอหนองแสง จังหวัดสระบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๖.

^{๑๔๐} พระยุพธนา รมณีธมโม (แก้วกันหา), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์การจัตองค์คณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๗.

^{๑๔๑} พระมหาจิตติภัทร อจลธมโม, การศึกษาบทบาทของพระอานนทีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาพระพุทธศาสนา) (บัณฑิตวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๓๗.

ทางการปรับปรุงการบริหารจัดการวัด เพื่อให้สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลมากที่สุดของประชาชนที่เข้ามาทำบุญและพระนิสิตจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า เพศ อายุ สถานภาพ แตกต่างกัน ระดับการศึกษาไม่แตกต่างกัน ผลการวิเคราะห์ศึกษาเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาลทั้ง ๖ ประการ ผลที่ได้ไม่แตกต่างกัน^{๑๔๒}

พระธนดล นาคพิพัฒน์ ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์” ซึ่งผลการวิจัยสรุปว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดบุรีรัมย์ มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการปกครอง อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุตำแหน่งพระสังฆาธิการ จำนวนพรรษา วุฒิ การศึกษาทางสามัญ การศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการที่แตกต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ไม่แตกต่างกัน และข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ ควรมีการปกครอง พระภิกษุ สามเณร ให้ปฏิบัติตามวินัยอย่างเคร่งครัด มีกองทุนส่งเสริมการศึกษาแก่สามเณร ให้ภิกษุ สามเณร เอาใจใส่ต่อกิจกรรม ดำเนินกิจกรรมบางอย่างภายในวัดอย่างเป็นระเบียบ^{๑๔๓}

นภดล สุรนัครินทร์ ได้วิจัยเรื่อง “การนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในองค์การบริหารส่วนตำบล ตามทัศนะของประชาชนจังหวัดเชียงใหม่” เมื่อเปรียบเทียบตามปัจจัยด้านบุคคลพบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษาต่างกันมีทัศนะต่อการนำหลัก ธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในองค์การบริหารส่วนตำบลไม่แตกต่างกัน และเมื่อเปรียบเทียบตามปัจจัยด้านขนาดขององค์การบริหารส่วนตำบลและการมีส่วนร่วมในการดำเนินการขององค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างกัน ส่วนปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจในองค์การบริหารส่วนตำบลไม่แตกต่างกัน ส่วนปัจจัยด้านขนาดขององค์การบริหารส่วนตำบลไม่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการขององค์การบริหารส่วนตำบล^{๑๔๔}

^{๑๔๒} พระมหาบัณฑิต นิสากัย , หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารจัดการวัด : กรณีศึกษา วัดมหาวนาราม พระอารามหลวง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี, **ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาเศรษฐศาสตร์ การเมือง), (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี), พ.ศ. ๒๕๕๐.

^{๑๔๓} พระธนดล นาคพิพัฒน์, “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑.

^{๑๔๔} นภดล สุรนัครินทร์, “การนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในองค์การบริหารส่วนตำบล ตามทัศนะของประชาชนจังหวัดเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๕๗.

สรุปได้ว่า จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ความหมายและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามที่กล่าวมาในบทที่ ๒ นั้นสามารถสรุปได้ ดังนี้ การบริหารจัดการงานของวัดเป็นกระบวนการทางสังคมของบุคคลตั้งแต่ ๒ ขึ้นไปร่วมกันทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดโดยอาศัยกระบวนการและทรัพยากรที่มีอยู่ คือ เงิน วัสดุ อุปกรณ์ อย่างเหมาะสม ดังนั้น การบริหารจัดการงานของวัดจึงเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารต้องใช้ “ศาสตร์” และ “ศิลป์” ในการชักจูงให้คนหันมาช่วยเหลืองานขององค์การเพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกันในการทำงาน ให้ได้รับผลสำเร็จตามจุดหมายที่วางไว้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ โดยที่ผู้บริหารต้องเป็นทั้งหัวหน้า ผู้นำ และผู้ประสานงานอย่างมีประสิทธิภาพ วัดนั้นจัดเป็นองค์การประเภทหนึ่ง ซึ่งสามารถแบ่งประเภทออกเป็นวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มีอยู่ ๒ อย่าง คือวัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาและวัดที่เป็นสำนักสงฆ์ แบ่งวัดตามสภาพของวัดได้ ๓ ประเภท คือ วัดพระอารามหลวง วัดราษฎร์ และวัดร้าง ซึ่งสภาพของวัดนั้นสามารถเปลี่ยนแปลงได้ เช่น จากวัดราษฎร์เป็นวัดร้างหรือวัดพระอารามหลวง หรือจากวัดร้างเป็นวัดราษฎร์ เป็นต้น และวัดพระอารามหลวงมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับวัดราษฎร์ ส่วนวัดร้างแม้มีสภาพเป็นวัดแต่ไม่มีการดำเนินการตามภารกิจการบริหารงานของวัด แบ่งตามจุดมุ่งเน้นของวัดจัดได้เป็น ๓ ประเภท คือ เน้นการก่อสร้าง เน้นการศึกษาและเน้นการปฏิบัติ ถ้าแบ่งตามสังกัดนิกายแบ่งได้ ๒ ประเภท คือ วัดสังกัดมหานิกายและวัดสังกัดธรรมยุต ซึ่งวัดสังกัดมหานิกายกับวัดธรรมยุตนั้นมีสภาพเหมือนกันโดยกฎหมายและการบริหารจัดการงานของวัดในรูปแบบเดียวกัน แต่วัดธรรมยุตมีจำนวนน้อยกว่า และเขตการปกครองไม่ตรงตามเขต การปกครองของทางอาณาจักร ถ้าแบ่งตามบุคลากรในวัดอาจแบ่งได้หลายขนาดตามความเหมาะสม ซึ่งไม่ว่าจะเป็นวัดประเภทไหนก็ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นล้วนอยู่ในสังคมซึ่งประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป มีทรัพยากรต่างๆมากมายภายในวัดที่ต้องบริหารจัดการงานของวัดนั้นยึดถือหลักการรูปแบบเดียวกัน คือ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ มาเป็นเวลานาน ซึ่งแบ่งออกเป็น ๖ ด้านด้วยกัน คือ

๑. ด้านการปกครอง
๒. ด้านการศาสนศึกษา
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์
๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
๕. ด้านสาธารณูปการ
๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์

การบริหารงานของวัดนั้นมีความจำเป็นอย่างมากที่ต้องมีภายในวัดเพราะมีความสำคัญคือ

๑. ทำให้เกิดความรู้สึกมีระเบียบของภิกษุสงฆ์ และสามเณรภายในวัด

๒. ช่วยให้การดำเนินงานต่างๆที่จะพัฒนาวัดเป็นไปอย่างมีระบบ
๓. ทำให้มีการใช้ทรัพยากร เช่น บุคลากร เงิน วัสดุ และอื่นๆ อย่างมีประสิทธิภาพ
๔. ทำให้วัตถุประสงค์ต่างๆประสบผลสำเร็จทุกคนพอใจ
๕. การบริหารจัดการงานของวัดที่ดีนั้นสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีต่อการพัฒนาชุมชนได้

ซึ่งในการจะบริหารองค์การต่างๆ หรือแม้กระทั่งวัดให้ได้ดีนั้น ในปัจจุบันมีเพียงแต่ความรู้ความสามารถอย่างเดียวยังคงไม่เพียงพอ เพราะในสถานการณ์ปัจจุบันบ้านเมืองกำลังเรียกร้องหาคุณธรรมจากผู้ใหญ่ ผู้บริหาร ผู้ปกครององค์การต่างๆ หลักพรหมวิหารธรรม จึงเป็นหลักธรรมที่ควรจะมีประจำใจ ให้เป็นคุณธรรมของ ผู้ใหญ่ ผู้นำ หัวหน้างาน ที่ปกครองพนักงาน เจ้าหน้าที่ หม่อมคณะ ที่ต้องประพฤติอย่างกำกับพฤติกรรมคนในองค์การ ในสังคม ให้เป็นไปโดยชอบธรรม ถูกต้องทำนองคลองธรรมสม่ำเสมอ เพราะว่าผู้วิจัยต้องการทราบว่าพระสงฆ์ในวัดในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐมนั้นมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ มากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยจะได้นำไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงการบริหารงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์วัดในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม และเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการพัฒนางานของวัดในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐมยิ่งๆ ขึ้นไป

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

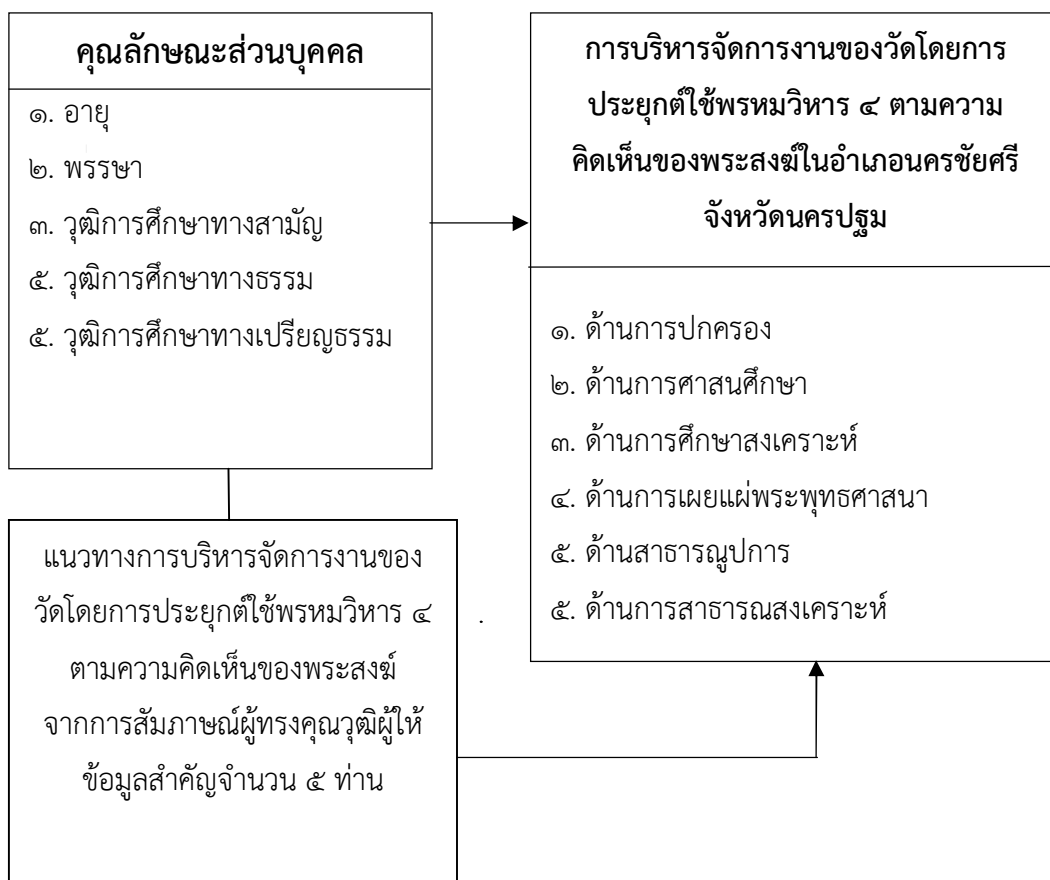
งานวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งหลักธรรมที่การประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการงานของวัด คือ พรหมวิหาร ๔ โดยกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วยตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือคุณลักษณะและส่วนบุคคล อายุ พรรษา ระดับการศึกษาทางสามัญ ระดับการศึกษาทางธรรม ระดับการศึกษาทางเปรียญธรรม

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) การบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ๖ ด้าน ประกอบด้วย ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์

ตัวแปรต้น Independent Variables

ตัวแปรตาม dependent Variables

แผนภาพที่ ๒.๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยตามลำดับ ๕ ประการ ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method research) โดยใช้ระเบียบวิธีเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) โดยใช้วิธีเชิงสำรวจ (Survey Statistics) ซึ่งศึกษาจากกลุ่มพระสงฆ์ ในเขต อำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โดยผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายในการจัดเก็บข้อมูล ดังนี้

ก. เชิงปริมาณ

๑) ประชากร คือ พระสงฆ์ในอำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐมทั้งหมดจำนวน ๗๕๐ รูป

๒) กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มมาจากประชากรจำนวน ๗๕๐ รูป โดยการเปิดตารางของ แคสซี่ มอร์แกน (R.V.Krejcie and V.D.Morgan) เป็นการสุ่มแบบเจาะจง (Specify Random Sampling.) จำนวน ๗๕๐ รูป ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๕๔ รูป โดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ดังนี้

๑) สุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random sampling) โดยการแบ่งประชากรออกตามจำนวนวัดทั้งหมด ๓๕ วัด

๒) ทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling Specify) ตามสัดส่วนของประชากรรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๓.๑

ตารางที่ ๓.๑ จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตามตำบลวัด^๑

ที่	ตำบล	วัด	ประชากร (รูป)	กลุ่มตัวอย่าง (รูป)
๑	สัมปทวน	กกตาล	๑๕	๕
๒		กลางคูเวียง	๑๐	๓
๓		แค	๑๒	๔
๔		สัมปตาก	๑๐	๓
๕		ไทรवास	๒๕	๙
๖	บางกระเบา	กลางบางแก้ว	๓๕	๑๒
๗		ตุ๊กตา	๒๕	๙
๘		สว่างอารมณ์	๔๐	๑๔
๙		ประชานาถ	๑๕	๕
๑๐		ใหม่สุปดิษฐาราม	๑๒	๔
๑๑	ท่าพระยา	สิงห์	๑๐	๓
๑๒		ท่าใน	๑๕	๕
๑๓		ไทร	๔๕	๑๕
๑๔		หลวงประชาบูรณะ	๑๕	๕
๑๕		บางแก้ว	๑๐	๓
๑๖	ศิระทอง	ศิระทอง	๒๕	๙
๑๗		น้อยเจริญสุข	๒๐	๗
๑๘		บ่อตะกั่วพุทธาราม	๒๒	๗

^๑ สลิติจากสำนักงานเจ้าคณะอำเภอ นครชัยศรี (วัดสำโรง) อำเภอ นครชัยศรี จังหวัด นครปฐม

๑๙		โศกพระเจดีย์	๓๙	๑๓
๒๐		ห้วยตะโก	๑๕	๕
๒๑	ห้วยพลู	ห้วยพลู	๓๐	๑๐
๒๒		จิวราย	๑๐	๓
๒๓		ลานตากฟ้า	๒๕	๙
๒๔		พุทธธรรมรังษี	๒๑	๗
๒๕		สำโรง	๒๕	๙
๒๖	วัดละมุด	บางพระ	๔๕	๑๕
๒๗		กลางบางพระ	๒๕	๙
๒๘		ละมุด	๒๕	๙
๒๙		ลานแหลม	๑๐	๓
๓๐		ใหม่สุขนาราม	๒๑	๗
๓๑	ศรีมหาโพธิ์	ศรีมหาโพธิ์	๓๑	๑๑
๓๒		ทุ่งน้อย	๑๕	๕
๓๓		ห้องไทร	๑๒	๔
๓๔		เสถียรรัตนาราม	๑๐	๓
๓๕		โศกเขมา	๓๐	๑๐
รวม			๓๕๐	๒๕๔

ข) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information)

การวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยได้กำหนดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Information) ซึ่งมีคุณสมบัติสอดคล้องกับประเด็นการวิจัย ดังมีรายชื่อดังต่อไปนี้

๑) พระครูสิริปัญญาวิวัฒน์, (บุญสม ผลญาโณ), เจ้าคณะอำเภอ นครชัยศรี, เจ้าอาวาสวัดสำโรง อำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม.

๒) พระครูวิบูลสิริธรรม, (สันติ สมจิตโต), ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอ นครชัยศรี, เจ้าอาวาสวัดตุ๊กตา อำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม.

๓) พระครูสิโรตม์สุวรรณรักษ์ (มานิตย์ ทิสาวโร), รองเจ้าคณะอำเภอ นครชัยศรี, เจ้าอาวาสวัดศิระทอง อำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม.

๔) พระครูสถิตบุญเขต (บุญช่วย อาทโร), เจ้าคณะตำบลบางกระเบา, เจ้าอาวาสวัดกลางบางแก้ว อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม.

๕) พระครูปลัดศิริ ภาณีโต (ศิริพุลศุภงษ์), เจ้าอาวาสวัดห้วยพลู อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม.

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยมีวิธีการสร้างแบบสอบถามและการหาคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

๓.๓.๑ การสร้างแบบสอบถาม

๑. ศึกษาเอกสาร ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ แล้วนำมาเป็นกรอบปัจจัยให้ครอบคลุมกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา

๒. สร้างแบบสอบถามตามกรอบปัจจัยที่กำหนดไว้ในข้อที่ ๑ โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนบุคคล มีลักษณะเป็นแบบให้เลือกตอบจำแนกตาม อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Numerical Rating Scale) ๕ ระดับ คือ เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยมาก ไม่แน่ใจ เห็นด้วยน้อย เห็นด้วยน้อยที่สุด จำนวน ๒๔ ข้อ แบ่งออกเป็น ๖ ด้าน ดังนี้

๑. ด้านการปกครอง	ได้แก่	ข้อที่ ๑ - ๔
๒. ด้านการศาสนศึกษา	ได้แก่	ข้อที่ ๕ - ๘
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์	ได้แก่	ข้อที่ ๙ - ๑๒
๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	ได้แก่	ข้อที่ ๑๓ - ๑๖
๕. ด้านการสาธารณูปการ	ได้แก่	ข้อที่ ๑๗ - ๒๐
๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์	ได้แก่	ข้อที่ ๒๑ - ๒๔

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ซึ่งเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended) แบ่งออกเป็น ๖ ด้าน ดังนี้

๑. ด้านการปกครอง
๒. ด้านการศาสนศึกษา
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์
๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
๕. ด้านการสาธารณูปการ

๖. ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์

โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) มี ๕ ระดับ ตามหลักการของลิเคิร์ต (Likert) โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

๕	หมายถึง	มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด
๔	หมายถึง	มีความคิดเห็นในระดับมาก
๓	หมายถึง	มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง
๒	หมายถึง	มีความคิดเห็นในระดับน้อย
๑	หมายถึง	มีความคิดเห็นในระดับน้อยที่สุด

๓.๓.๒ การหาคุณภาพของแบบสอบถาม

๑. เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ การบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม คุณลักษณะส่วนบุคคลนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วไปหาคุณภาพของแบบสอบถาม

๓.๓.๓ แบบสัมภาษณ์ (Interview)

แบบสัมภาษณ์ (Interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักที่สำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยกำหนดประเด็นคำสัมภาษณ์การบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นขอพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม เพื่อได้ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ จนสามารถนำคำสัมภาษณ์นำมาทำการวิจัย

๑. คำสัมภาษณ์ การบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในด้านการปกครอง ในด้านการศาสนศึกษา ในด้านการศาสนสงเคราะห์ ในด้านการเผยแผ่ ในด้านการสาธารณูปการ ในด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ในอำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม^๒

๒. คำสัมภาษณ์ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

^๒ สีน พันธุ์พิณีจ, เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทจูนพับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๑๙๐.

๓.๓.๔ การตรวจสอบเครื่องมือคุณภาพเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้นำดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

๑. หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญช่วยตรวจสอบความถูกต้องและความครอบคลุมของเนื้อหาที่ต้องการศึกษา ซึ่งเป็นการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) สำหรับผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามมีจำนวน ๕ ท่าน ดังนี้

๑) พระครูปริมาณุรักษ์, รศ.ดร. ตำแหน่งอาจารย์ประจำภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒) พระมหาสม กลยาโณ, Ph.D. ตำแหน่งอาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓) พระปลัดสามารถ ธมมธโร ตำแหน่งอาจารย์ประจำหน่วยวิทยบริการ วัดไร่ขิง คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔) พระมหาโยตะ ปยุตโต ตำแหน่งอาจารย์ประจำหน่วยวิทยบริการ วัดไร่ขิง คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕) อาจารย์ ดร.วันชัย สุขตาม ตำแหน่งอาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

นำแบบสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ (Index Objective Congruence : IOC) ได้ค่า IOC มากกว่า ๐.๖ ทุกข้อ

๒. หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขจากการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับพระสงฆ์วัดหอมเกร็ด ซึ่งเป็นประชากรที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๐ รูป แล้วนำมาตรวจให้คะแนน หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของความเชื่อมั่น ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach's Alpha coefficient) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของความเชื่อมั่น เท่ากับ ๐.๙๔๖๒

๓. นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขนำแบบสอบถามมาปรับปรุงให้เป็นฉบับสมบูรณ์สำหรับนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจริงต่อไป

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมในครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ดังนี้

ก. เชิงปริมาณ

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปเก็บข้อมูล โดยนำแบบสอบถามไปแจกให้กับพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำนวน ๒๕๔ รูป ด้วยตนเองในช่วงวันที่ ๑ - ๑๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๕ และได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาทั้งหมด ๒๕๔ ฉบับ คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐

ข. เชิงคุณภาพ

การเก็บรวบรวมโดยการสัมภาษณ์นั้น ผู้วิจัยใช้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indeptineview) ซึ่งบันทึกการสัมภาษณ์โดยการจดบันทึกและบันทึกเทป

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ หลังจากที่ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว นำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนทั้งหมด นำข้อมูลไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ดังนี้

๓.๕.๒ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ก. แบบสอบถาม

๑. ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

๒. ข้อมูลเกี่ยวกับระดับการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

๓ เกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ยมีดังนี้^๓

เกณฑ์ ที่ใช้แปลผลข้อคำถามที่ได้จากการประเมินผลมีดังนี้

ค่าเฉลี่ย ๔.๕๑ - ๕.๐๐ แปลว่า มากที่สุด

ค่าเฉลี่ย ๓.๕๑ - ๔.๕๐ แปลว่า ด้วยมาก

ค่าเฉลี่ย ๒.๕๑ - ๓.๕๐ แปลว่า ปานกลาง

ค่าเฉลี่ย ๑.๕๑ - ๒.๕๐ แปลว่า น้อย

ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ - ๑.๕๐ แปลว่า น้อยที่สุด

๔. การเปรียบเทียบการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตาม อายุ พรรษา วุฒิ การศึกษาทางสามัญ วุฒิมหาวิทยาลัยทางธรรม วุฒิมหาวิทยาลัยทางปริยัติธรรม สถิติที่ใช้คือ การทดสอบค่า

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๙๑.

เอฟ (F-Test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕. ข้อมูลคำถามปลายเปิด ผู้วิจัยจะทำการจัดกลุ่มข้อมูลตามประเด็นที่กำหนดไว้ในแบบสอบถามปลายเปิด จากนั้นทำการวิเคราะห์โดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

ข. แบบสัมภาษณ์

๑. การวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยจัดกลุ่มข้อมูลของการสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ (Data Grouping) จากนั้นจึงนำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis)

๒. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technique) และประมวลผลเข้าด้วยกันเพื่อให้เห็นภาพรวม

๓. ข้อเสนอแนะจากคำถามปลายเปิด ในเรื่องความคิดเห็นถึงปัญหา อุปสรรค ในการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม นำมาวิเคราะห์เนื้อหาสาระประเด็นสำคัญ แล้วนำเสนอเป็นการเขียนแบบความเรียง^๕

^๕สิน พันธุ์พินิจ, เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทจูนพับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๑๙๒.

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การศึกษาริธีการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม และศึกษาเปรียบเทียบระดับการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคล ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น ส่วน ดังนี้

๔.๑ คุณลักษณะส่วนบุคคลของพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ ผลการวิเคราะห์การบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบระดับการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคล

๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ของพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๕ ผลการวิเคราะห์การสัมภาษณ์

๔.๖ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๔.๑ คุณลักษณะส่วนบุคคลของพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลคุณลักษณะส่วนบุคคลของพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรมและวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคล

(n = ๒๕๔)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
อายุ		
ต่ำกว่า ๒๕ ปี	๔๕	๑๗.๗๒
๒๕ - ๓๐ ปี	๕๓	๒๐.๘๗
๓๑ - ๓๕ ปี	๓๙	๑๕.๓๕
มากกว่า ๓๕ ปี	๑๑๗	๔๖.๐๖
รวม	๒๕๔	๑๐๐.๐๐
พรรษา		
๑ - ๕ พรรษา	๑๐๓	๔๐.๕๕
๖ - ๑๐ พรรษา	๕๕	๒๑.๖๕
มากกว่า ๑๐ พรรษา	๙๖	๓๗.๘๐
รวม	๒๕๔	๑๐๐.๐๐
วุฒิการศึกษาทางสามัญ		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๒๒๔	๘๘.๑๙
ปริญญาตรี	๑๘	๗.๐๙
สูงกว่าปริญญาตรี	๑๒	๔.๗๒
รวม	๒๕๔	๑๐๐.๐๐
วุฒิการศึกษาทางธรรม		
นักธรรมชั้นตรี	๖๑	๒๔.๐๒
นักธรรมชั้นโท	๕๗	๒๒.๔๔
นักธรรมชั้นเอก	๑๐๙	๔๒.๙๑
ไม่มี	๒๗	๑๐.๖๓
รวม	๒๕๔	๑๐๐.๐๐

วุฒิการศึกษาทางปริญญาธรรม

ประโยค ๑-๒ - ป.ธ. ๓	๖	๒.๓๗
ป.ธ. ๔ - ๖	๔	๑.๕๗
ป.ธ. ๗ - ๙	๓	๑.๑๘
ไม่มี	๒๔๑	๙๔.๘๘
รวม	๒๕๔	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ ซึ่งเป็นการแสดงข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตาม อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรมและวุฒิการศึกษาทางปริญญาธรรม

อายุ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมีอายุมากกว่า ๓๕ ปีมากที่สุด จำนวน ๑๑๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๐๖ รองลงมา คือ อายุ ๒๕ - ๓๐ ปี จำนวน ๕๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๘๗ และผู้ตอบแบบสอบถามน้อยที่สุดอายุ ๓๑ - ๓๕ ปี จำนวน ๓๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๔

พรรษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมีพรรษา ๑ - ๕ พรรษามากที่สุด จำนวน ๑๐๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๕๕ รองลงมาคือ มากกว่า ๑๐ พรรษา จำนวน ๙๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๘๐ และผู้ตอบแบบสอบถามน้อยที่สุดระหว่าง ๖ - ๑๐ พรรษา จำนวน ๕๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๖๕

วุฒิการศึกษาทางสามัญ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมีวุฒิมัธยมศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มากที่สุด จำนวน ๒๒๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๘.๑๙ รองลงมา คือ ปริญญาตรี จำนวน ๑๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗.๐๙ และผู้ตอบแบบสอบถามน้อยที่สุดระหว่างสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔.๗๒ ตามลำดับ

วุฒิการศึกษาทางธรรม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมีวุฒิมัธยมศึกษาชั้นเอก มากที่สุด จำนวน ๑๐๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๙๑ รองลงมา คือ นักธรรมชั้นตรี จำนวน ๖๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๐๒ และผู้ตอบแบบสอบถามน้อยที่สุดไม่มีวุฒิมัศึกษานักธรรม จำนวน ๒๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๖๓

วุฒิการศึกษาทางปริญญาธรรม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยไม่มีวุฒิมัธยมศึกษาทางปริญญาธรรม มากที่สุด จำนวน ๒๔๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๙๔.๘๘ รองลงมา คือ ประโยค ๑-๒ - ป.ธ. ๓ จำนวน ๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒.๓๗ และผู้ตอบแบบสอบถามน้อยที่สุดมีวุฒิมัธยมศึกษาปริญญาธรรม ป.ธ. ๗ - ๙ จำนวน ๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑.๑๘

๔.๒ การบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม แบ่งตามการบริหารจัดการงานของวัดออกเป็น ๖ ด้าน

ผลการวิเคราะห์ระดับการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม แบ่งตามการบริหารจัดการงานของวัดออกเป็น ๖ ด้านโดยภาพรวมและจำแนกตามรายด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาระดับสูง ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการและด้านการสาธารณสงเคราะห์ รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๒ - ๔.๘

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด โดยภาพรวม

(n = ๒๕๔)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด	ระดับความคิดเห็น		การแปลผล
	\bar{X}	S.D	
๑. ด้านการปกครอง	๔.๓๐	๐.๔๗๖	มาก
๒. ด้านการศึกษาศึกษา	๔.๓๔	๐.๕๒๔	มาก
๓. ด้านการศึกษาระดับสูง	๔.๓๐	๐.๕๑๘	มาก
๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๔.๒๘	๐.๕๒๗	มาก
๕. ด้านการสาธารณูปการ	๔.๓๑	๐.๔๔๖	มาก
๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๔.๓๗	๐.๔๖๙	มาก
ภาพรวม	๔.๓๑	๐.๔๐๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า พระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๑$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า พระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ด้านการสาธารณสงเคราะห์อยู่ในอันดับสูงที่สุด ($\bar{X} = ๔.๓๗$) และด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอยู่ในอันดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = ๔.๒๘$)

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้
พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ด้านการปกครอง

(n = ๒๕๔)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ด้านปกครอง	ระดับความคิดเห็น		การแปลผล
	\bar{X}	S.D	
๑.ให้ความรักเมตตา หรือกอร์ปไปด้วยความรักเมตตา มีการจัดสวัสดิการอำนวยความสะดวกต่างๆ ภายในวัด ให้แก่พระสงฆ์อย่างดี	๔.๓๓	๐.๖๒๒	มาก
๒.มีการออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเพื่อให้เกิดความสงบสุขของคณะสงฆ์	๔.๓๒	๐.๕๘๑	มาก
๓. ยกย่องและชมเชยพระสงฆ์ที่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ/ กิจวัตรอย่างสม่ำเสมอ	๔.๒๔	๐.๖๐๒	มาก
๔. ดูแลพระสงฆ์ภายในวัดอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกันและเป็นธรรม	๔.๓๐	๐.๖๔๔	มาก
ภาพรวม	๔.๓๐	๐.๔๗๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า พระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ด้านการปกครองโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๐$) และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อ พบว่า พระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด อยู่ในอันดับสูงที่สุดในข้อให้ความรักเมตตา หรือกอร์ปไปด้วยความรักเมตตา มีการจัดสวัสดิการอำนวยความสะดวกต่างๆ ภายในวัดให้แก่พระสงฆ์อย่างดี ($\bar{X} = ๔.๓๓$) รองลงมาคือ มีการออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเพื่อให้เกิดความสงบสุขของคณะสงฆ์ ($\bar{X} = ๓.๓๒$) และที่มีความเห็นในอันดับต่ำที่สุดคือ ยกย่องและชมเชยพระสงฆ์ที่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ/กิจวัตรอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{X} = ๔.๒๔$)

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหม
วิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ด้านการศึกษา

(n = ๒๕๔)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ด้านการศึกษา	ระดับความคิดเห็น		การแปลผล
	\bar{X}	S.D	
๑. ให้ความรักเมตตา หรือกอร์ปไปด้วยความรักเมตตา ส่งเสริมให้พระสงฆ์ได้ศึกษาเล่าเรียนเพื่อให้เกิดความรู้ ความสามารถ	๔.๔๑	๐.๖๑๕	มาก
๒. ให้ความช่วยเหลือให้แก่พระสงฆ์ที่มีปัญหาในการศึกษา เล่าเรียนทางนักรธรรมหรือบาลี	๔.๓๕	๐.๖๘๗	มาก
๓. หารางวัลหรือยกย่องเชิดชูเกียรติเมื่อพระสงฆ์สอบได้ นักรธรรม/บาลีระดับชั้นต่างๆ	๔.๒๘	๐.๖๙๔	มาก
๔. ให้ออกาสพระสงฆ์ทุกรูปในการศึกษาเล่าเรียนโดยไม่มี การเลือกปฏิบัติหรือบังคับ	๔.๓๒	๐.๖๗๕	มาก
ภาพรวม	๔.๓๔	๐.๕๒๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า พระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มีความคิดเห็น
เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ด้านการศึกษาโดย
รวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๔$) และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อ พบว่า พระสงฆ์ในอำเภอ
นครชัยศรี จังหวัดนครปฐมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการ
งานของวัด อยู่ในอันดับสูงสุดในข้อให้ความรักเมตตา หรือกอร์ปไปด้วยความรักเมตตาส่งเสริมให้
พระสงฆ์ได้ศึกษาเล่าเรียนเพื่อให้เกิดความรู้ความสามารถ ($\bar{X} = ๔.๔๑$) รองลงมาคือ ให้ความ
ช่วยเหลือให้แก่พระสงฆ์ที่มีปัญหาในการศึกษาเล่าเรียนทางนักรธรรมหรือบาลี ($\bar{X} = ๓.๓๕$) และที่มี
ความเห็นในอันดับต่ำที่สุดคือ หารางวัลหรือยกย่องเชิดชูเกียรติเมื่อพระสงฆ์สอบได้นักรธรรม/บาลี
ระดับชั้นต่างๆ ($\bar{X} = ๔.๒๘$)

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ด้านการศึกษาสงเคราะห์

(n = ๒๕๔)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ด้านการศึกษาสงเคราะห์	ระดับความคิดเห็น		การแปลผล
	\bar{X}	S.D	
๑. มีความเมตตา มีความรักความเมตตาตั้งกองทุน สงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนทุกระดับชั้น	๔.๓๑	๐.๖๖๗	มาก
๒. ส่งเสริมพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถเข้าไปช่วย ส่งเสริมพัฒนาสถานศึกษาของรัฐและเอกชน	๔.๒๗	๐.๖๕๔	มาก
๓. มีความยินดีที่จะมอบทุนการศึกษาเพื่อเป็นรางวัลแก่นักเรียน ที่มีผลการเรียน/ความประพฤติดี	๔.๓๖	๐.๖๔๘	มาก
๔. มีการช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาแก่บุคคลทุกระดับ ด้วยความเป็นธรรม	๔.๒๔	๐.๖๓๖	มาก
ภาพรวม	๔.๓๐	๐.๕๑๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า พระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๐$) และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อ พบว่า พระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรีจังหวัด นครปฐมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด อยู่ในอันดับสูงที่สุดในข้อมีความยินดีที่จะมอบทุนการศึกษาเพื่อเป็นรางวัลแก่นักเรียนที่มีผลการเรียน/ความประพฤติดี ($\bar{X} = ๔.๓๖$) รองลงมาคือ มีความเมตตา มีความรักความเมตตาตั้งกองทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนทุกระดับชั้น ($\bar{X} = ๓.๓๑$) และที่มีความเห็นในอันดับต่ำที่สุดคือ มีการช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาแก่บุคคลทุกระดับด้วยความเป็นธรรม ($\bar{X} = ๔.๒๔$)

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหม
วิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

(n = ๒๕๔)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ด้านการเผยแผ่พระพุทธ ศาสนา	ระดับความคิดเห็น		การแปลผล
	\bar{X}	S.D	
๑. ส่งเสริมพระสงฆ์ภายในวัดเพื่อให้อบรมแนะนำสั่งสอนประชาชนให้ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรม	๔.๓๔	๐.๖๒๐	มาก
๒. อนุเคราะห์จัดให้มีการพิมพ์หนังสือสวดมนต์/หนังสือธรรมะ/ ออกเผยแผ่เป็นธรรมทานแก่ประชาชนทั่วไป	๔.๑๓	๐.๗๑๙	มาก
๓. ยินดี ยกย่องชมเชยและให้รางวัลแก่พระสงฆ์ผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านการเผยแผ่	๔.๓๐	๐.๖๓๔	มาก
๔. ให้พระสงฆ์ในวัดทุกรูปได้มีโอกาสแสดงธรรม/เผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยความเป็นธรรม	๔.๓๓	๐.๖๘๘	มาก
ภาพรวม	๔.๒๘	๐.๕๒๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า พระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๘$) และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อพบว่า พระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดปฐมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด อยู่ในอันดับสูงที่สุดในข้อส่งเสริมพระสงฆ์ภายในวัดเพื่อให้อบรมแนะนำสั่งสอนประชาชนให้ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรม ($\bar{X} = ๔.๓๔$) รองลงมาคือ ให้พระสงฆ์ในวัดทุกรูปได้มีโอกาสแสดงธรรม/เผยแผ่ พระพุทธศาสนาด้วยความเป็นธรรม ($\bar{X} = ๓.๓๓$) และที่มีความเห็นในอันดับต่ำที่สุดคือ อนุเคราะห์จัดให้มีการพิมพ์หนังสือสวดมนต์/หนังสือธรรมะ/ ออกเผยแผ่เป็นธรรมทานแก่ประชาชนทั่วไป ($\bar{X} = ๔.๑๓$)

ตาราง ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหม
วิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ด้านสาธารณูปการ

(n = ๓๕๔)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ด้านสาธารณูปการ	ระดับความคิดเห็น		การแปลผล
	\bar{X}	S.D	
๑. จัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกภายในวัดให้พระสงฆ์ได้ ใช้งานเพื่อความเป็นอยู่ที่สบาย	๔.๒๔	๐.๗๓๓	มาก
๒. ซ่อมแซมกุฏิที่ชำรุดให้กับพระสงฆ์ในวัดให้มีความ สมบูรณ์อยู่เสมอ	๔.๔๖	๐.๕๖๖	มาก
๓. แสดงความยกย่อง และชมเชยพระสงฆ์ที่ช่วยดูแล ปกป้องสาธารณูปการภายในวัด	๔.๒๕	๐.๖๓๕	มาก
๔. ให้ความช่วยเหลือด้านสาธารณูปการแก่พระสงฆ์ในวัด อย่างเท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ	๔.๓๐	๐.๖๒๘	มาก
ภาพรวม	๔.๓๑	๐.๔๔๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า พระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มีความคิดเห็น
เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัดด้านสาธารณูปการ โดยรวมอยู่
ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๑$) และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อ พบว่า พระสงฆ์ในอำเภอนครชัย
ศรี จังหวัดนครปฐมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงาน
ของวัด อยู่ในอันดับสูงที่สุดในข้อซ่อมแซมกุฏิที่ชำรุดให้กับพระสงฆ์ในวัดให้มีความสมบูรณ์อยู่เสมอ
($\bar{X} = ๔.๔๖$) รองลงมาคือ ให้ความช่วยเหลือด้านสาธารณูปการแก่พระสงฆ์ในวัดอย่างเท่าเทียมกัน
โดยไม่เลือกปฏิบัติ ($\bar{X} = ๓.๓๐$) และที่มีความเห็นในอันดับต่ำที่สุดคือ จัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก
ภายในวัดให้พระสงฆ์ได้ใช้งานเพื่อความเป็นอยู่ที่สบาย ($\bar{X} = ๔.๒๔$)

ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหม
วิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ด้านสาธารณสงเคราะห์

(n = ๒๕๔)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ด้านสาธารณสงเคราะห์	ระดับความคิดเห็น		การแปลผล
	\bar{X}	S.D	
๑. ให้ประชาชนมาใช้สถานที่ในวัดทำกิจกรรมต่างๆเพื่อ ประโยชน์ของชุมชนได้ตลอดพร้อมทั้งสนับสนุนกิจกรรม ต่างๆที่เป็นประโยชน์	๔.๔๑	๐.๖๐๘	มาก
๒. ให้ความช่วยเหลือเมื่อชุมชนขอความช่วยเหลือ/ขอ ความร่วมมือในการจัดกิจกรรม/ขอยืมวัสดุอุปกรณ์ในการ จัดงานอยู่เสมอ	๔.๓๙	๐.๖๕๔	มาก
๓. แสดงความยินดี ยกย่องและชมเชยในสิ่งที่ชุมชนทำเพื่อ ประโยชน์ต่อส่วนรวม	๔.๒๙	๐.๕๙๖	มาก
๔. ให้ความช่วยเหลือประชาชนทุกระดับชั้นโดยไม่เลือก ปฏิบัติอย่างเป็นธรรม	๔.๓๙	๐.๕๙๙	มาก
ภาพรวม	๔.๓๗	๐.๔๖๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า พระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐมมีความคิดเห็น
เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ด้านสาธารณสงเคราะห์
โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๗$) และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อ พบว่า พระสงฆ์ใน
อำเภอนครชัยศรีจังหวัดนครปฐมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหาร
จัดการงานของวัด อยู่ในอันดับสูงที่สุดในข้อให้ประชาชนมาใช้สถานที่ในวัดทำกิจกรรมต่างๆเพื่อ
ประโยชน์ของชุมชนได้ตลอดพร้อมทั้งสนับสนุนกิจกรรมต่างๆที่เป็นประโยชน์ ($\bar{X} = ๔.๔๑$)
รองลงมาคือ ให้ความช่วยเหลือเมื่อชุมชนขอความช่วยเหลือ/ขอความร่วมมือในการจัดกิจกรรม/ขอ
ยืมวัสดุอุปกรณ์ในการจัดงานอยู่เสมอ และให้ความช่วยเหลือประชาชนทุกระดับชั้นโดยไม่เลือกปฏิบัติ
อย่างเป็นธรรม ($\bar{X} = ๓.๓๙$) และที่มีความเห็นในอันดับต่ำที่สุดคือ แสดงความยินดี ยกย่องและ
ชมเชยในสิ่งที่ชุมชนทำเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม ($\bar{X} = ๔.๒๙$)

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบระดับการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐมจำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคล จำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรมและวุฒิกการศึกษาทางเปรียญธรรม ตามสมมติฐานที่ ๑ - ๕ ดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัดต่างกัน
 ตารางที่ ๔.๙ การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด จำแนกตามอายุ

(n = ๒๕๔)

การบริหารจัดการงานของวัด โดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔	อายุ								F	Sig.
	ต่ำกว่า ๒๕ ปี (๔๙ รูป)		๒๕ - ๓๐ ปี (๕๓ รูป)		๓๑ - ๓๕ ปี (๓๙ รูป)		มากกว่า ๓๕ ปี (๑๑๗ รูป)			
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.		
๑.ด้านการปกครอง	๔.๑๓	๐.๕๓๕	๔.๒๘	๐.๔๖๔	๔.๒๙	๐.๓๘๐	๔.๓๗	๐.๔๗๖	๒.๖๕๕*	๐.๐๔๙*
๒.ด้านการศาสนศึกษา	๔.๑๒	๐.๖๑๑	๔.๒๙	๐.๕๐๑	๔.๔๙	๐.๔๖๒	๔.๔๐	๐.๔๙๓	๔.๕๕๙**	๐.๐๐๕*
๓.ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๔.๒๑	๐.๔๖๙	๔.๒๐	๐.๕๓๙	๔.๔๔	๐.๕๓๔	๔.๓๒	๐.๕๑๓	๒.๑๒๖	๐.๐๙๗
๔.ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๔.๑๘	๐.๔๘๔	๔.๒๑	๐.๕๒๔	๔.๓๒	๐.๔๕๕	๔.๓๓	๐.๕๖๓	๑.๒๓๙	๐.๒๙๖
๕.ด้านสาธารณูปการ	๔.๒๗	๐.๔๓๒	๔.๒๙	๐.๕๑๑	๔.๓๑	๐.๓๗๙	๔.๓๔	๐.๔๔๔	๐.๒๗๙	๐.๘๔๑
๖.ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๔.๒๗	๐.๕๕๗	๔.๓๕	๐.๔๔๒	๔.๓๙	๐.๔๙๖	๔.๔๑	๐.๔๓๒	๐.๒๗๙	๐.๘๔๑
รวม	๔.๒๐	๐.๔๒๗	๔.๒๗	๐.๔๔๐	๔.๓๗	๐.๓๔๘	๔.๓๖	๐.๓๙๒	๒.๓๐๖	๐.๐๗๗

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัดโดยรวมไม่ต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ในด้านการปกครอง และในด้านการศาสนศึกษา ส่วนด้านอื่นๆ พระสงฆ์ที่มีอายุแตกต่างกันมีความคิดเห็น ไม่แตกต่างกัน

ดังนั้น จึงได้ทำการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ในด้านการปกครอง และด้านการศาสนศึกษา ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๐ - ๔.๑๑

ตารางที่ ๔.๑๐ การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับการ
ประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด จำแนกตามอายุ ด้านการ
ปกครอง

(n = ๒๕๔)

อายุ	\bar{X}	ต่ำกว่า ๒๕ ปี	๒๕ - ๓๐ ปี	๓๑ - ๓๕ ปี	มากกว่า ๓๕ ปี
		๔.๑๓	๔.๒๘	๔.๒๙	๔.๓๗
ต่ำกว่า ๒๕ ปี	๔.๑๓	-	-๐.๑๕	-๐.๑๖	-๐.๒๔*
๒๕ - ๓๐ ปี	๔.๒๘	-	-	-๐.๐๑	-๐.๐๙
๓๑ - ๓๕ ปี	๔.๒๙	-	-	-	-๐.๐๘
มากกว่า ๓๕ ปี	๔.๓๗	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่ำกว่า ๒๕ ปี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการ
ประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ด้านการปกครอง น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มี
อายุมากกว่า ๓๕ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๑ การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับการ
ประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด จำแนกตามอายุ
ด้านการศึกษา

(n = ๒๕๔)

อายุ	\bar{X}	ต่ำกว่า ๒๕ ปี	๒๕ - ๓๐ ปี	๓๑ - ๓๕ ปี	มากกว่า ๓๕ ปี
		๔.๑๒	๔.๒๙	๔.๔๙	๔.๔๐
ต่ำกว่า ๒๕ ปี	๔.๑๒	-	-๐.๑๗	-๐.๓๗**	-๐.๒๘**
๒๕ - ๓๐ ปี	๔.๒๙	-	-	-๐.๒๐	-๐.๑๑
๓๑ - ๓๕ ปี	๔.๔๙	-	-	-	๐.๐๙
มากกว่า ๓๕ ปี	๔.๔๐	-	-	-	-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่ำกว่า ๒๕ ปี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการ
ประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ด้านการศึกษา น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มี
อายุ ๓๑ - ๓๕ ปี มากกว่า ๓๕ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

สมมติฐานที่ ๒ พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัดต่างกัน
 ตารางที่ ๔.๑๒ การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด จำแนกตามพรรษา

(n = ๒๕๔)

การบริหารจัดการงานของวัด โดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔	พรรษา						F	Sig.
	๑ - ๕ พรรษา (๑๐๓ รูป)		๖- ๑๐ พรรษา (๔๕ รูป)		มากกว่า ๑๐ พรรษา (๙๖ รูป)			
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.		
๑.ด้านการปกครอง	๔.๒๙	๐.๕๐๗	๔.๓๔	๐.๔๗๐	๔.๒๘	๐.๔๔๘	๐.๓๓๙	๐.๗๑๓
๒.ด้านการศาสนศึกษา	๔.๓๑	๐.๕๗๑	๔.๔๕	๐.๕๐๓	๔.๓๐	๐.๔๗๖	๑.๗๖๕	๐.๑๗๓
๓.ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๔.๒๘	๐.๕๐๖	๔.๔๕	๐.๕๐๖	๔.๒๒	๐.๕๒๕	๓.๓๑๙*	๐.๐๓๘
๔.ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๔.๒๗	๐.๕๑๐	๔.๓๔	๐.๔๙๘	๔.๒๕	๐.๕๖๓	๐.๔๙๐	๐.๖๑๓
๕.ด้านสาธารณูปการ	๔.๓๓	๐.๔๔๙	๔.๔๐	๐.๔๘๓	๔.๒๕	๐.๔๑๖	๑.๘๗๐	๐.๑๕๖
๖.ด้านสาธารณสงเคราะห์	๔.๓๖	๐.๕๑๓	๔.๓๖	๐.๕๖๔	๔.๓๙	๐.๔๒๔	๐.๐๙๗	๐.๙๐๘
รวม	๔.๓๐	๐.๔๓๔	๔.๓๙	๐.๔๐๘	๔.๒๘	๐.๓๗๑	๑.๒๘๔	๐.๒๗๙

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด โดยรวมไม่ต่างกัน (Sig = ๐.๒๗๙) ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ (Sig = ๐.๐๓๘) ส่วนด้านอื่นๆ พระสงฆ์ที่มีพรรษาแตกต่างกันมีความคิดเห็น ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๓ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัดต่างกัน
 ตารางที่ ๔.๑๔ การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางสามัญ

(n = ๒๕๔)

การบริหารจัดการงานของวัด โดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔	วุฒิการศึกษาทางสามัญ						F	Sig.
	ต่ำกว่าปริญญาตรี (๒๒๕ รูป)		ปริญญาตรี (๑๘ รูป)		สูงกว่าปริญญาตรี (๑๒ รูป)			
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.		
๑.ด้านการปกครอง	๔.๒๘	๐.๔๘๔	๔.๔๖	๐.๓๖๖	๔.๒๙	๐.๔๕๐	๑.๑๓๙	๐.๓๒๒
๒.ด้านการศาสนศึกษา	๔.๓๒	๐.๕๒๔	๔.๕๘	๐.๔๘๕	๔.๓๘	๐.๕๐๖	๒.๒๒๘	๐.๑๑๐
๓.ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๔.๓๐	๐.๕๑๕	๔.๕๐	๐.๓๕๔	๓.๙๘	๐.๖๕๒	๓.๗๒๐*	๐.๐๒๖
๔.ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๔.๒๕	๐.๕๓๓	๔.๖๔	๐.๓๖๖	๔.๒๓	๐.๔๓๒	๔.๗๔๓**	๐.๐๑๐
๕.ด้านสาธารณูปการ	๔.๓๐	๐.๔๔๒	๔.๕๖	๐.๓๙๘	๔.๒๓	๐.๕๑๖	๓.๐๔๗*	๐.๐๔๙
๖.ด้านสาธารณสงเคราะห์	๔.๓๘	๐.๔๕๔	๔.๕๑	๐.๔๖๖	๓.๙๖	๐.๕๗๒	๕.๗๒๘**	๐.๐๐๔
รวม	๔.๓๐	๐.๔๐๖	๔.๕๔	๐.๓๓๒	๔.๑๘	๐.๔๐๙	๓.๖๖๙*	๐.๐๒๗

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางสามัญแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัดโดยรวมต่างกัน (Sig = ๐.๐๒๗) ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ (Sig = ๐.๐๒๖), ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (Sig = ๐.๐๑๐), ด้านสาธารณูปการ (Sig = ๐.๐๔๙) และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ในด้านการสาธารณสงเคราะห์ (Sig = ๐.๐๐๔) ส่วนด้านอื่นๆ พระสงฆ์ที่มีอายุแตกต่างกันมีความคิดเห็น ไม่แตกต่างกัน

ดังนั้น จึงได้ทำการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด โดยรวม ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด(Least Significant Difference : LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๕ - ๔.๑๙

ตารางที่ ๔.๑๕ การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัดจำแนกตามวุฒิการศึกษาทางสามัญ โดยรวม

พรรษา	\bar{X}	ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
		๔.๓๐	๔.๕๔	๔.๑๘
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๔.๓๐		-๐.๒๔*	๐.๑๒
ปริญญาตรี	๔.๕๔			๐.๓๖*
สูงกว่าปริญญาตรี	๔.๑๘			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางสามัญ ต่ำกว่าปริญญาตรี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด โดยรวม น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และพระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษา ปริญญาตรี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด โดยรวม มากกว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

งานของวัด โดยรวม มากกว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษา สูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๖ การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด จำแนกตามวุฒิการศึกษา ทางสามัญ ด้านการศึกษาสงเคราะห์

พรรษา	\bar{X}	ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
		๔.๓๐	๔.๕๐	๓.๙๘
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๔.๓๐	-	-๐.๒๐	๐.๓๒*
ปริญญาตรี	๔.๕๐	-	-	๐.๕๒*
สูงกว่าปริญญาตรี	๓.๙๘	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๖ พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิกศศึกษาทางสามัญ ต่ำกว่าปริญญาตรี และปริญญาตรี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ด้านการศึกษาสงเคราะห์ มากกว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิกศศึกษา สูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๗ การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด จำแนกตามวุฒิกศศึกษา ทางสามัญ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

พรรษา	\bar{X}	ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
		๔.๒๕	๔.๖๔	๔.๒๓
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๔.๒๕	-	-๐.๓๙*	๐.๐๒
ปริญญาตรี	๔.๖๔	-	-	๐.๔๑*
สูงกว่าปริญญาตรี	๔.๒๓	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๗ พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิกศศึกษาทางสามัญ ต่ำกว่าปริญญาตรี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิกศศึกษา ปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และพระสงฆ์ที่มีวุฒิกศศึกษา ปริญญาตรี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔

ในการบริหารจัดการงานของวัด ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มากกว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษา สูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๘ การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับการ ประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด จำแนกตามวุฒิการศึกษา ทางสามัญ **ด้านสาธารณูปการ**

พรรษา	\bar{X}	ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
		๔.๓๐	๔.๕๖	๔.๒๓
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๔.๓๐	-	-๐.๒๖*	๐.๐๗
ปริญญาตรี	๔.๕๖	-	-	๐.๓๓*
สูงกว่าปริญญาตรี	๔.๒๓	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๘ พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางสามัญ ต่ำกว่าปริญญาตรี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ด้าน สาธารณูปการ น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษา ปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และพระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษา ปริญญาตรี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ด้านสาธารณูปการ มากกว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษา สูงกว่า ปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๙ การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับการ ประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด จำแนกตามวุฒิการศึกษา ทางสามัญ **ด้านการสาธารณสงเคราะห์**

พรรษา	\bar{X}	ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
		๔.๓๘	๔.๕๑	๓.๙๖
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๔.๓๘	-	-๐.๑๓	๐.๔๒**
ปริญญาตรี	๔.๕๑	-	-	๐.๕๕**

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๙ พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางสามัญทางสามัญ ต่ำกว่าปริญญาตรี และปริญญาตรี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ด้านการสาธารณสงเคราะห์ มากกว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษา สูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

สมมติฐานที่ ๔ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน ความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัดต่างกัน
 ตารางที่ ๔.๒๐ การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม

(n = ๒๕๔)

การบริหารจัดการงานของวัด โดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔	วุฒิการศึกษาทางธรรม								F	Sig.
	นักธรรมตรี (๖๑ รูป)		นักธรรมโท (๕๗ รูป)		นักธรรมเอก (๑๐๙ รูป)		ไม่มีวุฒิการศึกษา (๒๗ รูป)			
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.		
๑.ด้านการปกครอง	๔.๒๓	๐.๕๙๓	๔.๓๒	๐.๔๕๕	๔.๓๑	๐.๔๒๓	๔.๓๒	๐.๔๓๘	๐.๕๗๗	๐.๖๓๐
๒.ด้านการศาสนศึกษา	๔.๒๘	๐.๖๓๖	๔.๓๕	๐.๕๓๐	๔.๓๘	๐.๔๖๗	๔.๒๙	๐.๔๕๓	๐.๕๔๗	๐.๖๕๐
๓.ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๔.๒๙	๐.๕๕๙	๔.๓๓	๐.๕๒๖	๔.๓๑	๐.๕๑๒	๔.๑๙	๐.๔๓๑	๐.๕๑๗	๐.๖๗๑
๔.ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๔.๒๓	๐.๕๔๗	๔.๓๐	๐.๕๓๖	๔.๓๑	๐.๕๓๒	๔.๒๑	๐.๔๕๓	๐.๔๗๒	๐.๗๐๒
๕.ด้านสาธารณูปการ	๔.๒๗	๐.๔๘๒	๔.๓๓	๐.๔๖๓	๔.๓๑	๐.๔๑๐	๔.๔๐	๐.๔๗๗	๐.๕๑๑	๐.๖๗๕
๖.ด้านสาธารณสงเคราะห์	๔.๓๖	๐.๕๕๔	๔.๓๘	๐.๔๔๑	๔.๓๘	๐.๔๓๐	๔.๓๒	๐.๔๘๙	๐.๑๓๔	๐.๙๔๐
รวม	๔.๒๗	๐.๔๙๗	๔.๓๓	๐.๓๙๘	๔.๓๓	๐.๓๕๙	๔.๒๙	๐.๓๘๕	๐.๓๔๗	๐.๗๙๑

จากตารางที่ ๔.๒๐ พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมแตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด โดยรวม ไม่ต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมแตกต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันทุกด้าน

สมมติฐานที่ ๕ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมแตกต่างกัน ความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัดต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๑ การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม

(n = ๒๕๔)

การบริหารจัดการงานของวัด โดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔	วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม								F	Sig.
	ประโยค๑-๒ - ป.ธ. ๓ (๖ รูป)		ป.ธ. ๔- ๖ (๔ รูป)		ป.ธ. ๗ - ๙ (๓ รูป)		ไม่มีวุฒิการศึกษา (๒๔๑ รูป)			
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.		
๑.ด้านการปกครอง	๔.๔๖	๐.๓๖๘	๔.๐๖	๐.๔๗๓	๔.๕๐	๐.๒๕๐	๔.๒๙	๐.๔๘๐	๐.๗๓๙	๐.๕๓๐
๒.ด้านการศาสนศึกษา	๔.๖๗	๐.๒๐๔	๔.๐๖	๐.๓๑๕	๔.๖๗	๐.๕๗๗	๔.๓๓	๐.๕๒๘	๑.๕๘๑	๐.๑๙๔
๓.ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๔.๕๔	๐.๔๓๑	๓.๘๘	๐.๔๗๙	๔.๑๗	๑.๐๔๑	๔.๓๐	๐.๕๑๒	๑.๔๐๑	๐.๒๔๓
๔.ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๔.๗๕	๐.๒๗๔	๔.๐๖	๐.๕๑๕	๔.๕๐	๐.๖๖๑	๔.๒๖	๐.๕๒๗	๒.๐๘๐	๐.๑๐๓
๕.ด้านสาธารณูปการ	๔.๖๓	๐.๒๖๒	๔.๑๓	๐.๔๓๓	๔.๒๕	๐.๗๕๐	๔.๓๑	๐.๔๔๕	๑.๒๔๔	๐.๒๙๔
๖.ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๔.๕๘	๐.๔๐๘	๓.๘๘	๐.๒๕๐	๔.๑๗	๐.๕๒๐	๔.๓๗	๐.๔๖๘	๒.๑๒๔	๐.๐๙๘
รวม	๔.๖๐	๐.๒๓๑	๔.๐๑	๐.๓๗๓	๔.๓๘	๐.๕๗๙	๔.๓๑	๐.๔๐๕	๑.๘๑๒	๐.๑๔๕

จากตารางที่ ๔.๒๑ พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด โดยรวม ไม่ต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมแตกต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันทุกด้าน

๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการงานของวัดโดยการ ประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ของพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ ๔.๒๓ แสดงค่าจำนวน และร้อยละ ของข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการบริหารจัดการงานของ
วัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัย
ศรี จังหวัดนครปฐม ด้านการปกครอง

ลำดับที่	ด้านการปกครอง		
	ปัญหา อุปสรรค	จำนวน	ร้อยละ
๑.	พรพระสังฆาธิการไม่หาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการเข้ามาในการช่วยเหลือดูแลงานด้านการปกครอง	๔๑	๑๖.๑๔
๒.	พระสังฆาธิการให้ความรักเมตตา อำนวยความสะดวกในวัดให้แก่พระสงฆ์ยังไม่ค่อยทั่วถึง	๓๐	๑๑.๘๑
๓.	พระสังฆาธิการไม่มีการออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเพื่อให้เกิดความสงบสุขของคณะสงฆ์อย่างเป็นธรรม	๒๔	๙.๔๕
๔.	วัดยังขาดกระบวนการตรวจสอบประเมินผลในการบริหารจัดการงานของวัดวัดอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบและมีความชัดเจน	๑๒	๔.๗๒

จากตารางที่ ๔.๒๓ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นต่อข้อเสนอแนะ ส่วนมาก
มีความคิดเห็นว่า ข้อเสนอแนะ ด้านการปกครอง ลำดับที่ ๑ คือ พรพระสังฆาธิการไม่หาบุคลากรที่มี
ความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการเข้ามาในการช่วยเหลือดูแลงานด้านการปกครอง มีจำนวน
๔๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๑๔ รองลงมา คือ พระสังฆาธิการให้ความรักเมตตา อำนวยความสะดวกใน
วัดให้แก่พระสงฆ์ยังไม่ค่อยทั่วถึง มีจำนวน ๓๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๘๑ และน้อยที่สุด คือ วัดยัง
ขาดกระบวนการตรวจสอบประเมินผลในการบริหารจัดการงานของวัดวัดอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ
และมีความชัดเจน มีจำนวน ๑๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔.๗๒

ตารางที่ ๔.๒๓ แสดงค่าจำนวน และร้อยละ ของข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการบริหารจัดการงานของ วัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัย ศรี จังหวัดนครปฐม ด้านการปกครอง

ลำดับที่	ด้านการปกครอง		
	ข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
๑.	พรพระสังฆาธิการควรหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการเข้ามาในการช่วยงานด้านการปกครอง	๔๑	๑๖.๑๔
๒.	พระสังฆาธิการให้ความรักเมตตา อำนวยความสะดวกในวัดให้แก่พระสงฆ์เป็นอย่างดี	๓๐	๑๑.๘๑
๓.	พระสังฆาธิการควรมีการออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเพื่อให้เกิดความสงบสุขของคณะสงฆ์อย่างเป็นธรรม	๒๔	๙.๕๕
๔.	วัดควรมีกระบวนการตรวจสอบประเมินผลในการบริหารจัดการงานของวัดวัดอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบและมีความชัดเจน	๑๒	๔.๗๒

จากตารางที่ ๔.๒๓ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นต่อข้อเสนอแนะ ส่วนมาก มีความคิดเห็นว่า ข้อเสนอแนะ ด้านการปกครอง ลำดับที่ ๑ คือ พรพระสังฆาธิการควรหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการเข้ามาในการช่วยงานด้านการปกครอง มีจำนวน ๔๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๑๔ รองลงมา คือ พระสังฆาธิการให้ความรักเมตตาอำนวยความสะดวกในวัดให้แก่พระสงฆ์เป็นอย่างดี มีจำนวน ๓๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๘๑ และน้อยที่สุด คือ วัดควรมีกระบวนการตรวจสอบประเมินผลในการบริหารจัดการงานของวัดวัดอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบและมีความชัดเจน มีจำนวน ๑๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔.๗๒

ตารางที่ ๔.๒๔ แสดงค่าจำนวน และร้อยละ ของปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการบริหารจัดการงาน
ของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอ
นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษา

ลำดับที่	ด้านการศึกษา		
	ปัญหา อุปสรรค	จำนวน	ร้อยละ
๑.	การส่งเสริมสนับสนุนด้านการศึกษานักธรรมและบาลียัง ประสบความสำเร็จเรื่องทุนไม่มากนัก	๓๔	๑๓.๓๙
๒.	ยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการสอนนักธรรม และบาลียังไม่เพียงพอ	๓๐	๑๑.๘๑
๓.	ปัจจุบันมีพระภิกษุสามเณรเรียนนักธรรมและบาลีมีอยู่ไม่ มากนัก	๑๕	๕.๙๑
๔.	ผู้เรียนและผู้สอนยังขาดเสริมขวัญและกำลังใจในการเรียน การสอนนักธรรมและบาลี	๑๒	๔.๗๒

จากตารางที่ ๔.๒๔ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นต่อปัญหา และอุปสรรค
ส่วนมากมีความคิดเห็นว่าปัญหาและอุปสรรค ด้านการศึกษาลำดับที่ ๑ คือ การส่งเสริม
สนับสนุนด้านการศึกษานักธรรมและบาลียังประสบความสำเร็จเรื่องทุนไม่มากนัก มีจำนวน ๓๔ รูป
คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๓๙ รองลงมา คือ ยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการสอนนักธรรมและ
บาลียังไม่เพียงพอ มีจำนวน ๓๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๘๑ และน้อยที่สุด คือผู้เรียนและผู้สอนขาด
ขวัญและกำลังใจในการเรียนการสอนนักธรรมและบาลี มีจำนวน ๑๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔.๗๒

ตารางที่ ๔.๒๔ แสดงค่าจำนวน และร้อยละ ของข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการบริหารจัดการงานของ วัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษา

ลำดับที่	ด้านการศึกษา		
	ข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
๑.	ควรรหาแหล่งงบประมาณจากองค์กรภาครัฐ เอกชน หรือวัด หาผลประโยชน์ด้านทุนทรัพย์มาส่งเสริมการเรียนการสอน	๓๔	๑๓.๓๙
๒.	ควรแสวงหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการสอน นักรธรรมและบาลีให้เพียงพอ	๓๐	๑๑.๘๑
๓.	ควรให้ความรักเมตตาส่งเสริมพระภิกษุสามเณรเข้ามาศึกษา เล่าเรียนนักรธรรมและบาลีให้มากกว่าเดิม	๑๕	๕.๙๑
๔.	ผู้เรียนและผู้สอนควรเสริมขวัญและกำลังใจในการเรียน การสอนนักรธรรมและบาลี	๑๒	๔.๗๒

จากตารางที่ ๔.๒๔ ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นต่อข้อเสนอแนะส่วนมากมี ความคิดเห็นว่า ข้อเสนอแนะ ด้านการศึกษา ลำดับที่ ๑ คือ ควรรหาแหล่งงบประมาณจาก องค์กรภาครัฐ เอกชน หรือวัดหาผลประโยชน์ด้านทุนทรัพย์มาส่งเสริมการเรียนการสอน มีจำนวน ๓๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๓๙ รองลงมา คือ ควรแสวงหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการ สอนธรรมและบาลีให้เพียงพอ มีจำนวน ๓๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๘๑ และน้อยที่สุด คือผู้เรียนและ ผู้สอนควรเสริมขวัญและกำลังใจในการเรียนการสอนนักรธรรมและบาลี มีจำนวน ๑๒ รูป คิดเป็นร้อย ละ ๔.๗๒

ตารางที่ ๔.๒๕ แสดงค่าจำนวน และร้อยละ ของปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการบริหารจัดการงาน
ของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอ
นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษาสงเคราะห์

ลำดับที่	ด้านการศึกษาสงเคราะห์		
	ปัญหา อุปสรรค	จำนวน	ร้อยละ
๑.	พระสังฆาธิการขาดการส่งเสริมสนับสนุนการจัดตั้งโรงเรียน พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้นในวัด	๓๙	๑๕.๓๕
๒.	พระสังฆาธิการขาดกองทุนในการสนับสนุนส่งเสริมพระภิกษุ สามเณรและผู้ด้อยโอกาสทางด้านการศึกษาสงเคราะห์	๓๐	๑๑.๘๑
๓.	ขาดการศึกษาเน้นปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มี ความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา	๑๕	๕.๙๑
๔.	พระสังฆาธิการให้การสนับสนุนในด้านการศึกษาสงเคราะห์ ยังไม่ทั่วถึง	๑๒	๔.๗๒

จากตารางที่ ๔.๒๕ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นต่อปัญหา และอุปสรรค
ส่วนมากมีความคิดเห็นว่า ปัญหาและอุปสรรค ด้านการศาสนศึกษา ลำดับที่ ๑ คือ พระสังฆาธิการ
ขาดการส่งเสริมสนับสนุนการจัดตั้งโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้นในวัด มีจำนวน ๓๙ รูป คิด
เป็นร้อยละ ๑๕.๓๕ รองลงมา คือ ขาดกองทุนในการสนับสนุนส่งเสริมพระภิกษุสามเณรและ
ผู้ด้อยโอกาสทางด้านการศึกษาสงเคราะห์ มีจำนวน ๓๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๘๑ และน้อยที่สุด คือ
พระสังฆาธิการให้การสนับสนุนในด้านการศึกษาสงเคราะห์ยังไม่ทั่วถึง มีจำนวน ๑๒ รูป คิดเป็นร้อย
ละ ๔.๗๒

ตารางที่ ๔.๒๕ แสดงค่าจำนวน และร้อยละ ของข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการบริหารจัดการงานของ วัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษาสงเคราะห์

ลำดับที่	ด้านการศึกษาสงเคราะห์		
	ข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
๑.	พระสังฆาธิการควรส่งเสริมสนับสนุนการจัดตั้งโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้นในวัด	๓๙	๑๕.๓๕
๒.	พระสังฆาธิการมีความรักความเมตตาควรตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาสงเคราะห์ไว้ส่วนหนึ่งเพื่อช่วยเหลือโดยตรง	๓๐	๑๑.๘๑
๓.	การศึกษาควรเน้นปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา	๑๕	๕.๙๑
๔.	พระสังฆาธิการควรให้การสนับสนุนในด้านการศึกษาสงเคราะห์ให้มากกว่าเดิมที่ทำอยู่	๑๒	๔.๗๒

จากตารางที่ ๔.๒๕ ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นต่อข้อเสนอแนะส่วนมากมีความคิดเห็นว่า ข้อเสนอแนะ ด้านการศาสนศึกษา ลำดับที่ ๑ คือ พระสังฆาธิการควรส่งเสริมสนับสนุนการจัดตั้งโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้นในวัด มีจำนวน ๓๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๓๕ รองลงมา คือ พระสังฆาธิการมีความรักเมตตาควรตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาสงเคราะห์ไว้ส่วนหนึ่งเพื่อการช่วยเหลือโดยตรงมีจำนวน ๓๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๘๑ และน้อยที่สุด คือ พระสังฆาธิการควรให้การสนับสนุนในด้านการศึกษาสงเคราะห์ให้มากกว่าเดิมที่ทำอยู่ มีจำนวน ๑๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔.๗๒

ตารางที่ ๔.๒๖ แสดงค่าจำนวน และร้อยละ ของข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการบริหารจัดการงานของ วัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านการเผยแผ่

ลำดับที่	ด้านการเผยแผ่		
	ปัญหา อุปสรรค	จำนวน	ร้อยละ
๑.	มีการเผยแผ่ธรรมโดยการจัดกิจกรรมต่างๆไม่มากในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา อาสาฬหบูชา	๓๔	๑๓.๓๙
๒.	ขาดการจัดให้มีวิทยุกระจายเสียง/วารสาร/ซีดี/หอกระจายข่าว/สิ่งพิมพ์/และเทคนิคใหม่ๆออกเผยแผ่แก่ประชาชนทั่วไป	๒๔	๙.๔๕
๓.	ขาดการจัดกิจกรรมอบรมจริยธรรมแนะนำคำสั่งสอนกับประชาชนให้รู้จักรับผิดชอบสิ่งไหนดีควรทำ สิ่งไหนไม่ดีควรเว้น	๑๕	๕.๙๑
๔.	การส่งเสริมพระสงฆ์ภายในวัดเพื่อให้อบรมแนะนำสั่งสอน เด็กและเยาวชนให้ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมยังจืดน้อยเกินไป	๑๒	๔.๗๒

จากตารางที่ ๔.๒๔ ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นต่อข้อเสนอแนะส่วนมากมีความคิดเห็นว่า ข้อปัญหา อุปสรรค ด้านการเผยแผ่ ลำดับที่ ๑ คือ มีการเผยแผ่ธรรมโดยการจัดกิจกรรมต่างๆไม่มากในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา อาสาฬหบูชา มีจำนวน ๓๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๓๙ รองลงมา คือ ขาดการจัดให้มีวิทยุกระจายเสียง/วารสาร/ซีดี หอกระจายข่าว/สิ่งพิมพ์/และเทคนิคใหม่ๆออกเผยแผ่เป็นธรรมทานแก่ประชาชนทั่วไป มีจำนวน ๒๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๙.๔๕ และน้อยที่สุด คือ การส่งเสริมพระสงฆ์ภายในวัดเพื่อให้อบรมแนะนำสั่งสอนเด็ก และเยาวชนให้ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมยังจืดน้อยเกินไป มีจำนวน ๑๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔.๗๒

ตารางที่ ๔.๒๕ แสดงค่าจำนวน และร้อยละ ของปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการบริหารจัดการงาน
ของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอ
นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านการเผยแผ่

ลำดับที่	ด้านการเผยแผ่		
	ข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
๑.	มีการเผยแผ่ธรรมโดยการจัดกิจกรรมต่างๆทุกวันในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา อาสาฬหบูชา	๓๔	๑๓.๓๙
๒.	ควรจัดให้มีวิทยุกระจายเสียง/วารสาร/ซีดี/ หอกระจายข่าว/ สิ่งพิมพ์/ออกเผยแผ่เป็นธรรมทานแก่ประชาชนทั่วไปให้มากขึ้น	๒๔	๙.๔๕
๓.	จัดกิจกรรมอบรมจริยธรรมแนะนำคำสั่งสอนกับประชาชนให้รู้จักรับผิดชอบสิ่งไหนดีควรทำ สิ่งไหนไม่ดีควรเว้นให้มากกว่าเดิม	๑๕	๕.๙๑
๔.	ส่งเสริมพระสงฆ์ภายในวัดเพื่อให้อบรมแนะนำสั่งสอนในเชิงรุกแก่เด็ก และเยาวชนให้ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมอยู่เป็นประจำ	๑๒	๔.๗๒

จากตารางที่ ๔.๒๕ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นต่อปัญหา และอุปสรรค ส่วนมากมีความคิดเห็นว่า ปัญหาและอุปสรรค ด้านการเผยแผ่ ลำดับที่ ๑ คือ ควรเผยแผ่ธรรมโดยการจัดกิจกรรมต่างๆทุกวันในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา มีจำนวน ๓๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๓๙ รองลงมา คือ ควรจัดให้มีการวิทยุกระจายเสียง/วารสาร/ซีดี/ หอกระจายข่าว/สิ่งพิมพ์/ออกเผยแผ่เป็นธรรมทานแก่ประชาชนทั่วไปให้มากขึ้นมีจำนวน ๒๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๙.๔๕ และน้อยที่สุด คือ ส่งเสริมพระสงฆ์ภายในวัดเพื่อให้อบรมแนะนำสั่งสอนในเชิงรุกแก่ เด็ก และเยาวชนให้ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมอยู่เป็นประจำ มีจำนวน ๑๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔.๗๒

ตารางที่ ๔.๒๗ แสดง ปัญหา อุปสรรค จำนวน และร้อยละ เกี่ยวกับการบริหารจัดการงานของวัดโดย การประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านการสาธารณูปการ

ลำดับที่	ด้านการสาธารณูปการ		
	ปัญหา อุปสรรค	จำนวน	ร้อยละ
๑.	พระสังฆาธิการไม่แบ่งงานกันรับผิดชอบและวางแผนร่วมกันกับ ฝ่ายบ้านเมืองในการบริหารจัดการในระบบสาธารณูปการ	๓๙	๑๕.๓๕
๒.	พระสังฆาธิการไม่จัดระบบการบริหารจัดการสาธารณูปการให้ทั่ว ถึงเป็นผู้ดูแลเพียงผู้เดียว	๓๕	๑๓.๗๘
๓.	ขาดความร่วมมือกันทั้งสองฝ่ายวัดกับบ้านในการวางแผนพัฒนา ในการบริหารจัดการด้านสาธารณูปการของวัดที่ชัดเจน	๒๙	๑๑.๔๒
๔.	ขาดการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามพระธรรม วินัยและกฎหมาย	๒๑	๘.๒๗

จากตารางที่ ๔.๒๗ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นต่อปัญหา และอุปสรรค ส่วนมากมีความคิดเห็นว่า ปัญหาและอุปสรรค ด้านการสาธารณูปการ ลำดับที่ ๑ คือ พระสังฆาธิการ การไม่แบ่งงานกันรับผิดชอบและวางแผนร่วมกันกับฝ่ายบ้านเมืองในการบริหารจัดการในระบบ สาธารณูปการ มีจำนวน ๓๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๓๕ รองลง คือ มาพระสังฆาธิการไม่จัดระบบการ บริหารจัดการสาธารณูปการให้ทั่วถึงเป็นผู้ดูแลเพียงผู้เดียว มีจำนวน ๓๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๗๘ และน้อยที่สุด คือ ขาดการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามพระธรรมวินัยและกฎหมายมี จำนวน ๒๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘.๒๗

ตารางที่ ๔.๒๗ ข้อเสนอแนะ จำนวน และร้อยละ เกี่ยวกับการบริหารจัดการงานของวัดโดยการ
ประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัด
นครปฐม ด้านการสาธารณูปการ

ลำดับที่	ด้านการสาธารณูปการ		
	ข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
๑.	พระสังฆาธิการควรแบ่งงานกันรับผิดชอบและวางแผนร่วมกันกับ ฝ่ายบ้านเมืองในการบริหารจัดการด้านสาธารณูปการ	๓๙	๑๕.๓๕
๒.	พระสังฆาธิการควรจัดระบบการบริหารจัดการสาธารณูปการให้ ทั่วถึงและมีผู้รับผิดชอบแต่ระแผนกไม่ดูแลแต่ผู้เดียว	๓๕	๑๓.๗๘
๓.	ควรร่วมมือกันทั้งสองฝ่ายวัดกับบ้านในการวางแผนพัฒนาในการ บริหารจัดการด้านสาธารณูปการของวัดที่ชัดเจน	๒๙	๑๑.๔๒
๔.	ควรจัดตั้งคณะกรรมการวัดที่มีความรู้ความสามารถเข้ามา ควบคุมดูแลศาสนสมบัติร่วมกับพระสงฆ์ในวัด	๒๑	๘.๒๗

จากตารางที่ ๔.๒๗ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นต่อข้อเสนอแนะ
ส่วนมากมีความคิดเห็นว่า ข้อเสนอแนะด้านการสาธารณูปการ ลำดับที่ ๑ คือ พระสังฆาธิการควร
แบ่งงานกันรับผิดชอบและวางแผนร่วมกันบ้านเมืองในการบริหารจัดการด้านสาธารณูปการ มีจำนวน
๓๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๓๕ รองลงมา คือพระสังฆาธิการควรจัดระบบการบริหารจัดการ
สาธารณูปการให้ทั่วถึงและมีผู้รับผิดชอบแต่ระแผนกไม่ดูแลแต่ผู้เดียว มีจำนวน ๓๕ รูป คิดเป็นร้อยละ
๑๓.๗๘ และน้อยที่สุด คือ มีควรจัดตั้งคณะกรรมการวัดที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาควบคุมดูแล
ศาสนสมบัติร่วมกับพระสงฆ์ในวัด มีจำนวน ๒๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘.๒๗

ตารางที่ ๔.๒๘ แสดง ปัญหา อุปสรรค จำนวน และร้อยละ เกี่ยวกับการบริหารจัดการงานของวัด โดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านสาธารณสงเคราะห์

ลำดับที่	ด้านการสาธารณสงเคราะห์		
	ปัญหา อุปสรรค	จำนวน	ร้อยละ
๑.	พระสังฆาธิการ วัดกับชุมชนยังขาดการวางแผนจัดกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ร่วมกัน	๔๑	๑๖.๑๔
๒.	การให้ความช่วยเหลือเมื่อชุมชนขอความช่วยเหลือ/ขอความร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่างๆยังไม่ดีเท่าที่ควร	๓๖	๑๔.๑๗
๓.	พระสังฆาธิการแสดงความยินดียกย่องชมเชยในสิ่งที่ชุมชนทำเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวมยังไม่ค่อยทำต่อเนื่อง	๓๖	๑๑.๘๑
๔.	พระสังฆาธิการยังขาดความกระตือรือร้นที่จะเสียสละทุนทรัพย์บางส่วนเพื่อช่วยเหลือแก่สังคม	๒๙	๑๑.๔๒

จากตารางที่ ๔.๒๘ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นต่อปัญหา และอุปสรรค ส่วนมากมีความคิดเห็นว่า ปัญหาและอุปสรรค ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ลำดับที่ ๑ คือ พระสังฆาธิการ วัดกับชุมชนยังขาดการวางแผนจัดกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ร่วมกัน มีจำนวน ๔๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๑๔ รองลง คือ พระสังฆาธิการให้ความช่วยเหลือเมื่อชุมชนขอความช่วยเหลือ/ขอความร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่างๆยังไม่ดีเท่าที่ควร มีจำนวน ๓๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๑๗ และน้อยที่สุด คือ พระสังฆาธิการยังขาดความกระตือรือร้นที่จะเสียสละทุนทรัพย์บางส่วนเพื่อช่วยเหลือแก่สังคม มีจำนวน ๒๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๔๒

ตารางที่ ๔.๒๘ ข้อเสนอแนะ จำนวน และร้อยละ เกี่ยวกับการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์

ลำดับที่	ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์		
	ข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
๑.	พระสังฆาธิการ วัดกับชุมชนต้องวางแผนจัดกิจกรรมในด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ร่วมกัน	๔๑	๑๖.๑๔
๒.	พระสังฆาธิการควรให้ความสำคัญเมื่อชุมชนขอความช่วยเหลือ/ขอความร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่างๆ	๓๖	๑๔.๑๗
๓.	พระสังฆาธิการควรแสดงความยินดี ยกย่องและชมเชยในสิ่งที่ชุมชนทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม	๓๐	๑๑.๘๑
๔.	พระสังฆาธิการควรมีความกระตือรือร้นที่จะเสียสละทุนทรัพย์บางส่วนเพื่อช่วยเหลือแก่สังคม	๒๙	๑๑.๔๒

จากตารางที่ ๔.๒๘ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นต่อข้อเสนอแนะ ส่วนมากมีความคิดเห็นว่า ข้อเสนอแนะ ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ลำดับที่ ๑ คือ พระสังฆาธิการ วัดกับชุมชนต้องวางแผนจัดกิจกรรมในด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ร่วมกัน มีจำนวน ๔๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๑๔ รองลงมา คือ พระสังฆาธิการควรให้ความสำคัญเมื่อชุมชนขอความช่วยเหลือ/ขอความร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่างๆ มีจำนวน ๓๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๑๗ และน้อยที่สุด คือ พระสังฆาธิการ ควรมีความกระตือรือร้นที่จะเสียสละทุนทรัพย์บางส่วนเพื่อช่วยเหลือแก่สังคม มีจำนวน ๒๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๔๒

๔.๖ ผลการวิเคราะห์การสัมภาษณ์ การบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๕ รูป ดังนี้

- ๑) พระครูสิริปัญญาภิวัฒน์ (บุญสม ผลธำณ), เจ้าคณะอำเภอ นครชัยศรี
- ๒) พระครูวิบูลสิริธรรม (สันติ สมจิตโต), ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอ นครชัยศรี
- ๓) พระครูสิโรดมสุวรรณารักษ์ (มานิตย์ ตีสาโร), รองเจ้าคณะอำเภอ นครชัยศรี
- ๔) พระครูสถิตบุญเขต (บุญช่วย อาทโร), เจ้าคณะตำบลบางกระเบา
- ๕) พระครูปลัดศิริ ภาณีโต (ศิริ ศิริพูลศงษ์), เจ้าอาวาสวัดห้วยพลู

ผลการวิเคราะห์สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) สามารถสรุปผลโดยจำแนกตามรายด้านของการวิจัย ดังนี้

๑. ท่านคิดเห็นว่าการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ “**ด้านการปกครอง**” มีการใช้หลักการประยุกต์อย่างไร และมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับด้านนี้อย่างไร

โดยภาพรวมเกี่ยวกับด้านการปกครอง มีดังนี้ ในอำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม การปกครองคณะสงฆ์ทุกระดับชั้น พื้นฐานที่พระสังฆาธิการต้องยึดเป็นหลักธรรมในการบริหารจัดการ ได้แก่ พรหมวิหาร ๔ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา พระธรรมวินัย^๑ ส่วนพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม ระเบียบ ข้อบังคับ มีทั้งข้อห้าม และขออนุญาต คือ ผู้ปกครองที่ดี จะปฏิบัติให้ดู อยู่ให้เห็น สอนให้เขาทำให้เป็น ให้การยอมรับว่าทุกคนว่าเป็นคนในครอบครัวเดียวกันด้วยความจริงใจ เสมอ สมานความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันควรจะวางตนเป็นกลาง ในกรณีผู้ที่อยู่ในความปกครอง มีความเห็นต่างมุมกันเรื่อง กติกา ไม่ควรเอียงไปข้างใดข้างหนึ่ง^๒ ให้ความอบอุ่นกับผู้ที่อยู่ร่วมกันทำงานร่วมกันทั้งต่อหน้าและลับหลังมีความยินดีด้วยความจริงใจ^๓ กลาง ยึดถือหลักพระธรรมวินัยควบคู่กับการปกครองแบบประชาธิปไตย มีความเห็นต่างมุมกันเรื่อง กติกากฎระเบียบบาง

^๑ สัมภาษณ์ พระครูสิริปัญญาภิวัฒน์ (บุญสม ผลธำณ), เจ้าคณะอำเภอ นครชัยศรี, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๕

^๒ สัมภาษณ์ พระครูวิบูลสิริธรรม (สันติ สมจิตโต), ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอ นครชัยศรี, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^๓ สัมภาษณ์ สัมภาษณ์ พระครูสิโรดมสุวรรณารักษ์ (มานิตย์ ตีสาโร), รองเจ้าคณะอำเภอ นครชัยศรี, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๕.

ประการของวัด ไม่ควรเอียงไปข้างใดข้างหนึ่งอุเบกขา ทำตนเป็นกลางมีตนเสมอไม่ถือตัว กับผู้ที่อยู่ในความปกครอง ที่มีความเห็นต่างมุมมองกันเรื่อง กติกา ไมเอนเอียงไปข้างใดข้างหนึ่ง^๔

ข้อเสนอแนะการปกครองโดยภาพรวม คือ ต้องมีการประชุมกันและกฎ กติกา ของวัดที่ตั้งไว้และเว้นจากอคติ ๔ อย่างเคร่งครัดในการบริหารจัดการในอำเภอนครชัยศรีให้เป็นไปในทางเดียวกัน และควรให้มีพระวินยาธิการให้มากกว่าเดิมที่มีอยู่เพราะสถานที่กว้างขวางจะได้บริหารจัดการได้ดีมากยิ่งขึ้นควรช่วยกันสร้างวิสัยทัศน์ให้กับคนในสังคมมีความสำนึกรับผิดชอบในสิ่งที่ปฏิบัติอย่างเป็นทำต่อสังคมควรให้ทุกหมู่เหล่า นำพรหมวิหาร ๔ นี้ เป็นเครื่องมือในการสร้างพื้นฐานในความเป็นอยู่ เริ่มตั้งแต่จุดเล็ก ๆ ในทุกระดับของสังคม^๕

๒. ท่านคิดเห็นว่า การบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ “ด้านการศาสนศึกษา” จะมีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร และมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับด้านนี้อย่างไร

โดยภาพรวมเกี่ยวกับ ด้านศาสนศึกษา มีดังนี้ คือ คณะสงฆ์ และสังฆาธิการแทบจะทุกวัด ให้ความร่วมมือกับเรื่องการศึกษาเป็นอย่างดี คณะสงฆ์ และสังฆาธิการแทบจะทุกวัด ให้ความร่วมมือกับเรื่องการศึกษาเป็นอย่างดี พร้อมทั้งอาคารสถานที่ เงินทุน สื่อการเรียนการสอนเท่าที่มี และสนับสนุนทั้งบุคลากร และผู้เรียนมีความสนใจในการเล่าเรียนเป็นอย่างดี อยู่ในเกณฑ์ที่ดีได้มาตรฐานพอควรบางสำนักมีครูพร้อมนักเรียนมีพร้อมแต่ยังขาดแรงจูงใจในการเรียน และบางครั้งก็ขาดแคลนครูอยู่บ้าง ในเขตอำเภอนครชัยศรีควรหางบประมาณจากภาครัฐหรือองค์กรต่างๆ เข้ามาบริหารจัดการให้เพียงพอกับเด็ก นักเรียน และเยาวชนเพิ่มขึ้นทุกปี^๖

ข้อเสนอแนะการศึกษาโดยภาพรวม คือ สื่อไม่ทันสมัยเหมือนทางโลก ควรตั้งกองทุนจากพระสังฆาธิการ และคณะสงฆ์และประชาชนทั่วไปเพื่อมาบริหารจัดการสร้างสื่อ และอุปกรณ์ในการด้านศาสนศึกษาควรมีการตั้งกองทุนไว้สำหรับศาสนาของอำเภอนครชัยศรีโดยตรงควรมีสื่อที่จะเปิดศึกษาได้ด้วยตนเองในห้องเรียนที่เป็น ซีดี หรืออุปกรณ์การเรียนอื่นๆที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเปิดดูได้ทันทีควรหางบประมาณจากภาครัฐหรือองค์กรต่างๆเข้ามาบริหารจัดการให้เพียงพอกับเด็ก นักเรียน และเยาวชนเพิ่มขึ้นทุกปี^๗

^๔สัมภาษณ์ พระครูสถิตบุญเขต (บุญช่วย อาทโร), เจ้าคณะตำบลบางกระบือ, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^๕สัมภาษณ์ พระครูปลัดศิริ ภาณีโต (ศิริ ศิริพุลศฤงฆ์ (ผลณาโณ), เจ้าอาวาสวัดห้วยพลู, ๘ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^๖สัมภาษณ์ พระครูสิริปัญญาภิวังน (บุญสม ผลณาโณ), เจ้าคณะอำเภอนครชัยศรี, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^๗สัมภาษณ์ พระครูวิบูลสิริธรรม (สันติ สมจิตโต), ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอนครชัยศรี, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๕.

๓. ท่านคิดเห็นว่า การบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ “ด้านการศึกษาสงเคราะห์” จะมีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร และมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับด้านนี้อย่างไร^๕

โดยภาพรวมเกี่ยวกับ การศึกษาสงเคราะห์ มีดังนี้ คือ พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีความเมตตาให้แก่ผู้ด้อยโอกาสเสมอให้ทั้งการศึกษาให้ทุนการศึกษาผู้ที่ใส่ใจในการเรียนในการศึกษา ซึ่งเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ในการปกครองสนใจดูแลในชุมชนท้องถิ่นที่เราอยู่ในท้องถิ่นนั้นๆ การแจกทุนการศึกษากับผู้เรียนดีแต่ยากจน หรือผู้ที่สนใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาเพื่อนำไปปฏิบัติเพื่อเป็นแนวทางต่อชีวิตประจำวัน และสังคม ส่วนด้านการจัดกิจกรรมของโรงเรียน อยู่ในเกณฑ์ดีได้มาตรฐานพอควร มี ครู และนักเรียนและเยาวชนที่ได้มาอบรมเป็นประจำคณะสงฆ์ได้มีการสงเคราะห์แก่พุทธศาสนิกชนในด้านการศึกษาหรือด้านการแจกทุนการศึกษาต่อผู้ที่เรียนดีแต่ยากจน ทำตามนโยบายคณะสงฆ์ที่ได้จัดรูปแบบวางไว้เป็นกฎ ระเบียบ เป็นการช่วยเหลือสังคมอีกด้านหนึ่งที่เป็นกำลังที่มีอยู่มีส่งเสริมการศึกษาอบรมแก่นักเรียน เยาวชน ผู้เรียนดีและมีการให้ทุนส่งเสริมการศึกษาของเด็ก นักเรียน เยาวชนตลอดมาในด้านการศึกษาสงเคราะห์^๖

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ คือ พระสงฆ์ควรมีหน้าที่ช่วยเหลือการบริหารโรงเรียนด้านการศึกษาสงเคราะห์ส่งเสริมสนับสนุน ให้พระสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมสอนศีลธรรมหรือกิจกรรมกับโรงเรียนพัฒนาโรงเรียนให้เป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสมควรให้องค์กรสงฆ์มีการประชุมกันเป็นทางการเพื่อหางบประมาณโดยตรงจากภาครัฐจัดสรรเป็นงบประมาณมาบริหารจัดการในเรื่องการศึกษาสงเคราะห์ ควรหาสื่อที่จะเปิดศึกษาได้ด้วยตนเองในห้องเรียนแต่ละโรงเรียนควรเป็นผู้ที่จะต้องเสียสละในส่วนที่จะสงเคราะห์ผู้ที่ยากจน หรือผู้ที่สนใจในการเล่าเรียนเอาใจใส่ในการเรียน ควรให้การสงเคราะห์เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ ควรมีแก่เด็ก นักเรียน เยาวชน และพุทธศาสนิกชนที่ด้อยโอกาสให้มองเห็นความสำคัญด้วยในการศึกษาสงเคราะห์ การสงเคราะห์เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ ควรมีแก่นักเรียนและพุทธศาสนิกชนที่ด้อยโอกาสให้มองเห็นความสำคัญด้วยเพื่อจะได้เป็นแนวทางการศึกษาต่อไป^๗

๔. ท่านคิดเห็นว่า การบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ “ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” จะมีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร และมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับด้านนี้อย่างไร

^๕สัมภาษณ์ สัมภาษณ์ พระครูสิโรตม์สุวรรณรักษ์ (มานิตย์ ตีสาร), รองเจ้าคณะอำเภอ, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^๖สัมภาษณ์ พระครูสถิตบุญเขต (บุญช่วย อาทโร) เจ้าคณะตำบลบางกระเบา, ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^๗สัมภาษณ์พระครูปลัดศิริ ภาณีโต (ศิริพูลศฤงฆ์), เจ้าอาวาสวัดห้วยพลู, ๘ ตุลาคม ๒๕๕๕.

โดยภาพรวมเกี่ยวกับ **ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา** มีดังนี้ คือ พระสังฆาธิการทุกวัดให้ความร่วมมือกับเรื่องการเผยแผ่เป็นอย่างดี มีรองเจ้าคณะอำเภอเป็นและเจ้าอาวาสบางวัดที่มีศักยภาพก็ตั้งองค์กรเผยแผ่ขึ้นเองมีการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่ให้ทันสมัยยิ่งขึ้นในเชิงรุกโดยการใช้สื่อเทคโนโลยี ที่ทันสมัยเท่าที่มีมาช่วยในการเผยแผ่ พร้อมทั้งให้ความร่วมมือกับเรื่องการเผยแผ่เป็นอย่างดีในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ **ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา**คือ ควรให้ความรู้ที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตในชุมชน และสอดแทรกโครงกลอน เป็นการผ่อนคลายทฤษฎีบ้างเป็นบางครั้งคราว เสริมด้วยคุณธรรม จริยธรรมตามวาระควรมีบุคลากรที่สร้างสื่อที่เก่ง ๆ มาเป็นวิทยากรแนะนำการใช้สื่อแก่พระที่ทำหน้าที่ในการเผยแผ่ และมีงบประมาณจากรัฐที่จะทำสื่อเป็นแรงจูงใจแก่เด็ก เยาวชน^{๑๐} มีงบประมาณที่ชัดเจนที่จะทำสื่อเป็นแรงจูงใจแก่เด็ก นักเรียน เยาวชน และประชาชนในบางกรณี ที่เป็นองค์ประกอบในการเผยแผ่ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นกว่าเดิมที่มีอยู่^{๑๑}

๕. ท่านคิดเห็นว่า การบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ “ด้านการสาธารณูปการ” จะมีปัญหา และอุปสรรคอย่างไร และมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับด้านนี้อย่างไร^{๑๒}

โดยภาพรวมเกี่ยวกับ **ด้านการสาธารณูปการ** มีดังนี้ คือ วัดเป็นสถานที่แสดงความเห็นเชิงบวก และเชิงลบ ทั้งมีประชาชนให้ความร่วมมือกับเรื่องการสาธารณูปการเป็นอย่างดี ในแต่ละวัดประชาชนให้ความร่วมมือกับเรื่องการสาธารณูปการเป็นอย่างดี ในแต่ละวัด^{๑๓}

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ **ด้านการสาธารณูปการ** คือ ควรควบคุมการส่งเสริมงานด้านสาธารณูปการเป็นเรื่องละเอียดอ่อนพระสงฆ์ต้องพึงระวัง อาจจะเป็นการทำลาย หรืออาจจะลืมนในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งสภาพแวดล้อมของธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ร่วมองค์กรของแต่ละวัดร่วมมือกับเจ้าอาวาสวัดจัดระเบียบวัด ตามรูปแบบนโยบายของมหาเถรสมาคม ให้เรียบร้อย องค์กรของแต่ละวัดร่วมมือกับเจ้าอาวาสวัดจัดระเบียบวัด ในรูปแบบ ให้เรียบร้อยและทันสมัยต่อโลกปัจจุบัน^{๑๔}

^{๑๐} สัมภาษณ์ พระครูสิริปัญญาวิวัฒน์ (บุญสม ผลณาโณ), เจ้าคณะอำเภอนครชัยศรี, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^{๑๑} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลสิริธรรม (สันติ สมจิตโต), ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอนครชัยศรี, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^{๑๒} สัมภาษณ์ สัมภาษณ์ พระครูสิโรตม์สุวรรณรักษ์ (มานิตย์ ตีสาวโร), รองเจ้าคณะอำเภอ, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^{๑๓} สัมภาษณ์ พระครูสถิตบุญเขต (บุญช่วย อาทโร), เจ้าคณะตำบลบางกระบือ, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^{๑๔} สัมภาษณ์พระครูปลัดศิริ ภาณีโต (ศิริพุดศุภงษ์), เจ้าอาวาสวัดห้วยพลู, ๘ ตุลาคม ๒๕๕๕.

๖. ท่านคิดเห็นว่า การบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ “ด้านการสาธารณสงเคราะห์” มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร และขอเสนอแนะเกี่ยวกับด้านนี้อย่างไร

โดยภาพรวมเกี่ยวกับ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ มีดังนี้ คือ พระสังฆาธิการ พร้อมกับพระสงฆ์ทุกวัด ก็ให้การสงเคราะห์แก่ชาวบ้านในโอกาสการบำเพ็ญกุศลต่างๆ โดยอำนวยความสะดวกช่วยเหลือ พร้อมให้คำแนะนำด้านประเพณีการดำเนินชีวิตและสังคมของหมู่บ้านช่วยกันทำการสงเคราะห์แก่ชาวบ้านในโอกาสการบำเพ็ญกุศลต่างๆ โดยให้อำนวยความสะดวกช่วยเหลือ พร้อมให้คำแนะนำด้านประเพณีในการดำเนินชีวิตช่วยสร้างอาคารและอุปกรณ์ ทางการศึกษา และทางการแพทย์ เพื่อเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน พร้อมทั้งยังยกให้เป็นสมบัติของชาติอีกด้วย

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ คือ การสาธารณสงเคราะห์ควรเป็นไปด้วยเหตุด้วยผลมีการติดตามวัดผลประเมินผล เมื่อได้แล้วความเป็นอยู่ยังไม่ดีขึ้น ไม่ปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น คอยฟังแต่สังคมฝ่ายเดียวก็ควรพิจารณา ฟังเน้นนโยบายให้ประชาชนเป็นผู้ปกป้องรักษาดูแลองค์กรของวัดและเป็นที่ยอมรับในสาธารณสงเคราะห์^{๑๖} ควรเน้นนโยบายให้ประชาชนในหมู่บ้านหรือผู้ที่ได้เกี่ยวข้องในการสาธารณสงเคราะห์ปกป้องรักษา^{๑๗} แลสิ่งที่เป็นประโยชน์และอื่น ๆ ของหมู่บ้าน วัด โรงเรียนด้วยความสามัคคีกันจะได้เป็นประวัติของวัดในการบริหารจัดการ

สรุป ส่วนมากให้เน้นถือผู้ปกครองเหมือนพ่อ ด้วยหลักกรุณา ผู้ปกครอง จะให้การอุปการคุณแก่ผู้ที่มาอยู่อาศัยด้วยความเสมอภาค ทั้งการศึกษา อุปกรณ์การเรียนการสอน ที่อยู่อาศัย ลากสักการะ ต้องการให้อยู่ร่วมกันเหมือนพี่เหมือนน้อง ยึดถือหลักพระธรรมวินัยควบคู่กับการปกครองแบบประชาธิปไตย มีความเห็นต่างมุมมองเรื่อง กติกา กฎระเบียบบางประการของวัด ไม่ควรเอียงไปข้างใดข้างหนึ่งองค์กรสงฆ์มี ต้องยอมรับความเห็นต่างมุมมอง มีความรักความปรารถนาดีต่อเพื่อนร่วมงานทำงานร่วมกันทั้งต่อหน้าและลับหลังมียินดีด้วยความจริงใจ รักษาความเป็นเป็นกลาง ให้ความยุติธรรม ไม่ดีใจไม่เสียใจ อันจะก่อให้เกิดแห่งการแตกแยก ในกรณีผู้ที่อยู่ในความปกครอง มีความรู้สึกว่ามีอคติ คือความลำเอียงเกิดขึ้นในหมู่ในคณะ ยอมรับการเห็นต่างมุมมองกันเรื่อง ในเรื่อง กฎระเบียบ กติกา มารยาท ไม่ควรเอียงไปข้างใดข้างหนึ่ง ควรให้ทุกหมู่ทุกเหล่า นำพรหมวิหาร ๔ นี้ เป็นเครื่องมือในการสร้างพื้นฐานในความเป็นอยู่ เริ่มตั้งแต่จุดเล็ก ๆ ในทุกระดับของสังคมด้านการปกครอง ผู้ปกครองที่ดี จะปฏิบัติให้ดู อยู่ให้เห็น สอนให้เขาทำให้เป็น ให้การยอมรับว่าทุกคนว่าเป็นคนในครอบครัวเดียวกันด้วยความจริงใจเสมอ มีนักเรียนที่มาอบรมได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดในอำเภอ

^{๑๖} สัมภาษณ์สัมภาษณ์ พระครูสิริปัญญาวิวัฒน์ (บุญสม ผลลาโณ), เจ้าคณะอำเภอนครชัยศรี, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^{๑๗} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลสิริธรรม (สันติ สมจิตโต), ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอ นครชัยศรี, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๕.

นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม พระสังฆาธิการทุกวัด ให้ความร่วมมือกับเรื่องการเผยแผ่เป็นอย่างดี มีรองเจ้าคณะอำเภอเป็นประธานและเจ้าอาวาสบางวัดที่มีศักยภาพก็ตั้งองค์การเผยแผ่ให้ทันสมัยยิ่งขึ้นในเชิงรุก มีการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่ให้ทันสมัยยิ่งขึ้นโดยการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนให้เป็นสมบัติของชาติด้วยอาคารเสนาสนะในปัจจุบันนี้ พระสังฆาธิการต้องคำนึงถึงโครงการการบริหารจัดการ แบบแผนสถานที่ เอกลักษณ์ ศิลปวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นด้วยหากบูรณาการเป็นรูปแบบของการก่อสร้างสมัยใหม่ แต่มีได้รักษามรดกทางวัฒนธรรมไว้ก็ไม่เป็นการสมควรอย่างไรก็ดี พระสังฆาธิการต้องให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านนี้ด้วย การสงเคราะห์ควรเป็นไปด้วยเหตุด้วยผลมีการติดตามวัดผลประเมินผล เมื่อได้แล้ว ความเป็นอยู่ยังไม่ดีขึ้น ไม่ปรับปรุงตนเอง ครอบงำให้ดีขึ้น คอยฟังแต่สังคมฝ่ายเดียวก็ควรพิจารณา เป็นการให้ประชาชนส่วนใหญ่เห็นการมีศักยภาพ ว่าวัดมีคุณค่าและมีคุณภาพมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ ควรให้พระสังฆาธิการได้ศึกษาการบริหารจัดการงานของวัดให้เข้าใจเพื่อจะได้นำไปประยุกต์ใช้กับพรหมวิหาร ๔ ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ หากจุดแข็ง จุดอ่อน เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขในการบริหารงานของวัดอันนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กรอย่างมั่นคง

จากการสังเคราะห์ประกอบข้อมูล จากสิ่งที่รู้และพบเห็น พระครูสิริปัญญาวิวัฒน์ (บุญสม ผลลาโณ) , เจ้าคณะอำเภอนครชัยศรี ให้การสัมภาษณ์ว่า ผู้ปกครองที่ดี จะปฏิบัติให้ดู อยู่ให้เห็น สอนให้เขาทำให้เป็น ให้การยอมรับว่าทุกคนว่าเป็นคนในครอบครัวเดียวกันด้วยความจริงใจเสมอ สมานความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ควรจะวางตนเป็นกลาง ในกรณีผู้ที่อยู่ในความปกครอง มีความเห็นต่างมุมมองเรื่อง กติกา ไม่ควรเอียงไปข้างใดข้างหนึ่งให้ความอบอุ่นกับผู้ที่อยู่ร่วม กันทำงานร่วมกันทั้งต่อหน้าและลับหลังมีความยินดีด้วยความจริงใจกลาง ยึดถือหลักพระธรรมวินัยควบคู่กับการปกครองแบบประชาธิปไตย มีความเห็นต่างมุมมองเรื่อง กติกา กฎระเบียบบางประการของวัด ไม่ควรเอียงไปข้างใดข้างหนึ่ง อุเบกขา ทำตนเป็นกลางมีตนเสมอไม่ถือตัว กับผู้ที่อยู่ในความปกครอง ที่มีความเห็นต่างมุมมองเรื่อง กติกา ไมเอนเอียงไปข้างใดข้างหนึ่ง^{๑๘}

พระครูวิบูลสิริธรรม (สันติ สมจิตโต), ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอนครชัยศรี ให้การสัมภาษณ์ว่า คณะสงฆ์ และสังฆาธิการแทบจะทุกวัด ให้ความร่วมมือกับเรื่องการศาสนศึกษาเป็นอย่างดี คณะสงฆ์ และสังฆาธิการแทบจะทุกวัด ให้ความร่วมมือกับเรื่องการศาสนศึกษาเป็นอย่างดี พร้อมทั้งอาคารสถานที่ เงินทุน สื่อการเรียนการสอนเท่าที่มี และสนับสนุนทั้งบุคลากร และผู้เรียนมีความสนใจในการเล่าเรียนเป็นอย่างดี อยู่ในเกณฑ์ที่ได้มาตรฐานพอควร บางสำนักมีครูพร้อมนักเรียนมี

^{๑๘} สัมภาษณ์ พระครูสิริปัญญาวิวัฒน์ (บุญสม ผลลาโณ) , เจ้าคณะอำเภอนครชัยศรี, ๔ ตุลาคม ๒๕๕๕.

พร้อมแต่ยังขาดแรงจูงใจในการเรียน และบางครั้งก็ขาดแคลนครูอยู่บ้าง ในเขตอำเภอนครชัยศรี ควรหางบประมาณจากภาครัฐหรือองค์กรต่างๆเข้ามาบริหารจัดการให้เพียงพอแก่เด็ก นักเรียน และเยาวชนเพิ่มขึ้นทุกปี^{๑๙}

พระครูสิโรตม์สุวรรณารักษ์ (มานิตย์ ตีสารโ), รองเจ้าคณะอำเภอ นครชัยศรี ให้การสัมภาษณ์ว่า พระสงฆ์ควรมีหน้าที่ช่วยเหลือการบริหารโรงเรียนด้านการศึกษาสงเคราะห์ส่งเสริมสนับสนุน ให้พระสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมสอนศีลธรรมหรือกิจกรรมกับโรงเรียนพัฒนาโรงเรียนให้เป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสมควรให้องค์กรสงฆ์มีการประชุมกันเป็นทางการเพื่อหางบประมาณโดยตรงจากภาครัฐจัดสรรเป็นงบประมาณบริหารจัดการ ในเรื่องการศึกษสงเคราะห์ ควรหาสื่อที่จะเปิดศึกษาได้ด้วยตนเองในห้องเรียนแต่ละโรงเรียน ควรเป็นผู้ที่จะต้องเสียสละในส่วนที่จะสงเคราะห์ผู้ที่ยากจนหรือผู้ที่สนใจในการเล่าเรียนเอาใจใส่ในการเรียน ควรให้การสงเคราะห์เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ ควรมีแก่เด็ก นักเรียน เยาวชน และพุทธศาสนิกชนที่ด้อยโอกาสให้มองเห็นความสำคัญด้วยในการศึกษา สงเคราะห์ การสงเคราะห์เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ควรมีแก่นักเรียนและพุทธศาสนิกชนที่ด้อยโอกาสให้มองเห็นความสำคัญด้วยเพื่อจะได้เป็นแนวทางการศึกษาต่อไป^{๒๐}

พระครูสถิตบุญเขต (บุญช่วย อาทโร), เจ้าคณะตำบลบางกระบือ ให้การสัมภาษณ์ว่า ต้องมีการให้ความรู้ที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตในชุมชน และสอดแทรกโครงการกลอน เป็นการผ่อนคลายทิวทัศน์ บ้างเป็นบางครั้งคราว แล้วเสริมด้วยคุณธรรม ตามวาระ ควรมีบุคลากรที่สร้างสื่อที่เก่ง ๆ มาเป็นวิทยากรแนะนำการใช้สื่อแก่พระที่ทำหน้าที่ในการเผยแผ่ และมีงบประมาณจากรัฐที่จะทำสื่อเป็นแรงจูงใจแก่เด็ก เยาวชน มีงบประมาณที่ชัดเจนที่จะทำสื่อเป็นแรงจูงใจแก่เด็ก นักเรียน เยาวชน และประชาชนในบางกรณี ที่เป็นองค์ประกอบในการเผยแผ่ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นกว่าเดิมที่มีอยู่^{๒๑}

พระครูปลัดศิริ ภาณีโต (ศิริ ศิริพุลศฤงษ์), เจ้าอาวาสวัดห้วยพลู ให้การสัมภาษณ์ว่า ควรเป็นไปด้วยเหตุด้วยผลมีการติดตามวัดผลประเมินผล เมื่อได้แล้วความเป็นอยู่ยังไม่ดีขึ้น ไม่ปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น คอยฟังแต่สังคมฝ่ายเดียวก็ควรพิจารณา ฟังเน้นนโยบายให้ประชาชนเป็นผู้ปกป้องรักษาดูแลองค์กรของวัดและเป็นที่ยอมรับในสาธารณสงเคราะห์ ควรเน้นนโยบายให้ประชาชนในหมู่บ้านหรือผู้ที่ได้เกี่ยวข้องในการสาธารณสงเคราะห์ปกป้องรักษาดูแลสิ่งที่เป็นประโยชน์และอื่น ๆ ของหมู่บ้าน วัด โรงเรียนด้วยความสามัคคีกันจะได้เป็นประวัติของวัดในการบริหารจัดการ

สรุปผลที่ได้จากการสังเคราะห์ ผู้ปกครอง จะให้การอุปการคุณแก่ผู้ที่มาอยู่อาศัยด้วยความเสมอภาค ทั้งการศึกษา ที่อยู่อาศัย ลากสักการะ ต้องการให้อยู่ร่วมกันเหมือนพี่เหมือนน้อง

^{๑๙} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลสิริธรรม (สันติ สมจิตโต), ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอ นครชัยศรี, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^{๒๐} สัมภาษณ์ สัมภาษณ์ พระครูสิโรตม์สุวรรณารักษ์ (มานิตย์ ตีสารโ), รองเจ้าคณะอำเภอ, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^{๒๑} สัมภาษณ์ พระครูสถิตบุญเขต (บุญช่วย อาทโร), เจ้าคณะตำบลบางกระบือ, ๖ ตุลาคม ๒๕๕๕.

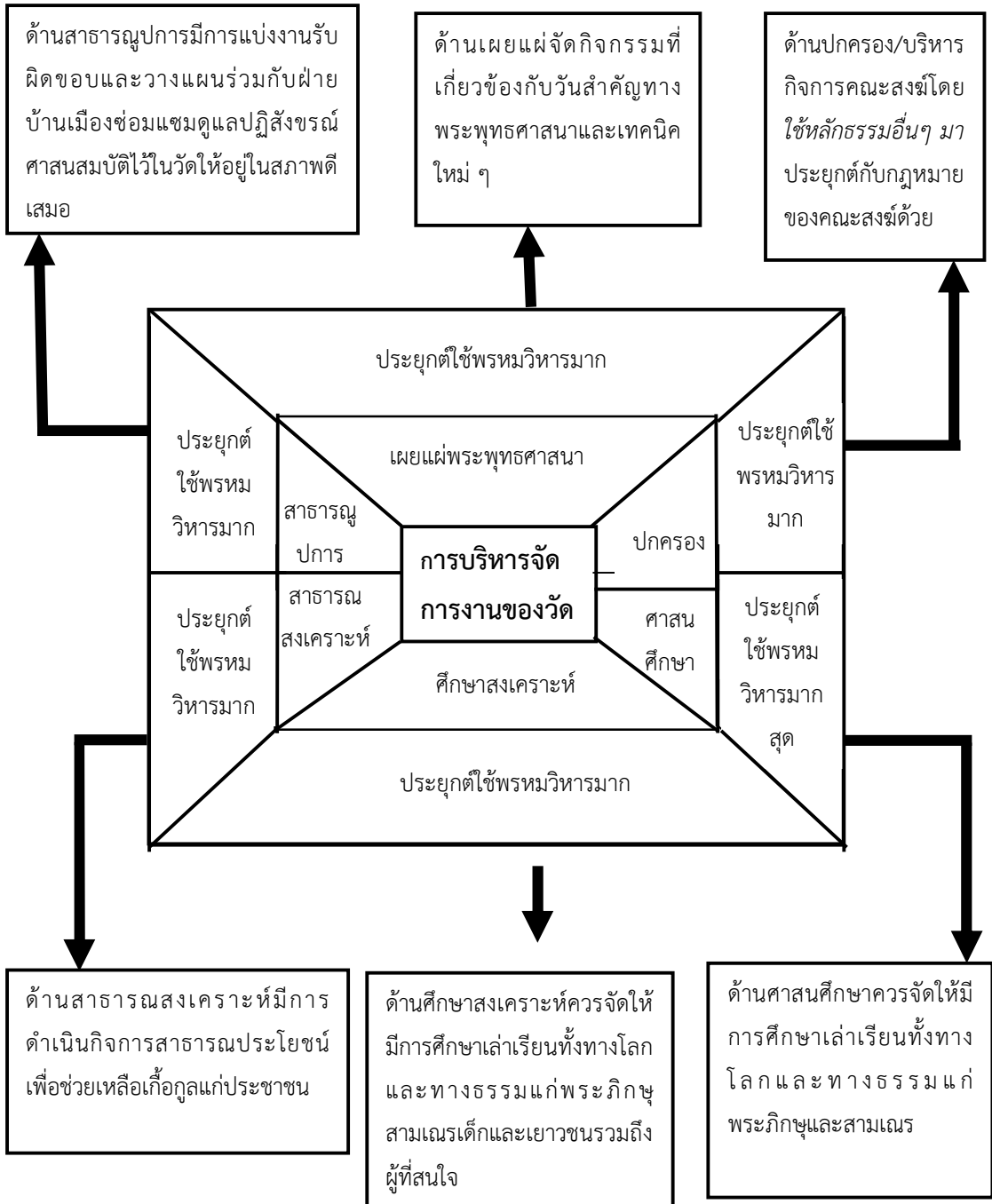
ยึดถือหลักพระธรรมวินัยควบคู่กับการปกครองแบบประชาธิปไตย มีความเห็นต่างมุมมองกันเรื่อง กติกา กฎระเบียบบางประการของวัด ไม่ควรเอียงไปข้างใดข้างหนึ่งองค์กรสงฆ์ มีความรักความปรารถนาดี ต่อเพื่อนร่วมงาน ทำงานร่วมกันทั้งต่อหน้าและลับหลังมียินดีด้วยความจริงใจ รักษาความเป็นเป็น กลาง ให้ความยุติธรรม ไม่ตีใจไม่เสียใจ อันจะก่อเกิดแห่งการแตกแยก ในกรณีผู้ที่อยู่ในความปกครอง มีความรู้สึกว่ามีอคติ คือความลำเอียงเกิดขึ้นในหมู่ในคณะ ยอมรับการเห็นต่างมุมมองกันเรื่อง ในเรื่อง กฎระเบียบ กติกา มารยาท ไม่ควรเอียงไปข้างใดข้างหนึ่ง ควรให้ทุกหมู่ทุกเหล่า นำพรหมวิหาร ๔ นี้ เป็นเครื่องมือในการสร้างพื้นฐานในความเป็นอยู่ เริ่มตั้งแต่จุดเล็ก ๆ ในทุกระดับของสังคมด้านการ ปกครอง ผู้ปกครองที่ดี จะปฏิบัติให้ดู อยู่ให้เห็น ให้การยอมรับว่าทุกคนว่าเป็นคนในครอบครัว เดียวกันด้วยความจริงใจเสมอ คณะสงฆ์ และสังฆาธิการแทบจะทุกวัด ให้ความร่วมมือกับเรื่องการศึกษา เป็นอย่างดี พร้อมทั้งอาคาร สถานที่ เงินทุน สื่อการเรียนการสอนเท่าที่มี และสนับสนุนทั้ง บุคคลากร และผู้เรียนมีนักเรียนที่มาอบรมได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม พระสังฆาธิการทุกวัด ให้ความร่วมมือกับเรื่องการเผยแผ่เป็นอย่างดี มีรองเจ้าคณะอำเภอเป็นประธาน และเจ้าอาวาสบางวัดที่มีศักยภาพก็ตั้งองค์กรเผยแผ่ขึ้นมีการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่ให้ทันสมัย ยิ่งขึ้นในเชิงรุก เพื่อเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนให้เป็นสมบัติของชาติ พระสังฆาธิการต้องคำนึงถึงโครงการ การบริหารจัดการ แบบแผน ศิลปวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นด้วยบูรณาการเป็นรูปแบบของการ ก่อสร้างสมัยใหม่ แต่มิได้รักษามรดกทางวัฒนธรรมไว้ก็ไม่เป็นการสมควรอย่างไรก็ดี พระสังฆาธิการ ต้องให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านนี้ด้วย การสงเคราะห์ควรเป็นไปด้วยเหตุด้วยผลมี การติดตามวัดผลประเมินผล เมื่อได้แล้ว ความเป็นอยู่ยังไม่ดีขึ้น ไม่ปรับปรุงตนเองครอบให้ดีขึ้น คอย ฟังแต่สังคมฝ่ายเดียวก็ควรพิจารณา เป็นการให้ประชาชนส่วนใหญ่เห็นการมีศักยภาพ ว่าวัดมีคุณค่า และมีคุณภาพมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ ควรให้พระสังฆาธิการได้ศึกษาการบริหารจัดการงานของวัดให้เข้าใจเพื่อจะ ได้นำไปประยุกต์ใช้กับพรหมวิหาร ๔ ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ หาจุดแข็ง จุดอ่อน เพื่อนำมา ปรับปรุงแก้ไขในการบริหารจัดการงานของวัดอันนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กรอย่างมั่นคง^{๒๒}

^{๒๒} สัมภาษณ์ พระครูปลัดศิริ ภาณีโต (ศิริ ศิริพุลศฤงฆ์) เจ้าอาวาสวัดห้วยพลู, ๘ ตุลาคม ๒๕๕๕.

๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Body of Knowledge)

จากการวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์วัดในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยมารวบรวมสรุปในรูปแบบความสัมพันธ์เชิงแผนภาพ ดังนี้

แผนภูมิที่ ๔.๑ แสดงองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

เรื่อง “การบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” ทำให้ทราบข้อมูลในการบริหารจัดการในคณะสงฆ์อำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐมมากขึ้นอีกทั้งทราบปัญหาและอุปสรรค ซึ่งสามารถนำข้อเสนอแนะนั้นมา บริหารจัดการงานของวัดได้ดังนี้

- **การปกครองคณะสงฆ์** มีการปกครองและการบริหารกิจการคณะสงฆ์และการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการและผู้ที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าคณะอำเภอในการดูแลคณะสงฆ์ในแต่ละวัด ให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ด้วยหลักสาราณียธรรมและสามัคคีธรรมเป็นต้น ตามกฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ ของมหาเถรสมาคม หรือผู้ที่สนใจในการเล่าเรียนเอาใจใส่ในการเรียนควรให้การสงเคราะห์เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ ควรมีแม่เด็ก นักเรียน เยาวชน และพุทธศาสนิกชนที่ด้อยโอกาสให้มองเห็นความสำคัญด้วยในการศึกษาสงเคราะห์ การสงเคราะห์เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ควรมีแม่เด็กนักเรียนและพุทธศาสนิกชนที่ด้อยโอกาสให้มองเห็นความสำคัญด้วย

- **การศาสนศึกษา** มีการจัดให้มีการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมแก่พระภิกษุ สามเณร ทั้งแผนกธรรม และแผนกบาลี รวมทั้งส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณร ได้เรียนภายนอกสำนักเรียนด้วย และร่วมทั้งส่งเสริมให้พระภิกษุ สามเณรได้ศึกษาเล่าเรียนวิชาที่เป็นประโยชน์แก่การประกาศพระพุทธศาสนาอีกด้วย คณะสงฆ์และประชาชนทั่วไปเพื่อมาบริหารจัดการสร้างสื่อ และอุปกรณ์ในการด้านศาสนศึกษา ควรมีการตั้งกองทุนไว้สำหรับศาสนศึกษาของอำเภอ นครชัยศรี โดยตรง ควรมีสื่อที่จะเปิดศึกษาได้ด้วยตนเองในห้องเรียนที่เป็น ซีดี หรืออุปกรณ์การเรียนอื่นๆ ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเปิดดูได้ทันที ควรหางบประมาณจากภาครัฐหรือองค์กรต่างๆเข้ามาบริหาร

- **การศึกษาสงเคราะห์** มีการให้การศึกษอบรมด้านคุณธรรมและจริยธรรมที่จะอำนวยความสะดวกแก่เด็กและเยาวชน ตลอดถึงการสงเคราะห์เด็กและเยาวชนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนและการสนับสนุนด้านทุนทรัพย์ปัจจัยและอุปกรณ์เครื่องอำนวยความสะดวกในการศึกษาเล่าเรียน โดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง เพื่อสร้างเยาวชนให้เป็นรูปดีของสังคมและประเทศชาติ ควรให้องค์กรสงฆ์มีการประชุมกันเป็นทางการเพื่อหางบประมาณโดยตรงจากภาครัฐ จัดสรรเป็นงบประมาณมาบริหารจัดการ ในเรื่องการศึกษาสงเคราะห์ ควรหาสื่อที่จะเปิดศึกษาได้ด้วยตนเองในห้องเรียนแต่ละโรงเรียน

- **การเผยแผ่พระพุทธศาสนา** มีการจัดให้มีการฟังพระธรรมเทศนาในวันอัมมัสสวนะ และวันสำคัญของทางวัดทั่วไป ตลอดถึงการจัดอบรมสมณะวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน ๔ ทั้งแก่พระภิกษุ สามเณร และทั้งแก่อุบาสกและอุบาสิกาสาธุชนทั่วไป มีการบรรยายหรือปาฐกถาธรรม การจัดศาสนพิธีต่างๆ เพื่อรักษาพิธีและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา และการให้ธรรมะหรือ

การสนทนาธรรมแก่ประชาชนในชุมชนและสังคม รวมทั้งการจัดพิมพ์หนังสือธรรมและวารสารที่เป็น การเผยแผ่พระพุทธศาสนา สำหรับพระภิกษุ สามเณร ผู้ที่สนใจได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อ ความเจริญและเพื่อความสันติสุขทั้งชีวิตของตนเองและของผู้อื่น ควรมีบุคลากรที่สร้างสื่อที่เก่ง ๆ มา เป็นวิทยากรแนะนำการใช้สื่อแก่พระที่ทำหน้าที่ในการเผยแผ่ และมีงบประมาณจากรัฐที่จะทำสื่อเป็น แแรงจูงใจแก่เด็ก เยาวชนมีงบประมาณที่ชัดเจนที่จะทำสื่อเป็นแรงจูงใจแก่เด็ก นักเรียน

- **การสาธารณูปการ** มีการก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสมบัติไว้ในวัดด้วย การรักษา ซ่อมแซม ปรับปรุง ตกแต่งศาสนวัตถุ และศาสนสถาน ที่มีอยู่เดิมให้มั่นคงถาวร และ ก่อสร้างเพิ่มเติมให้เพียงพอ ประหยัดและคุ้มค่า แก่การปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร และ อุบาสก อุบาสิกา เพื่อเป็นการสืบต่อและดำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนาให้มั่นคงและวัฒนาถาวร โดยยึด หลักให้ได้รับประโยชน์สูงสุดและให้ประหยัดที่สุด ตามรูปแบบนโยบายของมหาเถรสมาคม ให้ เรียบร้อย องค์กรของแต่ละวัดร่วมมือกับเจ้าอาวาสวัดจัดระเบียบวัด ในรูปแบบ ให้เรียบร้อยและ ทันสมัยต่อโลกปัจจุบัน

- **การสาธารณสงเคราะห์** มีการดำเนินกิจการสาธารณประโยชน์เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล แก่ประชาชนในชุมชนและสังคมทั้งในที่ใกล้และที่ไกล โดยการจัดกิจกรรมอันเป็น สาธารณสมบัติหรือ สาธารณกุศล เช่นการให้ความรู้ในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและให้ ดำรงชีวิตแบบพอเพียง ประหยัดและมีธำรง ตลอดถึงการมอบอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ ของหน่วยงานต่างๆ เป็นต้น เพื่อเป็นการอนุเคราะห์สังคมโดยส่วนรวม ควรเน้นนโยบายให้ประชาชน ในหมู่บ้านหรือผู้ที่ได้เกี่ยวข้องในการสาธารณสงเคราะห์ปกป้องรักษาดูแลสิ่งที่เป็นประโยชน์ และอื่นๆ ของหมู่บ้าน วัด โรงเรียนด้วยความสามัคคีกันจะได้เป็นประวัติของวัดในการบริหารจัดการ

ตารางที่ ๔.๒๒ สรุปสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐาน ที่	ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม	สถิติ ทดสอบ	ระดับ นัยสำคัญ	ผลทดสอบ	
					ยอมรับ	ปฏิเสธ
๑	อายุ	การบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตาม ความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม	F-test	๐.๐๕	-	✓
๒	พรรษา	การบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตาม ความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม	F-test	๐.๐๕	-	✓
๓	วุฒิการศึกษา ทางสามัญ	การบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตาม ความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม	F-test	๐.๐๕	-	✓
๔	วุฒิการศึกษา ทางธรรม	การบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตาม ความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม	F-test	๐.๐๕	-	✓
๕	วุฒิการศึกษา ทางเปรียญธรรม	การบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ตาม ความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม	F-test	๐.๐๕	-	✓

จากตารางที่ ๔.๒๒ พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ พรรษา วุฒิทางการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ไม่แตกต่างกัน จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ทุกข้อ๑๓๙

ดังนั้น จึงได้ทำการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๓

ตารางที่ ๔.๑๓ การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด จำแนกตามพรหมวิหารการศึกษาสงเคราะห์

พรรษา	\bar{X}	๑ - ๕ พรรษา	๖- ๑๐ พรรษา	มากกว่า ๑๐ พรรษา
		๔.๒๘	๔.๔๕	๔.๒๒
๑ - ๕ พรรษา	๔.๒๘		-๐.๑๗	๐.๐๖
๖- ๑๐ พรรษา	๔.๔๕			๐.๒๓*
มากกว่า ๑๐ พรรษา	๔.๒๒			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๖- ๑๐ พรรษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ด้านการศึกษาสงเคราะห์ มากกว่าพระสงฆ์ที่มีพรรษามากกว่า ๑๐ พรรษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม เพื่อเปรียบเทียบการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคล และเพื่อศึกษา ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

การวิจัยโดยการใช้วิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งใช้วิธีการศึกษาเชิงสำรวจ (Survey Research) และเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) กับพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำนวน ๓๕ แห่ง ทำการศึกษากับกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๕๔ รูป โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Sampling) ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามที่จัดทำขึ้นและการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) ที่เก็บรวบรวมด้วยการสัมภาษณ์ลึก (In depth Interview) จากพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อหาความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และทดสอบสมมติฐานโดยใช้การทดสอบค่าที (t-test) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวแปร ๒ ตัวที่เป็นอิสระต่อกัน และค่าเอฟ (F-test) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้วิธีการเชิงเนื้อหา (Contents Analysis) ผลการวิจัยสามารถนำมาสรุปอภิปราย และมีข้อเสนอแนะ ได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ คุณลักษณะส่วนบุคคลของพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถาม

พระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐมผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า ๓๕ ปีมากที่สุด จำนวน ๑๑๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๑ มีพรรษา ๑ - ๕ พรรษา จำนวน ๑๐๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๖ มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีมากที่สุด จำนวน ๒๒๔ รูป คิดเป็น

ร้อยละ ๘๘.๒ มีวุฒิการศึกษานักธรรมชั้นเอก จำนวน ๑๐๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๙ และไม่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม จำนวน ๒๔๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๙๔.๙

๕.๑.๒ ระดับการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม แบ่งตามการบริหารจัดการงานของวัดออกเป็น ๖ ด้าน

พบว่า พระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๓๑ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า พระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยจำแนกเป็นรายด้านได้ ดังนี้

ด้านการปกครอง พบว่า พระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๐$) และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อพบว่า พระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ด้านการปกครองอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ด้านการศึกษา พบว่า พระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๔$) และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อ พบว่า พระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ด้านการศึกษาอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า พระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๐$) และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อ พระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ด้านการศึกษาสงเคราะห์อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า พระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๘$) และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ด้านการสาธารณูปการ พบว่า พระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๑$) และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อ พบว่า พระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดปฐมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ด้านสาธารณูปการ อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่า พระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๗$) และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อ พระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด ด้านสาธารณสงเคราะห์ อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๕.๑.๓ การเปรียบเทียบระดับการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบระดับการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคล คือ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรมและวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม พบว่า

อายุ พบว่า พระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

พรรษา พบว่า พระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ที่มีพรรษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด โดยรวมไม่ต่างกัน (Sig = ๐.๒๗๙) ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

วุฒิการศึกษาทางสามัญ พบว่า พระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ที่มีวุฒิการศึกษาทางสามัญแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัดโดยรวมต่างกัน (Sig = ๐.๐๒๗) ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

วุฒิการศึกษาทางธรรม พบว่า พระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมแตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด โดยรวม ไม่ต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมแตกต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันทุกด้าน

วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม พบว่า พระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด โดยรวม ไม่ต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมแตกต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันทุกด้าน

๕.๑.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม
จากการสังเคราะห์ประกอบข้อมูล ดังนี้

๑. การวิเคราะห์การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ ที่มีต่อการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ใน ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ ด้านสาธารณสงเคราะห์

๒. ปัญหา อุปสรรคส่วนใหญ่ในการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ พบว่า พระสังฆาธิการขาดความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการในองค์การ, ขาดงบประมาณในการสนับสนุนการศึกษา, ยังไม่มีการฝึกอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้ในการเผยแผ่ ในด้านสิ่งก่อสร้างดูแลถาวรวัตถุยังขาดผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการอยู่อีกมาก, และวัดกับชุมชนขาดการติดต่อประสานงานที่ดีต่อกันในการจัดกิจกรรม

ข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรีจังหวัดนครปฐม คือ พระสังฆาธิการควรมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการในองค์การ, ควรหางบประมาณในการสนับสนุนการศึกษาจากภาครัฐ, ควรมีการฝึกอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้ความเข้าใจวิธีการเผยแผ่ธรรมะ ควรมีผู้ที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาช่วยดูแลประสานงานในถาวรวัตถุภายในวัดให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยอยู่เสมอและวัดกับชุมชนควรมีการประสานงานในการจัดกิจกรรมด้วย

๕.๒ อภิปรายผล

๕.๒.๑ เปรียบเทียบการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคล

๑. จากการศึกษา พบว่า พระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งชี้ให้เห็นว่าพระสงฆ์ในวัดมีการปลูกฝัง การสั่งสอน มาในรูปแบบเดียวกัน รวมถึงการบริหารงานวัดนั้นมีระเบียบและวิธีการเหมือนกันหมดทุกวัด ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งเป็นรูปแบบที่เห็นได้ทั่วไป ถึงแม้ว่าผู้ตอบแบบสอบถามจะมีอายุที่แตกต่างกัน แต่ก็จะมีความคิดเห็นในเรื่องการบริหารงานวัดเป็นรูปแบบเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระธวัชชัย จารุธมโม (ศรีสุข)**^๑ ได้วิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษา วัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นพระภิกษุ ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ กรณีศึกษา วัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นพระภิกษุที่มีอายุ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ กรณีศึกษา วัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี ในทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๒. จากการศึกษา พบว่า พระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ที่มีพรรษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด โดยรวมไม่ต่างกัน ซึ่งชี้ให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่ให้การตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีพรรษา ๑ - ๕ พรรษา เป็นพระภิกษุผู้บวชใหม่ จึงมีการศึกษาพระธรรมวินัยในทางพระพุทธศาสนา มีความรู้ความเข้าใจรวมทั้งประสบการณ์การดำรงอยู่ในสมณเพศ ไม่แตกต่างกัน และการเรียนรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในแต่ละวัดคล้ายๆ กัน ซึ่งสอดคล้องกับ **พระครูปลัดทรงศักดิ์ กนตวีโร (บำรุงราษฎร์)**^๒ ได้วิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบความคิดเห็นในการบริหารวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ สถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางบาลี พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่ทำให้พุทธศาสนิกชนมีความคิดเห็นแตกต่างกัน ได้แก่ สถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางบาลี โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓. จากการศึกษา พบว่า พระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ที่มีวุฒิการศึกษาทางสามัญแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงานของวัด โดยรวมต่างกัน ซึ่งชี้ให้เห็นว่า วุฒิการศึกษาทางสามัญที่แตกต่างกันมีผลทำให้มีความคิดที่

^๑พระธวัชชัย จารุธมโม (ศรีสุข), “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาวัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒). หน้า ๙๘

^๒พระครูปลัดทรงศักดิ์ กนตวีโร (บำรุงราษฎร์), “ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒). หน้า ๘๙ - ๙๐

แตกต่างกันออกไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาจตุพร ญาณวิโร (คำพูน)**^๓ ซึ่งได้ทำการศึกษา เรื่อง “ความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการบริหารงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในเขตจังหวัด นนทบุรี” ผลการวิจัย พบว่า ระดับการศึกษาของบุคลากรที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานศูนย์ ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตจังหวัดนนทบุรี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๔. จากการศึกษา พบว่า พระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ที่มีวุฒิการศึกษา ทางธรรมแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการงาน ของวัด โดยรวม ไม่ต่างกัน เพราะในการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีทั้งหมด ๓ ระดับด้วยกัน คือ นักเรียนชั้นตรี นักเรียนชั้นโทและนักเรียนชั้นเอก ทุกระดับชั้นจะมีการสอนในเรื่องของหลักพรหม วิหาร ๔ มาตั้งแต่เริ่มเรียนในระดับมัธยมศึกษาชั้นตรี พระสงฆ์ส่วนใหญ่จึงมีความคิดเห็นไปในทาง เดียวกันตามที่นักศึกษาเล่าเรียนมาจากครูบาอาจารย์ต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระธวัชชัย จารุธมโม (ศรีสุข)** ได้วิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาวัดในอำเภอ หนองแขง จังหวัดสระบุรี พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นพระภิกษุ ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรม ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ กรณีศึกษา วัดในอำเภอหนอง แขวง จังหวัดสระบุรี โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นราย ด้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นพระภิกษุที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ ประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ กรณีศึกษาวัดในอำเภอหนองแขงจังหวัดสระบุรี ไม่ แตกต่างกัน^๔

๕. จากการศึกษา พบว่า พระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ที่มีวุฒิการศึกษา ทางเปรียญธรรมแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหาร จัดการงานของวัด โดยรวม ไม่ต่างกัน เพราะว่าวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมของพระสงฆ์ที่ให้การ ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่ไม่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม ซึ่งเป็นพระภิกษุเป็นผู้ครองตนอยู่ใน สมณะเพศมีศีล ๒๒๗ ข้อ และยึดเหนี่ยวจิตใจอยู่แล้ว จึงมีพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่เหมือนๆ กัน และมีมุมมองของชีวิตสมณะเพศที่คล้ายๆ กัน ส่วนการเรียนบาลีเป็นการเรียนเพื่อให้ได้รู้และเข้าใจภาษาที่

^๓พระมหาจตุพร ญาณวิโร (คำพูน), “ความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการบริหารงานศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในเขตจังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชารัฐประศาสน ศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒). หน้า ๙๕

^๔พระธวัชชัย จารุธมโม (ศรีสุข), “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาวัดในอำเภอ หนองแขง จังหวัดสระบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒). หน้า ๑๑๓

เป็นต้นแบบของพระพุทธศาสนาทั้งยังเป็นการรักษาและคงไว้ซึ่งหลักธรรมคำสั่งสอนให้คงอยู่ในบวรพระพุทธศาสนาสืบต่อไปอย่างมั่นคงและถาวร ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ พระธนตล นาคสุวณโณ (นาคพิพัฒน์) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมแตกต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ หนึ่งด้าน ได้แก่ด้านการสาธารณสงเคราะห์ และมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ หนึ่งด้าน ได้แก่ ด้านสาธารณูปการ สำหรับด้านอื่นๆ พบว่า ไม่แตกต่างกัน^๕

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ถือเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งต่อความยั่งยืนและการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนา การปกครองคณะสงฆ์ ก็ต้องมีการควบคุมการดูแลและมีระเบียบแบบแผนของคณะสงฆ์ เพื่อที่เป็นแนวทางในการปฏิบัติและการพัฒนาคณะสงฆ์ให้คงตามจารีตแห่งสงฆ์

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) ด้านการปกครอง คณะสงฆ์ควรให้ความสำคัญต่อการกำกับดูแล ปฏิบัติตามกฎระเบียบของวัดให้เหมาะสม ไม่เคร่งครัดเกินไปหรือหย่อนยานเกินไป

๒) ด้านการศาสนศึกษา คณะสงฆ์ควรดำเนินงานอบรมความรู้ให้แก่พุทธศาสนิกชน คณะสงฆ์ควรจัดให้มีครูพระเข้าไปช่วยสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้ได้อย่างต่อเนื่องสำหรับอบรมเด็กเยาวชนจะได้ซึมซับรับธรรมเป็นหลักการใช้ชีวิต

๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ คณะสงฆ์ควรให้การสนับสนุนการเป็นครูพระช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาต่างๆ ทางคณะสงฆ์ควรจัดหาและส่งไปฝึกอบรมเสริมความรู้เพื่อที่จะได้บุคลากรที่มีประสิทธิภาพในการ

๔) ด้านการเผยแผ่ คณะสงฆ์ควรสั่งให้แต่ละวัดหมั่นทำกิจวัตรของสงฆ์ให้ครบถ้วน เช่น การสวดมนต์เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้พบเห็น ส่งเสริมให้มีการออกไปเผยแผ่ธรรมตามสถานที่ต่างๆ สถานศึกษาหรือในสถานที่ราชการ สำหรับการใช้ในชีวิตรประจำวัน

๕) ด้านการสาธารณูปการ ผู้ปกครองทุกวัด คณะสงฆ์ควรมีการประชุมวางแผนให้มีการเข้าใจในการบริหารจัดการจัดในเรื่องการดูแลและการบำรุงรักษาอาคารเสนาสนะของวัดรวมทั้งการก่อสร้างเพิ่มเติมเพื่อให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์น่าอยู่อาศัย

^๕ พระธนตล นาคสุวณโณ (นาคพิพัฒน์), “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑). หน้า ๗๒

๖) ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ พระภิกษุสงฆ์ควรมีบทบาทในการส่งเสริม ด้วยการปลูกจิตสำนึก ให้เข้าถึงชุมชน สร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน การสื่อธรรมเข้าสู่ชุมชน การส่งเสริมศีลธรรม ซึ่งควรจะต้องเป่าหมายไว้ให้ชุมชนชนปลอดอบายมุขด้วย

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑) พระสงฆ์ต้องปฏิบัติตนดีสิ่งที่จะต้องเพิ่มคือควรมีการให้รางวัลเล็กๆน้อยๆเพื่อให้เป็นแบบตัวอย่างที่ดีทำให้เกิดแรงจูงใจมากขึ้น

๒) วัดควรส่งเสริมให้พระสงฆ์ได้ศึกษาเล่าเรียนเพื่อให้เกิดความรู้ความสามารถทั้งทางโลกและทางธรรมโดยเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ได้เรียนทางโลกมากขึ้น

๓) วัดควรจัดตั้งกองทุนและหาทุนมาเพิ่มในกองทุนนี้อยู่ตลอดเวลา

๔) วัดควรส่งเสริมการเผยแผ่โดยยึดหลักให้ประชาชนญาติโยมพบเห็นทางแห่งความพ้นทุกข์ ใช้เมตตาเป็นต้นนำทางให้มีจุดมุ่งหมายเพื่อประโยชน์สุขแก่พุทธศาสนิกชน

๕) เจ้าอาวาสควรจัดสถานที่ความเป็นอยู่ให้เป็นสัปปายะมากกว่านี้ ควรมีการสร้างสาธารณูปการที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมเพื่อที่จะให้ประชาชนสามารถมาใช้สถานที่ในการทำประโยชน์ต่างๆได้อย่างสะดวกสบาย

๖) ทางวัดควรส่งเสริมให้ประชาชนมาใช้สถานที่ในวัดทำกิจกรรมต่างๆเพื่อประโยชน์ของชุมชนได้ตลอดพร้อมทั้งสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ในการวิจัยครั้งต่อไปควรเปลี่ยนจากหลักพรหมวิหาร ๔ ไปเป็นหลักธรรมาภิบาลเพื่อเป็นการสำรวจว่าวัดในกลุ่มตัวอย่างจะมีการบริหารจัดการงานของวัดตามหลักธรรมาภิบาล

๒) ในการวิจัยครั้งต่อไปควรเปลี่ยนกลุ่มประชากรจากวัดในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐมไปวัดในต่างจังหวัดบ้าง ของวัดให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๓) ในการวิจัยครั้งต่อไปควรเปลี่ยนกลุ่มตัวอย่างจากพระสงฆ์ในวัดไปเป็นประชาชนชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในบริเวณชุมชนรอบๆ วัด

๔) ในการวิจัยครั้งต่อไปควรเปรียบเทียบระหว่างวัดหลวงกับวัดราษฎร์ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์

๕) ในการวิจัยครั้งต่อไปเปลี่ยนจากความคิดเห็นไปเป็นสำรวจทัศนคติ เพื่อที่จะได้รับทราบปัญหาทั้งทางด้านบวกและด้านลบไปพร้อมๆกัน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กรมการศาสนา. คู่มือการบริหารจัดการวัดฉบับย่อ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา ๒๕๔๒.

_____ .วิทยาการอบรมพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา , ๒๕๔๐.

_____ .คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙.

_____ .วินัยบัญญัตินักรธรรมชั้นตรี. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา. ๒๕๓๕.

_____ .ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.

_____ .พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับสังคายนา เล่มที่ ๒๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๐.

_____ .หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร : เอ พี กราฟิคดีไซน์, ๒๕๓๙.

_____ .ลานวัด ลานใจ ลานกีฬา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

_____ .หนังสือคู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบคำสั่งมหาเถรสมาคม. กรุงเทพมหานคร : กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๒.

แก้ว ชิตตะขบ. รวมวิชาการธรรมศึกษาชั้นตรี (ตามหลักสูตรของสนามหลวงแผนกธรรม พ.ศ.

๒๕๔๖). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๗.

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๗.

คะนิงนิตย์ และสุบรรณ จันทบุตร. ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๕.

คะเนิงนิตย์ จันทรบุตร, การเคลื่อนไหวของยูวสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, ๒๕๒๘).

จิตินันท์ เดชะคุปต์ , ความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับการจัดบริการสถานเลี้ยงเด็กในเขต
กรุงเทพมหานคร: ความต้องการรูปแบบและคุณภาพรายงานการวิจัย,
(กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ , ๒๕๔๒).

จิตรจำนง สุภาพ. ทฤษฎีธีรชาวด. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์การพิมพ์พลชัย, ๒๕๔๔.

จำลอง เงินดี. เอกสารคำสอนวิชาจิตวิทยาสังคัม. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์,
๒๕๓๔.

ชูชีพ พุทธประเสริฐ. คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร (เอกสารการสอน). ภาควิชาพื้นฐาน การศึกษา
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๓๘.

ดรุณี ญาณวัฒนา และคณะ. ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด ศึกษาเฉพาะกรณี
วัดอัมพวัน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

เด่น ชะเนติยง. การบริหารงานบุคคล. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ๒๕๓๓.

ติน ปรัชญพฤทธิ. หลักการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙.

_____. ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕),

ทองหล่อ เดชไทย. หน่วยที่ ๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสาธารณสุข. นนทบุรี :
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๕.

ธีรวุฒิ บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : อักษร
ปริทรรศน์, ๒๕๓๔.

ธงชัย สันติวงษ์. องค์การและการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สำนักพิมพ์ไทยวัฒนา
พานิช จำกัด, ๒๕๓๐.

นพมาศ ธีรเวคิน. จิตวิทยาสังคัม พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
๒๕๓๙.

น้อย ลายครามและ สุบรรณจันทรบุตร. หลักการบริหารและจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์.
กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, ๒๕๓๙.

บรรจบ เนียมมณี. หลักการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรี นครินทร
วิโรฒ, ๒๕๒๓.

บุญมี แทนแก้ว. จริยศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โอเดียน สโตร์, ๒๕๓๙.

บุญเรียง ขจรศิลป์. วิธีวิจัยการศึกษา พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : พิชาญ พรินติ้ง, ๒๕๓๔.

บุญรุ่ม เทียมจันทร์. เจ้าอาวาส เจ้าพนักงาน ใครกำหนด?. กรุงเทพมหานคร : สามดี
พรินติ้งอ็ควิปเมนท์, ๒๕๔๖.

- บุญเลิศ ไพรินทร์. **เทคนิคเพื่อการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะ และทัศนคติ**. สวัสดิการ สำนักงาน ก.พ., ๒๕๓๘.
- บุญศรี พานะจิตต์. **ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณี วัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- บุญช่วย จันทร์เฮ้า, “พฤติกรรมกรรมการบริหารของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์คณะจังหวัดกรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๔).
- บุญชัย จงกลณี. **คุณธรรมของนักบริหาร**. กรุงเทพฯ : สัตยการพิมพ์, ๒๕๒๘.
- ปิยโสภณ (นามแฝง). **ก้าวใหม่แห่งคณะสงฆ์ การศึกษาเผยแผ่นำการปกครอง – ก่อสร้าง**. (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล เจียฮั่ว, ๒๕๔๖).
- ประทาน คงฤทธิ์ศึกษากร. **สุขาภิบาลในฐานะปกครองตนเอง**. กรุงเทพมหานคร : คณะ รัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตบริหารศาสตร์, ๒๕๓๙.
- ประยูทธ เจริญสวัสดิ์. **การบริหารงานบุคคล**. กรุงเทพมหานคร : กรมพลศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๐.
- ประภาเพ็ญ สุวรรณ. **การจัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๐.
- ประเวศ วะสี. **“พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันในสังคม” ใน หลักการบริหารและจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, ๒๕๓๙.
- ปรีชา ช่างขวัญเย็น. **ความคิดทางการเมืองในพระไตรปิฎก พิมพ์ครั้งที่ ๒**. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘).
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยา อินเตอร์เนชั่นแนล, ๒๕๓๒.
- ฝ่ายวิชาการภาษาไทย, **พจนานุกรมไทยฉบับทันสมัยและสมบูรณ์**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บริษัทเอ็คยูเคชั่น จากัด มหาชน, ๒๕๕๒).
- พะยอม วงศ์สารศรี. **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร : พรานนกการพิมพ์, ๒๕๔๒.
- พุทธทาสภิกขุ. **การบริหารธุรกิจแบบพุทธ**. กรุงเทพมหานคร : เคล็ดไทย, มปป.
- พงษ์ศักดิ์ ปัญจพรผล. **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏนครปฐม, ๒๕๔๒.
- พนม พงษ์ไพบูลย์. **จาริกไว้ในพระศาสนา จาริกไว้ในการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘.

พระเทพปริยัติมุนี (สมคิด เขมจารี). การคณะสงฆ์และการศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ). การคณะสงฆ์และการพระศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). “พระสงฆ์กับกรมศาสนา” ในกรรมการศาสนาสู่ _____ ทศวรรษ
แห่งการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑.

_____. พระในบ้าน. กรุงเทพมหานคร : คณาจารย์ธรรมการพิมพ์, ๒๕๔๑.

_____. พระสงฆ์กับการศึกษาไทยในบทบาทของสถาบันพระพุทธศาสนากับการจัดการศึกษา.
กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๖.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). พุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๓๘.

_____. ธรรมญูชีวิต พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๔. กรุงเทพมหานคร : บริษัท
สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๕.

พระธรรมวรนายก (โอภาส นิรุติเมธี). “การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน” ใน
ธรรมปริทัศน์ ๔๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๔๕.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่
๑๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๖.

_____. รุ่งอรุณของการศึกษา เบิกฟ้าแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์
สวย จำกัด, ๒๕๕๐.

พระมหาเสริมชัย ชยมงคล. การบริหารวัด. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัท เอช ที ซีเพรช
จำกัด, ๒๕๓๙.

พระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. พุทธศาสนสุภาษิต เล่ม ๑. กรุงเทพมหานคร : โรง
พิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๗.

พระมหาสมทรง สิรินธโรและคณะ. บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต.
กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา, ๒๕๒๕.

พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต). การปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร :
มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙.

พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ). การจัดสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ของ
วัด.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘.

พระราชวรมุนี (ประยูร ธรรมจิตโต). คุณธรรมของนักบริหาร. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

พระวิบูลธรรมวาที (วิบูล กัลยาโณ). “พระสังฆาธิการกับวัด” ใน ที่ระลึกงานสมโภชฉลอง

พระบัญชาแต่งตั้งเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต). การเมืองมิใช่เรื่องของสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๔๓.

พลสัมพันธ์ โพธิ์ศรีทอง, “การนำพระสงฆ์ (วัด) มาเป็นหลักในการแก้ปัญหาทางสังคม จิตวิทยาของเยาวชนไทยในยุคโลกาภิวัตน์.” ใน หลักการบริหารและการจัดการ วัด ใน ยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, ๒๕๓๘.

พิสิฐ เจริญสุข. **ปณิกรรม.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๓.

ไพโรธ เลิศพิริยกมล ผู้ช่วยศาสตราจารย์. **สภาพปัญหาสังคมไทยในยุคโลกาภิวัตน์.** กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอ.พี.กราฟฟิคดีไซน์ และการพิมพ์จำกัด, ๒๕๓๙.

พิน ดอกบัว.รศ. **วัดและพระสงฆ์ทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย.** กรุงเทพมหานคร : บริษัท บุรพาสาน, ๒๕๕๐.

ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ. **การบริหารโรงเรียนประถมศึกษา.** กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๗.

ภาวิดา ธาราศรีสุทธิและวิบูลย์ โตวณะบุตร. **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา.** กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒.

ราชบัณฑิตสถาน, **พจนานุกรมสังคมิวิทยาอังกฤษ-ไทย,** (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คพับลิเคชั่น, ๒๕๔๖).

_____. **พจนานุกรมสังคมิวิทยาอังกฤษ-ไทย.** กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คพับลิเคชั่น, ๒๕๔๖.

วรญา ทองอ่อน. **มนุษย์สัมพันธ์ในองค์กร.** สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๔๘.

วัชร บุรณสิงห์. **การบริหารหลักสูตร.** กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓.

วิเชียร เกตุสิงค์. **หลักการสร้างและวิเคราะห์เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.** กรุงเทพมหานคร : ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้น, ๒๕๒๔.

วิโรจน์ สารรัตน์. **การบริหาร หลักการ ทฤษฎี และประเด็นทางการศึกษา.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทิพยวิสุทธิ์, ๒๕๔๒.

วีระ อัมพันธ์สุข. **พุทธธรรมกับการบริหารบุคคล พิมพ์ครั้งที่ ๒.** กรุงเทพมหานคร : เอราวิณการพิมพ์, ๒๕๒๖.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. **องค์กรและการจัดการ.** กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธรรมสาร จำกัด, ๒๕๔๕.

สมาน รั้งสิโยภุชฌ์ และสุธี สุทธิสมบุรณ์. **หลักการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สวัสดิการ
สำนักงาน, ๒๕๒๗.

สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม. **คู่มือพระสังฆาธิการและพระวิทยากร**.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

สำนักงานเจ้าคณะอำเภอนครชัยศรี. **“วัดสำโรง”** อำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม. ๑ มิถุนายน
๒๕๕๔.

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี. **รวมธรรมะ**. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับ
ลิชชิ่ง, ๒๕๓๙.

สัมพันธ์ ภูไพบูลย์. **องค์การและการจัดการ** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : พิทักษ์อักษร, ๒๕๔๒.

สมคิด บางโม, **การบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕).

สมยศ นาวิการ. **การบริหารเชิงกลยุทธ์**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____ .**การบริหารเชิงกลยุทธ์** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๔๔.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. **สังคมไทย แนวทางวิจัยและพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร : แพรววิทยา, ๒๕๒๘.

สุชา จันทรเอม. **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพมหานคร : แพรวพิทยา อินเตอร์เนชั่นแนล, ๒๕๒๐.

สุชา จันทรเอม และสุรางค์ จันทรเอม. **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๐.

สุพัตรา สุภาพ. **สังคมวิทยา** พิมพ์ครั้งที่ ๒๒. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕.

สุพิน เกชาคุปต์. **การจัดการปฏิบัติงาน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์,
๒๕๔๔.

สุนทร สุภูตะโยธิน. **คู่มือสมณศักดิ์ สำหรับผู้บริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : กรัง ปรีซ์
อินเตอร์เนชั่นแนล, ๒๕๔๐.

เสนาะ ดิยาว์. **หลักการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓.

ไสว มาลาทอง. **คู่มือการศึกษาจริยธรรม สำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา นักบริหาร นักปกครอง และ
ประชาชนผู้สนใจทั่วไป**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

อุทัย หิรัญโต. **สังคมวิทยาประยุกต์**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๙.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

เกรียงไกร บุญยะพุกกณะ. **ความคิดเห็นของประชาชนต่อการปราบปรามยาเสพติดของ เจ้าหน้า ที่
ตำรวจ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย
: มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๔๗.**

กฤษดา มมตะขบ, **“ทัศนคติของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ต่อโครงสร้างอำนาจการปกครองวัดตาม
พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕”**, **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓).**

ณทพงษ์ วิยะรันดร์. ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วน
ตำบลหนองข้างคอก อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร
มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๔๘.

นภดล สุรน์ครินทร์. “การนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในองค์การบริหารส่วนตำบล ตามทัศนะของ
ประชาชนจังหวัดเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย
: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗.

บุศรา เข้มทอง. คุณลักษณะผู้บริหารตามความคิดเห็นของพนักงานธนาคารที่ตั้งในเขต อำเภอ
เมือง จังหวัดชลบุรี. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๔๒.

ปราโมทย์ ภูมิพันธ์. “การบริหารงานการศาสนาของศึกษาธิการอำเภอในทัศนะพระสังฆาธิการจังหวัด
ขอนแก่น”. **ปริญญาานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๓.

พระครูปลัดทรงศักดิ์ กนต์วิโร (บำรุงราษฎร์). ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารวัด
ปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชา
รัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๕๒.

พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรปัญญา. “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ :
กรณีศึกษา พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระชนดล นาคสุวรรณโณ (นาคพิพัฒน์). “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”. **วิทยานิพนธ์
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระธวัชชัย จารุธมโม (ศรีสุข). “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษา วัดในอำเภอ
หนองแขง จังหวัดสระบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชารัฐประศาสน
ศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระมหาจตุพร ญาณวิโร (คำพูน). “ความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการบริหารงานศูนย์ศึกษา
พระพุทธานุชาวันอาทิตย์ ในเขตจังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร
มหาบัณฑิต**. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระมหาจิตติภัทร อจลธมโม, การศึกษาบทบาทของพระอานนทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา,

- วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต (สาขาพระพุทธศาสนา) (บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๓๗.**
- พระมหาทนต์ชัย บุรณพิสุทธิ์. “บทบาทของวัดในเขตชุมชนเมืองในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร”.
วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๕.
- พระมหาพงษ์เชษฐ ธีรวีโส (ไกรจันทร์). “การศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ตามพระวินัยของพระอุปัชฌาย์ ตามทัศนะของสังฆิกริก จังหวัดนครราชสีมา”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๗.**
- พระมหาเริงศักดิ์ พิมพ์สกุล. รูปแบบการบริหารวัดในทศวรรษหน้า. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๕.**
- พระยุทธินา รมณียธมโม (แก้วกันหา). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์การจัดองค์ประกอบสงฆ์ในสมัยพุทธกาล”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.**
- พระมหาบัณฑิต นิสากัย, หลักธรรมมาภิบาลกับการบริหารจัดการวัด : กรณีศึกษา วัดมหาวนาราม พระอารามหลวง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี, ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต ,(สาขาเศรษฐศาสตร์การเมือง),(บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี), พ.ศ. ๒๕๕๐.
- พระสุข สุวีโร (มีนุช). ความสนใจต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระสงฆ์ : ศึกษากรณีพระ นิสิต มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาบัณฑิต (สังคมวิทยา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘.**
- พรหม วุฒิวิวัฒน์ชัย. “หลักพรหมวิหาร ๔ กับหลักการปฏิบัติหน้าที่ตามอุดมคติตำรวจ : ศึกษาเฉพาะกรณี ข้าราชการตำรวจประจำสถานีตำรวจนครบาลดุสิต”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต. สาขาศาสนาเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๕.**
- ทวี ขจรกุล. บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๔๗.**
- มนูญ ดวงทาลัง. การศึกษาพฤติกรรมด้านมนุษยสัมพันธ์ตามแนวของพุทธธรรม ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี. **ปริญญา นิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, ๒๕๓๑.**

วิเชียร บุญกล้า. การศึกษาการใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาชั้น
พื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต ๓. **วิทยานิพนธ์ครู
ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๕๐.

ศรีไพร ชื่นชม. “ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับรูปแบบภาวะผู้นำ กับการใช้โรงเรียนเพื่อ
พัฒนาชุมชน กรณีศึกษา: ผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการ
ประถมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**.
สาขาสังคมสงเคราะห์ทางการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
๒๕๓๘.

สามารถ ไชยพันธุ์. “ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและความพร้อมในการจัด การศึกษาตาม
อรรถศาสตร์ของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดน่าน”. **วิทยานิพนธ์ครูศาสตรม
หาบัณฑิต**. สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตต์, ๒๕๔๕.

สิทธิพร อ่อนคำ. “ความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมด้านพรหมวิหารสี่กับพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหาร
โรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ”.
วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๓๑.

สุพล เครือมะโนรมณ์. การใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัด
เทศบาลนครเชียงใหม่. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒.

๓. สัมภาษณ์

พระครูสิริปัญญาวิวัฒน์ (บุญสม ผลยาโณ). เจ้าคณะอำเภอนครชัยศรี เจ้าอาวาสวัดสำโรง
อำเภอ นครชัยศรี ๕ ตุลาคม ๒๕๕๕.

พระครูวิบูลสิริธรรม (สันติ สมจิตโต). เจ้าคณะอำเภอ นครชัยศรี เจ้าอาวาสวัดสำโรง อำเภอ นคร
ชัยศรี จังหวัดนครปฐม ๔ ตุลาคม ๒๕๕๕.

พระครูสิโรตม์ สุวรรณรักษ์ (มานิตน์ ตีสาร์). รองเจ้าคณะอำเภอ นครชัยศรี เจ้าอาวาสวัดศิระ
ทองอำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ๖ ตุลาคม ๒๕๕๕

พระครูสถิตบุญเขต (บุญช่วย อาทโร). เจ้าคณะตำบลบางกระเบา เจ้าอาวาสวัดกลางบางแก้ว อำเภ
นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๕.

พระครูปลัดศิริ ภาณีโต (ศิริ ศิริพุลศฤงษ์). เจ้าอาวาสวัดห้วยพลู อำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม
๘ ตุลาคม ๒๕๕๕.

๒. ภาษาอังกฤษ :

Best, J.W. **Research in Education**. Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice Hall Inc, 1977.

Campbell, Roald F. and Others. **Introduction to Educational Administration**. Boston : Allyn and Bacon, 1997.

Good, C.V. **Dictionary of Education**. New York : Mc Graw-Hill Book Company, 1973.

Gulick L. and Urwick J. **Papers on the Science of Administration**. New York : Institute of Public Administration, 1973.

Henri Fayol. **Industrial and General Administration**. New York : Mc-Graw Hill, 1930.

Isaak, A.C. **Scope and Methods of Political Science : An Introduction to the Methodology of Political Inquiry**. Illinois : The Dorsey Press, 1981.

Kolesnik, W.L. **Education Psychology Industry**. Boston : Houghton Mifflin Company, 1970.

Mary L. Good. **Integrating the Individual and the Organization**. New York : Wiley, 2006.

Price, Alan. **Human Resource Management**. In a Business Context, 2 edition, London : Thomson Learning, 2004.

Simon, Herbert A. **Public Administration**. New York : Alfred A Knopf, 1996.

แบบสอบถาม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
เรื่อง “การบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตาม
ความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม”

คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้มีความประสงค์จะศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐมโดยมุ่งเน้นศึกษาในเชิงวิชาการ จึงขอความอนุเคราะห์ท่านได้โปรดกรอกแบบสอบถามทุกส่วน ทุกข้อตามความคิดเห็นที่แท้จริงของท่านเพื่อความถูกต้องในการวิเคราะห์และเป็นแนวทางในการนำไปใช้ประโยชน์ต่อองค์การต่อไป ซึ่งแบบสอบถามชุดนี้ประกอบด้วยข้อคำถามทั้งหมด ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม แบ่งตามภารกิจในการบริหารงานของวัด ๖ ด้าน

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน ในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้เป็นอย่างดี ขอขอบคุณและขออนุโมทนามา ณ โอกาสนี้

พระจรัส จิรบุญโณ (เอี่ยมศรีเพ็ง)

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ คุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง () ที่ตรงกับคุณลักษณะส่วนบุคคลของท่านมากที่สุด

๑. อายุ

() ต่ำกว่า ๒๕ ปี

() ๒๕ - ๓๐ ปี

() ๓๑ - ๓๕ ปี

() มากกว่า ๓๕ ปี

๒. พรรษา

() ๑ - ๕ พรรษา

() ๖- ๑๐ พรรษา

() มากกว่า ๑๐ พรรษา

๓. วุฒิการศึกษาทางสามัญ

() ต่ำกว่าปริญญาตรี

() ปริญญาตรี

() สูงกว่าปริญญาตรี

๔. วุฒิการศึกษาทางธรรม

() นักธรรมชั้นตรี

() นักธรรมชั้นโท

() นักธรรมชั้นเอก

() ไม่มี

๕. วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม

() ประโยค ๑-๒ - ป.ธ. ๓

() ป.ธ. ๔ - ๖

() ป.ธ. ๗ - ๙

() ไม่มี

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการงานของวัดโดยการใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ท่านคิดว่าตรงกับสภาพความคิดเห็นของท่าน

ข้อที่	รายการ	ระดับความคิดเห็น				
		เห็น ด้วย มาก ที่สุด	เห็น ด้วย มาก	ไม่ แน่ ใจ	เห็น ด้วย น้อย	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด
๑. ด้านการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการปกครอง						
๑	ให้ความรักเมตตา หรือกอร์ปไปด้วยความรัก เมตตา มีการจัดสวัสดิการอำนวยความสะดวก ต่างๆภายในวัดให้แก่พระสงฆ์อย่างดี					
๒	มีการออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเพื่อให้ เกิดความสงบสุขของคณะสงฆ์					
๓	ยกย่องและชมเชยพระสงฆ์ที่ปฏิบัติตาม กฎระเบียบ/กิจวัตรอย่างสม่ำเสมอ					
๔	ดูแลพระสงฆ์ภายในวัดอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกัน และเป็นธรรม					
๒. ด้านการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการศาสนศึกษา						
๕	ให้ความรักเมตตา หรือกอร์ปไปด้วยความรัก เมตตา ส่งเสริมให้พระสงฆ์ได้ศึกษาเล่าเรียน เพื่อให้เกิดความรู้ความสามารถ					
๖	ให้ความช่วยเหลือให้แก่พระสงฆ์ที่มีปัญหาใน การศึกษาเล่าเรียนทางนักรธรรมหรือบาลี					
๗	ให้รางวัลหรือยกย่องเชิดชูเกียรติเมื่อพระสงฆ์ สอบได้นักรธรรม/บาลีระดับชั้นต่างๆ					
๘	ให้โอกาสพระสงฆ์ทุกรูปในการศึกษาเล่าเรียน โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติหรือบังคับ					

ข้อที่	รายการ	ระดับความคิดเห็น				
		เห็น ด้วย มาก ที่สุด	เห็น ด้วย มาก	ไม่ แน่ ใจ	เห็น ด้วย น้อย	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด
๓. ด้านการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการศึกษาสงเคราะห์						
๙	มีความเมตตา มีความรักความเมตตาตั้งกองทุน สงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนทุก ระดับ ชั้น					
๑๐.	ส่งเสริมพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถเข้าไป ช่วยส่งเสริมช่วยพัฒนาสถานศึกษาของรัฐและ เอกชน					
๑๑	มีความยินดีที่จะมอบทุนการศึกษาเพื่อเป็น รางวัลแก่นักเรียนที่มีผลการเรียน/ความ ประพฤติดี					
๑๒	มีการช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาแก่บุคคลทุก ระดับด้วยความเป็นธรรม					
๔. ด้านการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา						
๑๓	ส่งเสริมพระสงฆ์ภายในวัดเพื่อให้อบรมแนะนำ สั่งสอนประชาชนให้ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรม					
๑๔	อนุเคราะห์จัดให้มีการพิมพ์หนังสือสวดมนต์/ หนังสือธรรมะ/ ออกเผยแผ่เป็นธรรมทานแก่ ประชาชนทั่วไป					
๑๕	ยินดี ยกย่องชมเชยและให้รางวัลแก่พระสงฆ์ผู้ มีผลงานดีเด่นทางด้านเผยแผ่					
๑๖	ให้พระสงฆ์ในวัดทุกรูปได้มีโอกาสแสดงธรรม/ เผยแผ่ พระพุทธศาสนาด้วยความเป็นธรรม					

ข้อที่	รายการ	ระดับความคิดเห็น				
		เห็น ด้วย มาก ที่สุด	เห็น ด้วย มาก	ไม่ แน่ ใจ	เห็น ด้วย น้อย	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด
๕. ด้านการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการสาธารณูปการ						
๑๗	จัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกภายในวัดให้ พระสงฆ์ได้ใช้งานเพื่อความเป็นอยู่ที่สบาย					
๑๘	ซ่อมแซมกุฏิที่ชำรุดให้กับพระสงฆ์ในวัดให้มีความ สมบูรณ์อยู่เสมอ					
๑๙	ควรร่วมมือกันทั้งสองฝ่ายวัดกับบ้านในการวางแผน พัฒนาในการบริหารจัดการด้านสาธารณูปการของวัดที่ ชัดเจน					
๒๐	ให้ความช่วยเหลือด้านสาธารณูปการแก่พระสงฆ์ ในวัดอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ					
๖. ด้านการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการสาธารณสงเคราะห์						
๒๑	ให้ประชาชนมาใช้สถานที่ในวัดทำกิจกรรมต่าง เพื่อประโยชน์ของชุมชนได้ตลอดพร้อมทั้ง สนับสนุนกิจกรรมต่างๆที่เป็นประโยชน์					
๒๒	ให้ความช่วยเหลือเมื่อชุมชนขอความช่วยเหลือ/ ขอความร่วมมือในการจัดกิจกรรม/ขอยืมวัสดุ อุปกรณ์ในการจัดงานอยู่เสมอ					
๒๓	แสดงความยินดี ยกย่องและชมเชยในสิ่งที่ชุมชน ทำเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม					
๒๔	ให้ความช่วยเหลือประชาชนทุกระดับชั้นโดยไม่ เลือกปฏิบัติอย่างเป็นธรรม					

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

๓.๑ ด้านการปกครอง

ปัญหา

.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....

๓.๒ ด้านการศาสนศึกษา

ปัญหา

.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....

๓.๓ ด้านการศึกษาสงเคราะห์

ปัญหา

.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....

๓.๔ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ปัญหา

.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....

๓.๕ ด้านสาธารณูปการ

ปัญหา

.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....

๓.๖ ด้านการสาธารณสุขเคราะห์

ปัญหา

.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง “การบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์
ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

ผู้ให้สัมภาษณ์ :

ผู้สัมภาษณ์ : พระจรัส จิรปุณโณ (เอี่ยมศรีเพ็ง) ผู้วิจัย

บันทึกข้อมูล : ผู้วิจัย(จดบันทึก / บันทึกภาพและเสียง)

วันสัมภาษณ์ :

สถานที่ :

ตอนที่ ๑ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตาม
ความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

ประเด็นคำถาม

๑. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔.ตาม
ความคิดเห็นสงฆ์ ในด้านการปกครอง ในด้านการศึกษา ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในด้านการ
เผยแผ่ ในด้านการสาธารณูปการ ในด้านการสาธารณสงเคราะห์ ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

๒. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะการบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้
พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

ผลการตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญของแบบสอบถาม
เรื่อง การบริหารจัดการงานของวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของ
พระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

ที่	๑. ด้านการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการปกครอง	ผู้เชี่ยวชาญคนที่						สรุป และแปลผล	
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปล ผล
๑	ให้ความรักเมตตา หรือกอร์ปไปด้วยความรัก เมตตา มีการจัดสวัสดิการอำนวยความสะดวก ต่างๆภายในวัดให้แก่พระสงฆ์อย่างดี	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	มีการออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเพื่อให้ เกิด ความสงบสุขของคณะสงฆ์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	ยกย่องและชมเชยพระสงฆ์ปฏิบัติตาม กฎระเบียบ/กัจจัตรอย่างสม่ำเสมอ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	ดูแลพระสงฆ์ภายในวัดอย่างทั่วถึงเท่าเทียม กันและเป็นธรรม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	๒. ด้านการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการศาสนศึกษา								
๕	ให้ความรักเมตตา หรือกอร์ปไปด้วยความรัก เมตตา ส่งเสริมให้พระสงฆ์ได้ศึกษาเล่าเรียน เพื่อให้เกิดความรู้ความสามารถ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖	ให้ความช่วยเหลือให้แก่พระสงฆ์ที่มีปัญหาใน การศึกษาเล่าเรียนทางนักธรรมหรือบาลี	๑	๑	๑	๑		๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗	ให้รางวัลหรือยกย่องเชิดชูเกียรติเมื่อพระสงฆ์ สอบได้นักธรรม/หรือบาลีระดับชั้นต่างๆ	๑	๑	๑	๑		๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๘	ให้โอกาสพระสงฆ์ทุกรูปในการศึกษาเล่าเรียน โดยไม่เลือกปฏิบัติหรือบังคับ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ที่	๓. ด้านการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการศึกษาสงเคราะห์	ผู้เชี่ยวชาญคนที่						สรุป และแปลผล	
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปล ผล
๙	มีความเมตตา มีความรัก ความเมตตาตั้ง กองทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและ เยาวชนทุกระดับชั้น	๑	๑	+	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๐	ส่งเสริมพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถเข้าไป ส่งเสริมช่วยพัฒนาสถานศึกษาของรัฐและ เอกชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๑	มีความยินดีที่จะมอบทุนการศึกษาเพื่อเป็น รางวัลแก่นักเรียนที่มีผลการเรียน/ ความ ประพฤติดี	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๒	มีการช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาแก่บุคคลทุก ระดับด้วยความเป็นธรรม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	๔. ด้านการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา								
๑๓	ส่งเสริมพระสงฆ์ภายในวัดเพื่อให้อบรม แนะนำสั่งสอนประชาชนให้ตั้งมั่นอยู่ใน ศีลธรรม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๔	อนุเคราะห์จัดให้มีการพิมพ์หนังสือสวดมนต์ / หนังสือธรรมะ/ออกเผยแผ่เป็นธรรมทานแก่ ประชาชนทั่วไป	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๕	ยินดี ยกย่องชมเชยและรางวัลแก่พระสงฆ์ผู้ มีผลงานเด่นทางด้านเผยแผ่	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๖	ให้พระสงฆ์ในวัดทุกรูปได้มีโอกาสแสดงธรรม/ เผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยความเป็นธรรม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ที่	๕. ด้านการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการสาธารณูปการ	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุป และแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปล ผล
๑๗	จัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกภายในวัดให้ พระสงฆ์ได้ใช้งานเพื่อความเป็นอยู่ที่สบาย	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๘	ซ่อมแซมกุฏิที่ชำรุดให้กับพระสงฆ์ในวัดให้มี ความสมบูรณ์อยู่เสมอ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๙	แสดงความยกย่องและชมเชยพระสงฆ์ที่ ช่วยดูแลปกป้องสาธารณูปการภายในวัด	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๐	ให้ความช่วยเหลือด้านสาธารณูปการแก่ พระสงฆ์ในวัดอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่เลือก ปฏิบัติ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	๖. ด้านการประยุกต์ ใช้พรหมวิหาร ๔ ในการสาธารณสงเคราะห์								
๒๑	ให้ประชาชนมาใช้สถานที่ในวัดทำกิจกรรม ต่างๆเพื่อประโยชน์ของชุมชนได้ตลอด พร้อมทั้งสนับสนุนกิจกรรมต่างๆที่เป็น ประโยชน์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๒	ให้ความช่วยเหลือเมื่อชุมชนขอความ ช่วยเหลือ/ขอความร่วมมือในการในการจัด กิจกรรม/ขอเยี่ยมอุปกรณ์ในการจัดงานอยู่ เสมอ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๓	แสดงความยินดี ยกย่องและชมเชยในสิ่งที่ ชุมชนทำเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๔	ให้ความช่วยเหลือประชาชนทุกระดับชั้น โดยไม่เลือกปฏิบัติอย่างเป็นธรรม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

		Mean	Std Dev	Cases
1.	P1	4.3333	.6065	30.0
2.	P2	4.3333	.4795	30.0
3.	P3	4.3333	.6609	30.0
4.	P4	4.4333	.6261	30.0
5.	P5	4.3667	.5561	30.0
6.	P6	4.2333	.5040	30.0
7.	P7	4.3000	.7022	30.0
8.	P8	4.3000	.7497	30.0
9.	P9	4.2000	.6103	30.0
10.	P10	4.1000	.6074	30.0
11.	P11	.3000	.5960	30.0
12.	P12	4.1667	.5921	30.0
13.	P13	4.4667	.5713	30.0
14.	P14	4.1667	.5921	30.0
15.	P15	4.3000	.5960	30.0
16.	P16	4.2333	.6261	30.0
17.	P17	4.2667	.6397	30.0
18.	P18	4.5333	.5074	30.0
19.	P19	4.4000	.7240	30.0
20.	P20	4.4333	.7279	30.0
21.	P21	4.3667	.6149	30.0
22.	P22	4.3000	.7022	30.0
23.	P23	4.3000	.5960	30.0
24.	P24	4.4667	.5713	30.0

Statistics for	Mean	Variance	Std Dev	N of Variables
SCALE	103.6333	98.5851	9.9290	24

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 24

Alpha = .9462

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : พระจรัล จิรปุณฺโณ (เอี่ยมศรีเพ็ง)
- เกิด : พ.ศ. ๒๔๙๖
- สถานที่เกิด : ตำบลห้วยพลู หมู่ ๒ ตำบลห้วยพลู อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม
- การศึกษา : นักธรรมเอก สำนักเรียนวัดห้วยพลู จังหวัดนครปฐม พ.ศ.๒๕๔๑
- : พ.ศ.๒๕๔๙ สำเร็จหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บส.)
- : พ.ศ.๒๕๕๓ สำเร็จปริญญาตรีพุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.)
- อุปสมบท : ๑๓ มิถุนายน ๒๕๓๗
- สังกัด : วัดห้วยพลู ต.ห้วยพลู อ.นครชัยศรี จ.นครปฐม
- หน้าที่ : ครูสอนปริยัติธรรมวัดห้วยพลู
- : ครูสอนศีลธรรมโรงเรียนบ้านห้วยพลู อำเภอนครชัยศรี
- : เป็นกรรมการศึกษาและเผยแผ่ของอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดห้วยพลู อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

เบอร์โทร ๐๘๙ - ๐๐๐๙๓๑๒